

John Gordon 1730

PUBLII
TERENTII AFRI
COMOEDIÆ SEX

Ad Optimorum Exemplarium
fidem recensitæ:

Et Argumentis in singulas Scenas
illustratæ.

Accessit INDEX Vocum Antiquarum apud
TERENTIUM.

L O N D I N I

Excudebat R. B. pro Societate Sta-
tionariorum. 1716.

PUBLI

15787/3841

COMPTON

Gordon, New York

2/05

W. B. S.

ad e
lico
mu
can
stin
jore
ruif

bus
diE
sub
inv
fne
eq
om

1
an
L
2

PUB. TERENTII Vita

EX

ÆLIO DONATO.

U. B. TERENTIUS Afer, Carthagine natus servivit Romæ Terentio Lucano Senatori : à quo ob ingeniũ & formam, non institutus modo liberaliter, sed & mature est manumissus. Quidam captum esse existimant : quod fieri nullo modo potuisse Fenestella docet, cum in fine secundi belli Punici, & ante initium tertii natus sit, & mortuus. Nec si à Numidis, aut Getulis captus sit,

ad ducem Romanum pervenire potuisset : nullo commercio inter Italicos & Afros, nisi post deletam Carthaginem, cæpto. Hic cum multis nobilibus familiariter vixit, sed maximè cum Scipione Africano, & cum Lælio : quibus etiam corporis gratiâ conciliatus existimatur ; quod ipsum Fenestella arguit, contendens utroque majorem natu fuisse : quamvis & Cornelius Nepos æquales omnes fuisse tradat, & Porcius suspicionem de consuetudine per hæc faciat :

*Dum lasciviam nobilium; & fucosas laudes petit,
Dum Africani voci divina inbiat avidis auribus,
Dum ad Furium se cœnitare, & Lælium pulchrum putat,
Dum se amari ab hisce credit, crebrò in Albanum rapit
Ob florem ætatis suæ: ad summam inopiam reductus est.
Itaque è conspectu omnium abiit in Graciam, terram ultimam.
Mortuus est in Stymphalo Arcadiæ oppido: nil Publius
Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius;
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillimè.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam,
Saltem ut esset, quò referret obitum domini servulus.*

Scriptit Comœdias sex : ex quibus primam Andriam cum ædilibus daret, iussus ante Cæcilio recitare, ad cœnantem cum venisset, dictus est initium quidem fabulæ, quòd erat contemptiore vestitu, subsellio juxta lectulum residens legisse : post paucos verò versus, invitatus ut accumberet, cœnasse una, deinde cætera percurrisse non sine magna Cæcili admiratione : & hanc autem, & quinque reliquas æqualiter populo probavit. Quamvis Volcatius de enumeratione omnium ita scribit,

Sumetur Heecyra sexta ex his fabula,

Eunuchus quidem bis acta est, meruitque pretium quantum nulla antea cujusquam Comœdia, i. e. octo millia nummorum. Propterea summa quoque titulo adscribitur. Nam Adelphorum principium

PUB. TERENTII

Varro etiam præfert principio Menandri. Non obscura fama est, adjutum Terentium in scriptis à Lælio & Scipione, quibuscum familiariter vixit; eandem ipse auxit: nunquam enim, nisi leviter, se tutari conatur: ut in Prologo Adelphorum:

*Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
Hunc adjutare, assidueque unâ scribere;
Quod illi maledictum vehemens existimant:
Eam laudem hic ducit maximam; cum illis placet,
Qui vobis universis, & populo placent:
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usus est sine superbia.*

Videtur autem se levius defendisse, quia sciebat, Lælio & Scipioni non ingratam esse hanc opinionem: quæ tamen magis, & usque ad posteriora tempora valuit. Q. Memmius in oratione pro se ait: P. Africanus, qui à Terentio personam mutuatus, quæ domi luserat ipse, nomine illius in scenam detulit. Nepos auctore certo comperrisse se ait, C. Lælium quondam in Puteolano Calendis Martiis admonitum ab uxore temporius ut discumberet, periisse ab ea, nè interpellaretur: serius tandem ingressum triclinium, dixisse, non sæpe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum ut scripta illa proferret, pronunciasse versus qui sunt in Heauton.

Sati' pol' proterve me Syri promissa huc induxerunt.

Santra Terentium existimat, si modo in scribendo adjutoribus indiguerit, non tam Scipione & Lælio uti potuisse, qui tunc adolescentuli fuere, quam Sulpicio Gallo, homine docto, & qui consularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: vel Q. Fabio Labeone, & M. Popilio, consulari utroque & poeta. Ideo ipsum non juvenes designasse, qui se adjuvisse dicerentur; sed viros; quorum operam & in bello, & in otio, & in negotio populus sit expertus. Post editas Comædias nondum quintum atque trigessimum egressus annum, causa evitandæ opinionis, quia videbatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Græcorum instituta moresque; quos perinde exprimeret in scriptis, egressus urbe est, neque amplius rediit. De morte ejus Volcatius tradit:

*Sed ut Afer sex populo edidit Comædias,
Iter hinc in Asiam fecit: navim cum semel
Conscendit, visus nunquam est: sic vita vacat.*

Q. Consetius redeuntem è Græcia periisse in mari dicit cum centum & octo fabulis conversis è Menandro. Cæteri mortuum esse in Arcadiæ Stymphalo, sive Leucadia, tradunt, Cn. Cornelio Dolabella, & M. Fulvio Nobiliore Consulibus, morbo implicitum acri, dolore ac tædio amissarum fabularum, quas in navi præmiserat, ac simul fabularum, quas novas fecerat. Fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colore fusco. Reliquit filiam, quæ equiti Romano nupsit. Item Hortulos viginti jugerum, via Appia, ad Martis villam: quo magis miror Porcium scribere:

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius.

Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillimè.

Eorum

V I T A.

Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam, Saltem ut esset, quò referret obitum domini servulus.

Hunc Atreianus quidem omnibus Comicis præfert, scribens in Comicalibus : *Terentio non similem dices quempiam.*

Volcatius autem non solum Nævio, & Plauto, & Cæcilio, sed Licinio quoq; postponit. Cicero in Limone hætenus laudat :

*Tu quoque, qui solus lecto sermone Terenti,
Conversum, expressumque Latina voce Menandrum
In medio populi sedatis vocibus effers,
Quidquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.*

Item C. Cæsar.

*Tu quoque in summis, O dimidiate Menander,
Poneris ; & meritò, puri sermonis amator.
Lenibus atq; utinam scriptis adjuncta foret vis
Comica, ut æquato virtus polleret honore
Cum Gracis, neque in hac despectus parte jaceres :*

Unum hoc maceror, & doleo tibi deesse, Terenti.

Hæc Suetonius Tranquillus, nam duos Terentios Poetas fuisse scribit Metius : quorum alter Fregellanus fuerit Terentius Libo ; alter Libertinus Terentius, Afer patria, de quo nunc loquimur. Scipionis fabulas edidisse Terentium, Valgius in Actæone ait :

*Hæ quæ vocantur fabula, cujus sunt ?
Non hæc, qui jura populis recensens dabat
Summo honore affectus, fecit fabulas !*

Duc ab Apollodoro translata esse dicuntur Comico, Phormio & Hecyra : quatuor reliquæ a Menandro : ex quibus magno successu, & pretio iterit Eunuchus : Hecyra sæpe exclusa, vix acta est.

ANDRIÆ PERSONÆ.

Earumque Interpretatio.

Simo, senex, ἀπὸ τοῦ Σιμῶ, à simo naso.

Sofia, libertus, ἀπὸ τοῦ σώζειν, à conservatione & salute.

Davus, servus, gentile nomen, à Dacis vel Daïs.

Myfis, ancilla, gentile, à Mysia regione.

Pamphilus, adolescens, ἡ πασι φίλος τις ὢν, ἡ πάντας φιλοῦν, i.e. omnibus charus, aut omnium amicus, ad v. nemini.

Charinus, adolescens, gratiosum nomen, ἀπὸ τῆς χάρις, à gratia.

Byrrhia, servus, ἀπὸ τοῦ πυρρόν, id est, rubens, seu rubicundus, mutato π in β.

Lesbia, obstetrix, gentile, à Lesbo, insula.

Glycerium, Chremetis filia, ἀπὸ τῆς γλυκερός, à dulcedine, A 3 Chremes,

Chremes, senex, vel à *χρέμης*, quod est enixè ex-
puere, vel potius *ἀπὸ τοῦ χρέμματος* hinnitus: studio
enim alendi equos Athenienses maxime delectaban-
tur.

Crito, hospes, *ἀπὸ τοῦ κριτέ*. quod controversiam dirimat.
Dromo, lorarius, *ἀπὸ τοῦ δρόμου*, id est, cursu.

*Atque hi fabulae sunt Interlocutores: reliquarum
personarum tantum mentio fit.*

Archillis, ancilla, *ἀπὸ τῆς ἀρχῆς*, vel verius, *ἀρχυλῆς* *ἀπὸ
τῆς ἀρχίας*, id est, segnitie, sive ut alibi reperitur,
Achylis, Phrygiam significat.

Chrysis, meretrix a *χρυσῆς*, id est, auro.

Niceratus, adolescens, a voto victoriae nomen habere
videtur.

Pasibula, eadem quæ *Glycerium*, *ἀπὸ τοῦ πασι βελεύειν*,
id est, omnibus consulens.

M. ANTONII MURETI in ANDRIAM TERENTII.

Argumentum.

CHremes & Phania fratres Athenienses fuerunt; eorum Chremes
profecturus in Asiam, Pasibulam filiolum, quam tum unicam
habebat, fratris fidei credidit: profecto eo, contingit ut in Graecia
magis bellorum motus excitarentur: quos fugiens Phania cum, im-
positâ secum in navim puellâ, ad fratrem iter cepisset, vi tempesta-
tis fracta navis, apud Andrum insulam ejectus est: ibi applicat se ad
Andrium quendam hominem haud magna in re, a quo tamen benigne
humaniterq; exceptus, non ita multo post moritur. Hospes Andrius
relictâ apud se puella, commutat nomen, & pro Pasibula Glycerium
nominat; cumq; per aliquot annos eam cum filia Chryside, pari u-
tramq; studio educâssent, decedit ipse quoq; de vita. Chrysis, quæ se
& orbam & inopem videret, abreptâ secum Glycerio, Athenas na-
vigat, ubi cum aliquandiu vitam lanâ relaq; tolerâssent, ad postremum
adulescentum blanditiis & pollicitationibus victa, quæstum corpore
facere incepit. Ventitabat ad eam inter ceteros Pamphilus Simonis
filius, probus, & liberali præditus ingenio adolescens qui non Chry-
sidis ille quidem, sed ipsius Glycerii mirifico quodam amore per-
cussus, primus, solusq; cum ea rem habuit, fidemque jam gravide
dedit, eam sibi uxorem fore. Susceperat & postea Chremes aliam
filiam, Phisumenam nomine, eamq; (jam enim nubilis erat) Pam-
philo, bonâ adolescentis impulsus fama, collocare cupiebat. Quid
mul-

...nta? ultro ad Simonem venit, cum eo negotium
Pamphilo, de communi senum sententiâ faciendis nuptiis constitui-
...dies. Adhuc hæc erant, cum Chrysis moritur: ibi primum Simo
...filii amore cognovit; nam cum ambo unâ in funus prodiissent,
...cidit ut posita in ignem Chryside, Glycerium se, præ doloris im-
...patientiâ, eodem conjectura videretur. Accurrit Pamphilus, eam-
...que mediam amplexus, ita consolari cœpit, ut plurimas minimeq;
...dubias totius rei significaciones daret: itaq; venit ad Simonem pos-
...tridie Chremes, conditionem renunciat, comperisse se Pamphilum
...peregrinam illam habere in uxoris loco, nescius ex se natam esse
...eam, quam ita contumeliæ causâ peregrinam nominaret: gaudere,
...ei re intellectâ, Pamphilus; dolere contra ac ringi Simo: advenit
...interea dies, qui nuptiis initio fuerat præstitutus. Simo, veteratoria
...quâdam calliditate, simulandas sibi, ad pertentandum filii animum,
...nuptias statuit, hoc cogitans, si abnueret filius, veram sibi objurgandâ
...illis causam fore, quæ ad eum diem nulla satis iusta fuerat: sin an-
...nueret, facillè se quod veller à Chremete impetraturum, atq; ita ve-
...ras nuptias, diis adjuvantibus, factum iri. Præteriens igitur apud
...forum, securo jam & nihil tale metuente filio, Pamphilo, inquit, abi-
...domum, ac deos comprecare; uxor tibi ducenda hodie est. Hoc dicto
...velut improvviso quodam jaculo sauciatus adolescens, quid ageret, aut
...quid consilii caperet, nesciebat: cum ad eum Davus, vairo admo-
...dum ac versuto ingenio servus, animadversa senis astutiâ, accurrit.
...Erat tum unâ cum Pamphilo Charinus, qui adolescens miro quodam
...amore Philumenæ incensus, frustra sæpe tentatis illius nuptiis, ad
...postremum audito eam eo die nupturam Pamphilo, in sumnam de-
...sperationem adductus, eum orabat, si se salvum veller, ut vel eam
...nè duceret, vel saltem nuptiis dies aliquot produceret. Pamphilus
...eum sua quidem causa bono esse animo, atq; omnia ad impediendas
...nuptias moliri jubebat: se, quantum in se esset, effecturum, ea ut
...nè daretur sibi. Adveniens, ut dixi, Davus, Charinum, jam spei ple-
...num, abire ad ambiendos senis amicos jubet, deinde seorsum Pam-
...philo conjecturas suas aperit, persuadetque, ut patri dicat, se para-
...tum esse uxorem ducere: nam ea pacto, inquit, & patri omnem
...jurgandi occasionem præcideris, & non erit tamen verendum, nè
...nuptiæ fiant: nunquam enim Chremes tibi, semel repudiato, filiam
...suam iterum commissurus est. Hæc ita de servi consilio acta, longè
...aliter cecidere, ac putabatur: exorat enim Chremetem Simo; ita res
...in verarum nuptiarum discrimen adducitur. Fortè eo ipso die Gly-
...cerium, exactis temporibus, puerum peperit: eum puerum Davus,
...eam aliter nuptias disturbare non posset, pro foribus ædium Simo-
...nis ab ancilla collocandum curat: in eum cum incidisset Chremes,
...& è Pamphilo natum esse cognosset, rursus abducit animum à nup-
...tiis. Turbæ maximæ concitantur donec advenit Crito Andrius, qui,
...quod Chryside genere proximus fuisset, ad cernendam illius hæredi-
...tatem Athenas venerat: ejus interventu Chremes filiam cognoscit:
...ita summâ omnium lætitiâ, Charino Philumena, Glycerium Pam-
...philo nubit.

ANDRIÆ

Argumentum

C. SULP. APOLLINARI

AUCTORE.

SOrorem falsò creditam meretricula,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pam-
philus :

Gravidâque factâ, dat fidem uxorem sibi
Fore hanc : nam aliam pater ei desponderat,
Gnatam Chremetis : atque, ut amorem com-
perit,

Simulat futuras nuptias, cupiens, suus
Quid haberet animi filius, cognoscere,
Davi suâsu non repugnat Pamphilus.
Sed ex Glycerio natum ut vidit puerulum
Chremes recusat nuptias, generum abdicat :
Mox filiam Glycerium insperatò agnitam,
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino conjugem,

A N-

ANDRIA TERENTII.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, M. FULVIO ET M. GLABRIONE ÆDILIBUS CURULIB. EGERUNT L. AMBIVIVS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINVS. MODOS FECIT FLACCUS CLAVDII F. TIBIIS PARIB. DEXTRIS, ET SINISTRIS ET EST TOTA GRÆCA. EDITA M. MARCELLO ET C. SULPICIO COSS.

PROLOGUS.

Prologus hic relativus est, quando maledicta in adversarium reguntur. Exordium, cogi se ad respondendum adversario.

Iambici Trimetri.

*P*œta, cum primum animum ad scribendum appulit,
Id sibi negoti credidit solum dari,
Populo ut placerent, quas fecisset fabulas.
Verum aliter evenire multo intelligit;

Nam in Prologis scribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, sed qui malevoli
Veteris poëtae maledictis respondeat.

Nunc, quam rem vitio dent, queso animum advortite.

Menander fecit Andriam, & Perinthiam;

Qui utramvis rectè novit, ambas noverit:

Non ita dissimili sunt argumento; sed tamen

Dissimili oratione sunt factæ ac stylo.

Quæ conveniēre, in Andriam ex Terinthia

Fatetur transtulisse, atque usum pro suis.

Id isti vituperant factum: atque in eo disputant

Contaminari non decere fabulas.

Faciant ne intelligendo, ut nihil intelligant.

Qui cum hunc accusant, Nævium, Plautum, Ennium

Accusant, quos hic noster auctores habet:

Quorum amulari exoptat negligentiam

Potius, quam istorum obscuram diligentiam.

Dehinc ut quiescant porro, monco, & desinant

Mals-

*Maledicere, Malefacta nē noscant sua.
Favete, adeste aequo animo, & rem cognoscite,
Ut pernoscatis, ecquid spei sit reliquum,
Posthac quas faciet de integro Comœdias,
Spectandæ, an exigendæ sint vobis prius.*

ACT. I. SCENA I.

Arg. Simo narrat liberto primum honestam filii vitam, deinde amatoriam; ad postremum etiam aperit, quo consilio se daturum illi uxorem simulare statuerit.

Iambici Trimetri.

Simo, Solia.

Si. **V**OS isthac intro auferte: abite. *Solia,*
Adestum; paucis te volo. So. dictum puta.
Nempe ut curentur rectè hæc. Si imo aliud. So. quid est,
Quod tibi mea ars efficere hâc possit amplius?
Si. *Nihil isthac opus est arte ad hanc rem, quam paro:*
Sed his, quas semper in te intellexi sitas,
Fide & taciturnitate. So. expecto quid velis.
Si. *Ego postquam te emi, à parvulo, ut semper tibi*
Apud me iusta & clemens fuerit servitus,
Scis: feci, è servo ut esses libertus mihi,
Propterea quod serviebas liberaliter.
Quod habui summum pretium, persolvi tibi.
So. *In memoria habeo. Si. haud muto factum. So. gaudeo,*
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo; &
Id gratum fuisse advorsum te, habeo gratiam.
Sed mi hoc molestum est: nam isthac COMmemoratio
Quasi exprobratio est immemoris benefici.
Quin tu uno verbo dic, quid est, quod me velis?
Si. *Ita faciam. Hoc primum in hac re prædico tibi,*
Quas credis esse has, non sunt veræ nuptiæ.
So. *Cur simulas igitur? Si. rem omnem à principio audies,*
Eo pacto & gnati vitam, & consilium meum
Cognosces, & quid facere in hac re te velim.
Nam is postquam excessit ex ephebis, Solia,
Liberius vivendi fuit potestas. nam antea
Quî scire posses, aut ingenium noscere,

Dum

Dum atas, metus, magister, probibebant? So. ita est.

Si. Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,
Ut animum ad aliquod studium adjungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad Philosophos:

Horum ille nihil egregie præter cætera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.

Gaudebam. So. non injuriâ: nam id arbitror
Adprime in vita esse utile, ut NE QUID nimis.

Si. Sic vita erat: facile omnes perferre ac pati,
Cum quibus erat cunque una, his sese dedere,

Eorum obsequi studiis, adversus nemini,

Nunquam præponens se aliis. ita facillimè

Sine invidia invenias laudem, & amicos pares.

So. Sapienter vitam instituit: namque hoc tempore

OBSEQUIUM amicos, veritas odium parit.

Si. Interea mulier quædam abhinc triennium

Ex Andro commigravit huc viciniam,

Inopiâ, & cognatorum negligentiam

Coacta, egregiam formam, atque ætate integram.

So. Hei vereor, nè quid Andria apporet mali.

Si. Primum hæc pudicè vitam, parè ac duriter

Agebat, lanam ac telam victum queritans.

Sed postquam amans accessit, pretium pollicens,

Unus, & item alter; (ITA ut ingenium est omnium

Hominum, à labore proclive ad lubidinem)

Acceptit conditionem: dein questum occipit.

Qui tum illam amabant, fortè, ita ut sit, filium

Perduxere illuc secum, ut una esset, meum.

Egomet continuo mecum: Cerè captus est:

Habet. Observabam manè illorum servulos

Venientes, aut abeuntes: rogitabam, Heus puer,

Dic sodes, quis heri Chrysidem habuit? nam Andriæ

Illi id erat nomen. So. teneo. Si. Phædrum, aut Cliniam

Dicebant, aut Niceratum. nam hi tres tum simul

Amabant. Eho! quid Pamphilus? quid? symbolam

Dedit, cœnavit: gaudebam. Item alio die

Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum

Quid.

Quidquam attinere. Enimverò spectatum satiss
 Putabam, & magnum exemplum continentiae.
 Nam, qui cum ingenio conflictatur ejusmodi,
 Neque commovetur animus in ea re tamen,
 Scias posse habere jam ipsam suae vitae modum.
 Cum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
 Bona dicere, & laudare fortunas meas,
 Qui gnatum haberem tali ingenio praeditum.
 Quid verbis opus est? hæc famâ impulsus Chremes
 Ultrò ad me venit, unicam gnatam suam
 Cum dote summâ filio uxorem ut daret.
 Placuit: despondi: hic nuptiis dictus est dies.
 So. Quid obstat, cur non veræ fiant? Si. Audies.
 Ferè in diebus paucis, quibus hæc acta sunt,
 Chrysis vicina hæc moritur. So. ô factum bene!
 Beasti: metui à Chryside. Si. ibi tum filius
 Cum illis, qui amabant Chrysidem, unâ aderat frequens;
 Curabat unâ funus: tristis interim,
 Nonnunquam conlacrumabat: placuit tum id mihi.
 Sic cogitabam: hem! hic parvæ consuetudinis
 Causâ mortem hujus tam fert familiariter:
 Quid si ipse amasset? quid mihi hic faciet patri?
 Hæc ego putabam esse omnia humani ingenii
 Mansuetique animi officia. Quid multis moror?
 Egomet quoque ejus causâ in funus prodeo,
 Nil suspicans etiam mali. So. hem! quid est? Si. scies,
 Effertur. imus. interea inter mulieres,
 Quæ ibi aderant, fortè unam adspicio adolescentulam,
 Formâ. So. bonâ fortasse. Si. & voltu, Sestia,
 Adèò modesto, adèò venusto, ut nihil supra.
 Quia tum mihi lamentari præter cæteras
 Visa est, & quia erat formâ præter cæteras
 Honestâ, & liberali; accedo ad pedisequas;
 Quæ sit, rogo. Sororem esse aiunt Chrysidis.
 Percussit illico animum, at at, hoc illud est,
 Hinc illæ lacrumæ, hæc illa est misericordia.
 So. Quam timeo, quorsum evadas! Si. Funus interim

Præcedit : sequimur : ad sepulcrum venimus.

*In ignem posita est. Fletur. interea hæc soror,
Quam dixi, ad flammam accessit imprudentius
Sati' cum periculo. Ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene dissimulatum amorem & celatum indicat :*

Accurrit : mediam mulierem complectitur :

Mæa Glycerium, inquit, quid agis ? cur te is perditum ?

Tum illa, ut consuetum facile amorem cerneret,

Rejecit se in eum, flens, quàm familiariter.

So. Quid ais ? Si. redeo inde iratus, atque agrè ferens.

Nec satis ad objurgandum causæ. Diceret,

Quid feci ? quid commerui, aut peccavi, pater ?

Quæ sese voluit in ignem injicere, prohibui ;

Servavi. Honestæ oratio est. So. rectè putas :

Nam si illum objurges, vitæ qui auxilium tulit,

Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum ?

Si. Venit Chremes postridie ad me, clamitans,

Indignum facinus comperisse, Pamphilum

Pro uxore habere hanc peregrinam. Ego illud sedulè

Negare factum. ille instat factum. Denique

Ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam

Neget daturum. So. non tu ibi gnatum ? Si. nè hæc quidem

Sati' vehemens causa ad objurgandum. So. quæ, cedo ?

Si. Tute ipse his rebus finem præscripsi, pater ;

Prope adest, cum alieno more vivendum est mihi :

Sine nunc meo me vivere interea modo.

So. Qui igitur relictus est objurgandi locus ?

Si. Si propter amorem uxorem nolit ducere,

Ea primum ab illo animadvertenda injuria est.

Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias

Vera objurgandi causa sit, si denegat.

Simul, sceleratus Davus si quid consilii

Habet, ut consumat nunc, cum nihil obsint doli :

Quem ego credo manibus pedibusque obnixè omnia

Facturum, magis id adeò, mihi ut incommodet,

Quàm ut obsequatur nato. So. quapropter ? Si. rogas ?

Pro- MALA mens, malus animus : quem quidem ego si sensero.

*Sed quid opus est verbis? Sin eveniat, quod volo,
In Pamphilo ut nihil sit mora, restat Chremes,
Qui mihi exorandus est; Et spero consore.
Nunc tuum est officium, has bene ut adsimules nuptias;
Perterrefacias Davum: observes filium,
Quid agat, quid cum illo consilii capiet. So. Sat est;
Curabo: eamus jam nunc intro. Si. i pra, sequar.
Non dubium est, quin Uxorem nolit Filius:
Ita Davum modo timere sensi, ubi nuptias
Futuras esse audivit. Sed ipse exit foras.*

ACT. I. SCENA II.

*Arg. Filii amorem explorat pater: simulat futuras nuptias: inter-
minatur Davo pistrinum, si quid fallaciae in ipsis conatus fuerit
nuptiis.*

Iambici Senarii & Ostonarii, unus Quaternarius, omnes Acaledici

Davus Simo.

Mirabar, hoc si sic abiret; Et heri semper lenitas,
Verebar, quorsum evaderet.

*Qui, postquam audierat non datum iri filio uxorem suo,
Nunquam cuiquam nostrum verbum fecit, neq; id aegrè tulit.*
S. At nunc faciet; neque ut opinor, sine tuo magno malo.

D. Id voluit, nos sic nec opinantes duci falso gaudio,
Sperantes jam amoto metu, interea oscitantes opprimi,
Ut nò esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias;
Astutè. S. carnufex quæ loquitur? D. berus est, neq; prævideram.

S. Dave. D. hem! quid est? S. eiodum ad me. D. quid hic volu-

S. quid ais? D. qua de re? S. rogas?

Meum gnatum rumor est amare. D. id populus curat scilicet.

S. Hoccine agis, an non? D. ego verò istuc. S. sed, nunc ea me

exquirere,

Iniqui patris est: nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet.
Dum tempus ad eam rem tulit, sui animum ut expleret suum.

Nunc hic dies aliam vitam adfert: alios mores postulat. (viam.)
Dehinc postulo, siue æquum est, te oro, Dave, ut redeat jam in

D. Hoc quid sit? S. omnes qui amant, graviter sibi dari Uxo-
rem ferunt. (probum.)

D. Ita aiunt. S. tum si quis magistrum cepit ad eam rem im-
Ipsum animum ægrotum ad deteriores partem plerumq; appli-
cat.

D. Non

D. Non hercle intelligo. S. non? hem! D. non: DAVUS sum, non Oedipus.

S. Nempe ergo aperte vis, quæ restant, me loqui. D. sanè quidem.

S. Si sensero hodiè, quidquam in his te nuptiis

Fallaciæ conari, quo fiant minùs;

Aut velle in ea re ostendi, quàm sis callidus;

Verberibus casum te in pistrinum, Dave, dedam usque ad necem;

Eà lege atque omine, ut, si te inde exemerim, ego pro te molam.

Quid? hoc intellexisti? an nondum etiam nè hoc quidem?

D. imo callidè.

Ita aperte ipsam rem modo locutus: nihil circuitione usus es.

S. Ubivis faciliùs passus sim, quàm in hac re, me deludier.

D. Bona verba quaeso. S. irrides? nihil me fallis, sed dico tibi,

Nè temerè facias; neque tu hoc dicas tibi non prædictum, cave.

ACTUS I. SCENA III.

Ag. In hac Scena deliberat Davus, velitne Pamphilo esse adjutor, an auscultare seni.

Iambici Octonarii & Senarii.

Davus.

E Nimvero, Dave, nihil loci est segnitiae, neque socordia,

Quantùm intellexi modò senis sententiam de nuptiis:

Quæ si non astu providentur, me aut herum pessundabunt.

Hec, quid agam, certum est, Pamphilumne adjutem, an auscultem seni.

Illum relinquo, ejus vita timeo: sin opitutor, hujus minas:

Si verba dare, difficile est. primum jam de amore hoc compe-

de insensus servat, nè quam faciam nuptiis fallaciam. (rit.

Si senserit, perii: aut si libitum fuerit, causam ceperit,

quo jure, quâque injuriâ, præcipitem me in pistrinum dabit.

Id hæc mala hoc mi accedit etiam: hæc Andria,

Sive ista uxor, sive amica est, gravida è Pamphilo est:

Audireque eorum est operæ pretium audaciam:

nam inceptio est amentium, baud amantium:

quidquid peperisset, decreverunt tollere:

Et fingunt quandam inter se nunc fallaciam,

quæ Atticam esse hanc. Fuit olim quidam senex

mercator: navem is fregit apud Andrum insulam:

Is obiit mortem: ibi tum hanc egestam Chrysidis

Patrem recepisse orbam, parvam. Fabulæ.

Mibi quidem hercle non fit verisimile:

Atqui ipsis commentum placet.

*Sed Mysis ab ea egreditur. At ego hinc me ad forum, ut
Conveniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem oppre-*
mat.

ACT. I. SCENA IV.

Arg. Narrat Mysis quamobrem a Glycerio exierit: & hîc docet Te-
rentius immoderatum vini usum fugiendum iis esse qui seriis præ-
sunt negotiis. Nihil est enim, quod recte agi ab ebrio possit.

Trochaici, Oſſonarii, Catalectici.

Mysis.

AUdivi, Archilis, jamdudum: Lesbiam adduci jubes.
Sane pol illa temulentia est mulier, & temeraria,
Nec satî digna, cui committas primo partu mulierem:
Tamen eam adducam. importunitatem spectate aniculæ:
Quia compotrix ejus est. Dî date facultatem, obsecro,
Huic pariundi, atque illi in aliis potiùs peccandi locum.
Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor quid fiet.
Opperiar, ut sciam, num quidnam hæc turba tristitia adferat.

ACT. I. SCENA V.

Arg. Habet hæc scena Pamphili dolorem de nuptiis: fidem datam
Glycerio servaturum pollicetur, vel invito, si res exigat, patre.

Iambici & Trochaici Oſſonarii, varie mixti, binarius unus,

Quaternarii quatuor,

Pamphilus, Mysis.

Hoccine est humanum factum aut inceptum? hoccine est
M. Quid illud est? (officium patris?)

P. Prob Deum atque hominum fidem! quid est, si hoc non
contumelia est?

Uxorem decierat dare sese mi hodie: nonne oportuit

Præscisse me antè? nonne prius communicatum oportuit?

M. Miseram me! quod verbum audio? P. quid Chremes
qui denegarat

Se commissurum mihi gnatam suam uxorem, id mutavit,
Quoniam me immutatum videt.

Itane obstinate operam dat, ut me à Glycerio miserum abstrahat?

Quod si fit, pereō funditus.

(ego sum)

Adeon' hominem invenastum esse, aut infelicem quenquam,

Pro Deum atque hominum fidem! nullon' ego
 Cremetis pacto affinitatem effugere potero? quot modis
 Contemptus, spretus? facta, transacta omnia. hem,
 Repudiatu' repeto. quamobrem? nisi si id est, quod suspicor:
 Aliquid monstri alunt: ea quoniam nemini obtrudi potest,
 Ite ad me. M. oratio hæc me miseram exanimavit metu.
 P. Nam quid ego dicam de patre? ah!

Tantamne rem tam negligenter agere? prateriens modò
 Mihi apud forum, Uxor tibi ducenda est, Pamphile, hodie, in-
 quit: para:

Abi domum. Id mihi visus est dicere, Abi citò & suspende te.
 Obstupui. censent' ullum me verbum potuisse proloqui? (tui.
 Aut ullam causam, ineptam saltem, falsam, iniquam? obmu-
 quid si ego prius id rescissem; quid facerem, si quis nunc me roget;
 Aliquid facerem, ut hoc nè facerem. Sed nunc primum quid
 exequar?

Tot me impediunt curæ, quæ meum animum divorse trahunt:
 Amor, misericordia hujus, nuptiarum sollicitatio,
 Tum patris pudor, qui me tam leni passus est animo usq; adhuc,
 Quæ meo cunque animo libitum est, facere: eïne ego ut advor-
 ser? hei mihi!

Incertum est quid agam. M. misera timeo, incertum hoc quor-
 sum accidat.

Ad nunc peropu' est, aut hunc cum ipsâ, aut me aliquid de illâ
 advorsum hunc loqui. (litur,

Quam in dubio est animus, paulo momento huc vel illuc impel-

Quis hæc loquitur? Myrsis, salve. M. ô salve, Pamphile.

P. Quid agit? M. rogas?

Laborat è dolore: atque ex hoc misera sollicita est die,
 Quia olim in hunc sunt constitutæ nuptiæ. tum autem hoc timet,
 Ne deserat se. P. hem, egone istuc conari queam?

Propter me illam decipi miseram sinam?

Ne mihi suum animum, atque omnem vitam credidit,

Quam ego animo egregie caram pro uxore habuerim,

Ne & pudicè ejus doctum atque eductum sinam

Ut egestate ingenium immutarier?

Non faciam. M. baud verear, si in te solo sit situm:

Sed vim ut queas ferre. P. adeón' me ignavum putas?

Adeón' porro ingratum, aut inhumanum, aut ferum,

Ut neque me consuetudo, neque amor, neque pudor

Commoveat: neque commoneat, ut servem fidem?

M. Unum hoc scio, meritam esse, ut memor esses sui,

P. Memor essem? ô Mysis, Mysis, etiam nunc mihi

Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis

De Glycerio. jam ferme moriens me vocat:

Accessi: vos semotæ: nos soli: incipit:

Mi Pamphile, hujus formam atque ætatem vides:

Nec clam te est, quàm illi utraque inuitiles

Et ad pudicitiam, & ad rem tutandam sent.

Quòd ego te per hanc dextram oro, & ingenium tuum,

Per tuam fidem, perque hujus solitudinem

Te obtestor, nè abs te hanc segreges, neu deferas:

Si te in germani fratris dilexi loco,

Sive hæc te solum semper fecit maxumi,

Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.

Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem:

Bona nostra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei.

Hanc mihi in manum dat: mors continuò ipsam occupat.

Accepi: acceptam servabo. M. ita spero quidem.

P. Sed cur tu ab illa? M. obstetricem accerso. P. propera:

Atque audin' ? verbum unum cave de nuptiis,

Nè ad morbum hoc etiam. M. teneo.

ACTUS II. SCENA I.

Arg. Charinus intelligit Pamphilo nupturam Philumenam: idem rogat Pamphilum, ne ducat. Hic Charinus & Byrrhia fabulæ adiunguntur, ne spreta relinquatur Philumena.

Iambici senarii, & Octonarii, & unus Quaternarius:

Item trochaici Iambicis permixti.

Charinus, Byrrhia, Pamphilus.

Quid ais, Byrrhia?

Daturne illa Pamphilo hodie nuptum? B. sic est. C. quid scis, Byrrhia?

B. Apud forum modò è Davo audiui. C. vae, misero mihi!

Ut animus in spe atque in timore usque antehac attentus fuit,

Iia, postquam adempta spes est, lassus, curâ confectus stupet.

B. Quaso

B. Quæso adepol, Charine, quoniam non potest id fieri, quod vis,
 velis quod possit. C. nihil volo aliud, nisi Philumenam.
 B. Ab! quanto satius est, te id operam dare,
 quàm istum amorem ex animo amoveas tuo, quàm id loqui
 quo magis libido frustra incendatur tua!
 C. FACILE omnes, cum valemus, recta consilia egrotis damus:
 Tu si hic sis, aliter sentias. B. age, age, ut lubet. C. sed Pamphilum
 video. omnia experiri certum est prius, quàm pereo. B. quid
 hic agit? (um:
 C. Ipsum hunc orabo: huic supplicabo: amorem huic narrabo me-
 credo, impetrabo, ut aliquot saltem nuptiis prodat dies.
 Interea fiet aliquid, spero. B. id aliquid nihil est. C. Byrrhia,
 quid tibi videtur? adeón' ad eum? B. quidni? si nihil impetres,
 si te arbitretur sibi paratum mœchum, si illam duxerit.
 C. Abin' hinc in malam rem cum suspitione istac, scelus,
 P. Charinum video. salve. C. ô salve, Pamphile:
 Ad te advenio, spem, salutem, auxilium, consilium expetens.
 P. Neque pol' consilii locum habeo, neque auxilii copiam.
 Ad istuc quidnam est? C. hodie uxorem ducis? P. aiunt.
 C. Pamphile,
 id facis, hodie postremum me vides. P. quid ita? C. bei miki!
 neor dicere huic: dic quæso, Byrrhia. B. ego dicam. P. quid est?
 Sponsam hic tuam amat. P. nã iste haud mecum sentit.
 Eodum, dic miki,
 an quidnam amplius tibi cum illa fuit, Charine? C. ab
 Pamphile,
 bil. P. quàm vellem! C. nunc te per amicitiam, & per
 amorem obsecro,
 incipio, ut nè ducas. P. dabo equidem operam. C. sed si id
 non potes,
 et tibi nuptiæ hæ sunt cordi; P. cordi! C. saltem aliquot dies
 fer, dum proficiscor aliquò, nè videam. P. audi nunc jam:
 C. quid, Charine, neuiquam officium liberi esse hominis puto,
 nis nil promereat, postulare id gratiæ apponi sibi.
 tias effugere ego istas malo, quàm tu adipiscier.
 Reddidisti animum. P. nunc si quid potes aut tu, aut hic
 Byrrhia,
 Quæso

Facite, fingite, invenite, efficite, quî detur tibi:

Ego id agam, mibi quî ne detur. C. sat habeo. P. Davum optumè Video. hujus consilio fretu' sum. C. at tu hercle haud quid-
quam mibi, (lubens)

Nisi ea, quæ nihil opu' sunt sciri. fugin' hinc? B. ego verò ac

ACTUS II. SCENA II.

Arg. Davus cum ex variis conjecturis & signis comperisset, nuptias non coherere, Pamphilum toto quærens oppido, exultat infolentius.
Iambici Oſtonarii Cateleſtici.

Davus, Charinus, Pamphilus.

D*I boni, boni quid porto? sed ubi inveniam Pamphilum? Ut metum, in quo nunc est, adimam, atque expleam animum gaudio?*

C. Latus est, nescio quid. P. nihil est, nondum hæc rescivit mala.

D. Quem ego nunc credo, si jam audierit sibi paratas nuptias,

C. Audin' tu illum? D. toto me oppido exanimatum quærerem.

Sed ubi quæram? aut quò nunc primum intendam? C. cessat alloqui?

D. Abeo. P. Dave, ades, resiste. D. quis homo est, qui me? ô Pamphile,

Te ipsum quæro. euge, ô Charine! ambo opportunè: vos volo.

P. Dave, perii. D. quin tu hoc audi. P. interii. D. quid tibi meas, scio.

C. Mea quidem hercle certè in dubio vita est. D. & quid tu scio.

P. Nuptiæ mibi. D. & id scio. P. hodie. D. obtundis, tametsi intellego.

Id paves, ne ducas tu illam: tu autem, ut ducas. C. rem tenes.

P. Istuc ipsum. D. atqui istuc ipsum, nil periculi est: me vide.

P. Obsecro te, quamprimum hoc me libera miserum metu. D. hem

Libero, uxorem tibi jam non dat Chremes. P. quî scis? D. scio.

Tuus pater modo me prehendit: ait, tibi uxorem dare Hodie: item alia multa, quæ nunc non est narrandi locus.

Continuò ad te properans, percurro ad forum, ut dicam tibi hæc.

Ubi te non invenio, ibi ascendo in quendam excelsum locum.

Circumspicio: nusquam. forte ibi hujus video Pyrrhiam:

Rogo: negat vidisse. miki molestum. quid agam, cogito.

Redeunti interea ex ipsâ re mi incidit suspicio. hem,

Paululum opsoni, ipse tristis, de improvîso nuptiæ.

Non coherent. P. quorsumnam istuc? D. ego me continuo ad Chremem.

Cum illò advenio, solitudo ante ostium. jam id gaudeo.

P. Rectè dicis, perge. D. maneo. interea introire neminem

Video, exire neminem, matronam nullam, in adibus

Nil ornati, nil tumulti. accessi, introspexi. P. scio.

Magnum signum. D. num videntur convenire hæc nuptiis?

P. Non opinor, Dave. D. opinor, narras? non rectè accipis.

Certa res est. etiam puerum inde abiens conveni Chremis,

olera, & pisciculos minutos ferre obolo in cœnam seni.

C. Liberatus sum, Dave, hodie tuâ operâ. D. at nullus quidem.

C. Quid ita? nempe huic prorsus illam non dat. D. ridiculum caput!

Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam uxorem ducere.

Nisi vides, nisi senis amicos oras, ambis. C. bene mones.

Ibo: etsi hercle sepe jam me spes hæc frustrata est. vale.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Suadet Pamphilo, atque etiam persuadet Davus, ut patri dicat uxorem se ducturum. Trochaici Octonarii Catalectici, Iambici Senarii & Octonarii Acatalectici.

Pamphilus

Davus.

Quid igitur sibi volti pater? cur simulat? D. ego dicam tibi.

Si id succenseat nunc, quia non dat tibi uxorem Chremes,

Ipsu sibi esse injurius videatur: neque id injuriâ:

Priusquam tuum, ut sese habeat, animum ad nuptias perspexerit.

Sed si tu negâris ducere, ibi culpam in te transferet:

Tum illæ turbæ fient. P. quid vis? patiar? D. pater est, Pamphile:

Difficile est. Tum hæc sola est mulier: dictum ac factum invenit.

Aliquam causam, quamobrem ejiciat oppido. P. ejiciat? D. citò.

P. Cedo igitur, quid faciam, Dave? D. dic te ducturum.

P. hem! D. quid est?

P. Ego dicam? D. cur non? P. nunquam faciam. D. ne nega.

P. Suadere noli. D. ex eâ re quid fiat, vide.

P. Ut ab illâ excludar, huc concludar. D. non ita est.

Nempe hoc sic esse opinor dicturum patrem:

Ducas volo hodie uxorem. tu, ducam, inquires:

Cedo, quid jurgabit tecum? hic reddes omnia;

*Quæ nunc sunt certa ei consilia, incerta ut fient,
Sine omni periculo. nam hocce haud dubium est, quin Chremes
Tibi non det gnatam: nec tu eâ causâ minueris
Hæc quæ facis, ne is suam mutet sententiam.*

*Patri dic velle: ut, cùm velit tibi jure irasci, non queat.
Nam quod tu speres, propulsabo facili: uxorem his moribus
Dabit nemo. inopem inveniet potius, quàm te corrumpi sinat.
Sed si te a quo animo ferre accipiet, neglegentem feceris.
Aliam otiosus quæret. interea aliquid acciderit boni.*

*P. Itan' credis? D. haud dubium id quidem est. P. vides
quò inducas. D. quin taces?*

*P. Dicam. puerum autem ne resciscat mihi ex illâ, cautio est:
Nam pollicitus sum suscepturum. D. ô facinus audax!*

P. hanc fidem

Sibi, me obsecravit, quî se sciret non deserturum, ut darem.

D. Curabitur, sed, pater adest. cave te esse tristem sentiat.

ACT. II. SCENA IV.

*Arg. Hæc Scena consiliorum executionem habet. Monet Pamphilum
Davus, apud patrem ne titubet, sed animo præsentis loquatur.*

Iambici Senarii.

Simo, Davus, Pamphilus.

R *Evisto, quid agant, aut quid capient consili.*

*D. Hic nunc non dubitat quin te ducturum neges.
Venit meditatus alicunde ex solo loco:*

Orationem sperat invenisse se,

Quî differat te: proin' tu fac, apud te ut fies.

*P. Modò ut possim, Dave. D. crede, inquam, hoc mihi, Pamphile,
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem*

Unum esse verbum, si te dices ducere.

ACT. II. SCENA V.

*Arg. Pamphilum Byrrhia observat. idem Pamphilus patri responder, se
facturum quæ volet ille omnia. Charino eadem renuntiat Byrrhiâ.*

Byrrhia, Simo, Davus, Pamphilus.

H *Eru' me, relictis rebus, jussit Pamphilum*

*Hodie observare, ut, quid ageret de nuptiis,
Scirem. id propterea nunc hunc venientem sequor:*

Ipsum adeo præstò video cum Davo. hoc agam.

S. Urumque adesse video, D. hem, serve. S. Pamphile.

D. Quasi

D. Quasi de improvviso respice ad eum. P. ehem pater.
 D. Probe. S. hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.
 B. Nunc nostræ parti timeo, quid hic respondeat.
 P. Neque istic neq; alibi tibi erit usquam in me mora. B. hem!
 D. Obmutuit. B. quid dixi? S. facis ut te decet,
 Cum istuc, quod postulo, impetro cum gratiâ.
 D. Sum verus? B. herus, quantum audio, uxore excidit.
 S. I jam nunc intro, ne in morâ, cùm opu' sit, sies.
 P. Eo. B. nullane in re esse homini cuiquam fidem?
 Verum illud verbum est, volgò quod dici solet,
 Omnes sibi malle melius esse, quàm alteri.
 Ego illam vidi virginem: formâ bonâ
 Memini videre; quo æquior sum Pamphilo,
 Si se illam in somnis, quàm illum, amplecti maluit.
 Renunciabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

ACT. II. SCENA VI.

Arg. Davus Simonem, & Davum Simo fallit; quæ res non injucunda est.
 Ejusdem Metri.

Davus, Simo.

HIC nunc me credit aliquam sibi fallaciam
 Portare, & eâ me hic restituisse gratiâ.
 S. Quid Davus narrat? D. æquè quidquam nunc quidem.
 S. Nihilne? hem. D. nihil prorsus. S. atqui expectabam quidem.
 D. Præter spem evenit: sentio: hoc malè habet virum.
 S. Potin' es mihi verum dicere? D. nihil facilius.
 S. Num illi molestæ quidpiam hæ sunt nuptiæ,
 Hujusce propter consuetudinem hospitiæ?
 D. Nihil hercle: aut si adeo, bidui est, aut tridui
 Hæc sollicitudo: nostin'? deinde desinet:
 Etenim eam secum rem rectâ reputavit viâ.
 S. Laudo. D. dum licitum est illi, dumque ætas tulit,
 Amavit: tum id clam. cavet ne unquam infamiæ
 Ea res sibi esset, ut virum fortem decet.
 Nunc uxore opus est; animum ad uxorem appulit.
 S. Subtristis visu' est esse aliquantulum mihi.
 D. Nihil propter hanc rem: sed est, quod succenset tibi.

S. Quidnam est? D. puerile est. S. quid est? D. nihil.

S. quin dic, quid est?

D. At nimium parcè facere sumtum. S. mene? D. te.

Vix, inquit, drachmis est opsonatus decem:

Num filio videtur uxorem dare?

Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorum aequalium

Potissimum nunc? S. quod dicendum hic fiet,

Tu quoque perparcè nimium. non laudo. S. tace.

D. Commovi. S. ego, istec rectè ut fiant, videro.

Quidnam hoc rei est? quidnam hic volt veterator sibi?

Nam si hic mali est quidquam, hem illic est huic rei caput.

ACT. III. SCENA I.

*Arg. Simo præ nimia sagacitate mirum in modum fallitur, partum
simulari credens, qui verus erat.*

Ejusdem Mensura.

Myfis, Simo, Davus, Lesbia, Glycerium.

I*TA pol quidem res est, ut dixi, Lesbia:*

Fidelem haud ferme mulierî invenias virum,

S. Ab Andriâ est ancilla hæc. quid narras? D. ita est.

M. Sed hic Pamphilus. S. quid dicis? M. firmavit fidem. S. hem.

D. Utinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.

M. Nam quod peperisset, jussit tolli. S. ô Jupiter!

Quid ego audio? actum est, siquidem hæc vera prædicat.

L. Bonum ingenium narras adolescentis. M. optimum.

Sed sequere me intro, ne in morâ illi sis. L. sequor.

D. Quod remedium nunc huic malo inveniam? S. quid hoc?

Adon' est demens? ex peregrinâ? jam scio: ab!

Vix tandem sensi stolidus. D. quid hic sensisse ait?

S. Hæc primum adfertur jam mihi ab hoc fallacia.

Hanc simulant parere, quo Chremetem absterreant.

G. Juno Lucina, fer opem: serva me, obsecro.

S. Hui, tam citò? ridiculum. postquam ante ostium

Me audivit stare, approperat. Non sat commodè

Divisa sunt temporibus tibi, Dave, hæc. D. mihi?

S. Num immemores discipuli? D. ego, quid narres, nescio.

S. Hiccine, si me imparatum in veris nuptiis

Adortus esset, quos mihi ludos redderet?

Nunc hujus periculo sit. Ego in portu navigo.

ACT.

ANDRIA.

17

ACT. III. SCENA II.

Arg. Lesbja egrediens narrat, quo in statu sit Glycerium puerpera ;
 simul agit de danda illi potione, imitata medicos, qui præscribere
 solent ægrotis omnia ad esum potumque pertinentia : deinde Simo
 & Davus de puero nato callice altercantur.

*Trochaici, Iambici, mixti Senarii & Oſſenarii, Acataleſtici &
 Cataleſtici, quibus interpoſiti ſuis locis bini quaternarii.*

Lesbja, Archilis, Simo, Davus.

A Dhuc, Archilis, quæ adſolent, quæque oportet

Signa ad ſalutem eſſe, omnia huic eſſe video.

Nunc primum fac, iſtae ut lavet : poſt deinde,

Quod juſſi ei dare bibere, & quantum imperavi,

Date : mox ego huc revertor.

Per, ecaſtor, ſcitus puer eſt natus Pamphilo.

Deos quaſo, ut ſit ſuperſtes : quandoquidem ipſe eſt ingenio bono ;

Cumque huic veritus eſt optumæ adoleſcenti facere injuriam.

S. Vel hoc quis non credat, qui nōrit te, abs te eſſe ortum ?

D. quidnam id eſt ?

S. Non imperabat coram, quid opus faſto eſſet puerperæ :

Sed poſtquam egreſſa eſt, illis, quæ ſunt intus, clamat de via.

O Dave, itan' contemnor abs te ? aut itane tandem idoneus

Tibi videor eſſe, quem tam aperte fallere incipias dolis ?

Saltem accuratè, ut metui videar certè, ſi reſciverim.

D. Certè hercle nunc hic ſe ipſus fallit, baud ego. S. edixin' tibi ?

Interminatus ſum, ne faceres ? num veritus ? quid retulit ?

Credon' tibi hoc nunc, peperiffe hanc è Pamphilo ?

D. Teneo, quid erret : quid ego agam, habeo. S. quid taceas ?

D. Quid credas ? quaſi non tibi renunciata ſint hæc ſic fore.

S. Mihin' quiſquam ? D. eko, an tute intellexi hoc adſimu-
 lari ? S. irrideor.

D. Renuntiatum eſt : nam quî iſtae tibi incidit ſuſpicio ?

S. Qui ? quia te nōram. D. quaſi tu dicas, faſtūm id conſilio meo.

S. Certè enim ſcio. D. non ſatis me pernōſti etiam, qualis
 ſim, Simo.

S. Egone te ? D. ſed, ſi quid narrare occæpi, continuo dari

Tibi verba cenſes. S. falſo. D. itaq; hercle nihil jam muſire audeo.

S. Hoc ego ſcio unum, neminem peperiffe hîc. D. intellexi ?

S. Nihil ſecius mox deferent puerum huc ante oſtium.

II

Id ego jam nunc tibi renuncio, bere, futurum, ut sis sciens:

Ne tu hoc mihi posterius dicas Davi factum consilio, aut doli

Prorsus à me opinionem hanc tuam esse ego amotam volo.

S. Unde id scis? D. audiui, & credo. multa concurrunt sima

Quì conjecturam hanc nunc facio. Jam primum hæc se

Pamphilo

Gravidam dixit esse. inventum est falsum. nunc, postquam

Nuptias domi apparari, missa est ancilla illico

Obstetricem accersitum ad eam, & puerum ut adferret simul.

Hoc nisi sit, puerum ut tu videas, nil moventur nuptiæ.

S. Quid ais? cùm intellexeras,

Id consilii capere, cur non dixisti extemplò Pamphilo?

D. Quis igitur eum ab illâ abstraxit, nisi ego? nam omne

nos quidem

Scimus, quàm miserè hanc amârit. nunc sibi uxorem expet

Postremò id mihi da negoti. tu tamen idem has nuptias

Perge facere ita, ut facis: & id spero adjuturos Deos.

S. Imò abi intrò: ibi me opperire, & quod parato opus est, para

Non impulit me, hæc nunc omnino ut crederem.

Atque haud scio, an, quæ dixit, sint vera omnia:

Sed parvi pendo. illud mihi multo maximum est,

Quod mihi pollicitu' est ipse gnatus. nunc Chremem

Conveniam: orabo gnato uxorem. id si impetro,

Quid aliàs malim, quàm hodie has fieri nuptias?

Nam gnatus quod pollicitu' est, haud dubium est mihi,

Si nolit, quin eum meritò possim cogere.

Atque adeo in ipso tempore eccum ipsum obviàm.

ACT. III. SCENA III.

Arg. Congressu duorum senum, ex falsis veræ fiunt nuptiæ.

Iambici Octonarii, & senarii Acatalectici, unus quaternarius

ad finem Octonarii Catalectici.

Simo, Chremes.

Jubeo Chremetem. C. ob! te ipsum quærebam. S. & ego te

C. optatò advenis.

Aliquot me adiere, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam

Meam nubere tuo gnato. id viso, tune, an illi insaniant.

S. Ausculta paucis, quid ego te velim; & tu, quod quæris, scies.

C. Auscultio: loquere, quid velis.

S. Per

Per te Deos oro, & nostram amicitiam, Chreme,
 ne incepta à parvis cum atate accrevit simul,
 etque unicam gnatham tuam, & gnatum meum,
 tibi potestas summa servandi datur;
 me adjuves in hac re, atque ita, uti nuptiæ
 erant futurae, fiant. C. ah, ne me obsecra:
 quasi hoc te orando à me impetrare oporteat.
 Num esse censes nunc me, atque olim, cum dabam?
 in rem est utrique, ut fiant, accersi jube.
 Sed si ex eâ re plus mali est, quam commodi
 utrique; id oro te, in commune ut consulas,
 quasi illa tua sit, Pamphilique ego sim pater,
 Imo ita volo, itaque postulo ut fiat, Chreme:
 neque postulem abs te, ni ipsa res moneat. C. quid est?
 Ira sunt inter Glycerium & gnatum. C. audio.
 Ita magnæ, ut sperem posse avelli. C. fabulæ.
 Profectò sic est. C. sic hercle, ut dicam tibi:
MANTIUM iræ, amoris integratio est.
 Hem, id te oro, ut ante eamus, dum tempus datur,
 cumque ejus lubido occlusa est contumeliis;
 priusquam harum scelera & lacrumæ confictæ dolis
 educunt animum agrotum ad misericordiam.
 Exorem demus. spero consuetudine, &
 conjugio liberali devinctum, Chreme,
 dehinc facile ex illis sese emersurum malis.
 Tibi ita hoc videtur: at ego non posse arbitror,
 neque illum hanc perpetuò habere, neque me perpeti.
 Quæ scis ergo istuc, nisi periculum feceris?
 At istuc periculum in filiâ fieri, grave est.
 Nempe incommoditas denique hac omnis redit;
 eveniat, quod Dî prohibeant, discessio. at
 corrigatur, quot commoditates, vide.
 Incipio amico filium restituere:
 bi generum firmum, & filix invenies virum.
 Quid istuc? si ita istuc animum induxti esse utile,
 nolo tibi ullum commodum in me claudier.
 Merito te semper maximi feci, Chreme.

C. Sed

S. Per

C. Sed quid ais? S. quid? C. quâ scis eos nunc discordare inter
S. Ipsa mihi Davus, qui intimu' est eorum consiliis, dixit
Et is mihi suadet, nuptias, quantum queam, ut maturem.
Num, censes, faceret, filium nisi sciret eadem hæc velle?
Tute adeo jam ejus audies verba. heus, evocate huc Davum
Atque eccum, video ipsam foras exire.

ACT. III. SCENA IV.

Arg. Davus senî insultans, hortatur eum ad faciendas nuptias;
enim putabat fore, ut sic agerentur: cum igitur videt herum serio
tradenda filia colloqui cum Chremete anxius & exanimatus reddere
Iambici Octonarii, & unus quaternarius.

Davus, Simo, Chremes.

A D te ibam. S. quidnam est?
D. Cur non accersitur? jam advesperascit. S. audin' tu illam
Ego dudum non nil veritus sum, Dave, abs te, ne faceres id
Quod vulgus servorum solet, dolis ut me deluderet,
Propterea quod amat filius. D. egon' istuc facerem? S. credis
Idq; adeo metuens vos celavi, quod nunc dicam. D. quid? S. scis
Nam propemodum habeo jam fidem. D. tandem agnôsti, qui fuerat
S. Non fuerant nuptiæ futurae. D. quid? non? S. sed ea gratia
Simulavi, vos ut pertentarem. D. quid ais? S. sic res est. Davus
Nunquam istuc quivi ego intelligere. vah consilium callidum
S. Hoc audi. ut hinc te jussi introire, opportunè hic sit mihi
obviâ.

(narrasti mihi)

D. Hem, numnam periiimus? S. narro huic, quæ dudum
D. Quidnam audio? S. gnatum ut det oro, vixq; id exoro. D. occidit
S. Hem, quid dixti? D. optumè inquam factum. S. nunc perii
hunc nulla est mora.

C. Domum modò ibo: ut apparentur, dicam: atq; huc renunciam
S. Nunc te oro, Dave; quoniam solus mihi effecisti has nuptias
D. Ego verò solus. S. corrigere mihi gnatum porro enitere.
D. Faciam hercle sedulò. S. potes nunc, dum animus irritatus est
D. Quiescas. S. age igitur; ubi nunc est ipse? D. miramini
ni domi est.

S. Ibo ad eum, atque eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam intus
illi. D. nullus sum.

Quid causa est, quin hinc in pistrinum restâ proficiscar viâ?
Nihil est preci loci relictum: jam perturbavi omnia:

um sefelli: in nuptias conjeci herilem filium:
 hodie, ut fierent, insperante hoc, atque invito Pamphilo.
 astutias! quòd si quiessem, nihil evenisset mali.
 ecceum: ipsum video: occidi:
 inam mihi esset aliquid hîc, quo nunc me præcipitem darem.

ACT. III. SCENA V.

Stomachatur Pamphilus, quod dolosum Davi consilium secutus,
 responderit patri, se ducturum uxorem.

Iambicis Octonariis, permixti Trochaicis.

Pamphilus, Davus.

U BI illic scelus est, qui me perdidit? D. perii. P. atque
 hoc confiteor

ne obtigisse; quandoquidem tam iners, tam nulli consili
 am. servon' fortunas meas me commisisse futili? (auferet.
 ego precium ob stultitiam fero: sed inultum id nunq; à me
 Posthac incolumem sat scio fore me, nunc si evito hoc malum.
 Nam quid ego nunc dicam patri? negabon' velle me, modò
 si sum pollicitus ducere? quâ fiduciâ id facere audeam?
 quid me nunc faciam, scio. D. nec de me equidem;
 atque id ago sedulò.

nam aliquid jam inventurum, ut huic malo aliquam pro-
 ducam moram. P. Ob!

(filiis tuis

Visus sum. P. ebodum, bone vir, quid ais? viden' me con-
 sserum impeditum esse? D. at jam expediam. P. expedies?
 D. Certò, Pamphile.

Nempe ut modò. D. imò melius spero. P. ob, tibi ego ut
 credam, furcifer?

rem impeditam & perditam restituas? hem, quo fretu' sum,
 si me hodie ex tranquillissimâ re coniecisti in nuptias.

non dixi hoc esse futurum? D. dixti. P. quid meritus:
 D. crucem.

et sine paululum ad me redeam: jam aliquid dispiciam.

P. bei mihi,
 non habeo spatium, ut de te sumam supplicium, ut volo:
 atque hoc tempus, præcavere mihi me, haud te ulcisci, finit.

ACT. IV. SCENA I.

Hæc Scena potissimum continet jurgium Charini in Pamphilum.
 Cretici, postea Octonarii Trochaici, & Iambici, demum Iambici
 Senarii, & rursus Octonarii.

Cha-

Charinus, Pamphilus, Davus.

Hoccine credibile est, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam ut fiet,
Ut malis gaudeant, atque ex incommodis
Alterius sua comparent ut commoda? ah,
Idne est verum? imò id genus est hominum pessimum,
In denegando modo queis pudor est paululum:
Post ubi jam tempus est promissa perfici,
Tum coacti necessariò se aperiunt, & timent:
Et tamen res cogit denegare. Ibi

Tum impudentissima eorum oratio est:

Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus,
Proxumus sum egomet mihi. attamen, ubi fides,
Si roges, nihil pudet. hic, ubi opus est,

Non verentur: illic, ubi nihil opus est, ibi verentur. (stulem

Sed quid agam? adeamne ad eum, & cum eo injuriam hanc expo

Mala ingeram multa? atque aliquis dicat, nihil promoveri

Multum. molestus ceriè ei fuero, atque animo morem gesser

P. Charine, & me & te imprudens, nisi quid Dii respicient
perdidi. (fide

C. Itane, imprudens? tandem inventa est causa: solvisse

P. Quì tandem? C. etiam nunc me ducere istis dictis postulas

P. Quid istuc est? C. postquam me amare dixi, complacita est tibi

Heu me miserum, cum tuum animum ex animo spectavi meo.

P. Falsu' es. C. non tibi satis esse hoc visum solidum est gaudium,

Nisi me lassasses amantem, & falsa spe produceres?

Habeas. P. habeam? ah, nescis quantis in malis verſer miser,

Quantasque hic suis consiliis mihi confecit sollicitudines

Meus carnufex. C. quid istuc tam mirum, de te si exem-
plam capit?

P. Haud istuc dicas, si cognòris vel me, vel amorem meum.

C. Scio cum patre altercasti dudum, & is nunc propterea tibi
Succenset, nec te quivìt hodie cogere, illam ut duceres.

P. Imo etiam, quo tu minùs scis ærumnas meas,

Hæ nuptiæ non apparabantur mihi;

Nec postulabat nunc quisquam uxorem dare.

C. Scio: coactus tuâ voluntate es. P. mane;

adum scis. C. scio equidem illam ducturum esse te.

Cur me enecas? hoc audi. nunquam destitit

flare, ut dicerem, esse ducturum, patri:

cadere, orare, usque adeo, donec perpulit.

Quis homo istuc? P. Davos. C. Davos? P. Davos omnia.

Quamobrem? P. nescio: nisi mihi Deos satis

io fuisse iratos, qui auscultaverim.

Factum est hoc, Dave? D. factum est. C. hem, quid ais, scelus?

tibi Di dignum factis exitium duint.

ho, dic mihi, si omnes hunc conjectum in nuptias

imici vellent, quod, ni hoc, consilium darent?

. Deceptus sum, at non defatigatus. C. scio.

. Hac non successit, aliâ aggrediemur viâ:

si id putas, quia primò processit parum,

posse jam ad salutem converti hoc malum.

Imo etiam: nam satî credo, si advigilaveris,

unus geminas mihi conficies nuptias.

Ego, Pamphile, hoc tibi pro servitio debeo,

vari manibus, pedibus, noctesque 5 dies

periculum adire: dum prosum tibi.

am? si, si quid præter spem evenit, mî ignoscere.

um succedit quod ago; at facio sedulò.

melius tute reperi, me missum face.

Cupio. restitue in quem me accepisti locum.

Faciam. P. at jam hoc opus est. D. hem, 'st, mane: cre-

puit à Glycerio ostium.

Nihil ad te. D. quæro. P. hem, nunc cinc demum?

D. at jam hoc tibi inventum dabo.

ACT. IV. SCENA II.

Pollicetur hic Pamphilus Mysidi. Nunquam se deserturum Gly-

terium, etiam si omnes homines sibi ob id infestos sit habiturus.

Iambici Octonarii Catalecticî.

Mysis, Pamphilus, Charinus, Davus.

AM, ubi ubi erit, inventum tibi curabo, 5 mecum ad-

ductum

am Pamphilum: tu modò, anime mi, noli te macerare.

Mysis. M. quid est? hem Pamphile, optumè mihi te offers.

P. quid est?

M. Orare

Non.

M. Orare iussit, si se ames, heras, jam ut ad sese venias:

Videre ait te cupere. P. vah, perii. hoc malum integrasce.

Siccine me, atque illam operâ tuâ nunc miseros sollicitariet

Nam idcirco accersor, nuptias quod mi apparari sensit.

C. Quibu' quidem quàm facile poterat quiesci, si hic quiesce

D Age, si hic non insanit satis suâ sponte, instiga. M. atq; adepo

Ea res est; proptereaq; nunc misera in mærore est. P. Mysis,

Per omnes tibi adjuro Deos, nunquam eam me deserturum:

Non, si capiundos mihi sciam esse inimicos omnes homines.

Hanc mihi expetivi, contigit: conveniunt mores: valeant

Qui inter nos discidium volunt: hanc, nisi mors, mi adime

nemo,

M. Resipisco. P. non Apollinis magi' verum, atq; hoc, respo

sum est.

Si poterit fieri, ut ne pater per me stetisse credat,

Quo minùs hesierent nuptia, volo. sed si id non poterit;

Id faciam, in proclivi quod est, per me stetisse ut credat.

Quis videor? C. miser aque atque ego. D. Consilium quan

C. fortis.

P. Scio quid conere. D. hoc ego tibi profectò effectum reddam

P. Jam hoc opus est. D. quin jam habeo. C. quid est? D. kui

non tibi, habeo; ne erres.

C. Sat habeo. P. quid facies, cedo? D. dies hic mi ut sati

sit, vereor,

Ad agendum: ne vacuum esse me nunc ad narrandum creda

Proinde hinc vos amolimini: nam mi impedimento estis.

P. Ego hanc visam. D. quid tu? quò hinc te agis? C. verum

vis dicam? D. imo etiam:

Narrationis incipit mihi initium. C. quid me fiet?

D. Eho tu impudens, non satis habes, quod tibi dieculam adde

Quantum huic promoveo nuptias? C. Dave, attamen. D. qui

ergo?

C. Ut ducam. D. ridiculum. C. huc face ad me venias, siqui

poteris.

D. Quid veniam? nihil habeo. C. attamen, si quid. D. age,

veniam. C. si quid,

Domi ero. D. Tu, Mysis, dum exeo, parumper me opperire hi

M. Quapropter? D. ita factum est opus. M. matura. D. jam,

inquam, hic adero.

ACT

ACT. IV. SCENA III.

Myfis heræ suæ de Pamphilo male, ut videatur, metuentis fortunam deplorat.
Iambici Senarii.

Myfis.

NILNE esse proprium cuiquam? Di vestram fidem!
Summum bonum esse heræ putabam hunc Pamphilum,
unicum, amatorem, virum, in quovis loco
oratum: verum ex eo nunc misera quem capit
dolorem? facile hic plus mali est, quam illic boni.
D. Davus exit. mi homo, quid istuc, obsecro, est?
quò portas puerum?

ACT. IV. SCENA IV.

Consistit hæc Scena in gestu potissimum: Davus enim puerum ad ostium Simonis desert, ut ita Chremes à nuptiis deterreatur.
Ejusdem mensura.

Davus, Myfis,

MYFIS, nunc opus est tuâ
Mibi ad hanc rem expromtâ memoriâ atque astutiâ.
Quidnam incepturus? D. accipe à me hunc ocius,
et ante nostram januam appone. M. obsecro,
lumine? D. ex arâ hinc sume verbenas tibi,
et eas substerne. M. quamobrem id tute non facis?
Quia, si forte opu' sit ad herum jurandum mihi
apposuisse, ut liquidò possim. M. intellego.
Quia nunc religio in te istæ incessit. cedo.
Move ocius te, ut, quid agam, porro intellegas.
ob Jupiter! M. quid? D. sponsæ pater intervenit.
quod consilium primùm intenderam.
Nescio quid narres. D. ego quoque hinc ab dexterâ
ire me adsimulabo. tu, ut subservias
rationi, utcunque opu' sit, verbis, vide.
Ego, quid agas, nihil intellego: sed, si quid est,
mea opera opus sit vobis, aut tu plus vides,
anebo, ne quid vestrum remorer commodum.

ACT. IV. SCENA V.

In hac Scena Chremes puerum ex Glycerio natum audit, & illam civem esse Atticam, ut sic à nuptiis deterreatur.
Iambicæ Senarii, quibus permixti videntur bini Septenarii.

C

Chremes,

Chremes, Myfis, Davus.

REvertor, postquam, quæ opus fuere ad nuptias
 Gnatae, paravi, ut jubeam accersi. sed quid hoc?
 Puer hercle est. mulier, tun' apposuisti hunc? M. ubi
 Illic est? C. non mihi respondes? M. hem, nusquam est,
 miserae mihi,
 Reliquit me homo, atque abiit. D. Dî vestram fidem,
 Quid turbæ est apud forum? quid illic hominum litigant?
 Tum annona cara est. quid dicam aliud, nescio.
 M. Cur tu, obsecro, hic me solam? D. hem, quæ hæc est fabula
 Eho, Myfis, puer hic unde est? quisve huc attulit?
 M. Satin' sanus es, qui me id rogites? D. quem ego igitur
 Qui hic neminem alium videam? C. miror, unde sit. (gen)
 D. Disturan' quod rogo? M. au. D. concede ad dexteram
 M. Deliras. non tute ipse? D. verbum si mihi
 Unum, præterquam quod te rogo, faxis, cave.
 M. Male dicis. D. unde est? dic clarè. M. à nobis. D. h
 Mirum vero, impudenter mulier si facit. (ba, b
 C. Ab Andriâ est ancilla hæc, quantum intellego.
 D. Adeon' videmur vobis esse idonei,
 In quibus sic illudatis? C. veni in tempore.
 D. Propera adeo puerum tollere hinc ab januâ.
 Mane: cave quoquam ex istoc excessis loco.
 M. Dii te eradicent: ita me miseram territas.
 D. Tibi ego dico, an non? M. quid vis? D. at etiam roga
 Cedo, cujus puerum hic apposuisti, dic mihi.
 M. Tu nescis? D. mitte id, quod scio: dic, quod rogo.
 M. Vestri. D. cujus vestri? M. Pamphili. D. hem, quid Pamphi
 M. Eho, an non est? C. rectè ego semper fugi has nuptias.
 D. O facinus animadvertendum! M. quid clamitas?
 D. Quemne ego heri vidi ad vos adferri vesperi?
 M. O hominem audacem! D. verum. vidi Cantharam
 Subfarcinatam. M. Diis pol habeo gratias,
 Cum in pariundo aliquot adfuerunt libera.
 D. Ne illa illum haud novit, cujus causâ hæc incipit.
 Chremes, si positum puerum ante ades viderit,
 Suam gnatam non dabit: tanto hercle magis dabit.
 C. Non hercle faciet. D. nunc adeo, ut tu scis sciens,

puerum tollis, jamjam ego hunc mediam in viam
pervolvam, teque ibidem pervolvam in luto.

M. Tu pol, homo, non es sobrius. D. fallacia

alia aliam trudit. jam susurrari audio,

quem Atticam esse hanc. C. hem! D. coactus legibus

eam uxorem ducet. M. au, obsecro, an non civis est?

D. Focularium in malum insciens penè incidi.

D. Quis hîc loquitur? ð Chreme, per tempus advenis:

ausculta. C. audiui jam omnia. D. anne tu omnia?

Audiui, inquam: à principio. D. audistin' obsecro? hem

celera: hanc jam oportet in cruciatum hinc abripi.

Hic ille est: non te credas Davum ludere.

M. Me miseram: nihil pol falsi dixi, mi senex.

Novi omnem rem. est Simo intus: D. est.

M. Ne me attingas, scelestè. si pol Glycerio non omnia hæc.

D. Ebo inepta, nescis quid sit actum. M. quî sciam?

D. Hic socer est. alio pacto baud poterat fieri,

sciret hæc, quæ volumus. M. hem, prædiceres.

D. Paulum interesse censes, ex animo omnia;

fert natura, facias, an de industria?

ACT. IV. SCENA VI.

Arg. Crito veniens ex Andro Athenas, de Glycerio percontatur, an
parentes repererit suos; audiens nondum reperisse, dolet, quod videat
hoc sibi obfuturum in adeunda hæreditate.

Iambici Senarii.

Crito, Myfis, Davus.

IN hac habitasse plateâ dictum est Chrysidem,

Quæ sese inhonestè optavit parere hîc divitias

hîus, quam in patriâ honestè pauper vivere.

us morte ea ad me lege redierunt bona.

quos perconter, video. salвете. M. obsecro,

quem video? estne hic Crito, sobrinus Chrysidis?

est. C. ð Myfis, salve. M. salvos sis, Crito.

han' Chrysis? hem. M. nos quidem pol miseras perdidit.

Quid vos? quo pacto hîc? sati' ne rectè? M. nos ne? sic

quimus, aiunt; quando, ut volumus, non licet.

Quid Glycerium? jam hîc suos parentes repperit? (pul.

Utinam. C. an nondum etiam? baud auspiciò huc me ap-

Nam pol, si id scissem, nunquam huc tetulissem pedem:
 Semper enim dicta est ejus hæc atque habita est soror:
 Quæ illius fuerunt, possidet. nunc, me hospitem
 Lites sequi, quàm hic mihi sit facile atque utile,
 Aliorum exempla commonent. simul arbitror,
 Jam esse aliquem amicum, & defensorem ei: nam fere
 Grandiuscula jam profecta est illinc. clamitent,
 Me sycophantam hereditatem persequi,
 Mendicum. tum, ipsam despoliare non libet.
 M. O optume hospes, pol, Crito, antiquum obtines.
 C. Duc me ad eam, quando huc veni, ut videam. M. maxime
 D. Sequar hos: nolo me in tempore hoc videat senex.

ACT. V. SCENA I.

Arg. Simo cupit fieri nuptias: generum recusat Chremes, ob natum
 ex Glycerio puerum.

Trochaici, Oſſonarii, Catalecticî.

Chremes, Simo.

S. Ati' jam, sati' Simo, spectata erga te amicitia est mea
 Sati' pericli cæpi adire: orandi jam finem face.
 Dum studeo obsequi tibi, penè illusi vitam filia. (Chremes)
 S. Imo enim nunc quam maxumè abs te oro atque postulo
 Ut beneficium, verbis ininitum dudum, nunc re comprobes.
 C. Vide quam iniquus sis præ studio. dum efficias id quod cupis
 Neque modum benignitatis, neque quid me ores, cogitas:
 Nam si cogites, remittas jam me onerare injuriis.
 S. Quibus? C. ab rogitas? perpulisti me, ut homini adolescenti
 In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoriâ, (tulo)
 Filiam darem in seditionem, atque incertas nuptias;
 Ejus labore, atque ejus dolore gnato ut medicarer tuo.
 Impetrâsti: incepti, dum res tetulit. nunc non fert; feras.
 Illam hinc civem esse aiunt: puer est natus: nos missos face.
 S. Per ego te Deos oro, ut ne illis animum inducas credere,
 Quibus id maxime utile est illum esse quam deterrimum.
 Nuptiarum gratiâ hæc sunt ficta atque incepta omnia.
 Ubi ea causa, quam obrem hæc faciunt, erit adempta his, desinent
 C. Erras. cum Davo egomet vidi jurgantem ancillam
 S. scio. C. at

Vero voltu; cùm, ibi me adesse, neuter dum persenserat.

S. Credo

Credo; *U*id facturas, Davus dudum prædixit mihi :
nescio quid tibi sum oblitus hodie ac volui dicere.

ACT. V. SCENA II.

Arg. In hac Scena Simo cum audit venisse qui Glycerium dicat civem esse Atticam, ira accensus, Davum intro raptum conjicit in vincula : & miro hîc artificio, patris ac domini offensâ consuetudinem exprimit Terentius.

Davus, Chremes, Simo, Dromo.

A Nimo jam nunc otioso esse impero. C. hem Davum tibi.
S. Unde egreditur? D. meo præsidio, atque hospitii.
S. quid illud mali est? (S. scelus,

D. Ego commodiorem hominem, adventum, tempus non vidi.
Quemnam hic laudat? D. omnis res est jam in vado. S. cesso
alloqui?

D. Herus est : quid agam? S. ô salve, bone vir. D. hem,
Simo, ô noster Chremes,
Omnia apparatus jam sunt intus. C. curasti probe.

D. Ubi voles, accerse. S. bene sanè. id enimvero hinc nunc abest.
Etiam tu hoc respondes, quid istic tibi negoti est? D. mihi?
S. ita.

D. Mihine? S. tibi esgo. D. modò introii. S. quasi ego,
quàm dudum, rogem. (miser.

D. Cum tuo gnato unâ. S. anne est intus Pamphilus? crucior
Eho, non tu dixti esse inter eos inimicitias, carufex? (gat.
Sunt. S. cur igitur hic est? C. quid illum censes? cum illâ liti-

D. Imo verò indignum, Chreme, jam facinus faxo ex me audias.
Nescio qui senex modò venit : ellum, confidens, catus :

Sim faciem videas, videtur esse quantivis preti :
Tristis severitas inest in vultu, atque in verbis fides.

Quidnam apportas? D. nil equidem nisi quod illum audivi
dicere. (cam?

S. Quid ait tandem? D. Glycerium se scire civem esse Atti-
cæ. Hem Dromo, Dromo. D. quid est? S. Dromo. D. audi.
S. verbum si addideris. Dromo. (quantum potes.

D. Audi obsecro. Dro. quid vis? S. sublimem hunc intro rape,
Dro. Quem? S. Davom. D. quamobrem? S. quia libet, rape,
inquam. D. quid feci? S. rape.

D. Si quidquam mentitum invenies, occidito. S. nihil audio.
Ego jam te commotum reddam. D. tamen etsi hoc verum est?
S. tamen. C 3 Cura

Cura adseruandum vinſtum: atque audin'? quadrupedem con-
Age, nunc jam ego pol bodie, ſi uiuo, tibi (ſtringim)
Oſtendam, herum quid ſi pericli fallere, &
Illi, patrem. C. ah, ne ſævi tantopere. S. Chreme,
Pietatem gnati! nonne te miſeret mei?
Tantum laborem capere ob talem filium?
Age, Pamphile: exi, Pamphile: ecquid te pudet?

ACT. V. SCENA III.

*Arg. Simo acriter objurgat filium: conſeſſus crimen filius, veniam
 petit, ac ſe totum paternæ ſubjicit voluntati: nimis commotus
 Simonem placare uicetur Chremes.*

Iambici Senarii, & ad finem Trochaici, Oſtonarii.

Pamphilus, Simo, Chremes.

Q*uis me uolt? perii, pater eſt. S. quid ais, omnium? C.*
Rem potius ipſam dic, at mitte malè loqui.
S. Quasi quidquam in hunc jam grauius dici poſſiet.
Ain' tandem? ciuis Glycerium eſt? P. ita prædicant.
S. Ita prædicant? ingentem confidentiam!
Num cogitat, quid dicat? num facti piget?
Num ejus color pudoris ſignum uſquam indicat?
Adeon' impotenti eſſe animo, ut præter ciuium
Morem, atque legem, & ſui voluntatem patris,
Tamen hanc habere cupiat cum ſummo probro?
P. Me miſerum! S. hem, modòne id demum ſenſti, Pamphile?
Olim iſtuc, olim, cùm ita animum induxti tuum,
Quod cuperes, aliquo pacto efficiendum tibi,
Eodem die iſtuc uerbum uerè in te accidit.
Sed quid ago? cur me excrucio? cur me macero?
Cur meam ſenectam hujus ſollicito amentia? an
Pro hujus ego ut peccatis ſupplicium ſufferam?
Imo habeat, valeat, uiuat cum illâ. P. mi pater.
S. Quid, mi pater? quaſi tu hujus indigeas patris.
Domus, uxor, liberi inuenti, invito patre:
Adducti, qui illam ciuem hinc dicant. viceris.
P. Pater, licetne pauca? S. quid dices mihi?
C. Tamen, Simo, audi. S. ego audiam? quid audiam,
Chreme? C. at tandem dicat ſine. S. age, dicat, ſino.

—P. Ego me amare hanc fateor. ſi id peccare eſt, fateor id quoque.

*Si pater me dedo. quidvis oneris impone: impèra.
 Si me uxorem ducere? hanc amittere? ut potero, feram.
 Hoc modo te obsecro, ut ne credas à me adlegatum hunc senem.
 Sine me expurgem, atque illum huc coràm adducam. S. ad-
 ducas? P. sine, pater.*

*C. Equum postulat: da veniam. P. sine te hoc exorem. S. sino
 Quidvis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar, Chreme.*

C. Pro peccato magno paulum supplicii satis est patri.

ACT. V. SCENA IV.

*Arg. Hæc Scena continet Andrii Critonis cum Simone & Chremete
 congressum, in quo error omnis fabulæ aperitur: nam Glycerium
 ostenditur hic filia esse Chremetis.*

*Trochaici & Iambici Octonarii hi Acatalectici, illi Catalectici,
 Iambicus quaternarius.*

Crito, Chremes, Simo, Pamphilus.

*Cr. M*itte orare. una harum quævis causa me, ut faciam,
monet.

Vel tu. vel quòd verum est, vel quòd ipsi cupio Glycerio.

*Ch. Andrium ego Critonem video? certè is est. Cr. salvos
 sis, Chreme.*

Ch. Quid tu Athenas insolens? Cr. evenit. sed hiccine est Simo?

Ch. Hic est. S. men' quæris? eho, tu Glycerium hinc civem esse ais?

Cr. Tu negas? S. Itane huc paratus advenis? Cr. quare. S. regas?

*Tunc impunè hæc facias? tunc hîc homines adolescentulos,
 imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem illicis? (es?*

Solicitando, & pollicitando eorum animos lætas? Cr. sanum?

S. Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?

P. Perii: metuo, ut substat hospes. Ch. si, Simo, hunc nôris satis,

Non ita arbitrere. bonus est hic vir. S. hic vir sit bonus!

Itane adtemperate venit hodie in ipsis nuptiis,

Ch. veniret antebac nunquam? est verò huic credendum, Chreme?

*P. Nî metuam patrem, habeo pro illâ re, illum quod mo-
 neam probè.*

S. Sycophanta. Cr. hem. Ch. sic Crito, est hic: mitte.

Cr. videat, qui fiet.

Mibi pergit, quæ volt, dicere: ea, quæ non volt, audiet.

*Ego istâc moveo, aut curo? non tu tuum malum æquo ani-
 mo feres?*

Am ego quæ dico, vera, an falsa audieris, jam sciri potest.

- Atticus quidam olim navi fracta ad Andrum eiectus est, Et istae una parva virgo. tum ille egens fortè applicat Primum ad Chrysidis patrem se. S. fabulam inceptat. Ch. sine Cr. Itane verò obturbat? Ch. perge. Cr. tum is mihi cognatus Qui eum recepit. ibi ego audiui ex illo, sese esse Atticum. (fuit Is ibi mortuus est. Ch. ejus nomen? Cr. nomen tam citò tibi*
- Cr. Phania. Ch. hem, perii. Cr. verum hercle opinor fuisse Phanium Hoc certò scio, Rhamnusium se aiebat esse. Ch. ô Jupiter! Cr. Eadem hæc, Chreme, multi alii in Andro tum audiverunt*
- Ch. utinam id sit. Quod spero. eho, dic mihi, quid eam tum? (filiam suam esse aiebat? Cr. non. Ch. cujam igitur? Cr. fratris Ch. Certè mea est. Cr. quid ais? S. quid tu? quid ais? P. arrige aures, Pamphile. S. Quì credis? Ch. Phania ille, frater meus fuit. S. noram? Scio Ch. Is hinc bellum fugiens meq; in Asiam persequens, proficiscitur Tum illam hìc relinquere est veritus postilla nunc primum audiam Quid illo sit factum. P. vix sum apud me: ita animus commotus est metu, Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono. S. Na istam multimodis tuam inveniri gaudeo. P. credo pater Ch. At mihi unus scûpulus etiam restat, qui me male habet. P. dignus es (istud est?) — Cum tuâ religione odio. Nodum in scirpo quaris. Cr. quid Ch. Nomen non convenit. Cr. fuit hercle aliud huic parva Ch. quod, Crito? Nunquid meministi? Cr. id quero. P. egone hujus memoriam patiar meae Voluptati obstare, cum ego possim in hac re medicari mihi? Non patiar. heus Chreme: quod quaris, Pasibula est. Cr. ipsa est. Ch. ea est. P. Ex ipsa millies audiui. S. omnes nos gaudere hoc, Chreme. Te credo credere. Ch. ita me dii ament, credo. v. quid restat pater S. Jamdudum res reduxit me ipsa in gratiam. P. ô lepidum patrem! (optima est: De uxore ita, ut possedi, nihil mutat Chremes. Ch. causa Nisi quid pater aliud ait. P. nempe. S. scilicet. Ch. dos, Pamphile, est*

*Pater, non rectè vindictus est. S. haud ita iussi. P. jube sol-
Age, fiat. P. at matura. S. eo intro. P. ô faustum &
felicem diem.*

Charinus, Pamphilus.

Da *Ea,*

...morā illa est, quin jam uxorem ducam. Cumque ille som-

Dei mora illa est, quam jam uxorem ducam. Cuius die som- Ea

Ea, quæ vigilans voluit? P. tum de puero, Dave? D. ah, desine. Solus est, quem diligunt Dî. C. salvus sum, si hæc vera sunt. Conloquar. P. quis homo est? C. karine, in tempore ipso mihi venis.

C. Bene factum. P. hem, audisti? C. omnia. age, me tuis secundis respice.

Tuus est nunc Cbremes. facturum, quæ voles, scio omnia.

P. Memini: atque adeo longum est, nos illum expectare, dum exeat.

Sequere hac me intus ad Glycerium nunc. tu Dave, abi domum. Propere accerse, hinc qui auferant eam. quid stas? quid cessas? D. eo.

Ne expectetis, dum exeant huc: intus despondebitur: Intus transfigetur, si quid est, quod restet. Plaudite.

EUNUCHI PERSONÆ.

Earúmque Interpretatio.

Laches, senex, ἀπὸ τῆς λήξεως, ab hæreditate, lite, patrimonio.

Phædria, adolescens, ἀπὸ τῆς φαιδρίας, ab hilaritate.

Chærea, adolescens, ὁ χαίρων, lætus.

Parmeno, servus, ἀπὸ τῆς παραστάσεως, ab assiduitate.

Dorus, Eunuchus, ἀπὸ τῆς δωρεᾶς, à munere, à dono.

Dorias, ancilla. quod Doride regione orta sit.

Thais, meretrix, διὰ τὸ θαντὸν ἡγεῖν θαυμαστὸν ἔχειν τὸ εἶδος, de formæ specie, quæ omnium ora in se converteret.

Pythias, ancilla, ἀπὸ τῆς πύθεσθαι, à sciscitando.

Thraso, miles, ἀπὸ τῆς θρασυτείας, ab audacia.

Sanga, lixa, à quodam Phrygiæ fluvio.

Gnatho, parasitus, ἀπὸ τῆς γνάθων, à buccis.

Cbremes, adolescens, à χεῖμιζω hinnio, ab hinnitu equorum.

Sophrona, nutrix, ἀπὸ τῆς σωφροσύνης, casta & proba.

Antipho, adolescens, ἀπὸ τῆς ἀντιπῆς, lumen contrahens.

Sequitur

Sequentium Personarum tantum hic mentio fit.

ato, militis servus, ἀπὸ τοῦ στρατοῦ, exercitu.
 alio, servus, ἀπὸ τοῦ Σιμῶ.
 max, servus, ἀπὸ τοῦ δόρακος, fistula, seu calamo piscatorio.
 iscus, servus, diminutivum à Syro.
 anio, servus, ἀπὸ τοῦ σπινθῆρος, ab hasta.
 amphila, adolescentula, omnibus amica.

M. ANTONII MURETI in EUNUCHUM TERENTII.

Argumentum.

Olvis quidam Atheniensis filiam, cui Pamphilæ, & filium cui Chre-
 meti nomen erat, habuit : ex iis Pamphilam adhuc infantulam
 adones rapuere è Sunio, & mercatori cuidam Rhodio vendere :
 Rhodum advectam meretrici, quam amabat, dono dedit : hæc ac-
 cepit puellam pari curâ ac studio, cum Thaïde filia cœpit educare ;
 ut ut esset, qui non utramq; ex ipsa genitam esse arbitraretur. Thaïs,
 grandiuscula erat, cum ad eam ætatem pervenisset, ut viris placere
 vellet ; maternam, ut sit, vivendi rationem insecuta, cum hospite quo-
 dam Athenas venit, qui eam postea moriens hæredem reliquit : inte-
 miles, Thraso nomine, ad eam adjecit animum : cumq; cum ea per
 quod tempus consuevisset, in Cariam profectus est. Thaïdis mater
 eos dies vitam cum morte commutaverat, fraterque ipsius Pamphi-
 lam venalem proposuerat, sperans eam, quod & formosa esset, & fidi-
 sci sciret, præclare à se venditum iri : forte accidit, ut eo ipso tem-
 pore Thaïdis amator miles esset Rhodi ; qui harum omnium rerum
 sciens, Pamphilam emit ut esset quod amicæ, Athenas reversus dono
 dedit. Thaïs, profecto milite, aliam conditionem quæsierat, adjunxe-
 ratq; sibi Phædriam, adolescentem Atheniensem, Lachetis filium. In-
 duxerat interim etiam aliquid de Pamphila : jamq; cum fratre ipsius
 temete aliquoties collocuta, eò pervenerat, ut non dubiis indiciis in-
 tegeret, sororem illius esse, quæ secum in maternis ædibus educata
 erat. Summopere cupiebat igitur occasionem sibi aliquam dari, quâ
 Pamphilam suis restitueret, eodemq; facto & puellam summo afficeret
 beneficio, & propinquorum illius amicitia fortunas constabiliret suas.
 Miles, sed cum cognosset de amore Phædræ, puellam se, nisi eo
 pulso daturum negat. Thaïs, quid ageret, nescire : nam & Phæ-
 dram amabat ex animo, & Pamphilæ recipiendæ gratiâ quidvis sibi
 pendum putabat. Tandem cum speraret, se postea facile consilium
 in ei ipsi, cujus animum offenderat, probaturam ; Phædriam, ut
 mi-

militi gratificaretur, excludit. Postridie accersito ei, atq; ægre tandem se purgat; multisq; precibus ab eo impetrat, ut per biduo priores partes habere Thrasonem sineret: ubi primum eripuisset eam, nihil sibi cum illo amplius fore. Phædria ut hujus bidui moram æquiore animo ferret, rus sibi abeundum esse statuit, itaq; alio mandat Parmenoni ut Eunuchum & Æthiopissam ad Thaidem, cui emerat, duceret. Pamphilam, cum ex ædibus Thrasonis ad Thaidem deduceretur, conspicatus in via Phædriæ frater natu minor Chærea, ejus amore flagrare cœpit, nihil ut pensi haberet, dum eam potiretur, prius conquievit quàm, ejus rei causâ, ad Thaidem pro Eunuchoductus est. Quid plura? Thaidem ad cœnam cum milite profectâ, vinctâ Chærea per vim vitium affertur: turbæ undiq; mirabiles: donec, re patefactâ, Thais à Lachete in fidem & clientelam recipitur: Chærea agnitam Pamphilam ducit uxorem. Thraso diu illusus, tandem amoris meretricii partem, Gnathonis parasiti operâ, admittitur.

C. SULPITIO APOLLINARI AUCTORE.

Sororem falsò dicitatam Thaidis,
Id ipsum ignorans, miles advexit Thraso,
Ipsique donat. erat hæc civis Attica.
Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi jubet
Thaidis amator Phædria, ac rus ipse abit,
Thrasoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phædriæ, puellulam
Cum deperiret dono missam Thaidi,
Ornatu Eunuchi induitur: suadet Parmeno:
Introit: vitiat virginem. sed Atticus
Civis repertus frater ejus, conlocat
Vitiatam ephebo: Phædriam exorat Thraso.

A Δ Η Λ Ο Ν.

Meretrix adolescentem, cujus mutuo amore tenebatur, exclusit; eiq; revocato exclusionis causas reddidit: ejus frater minor virginem, quam miles meretrici dono miserat, amare cœpit; ductusque in domum meretricis pro Eunuchoductus est: re itaq; cognita cum illam se meretrice doleret, ab eodem adolescente placatur: introituque fratris ejus civem cognitam Atheniensem ducit uxorem: miles quoque in partem meretricii amoris receptus illuditur.

P. T.

P. TERENTII EUNUCHUS.

TA LUDIS MEGALENSIBUS, L. POSTUMIO ALBI-
NO, L. CORNELIO MERULA ÆDILIBUS CURULIBUS.
EGERE L. AMBIVIVS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTI-
NUS. MODULAVIT FLACCUS CLAUDII, TIBIIS DUA-
BUS DEXTRIS. GRÆCA MENANDRU. ACTA 2. M. VA-
LERIO, C. FANNIO COSS.

PROLOGUS.

*Quisquam est, qui placere se studeat bonis
Quam plurimis, & minime multos ledere;
In his poeta hic nomen profitetur suum.
Tum si quis est, qui dictum in se inclementius
existimavit esse, sic existimet,
responsum, non dictum esse, quia lasit prior,
qui bene vertendo, & easdem scribendo malè, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas.
Mem Menandri Phasma nunc nuper dedit,
aque in Thesauro scripsit, causam dicere
prius unde petitur, aurum quare sit suum,
quam illic, qui petit, unde is sit thesaurus sibi,
aut unde in patrium monumentum pervenerit.
Ehinc ne frustretur ipse se, aut sic cogitet;
Defunctus jam sum, nihil est quod dicat mihi.
ne erret, moneo, & desinat laceßere:
abeo alia multa, quæ nunc condonabitur:
quæ proferentur post, si perget ledere
ut, ut facere instituit. nunc quam alturi sumus
Menandri Eunuchum, postquam adiles emerunt,
refecit, sibi ut inspiciundi esset copia.
Magistratus cum ibi adesset, occepta est agi.
clamamat, furem, non poetam fabulam
dedisse, & nil dedisse verborum tamen:
placem esse Nævi, & Plauti veterem fabulam:
Trausti personam inde ablatam, & militis.
id est peccatum, peccatum imprudentiæ est*

Poeta, non quò furtum facere studuerit.
 Id ita esse, vos jam judicare poteritis.
 Colax Menandri est: in eâ est parasitus Colax,
 Et Miles gloriosus: eas se non negat
 Personas transtulisse in Eunuchum suam
 Ex Gracâ: sed eas fabulas factas prius
 Latinas scisse sese, id verò pernegat.
 Quòd si personis isdem uti aliis non licet:
 Qui magis licet currentes servos scribere,
 Bonas matronas facere, meretrices malas,
 Parasitum edacem, gloriosum militem,
 Puerum supponi, falli per servum senem,
 Amare, odisse, suspicari? denique
 Nullum est jam dictum, quod non sit dictum prius.
 Quare æquum est vos cognoscere, atque ignoscere,
 Quæ veteres fastidierunt, si faciunt novi.
 Date operam, & cum silentio animadvertite,
 Ut pernoscaris, quid sibi Eunuchus velit.

ACT. I. SCENA I.

Arg. Phædria exclusus consultat, an redire debeat ad Thaidem:
 Parmeno suadet, ut animo æquo amoris molestias ferat.
 Iambici senarii,

Phædria, Parmeno.

Ph. Quid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
 Cum accersor ultro? an potius ita me comparem,
 Non perpeti meretricum contumelias?

Exclusit, revocat. redeam? non, si me obsecret.

Pa. Siquidem hercle possis, nil prius, neque fortius:

Verum si incipies, neque pertendes gnaviter,

Atque, ubi pati non poteris, cum nemo expetet,

Infectâ pace, ultro ad eam venies, indicans

Te amare, & ferre non posse; altum est, ilicet,

Peristi: eludet, ubi te victum senserit.

Ph. Proin tu, dum est tempus, etiam atque etiam cogita.

Pa. Here, quæ res in se neque consilium neque modum

Habet ullum, eam consilio regere non potes.

In amore hæc omnia insunt vitia, injuria,

Suspiciones, inimiciæ, induciæ,

illum, pax rursus. incerta hæc si tu postules
 ratione certa facere, nihilo plus agas,
 quam si des operam, ut cum ratione insanias.
 quod nunc tute tecum iratus cogitas :
 done illam? quæ illam? quæ me? quæ non? sine modo :
 Mori me malim : sentiet qui vir siem.
 hæc verba unâ mebercle falsâ lacrumulâ,
 tuam, oculos terendo misere, vix vi expresserit,
 estinguet; & te ultro accusabit : & ei dabis
 ultro supplicium. Ph. indignum facinus! nunc ego &
 illam scelestam esse, & me miserum sentio :
 tædet : & amore ardeo : & prudens, sciens,
 prudens, vidensque pereo : nec, quid agam, scio.
 Pa. Quid agas? nisi ut te redimas captum quam queas
 minimo : si nequeas paululo, at quanti queas :
 ne te adflites. Ph. itane suades? Pa. si sapias :
 neque, præterquam quas ipse amor molestias
 habet, addas : & illas, quas habet, rectè feras.
 Ad ecce ipsa egreditur, nostri fundi calamitas :
 illam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACTUS I. SCENA II.

Thaidis blando sermone victus Phædria pollicetur se biduum
 concessurum, ut Thraconi interim locus sit apud illam.

Iambici Senarii.

Thais, Phædria, Parmeno.

Miseram me! vereor ne illud gravius, Phædria
 Tulerit, neve aliorum, atque ego feci, acceperit,
 quod heri intromissus non est. Ph. totus, Parmeno,
 nemo horreoque, postquam aspexi hanc. Pa. bono animo es :
 recede ad ignem hunc, jam calefces plus satis.
 Quis hic loquitur? hem, tun' hic eras, mi Phædria?
 Quid hic stabas? cur non rectè introibas? Pa. ceterum
 te exclusionem verbum nullum. T. quid taces?
 Pa. Sane quia verò hæc mihi patent semper fores,
 ut quia sum apud te primus. T. missa istæc face.
 Pa. Quid, missa? ô Thais, Thais, utinam esset mihi
 pars æqua amoris tecum; ac pariter fieret,
 aut hoc tibi doleret iisdem, ut mihi dolet :

Aut

Aut ego istuc abs te factum nibili penderem.

T. *Ne crucia te, obsecro, anime mi, Phadria.*

Non pol, quò quenquam plus amem, aut plus diligam,

Eò feci? sed ita erat res: faciundum fuit.

Pa. *Credo, ut sit, misera prae amore exclusisti hunc foras.*

T. *Siccine agis, Parmeno? age, sed, huc quàm gratià*

Te accersi jussi, ausculta. Ph. fiat. T. dic mihi

Hoc primum, potin' est hic tacere? Pa. egone? optumè.

Verùm heus tu, lege hac tibi meam adstringo fidem:

Quæ vera audiui, taceo, & contineo optumè:

Sin falsum, aut vanum, aut fictum est, continuò palame

Plenus rimarum sum, hac atque illac perfluo.

Proin tu, taceri si vis, vera dicito.

T. *Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.*

Pa. *Potest taceri hoc. T. ibi tum matri parvolam*

Puellam dono quidam mercator dedit,

Ex Atticâ hinc abreptam. Ph. civemne? T. arbitror:

Certum non scimus: matris nomen & patris

Dicebat ipsa: patriam & signa cætera

Neque scibat, neque per atatem etiam potuerat.

Mercator hoc addebat, è prædonibus,

Unde emerat, se audisse, abreptam è Sunio.

Mater ubi accepit, cæpit studiosè omnia

Docere, educere, ita uti si esset filia.

Sororem plerique esse credebant meam.

Ego cum illo, quo cum tum uno rem habebam, hospite

Abii huc, qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.

Pa. *Utumque hoc falsum est: effluet. T. quî istuc? Pa.*

Neque tu uno eras contenta, neque solus dedit:

Nam hic quoque bonam magnamque partem ad te attulit.

T. *Ita est. sed sine me pervenire, quò volo.*

Interea miles, qui me amare occeperat,

In Cariam est profectus. te interea loci

Cognovi. tute scis, postilla quàm intumum

Habeam te, & mea consilia ut tibi credam omnia.

Ph. *Ne hoc quidem tacebit, Parmeno. Pa. ob, dubium*

id est?

T. *Hoc agite, amabo. mater mea illic mortua est*

super. ejus frater aliquantum ad rem est avidior.
 tibi hanc formâ videt bonestâ virginem,
 et fidibus scire, precium sperans, illico
 producit, vendit. forte fortunâ adfuit
 hic meus amicus: emit eam dono mihi,
 imprudens harum rerum ignarusque omnium.
 venit: postquam sensit me tecum quoque
 rem habere, fingit causas, ne det, sedulo:
 ait, si fidem habeat, se iri præpositum tibi
 apud me, ac non id metuat, ne, ubi eam acceperim,
 sese relinquam, velle se illam mihi dare;
 iram id vereri. sed, ego quantum suspicor,
 ad virginem animum adjecit. Ph. etiamne amplius?
 T. Nil: nam quæsiui. nunc ego eam, mi Phædria,
 Multa sunt causæ, quamobrem cupiam abducere.
 Primum, quod soror est dicta: præterea, ut suis
 Restituam ac reddam. sola sum: habeo hic neminem,
 Neque amicum, neque cognatum. quamobrem, Phædria,
 Cupio aliquos parere amicos beneficio meo.
 Id, amabo, adjuta me, quo id fiat facilius.
 Sine illum priores partes hosce aliquot dies
 Apud me habere. nihil respondes? Ph. pessuma!
 Egon' quidquam cum istis factis tibi respondeam?
 Pa. Eu noster! laudo. tandem perdoluit: vir es.
 Ph. Haud ego nescibam, quorsum tu ires. parvola
 Hinc est abrepta: eduxit mater pro suâ:
 Soror est dicta: cupio abducere, ut reddam suis.
 Pa. Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt denique:
 Ego excludor, ille recipitur. quâ gratiâ,
 Nisi illum plus amas, quàm me, & istam nunc times,
 Quæ advecta est, ne illum talem præripiat tibi?
 T. Ego id timeo? Ph. quid te ergo aliud sollicitat, cedo?
 Num solus ille dona dat? nuncubi meam
 Benignitatem sensisti in te claudier?
 Nonne, ubi mihi dixti cupere te ex Æthiopiâ
 Ancillulam, relictis rebus omnibus,
 Quæsiui? porro Eunuchum dixti velle te,

D

Quia

Quia sola utuntur his regina. repperi.

Heri minas viginti pro ambobus dedi:

Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoriâ:

Ob hæc facta abs te spernor. T. quid istic, Phædria?

*Quanquam illam cupio abducere, atque hac re arbitror
Id fieri posse maxumè; verum tamen,*

Potius quàm te inimicum habeam, faciam uti jusseris.

Ph. Utinam istuc verbum ex animo ac verè diceres,

*Potius quàm te inimicum habeam. si istuc crederem
Sincerè dici, quidvis possem perpeti.*

Pa. Labascit, victus uno verbo, quàm citò!

T. Ego non ex animo misera dico? quam joco

Rem voluisti à me tandem, quin perfeceris?

Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum

Saltem ut concedas solum. Ph. siquidem biduum.

Verùm ne fiant isti viginti dies.

T. Profectò non plus biduum, aut. Ph. aut? nihil moror.

*T. Non fiet. hoc modò sine te exorem. Ph. scilicet
Faciendum est, quod vis. T. meritiò te amo. bene facis.*

Ph. Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum:

Ita facere certum est: mos gerundus est Thaidi.

Tu, Parmeno, huc fac illi adducantur. Pa. maxumè.

Ph. In hoc biduum, Thais, vale. T. mi Phædria,

Et tu. numquid vis aliud? Ph. egone quid velim?

Cum milite isto prasens, absens ut sis:

Dies noctesque me ames: me desideres:

Me somnies: me expectes: de me cogites:

Me speres: me te oblectes: mecum tota sis:

Meus fac sis postremò animus, quando ego sum tuus.

T. Me miseram! forsitan hic mihi parum habeat fidem,

Atque ex aliarum ingenii nunc me iudicet.

Ego pol, quæ mihi sum conscia, hoc certò scio,

Neque me sinxisse falsi quidquam, neque meo

Corði esse quenquam cariorem hoc Phædriâ:

Et quidquid hujus feci, causâ virginis

Feci: nam me ejus fratrem spero propemodum

Jam repperisse, adolescentem adeo nobilem: &

Is hodie venturum ad me constituit domum.

Concedam hinc intro, atque expectabo, dum venit.

ACT. II. SCENA I.

Arg. Phædria rus concedit, id quod Thaldi se facturum dixerat: illius ex amore immutationem miratur Parmeno, & militis donum ita laudat, ut heri seu Eunuchō præferat.

Trochaici permixti Iambici, cum Octonarij tum Senarii.
unus quaternarius.

Phædria, Parmeno.

FAC ita, ut jussi, deducantur isti. Pa. faciam. Ph. at diligenter.

Pa. Fiet. Ph. at maturè. Pa. fiet. Ph. satin' hoc mandatum est tibi?

Pa. Ah, rogitare? quasi difficile fiet, utinam

Tam aliquid facile invenire possis, Phædria,

Hoc quam peribit. Ph. ego quoq; unà pereō, quod mi est carius:

Ne istuc tam iniquo patiare animo. Pa. minimè, quin

Effectum dabo. sed numquid aliud imperas?

P. Munus nostrum ornato verbis, quod poteris: &

Istum æmulum, quod poteris, ab eâ pellito.

Pa. Au, memini, tamen si nullus moneas. Ph. ego rus ibo, atque ibi manebo.

Pa. Censeo. Ph. sed heus tu. Pa. quid vis? Ph. censen' posse me obfirmare &

Perpeti, ne redeam interea? Pa. tene? non hercle arbitror: Nam aut jam revertere, aut mox noctu te adiget borsum insomnia.

Ph. Opus faciam, ut defatiger usque, ingratis ut dormiam.

Pa. Vigilabis lassus: hoc plùs facies. Ph. ah, nil dicis, Parmeno.

Ejiciunda hercle hæc mollities animi. nimis me indulgeo.

Tandem ego non illâ caream, si sit opus, vel totum triduum?

Pa. hui!

Univorsum triduum! vide quid agas. Ph. stat sententia.

Pa. Dii boni! quid hoc morbi est? adeon' homines immutarier

Ex amore, ut non cognoscas eundem esse? hoc nemo fuit

Minus ineptus, magis severus quisquam, nec magi' continens.

Sed quis hic est, qui huc pergit? at at, hic quidem est para-

situs Gnatho

Milijis. ducit secum unà virginem dono huic: pape!

*Facie honestâ. mirum, ni ego me turpiter hodie hîc dabo
Cum meo decrepito hoc Eunucho. hæc superat ipsam Thaidem.*

ACT. II. SCENA II.

*Arg. Quasi ambulantes Gnathonis personam inducit, sub cujus
bis corrupti hominum mores ostenduntur, maxime assentatorum
qui patellam sequuntur, & ad epulas præsto sunt.*

*Trochaici & Iambici Oſonarii, Catalectici, additis
aliquot Iambicis.*

Gnatho, Parmeno.

DII immortales! homini homo quid præstat! stulto in-
tellegens!

*Quid interest! hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi:
Conveni hodie adveniens quendam mei loci hinc atque ordinis.
Hominem baud impurum, itidem patria qui abligurierat bona.
Video sentum, squalidum, agrum. pannis annisque obsitum.*

*Quid, istuc, inquam, ornati est? Quoniam miser, quod ha-
bui, perdidi,*

*Hem, quò redactus sum! omnes noti me atque amici de-
serunt.*

*Hic ego illum contemsi præ me: Quid, homo, inquam, igno-
vissime,*

Itane paraſti te, ut spes nulla reliqua in te fiet tibi? (loco?)

Simul consilium cum re amiſti? viden' me ex eodem orium

Qui color, nitor, vestitus, quæ habitudo est corporis?

*O MNIA habeo, neque quidquam habeo: nil cum est, ni-
desit tamen.*

At ego infelix neque ridiculus esse, neque plagas pati

Possum. Quid? tu his rebus credis fieri? totâ erras viâ.

Olim isti fuit generi quondam questus apud seclum prius.

Hoc novum est aucupium: ego adeo hanc primus inveni viam.

Est genus hominum, qui esse primos se omnium rerum volum,

Nec sunt. hos confector: hisce ego non paro me ut rideant,

Sed eis ultro arrideo, & eorum ingenia admiror simul:

Quidquid dicunt, laudo: id rursum si negant, laudo id quoque:

Negat quis? nego: ait? aio: postremo, imperavi egomet mihi,

Omnia assentari. is quaestus nunc est multo uberrimus.

*P. Scitum hercle hominem! hic homines prorsum ex stultis
insanos facit. (mus)*

G. Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum ubi adveni-

Con-

Concurrunt lati mi obviam cupedinarii omnes,
 Cetarii, lanii, coqui, fartores, piscatores, aucupes.
 Quibus & re salvâ & perditâ profueram & prorsum sæpe:
 Salutant: ad cœnam vocant: adventum gratulantur.
 Ille ubi miser, famelicus, videt me esse tanto honore,
 Et tam facile victum querere; ibi homo cœpit me obsecrare,
 Ut sibi liceret discere id de me. sectari jussi:
 Si potis est, tanquam Philosophorum habent disciplinæ ex ipsis
 Vocabula, parasiti iidem ut Gnatbonici vocentur.
 P. Videri, otium & cibus quid facit alienus? G. sed ego cesso
 Ad Thaidem hanc deducere, & rogare ad cœnam ut veniat.
 Sed Parmenonem ante ostium Thaidis tristem video,
 Rivalis servum. salva res est: nimirum homines frigent.
 Nebulonem hunc certum est ludere. P. hinc hoc munere ar-
 bitrantur
 Suam Thaidem esse. G. plurimâ salute Parmenonem
 Summum suum imperiit Gnatbo. quid agitur? P. statur.
 G. video:
 Numquidnam hic, quod nolis, vides? P. te. G. credo. at
 numquid aliud?
 P. Qui dum? G. quia tristi es. P. nihil equidem. G. ne
 sis. sed quid videtur
 Hoc tibi mancipium? P. non malum hercle. G. uro homi-
 nem. P. ut falsus animi est?
 G. Quàm hoc munus gratum Thaidi arbitrare esse? P. hoc
 nunc dicis,
 Ejectos hinc nos. omnium rerum, heus, vicissitudo est.
 G. Sex ego te totos, Parmeno, hos menses quietum reddam;
 Ne sursum, deorsum cursites; neve usque ad lucem vigiles.
 Ecquid beo te? P. men? papæ! G. sic soleo amicos. P. laudo.
 G. Detineo te: fortasse tu profectus aliò fueras.
 P. Nusquam. G. tum tu igitur paululum da mihi operæ: fac
 admittar (ducis.
 Ad illam. P. age, modò nunc tibi patent fores hæ, quia istam
 G. Numquem evocari hinc vis foras? P. sino biduum hoc
 prætereat;
 Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus,
 Ne tu istas, saxo, calcibus sæpe insultabis frustra.

G. Etiam nunc hic stas, Parmeno? eho, nummam hic reliquit
custos,

Ne quis forte internuncius clam à milite ad istam cursiter?

P. Facetè dictum! mira vero, militi quæ placeant.

Sed video herilem filium minorem hac advenire.

Miror, quî ex Piræo abierit: nam ibi custos publice est nunc.

Non temere est: & properans venit: nescio quid circumspiciat.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Chærea laudat forte conspectam virginem: queritur subductam

Parmeno ostendit, qui fieri possit, ut illâ potiatur.

Iambici Octonarii & Senarii, item Trochaici Octonarii, &
unus Iambicus quaternarius.

Chærea, Parmeno.

Occidi.

Neque virgo est usquam, neque ego, qui illam è con-
spectu amisi meo. (viam)

Ubi quæram? ubi investigem? quem perconter? quam insistam?

Incertus sum: una hæc spes est; ubi ubi est, diu celari non potest.

O faciã pulchram! deleo omnes dehinc ex animo mulierem.

Tædet quotidianarum harum formarum. P. ecce autem alterum.

Nescio quid de amore loquitur. & infortunatum senem!

Hic vero est, qui si occeperit, ludum jocumque dices

Fuisse illum alterum, prout hujus rabies quæ dabit.

C. Ut illum dî Deaque senem perdant, qui me hodie rem-
ratus est; (rim)

Meque adeo, qui restiterim: tum autem qui illum flocci fecit.

Sed eccum Parmenonem. salve. P. quid tu es tristis, quid
alacris? (quorsum eam)

Unde is? C. egone? nescio hercle, neque unde eam, neque

Ita prorsus sum oblitus mei.

P. Quî, quæso? C. amo. P. ehem! C. nunc, Parmeno,
ostendes qui vir sis.

Scis te mihi sæpe pollicitum esse: Chærea, aliquid inveni

Modò, quid ames: in eâ re utilitatem ego faciã ut cogni-
cas meam:

Cum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam cla-
culum.

P. Age, inepte. C. hoc hercle factum est. fac sis nunc promi-
appareant.

Sive adeo digna res est, ubi tu nervos intendas tuos. (dent

Haud similis virgo est virginum nostrarum: quas matres stu-

Demissis humeris esse, victo pectore, ut gracila fient.

Si qua est habitior paulò, pugilem esse aiunt: deducunt cibum:

Tametsi bona est natura, reddunt curaturâ juncneas:

haque ergo amantur. P. quid tua istæ? C. nova figura oris.

P. papæ?

C. Color verus, corpus solidum, & succi plenum. P. anni?

C. sedecim.

P. Flos ipse. C. hanc tu mihi vi, clam, precario,

fac tradas: mea nil refert, dum potiar modò.

P. Quid, virgo cuja est? C. nescio bercle. P. unde est?

C. tantundem. P. ubi habitat? amisti?

C. Ne id quidem. P. ubi vidisti? C. in viâ. P. quâ ratione

C. Id equidem adveniens mecum stomachabar modò:

Neque ego quenquam hominem esse arbitror, cui magis bonæ

Felicitates omnes adversæ fient. (gas?

P. Quid hoc sceleris est? C. perii. P. quid factum est? C. ro-

Paris cognatum atque aequalem Archidemidem

Noſtin? P. quidni? C. is, dum sequor hanc, fit mihi obviam.

P. Incommodè bercle. C. imo enimvero infelicitèr:

Nam incommoda alia sunt dicenda, Parmeno.

Illum, liquet mihi deſerare, his menſibus

Sex, ſeptem prorsum non viſiſſe proximis,

Niſi nunc, cùm minime vellem, minimeque opus fuit.

Ebo, nonne hoc monſtri ſimile eſt? quid aiſ? P. maxumè.

C. Continuo accurrit ad me, quàm longè quidem,

Incurvus, tremulus, labiis demiffis, gemens:

Heus, heus, tibi dico, Chærea, inquit. Reſtiti.

Scin' quid ego te volebam? Dic. Cras eſt mihi

Judicium. Quid tum? Ut diligenter nuncies

Patri, advocatus manè mihi eſſe ut meminerit.

Dum hæc loquitur, abiit hora. rogo, numquid velit?

Reſte, inquit. Abeo. cùm buc reſpicio ad virginem,

Illa ſeſe interea commodum buc advorterat

In noſtram hanc plateam. P. mirum, ni hanc dicit, modò

Huic quæ data eſt dono. C. huc cùm advenio, nulla erat.

P. Comites ſecuti ſcilicet ſunt virginem?

C. Verum, parasitus cum ancillâ. P. ipsa est: illicet,
Desine, jam conclamatum est. C. alias res agis.
P. Istuc equidem ago. C. nostin' quæ sit? dic mihi: aut
Vidistin'? P. vidi, novi: scio quò abducta sit.
C. Ebo, Parmeno mi, nostin'? P. novi. C. & scis, ubi fiet?
P. Huc deducta est ad meretricem Thaidem: ei dono data est.
C. Quis is est tam potens cum tanto munere hoc? P. miles
Thraso

Phædræ rivalis. C. duras partes fratris prædicas,
P. Imo enim, si scias quod donum huic dono contrâ comparat
Tum magis id dicas. C. quodnam, quæso berce? P. Eunuchum.
C. illumne, obsecro,

Inhonestum hominem, quem mercatus est heri, senem, mulierem.
P. Istunc ipsum. C. homo quatietur certè cum dono foras.
Sed istam Thaidem non servi nobis vicinam. P. baud diu est.
C. Perii. nunquamne etiam me illam vidisse? ebodum, hic mihi
Estne, ut fertur, forma? P. sane. C. at nihil ad nostram
hanc. P. alia res est.

C. Obsecro te berce, Parmeno, fac ut potiùs. P. faciam sedulo.
Dabo operam, adjuvabo. numquid me aliud? C. quo munus
is? P. domum,
Ut mancipia hæc, ita ut iussit frater, deducam ad Thaidem.
C. O fortunatum istum Eunuchum, qui quidem in hanc detur
domum!

P. Quid ita? C. rogitas? summâ formâ semper conservam domum.
Videbit, conloquetur, aderit unâ in unis adibus,
Cibum nonnunquam capiet cum eâ, interdum propter dormit.
P. Quid, si nunc tute fortunatus fias? C. quare, Parmeno?
Responde, P. capias tu illi' vestem. C. vestem? quid tum postea?
P. Pro illo te deducam. C. audio. P. te illum esse dicam. C. intellego.
P. Tu illis fruarè commodis, quibus tu illum dicebas modò:
Cibum unâ capias, adsis, tangas, ludas, propter dormias:
Quandoquidem illarum neque quisquam te novit, neque scire
qui sis.

Præterea forma, ætas ipsa est, facile ut te pro Eunucho probe.
C. Dixisti pulchre: nunquam vidi melius consilium dari.
Age, eamus intro nunc jam: orna me, abduc, duc, quan-
tum potes.

P. Quid

P. Quid agis? jocabar equidem. *C.* garris. *P.* perii: quid ego egi miser!

Quo trudis? perculeris jam tu me? tibi equidem dico, mane.

E. Eamus. *P.* Pergin'? *C.* certum est. *P.* vide ne nimium calidum hoc sit modò. (ab,

C. Non est profecto. sine. *P.* at enim istæ in me cudetur faba. Flagitium facimus! *C.* an id flagitium est, si in domum meretriciam

Deducar, & illis crucibus, quæ nos, nostramque adolescentiam Habent despiciatam, & quæ nos semper omnibus cruciant modis, Nunc referam gratiam, atque eas iidem fallam, ut ab illis fallimur?

An potius hæc pati? æquum est fieri, ut à me ludatur dolis.

Quod qui rescierint, culpent: illud meritiò factum omnes putent.

P. Quid istuc? si certum est facere, facias. verùm ne post conferas Culpam in me. *C.* non faciam. *P.* jubesne? *C.* jubeo, imo cogo, atque impero.

P. Nunquam defugiam auctoritatem. sequere. *C.* dii vortant bene.

ACT. III. SCENA I.

Arg. Assentatur Gnatho, assentanti credit Thraso, seq; & facta sua immodice jactat: consulit item Gnatho, ne miles purget se Thaidi de amore Pamphilæ, imo potius augeat suspicionem, ita par pari relaturus.

Iambicæ Senarii.

Thraso, Gnatho, Parmeno.

M. Agnas verò agere gratias Thais mihi? (dem

G. Ingentes. *T.* ain' tu, lata est? *G.* non tam ipso qui-

Dono, quàm abs te datum esse: id vero seriò

Triumphat. *P.* huc proviso, ut, ubi tempus fiet,

Deducam. sed eccum militem. *T.* est istuc datum

Profecto, ut grata mihi sint quæ facio omnia.

G. Advorti hercle animum. *T.* vel rex semper maxumas

Mibi agebat, quidquid feceram: aliis non item.

G. Labore alieno magno partam gloriam

Verbis sæpe in se transmovet, qui habet salem;

Qui in te est. *T.* habes. *G.* rex te ergo in oculis. *T.* scilicet;

G. Gestare. *T.* verùm, credere omnem exercitum,

Consilia. *G.* mirum. *T.* tum sicubi eum satietas

Hominum, aut negoti si quando odium ceperat,

Requiescere ubi volebat, quasi: nestin'? *G.* scio.

Quasi

Quasi tibi illam exspueret miseriam ex animo. T. tenes.
Tum me convivam solum abducebat sibi. G. hui!
Regem elegantem narras. T. imo sic homo
Est perpaucorum hominum. G. imo nullorum, arbitror,
Si tecum vivit. T. invidere omnes mihi,
Mordere clanculum: ego non flocci pendere:
Illi invidere misere. verum unus tamen
Impensè, elephantis quem Indicis profecerat.
Is ubi molestus magis est, quæso, inquam, Sirato,
Eone es ferox, quia habes imperium in belluas?
G. Pulchre mehercle dictum, & sapienter. papa!
Fugularas hominem. quid ille? T. mutus illico.
G. Quidni esset? P. Dî vostram fidem! hominem perditum
Miserumque; & illum sacrilegum! T. quid? illud, Gna
Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio,
Nunquam tibi dixi? G. nunquam: sed narra, obsecro.
Plus millies jam audiui. T. unâ in convivio
Erat hic, quem dico, Rhodias adolescentulus:
Forte habui scortum: cæpit ad id alludere,
Et me irridere. quid agis, inquam, homo impudens?
Lepus tute es, & pulpamentum quæris. G. ha, ha, ha.
T. Quid est? G. facietè, lepidè, lautè, nihil supra.
Tuumne, obsecro te, hoc dictum erat? vetu' credidi.
T. Audieras? G. sæpe; & fertur in primis. T. meumne
G. Dolet dictum imprudenti adolescenti, & libero.
P. At te Dî perdant. G. quid ille, quæso? T. perditus.
Risu omnes, qui aderant, emoriri. denique,
Metuebant omnes jam me. G. non injuriâ.
T. Sed heus tu, purgon' ego me de istac Thaidi,
Quòd eam me amare suspicata est? G. nihil minus:
Imo magis auge suspicionem. T. cur? G. rogas?
Scin'? si quando illa mentionem Phædriæ
Facit, aut si laudat, te ut male urat: T. sentio.
G. Id ut ne fiat, hæc res sola est remedio.
Ubi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuò. si quando illa dicet, Phædriam
Intromittamus comissatum; Pamphilam
Cantatum provocemus. si laudabit hæc

ius formam; tu hujus contra. denique
ar pro pari refertio, quod eam mordeat.

Siquidem me amaret, tum istuc prodesset, Gnatbo.

Quando illud, quod tu das, expectat, atque amat,

jamdudum te amat: jamdudum illi facile sit

quod doleat. metuet semper, quem ipsa nunq capit

rustum, ne quando iratus tu aliò conferas.

Bene dixisti. at mihi istuc non in mentem venerat.

Ridiculum: non enim cogitaras. ceterum,

sem hoc tute melius quanto invenisses, Thraso!

ACT. III. SCENA II.

erg. Parmeno Eunuchum & Æthiopissam, Phædriæ munera, tradit
Gnatbo Thaidi, &c, uti jussus erat, verbis ornat: eidem Thraso & parasitus
insultant.

Ejusdem generis.

Thais, Thraso, Parmeno, Gnatho, Pythias.

A Udire vocem visa sum modò militis:

Atque eccum. salve, mi Thraso. Thr. ò Thais mea,

meum suavius, quid agitur? ecquid nos amas

De fidicinâ istac? Pa. quàm venustè! quod dedit

principium adveniens! Tha. plurimum merito tuo.

G. Eamus ergo ad cœnam: quid stas? Pa. hem alterum:

ex homine hunc natum dicas. Tha. ubi vis, non moror.

Pa. Adibo, atque adsimulabo, quasi nunc exeam.

auran' Thais, quopiam es? Tha. ehem, Parmeno, (vides?

Bene pol fecisti: hodie itura. Pa. quò? Tha. quid hunc non

Pa. Video, & me tædet. ubi vis, dona adsunt tibi

A Phædriâ. Thr. quid stamus? cur non imus hinc?

Pa. Quæso hercle ut liceat, pace quod fiat tuâ,

Dare huic quæ volumus, convenire & conloqui.

Thr. Perpulchra credo dona, haud nostris similia.

Pa. Res indicabit. heus, jubete istos foras

Exire, quos jussi. ocius procede tu huc.

ex Æthiopiâ est usque hac. Thr. hic sunt tres minx.

G. Vix. Pa. ubi tu es, Dore? accede huc. hem Eunuchum
tibi:

Quàm liberali facie, quàm ætate integrâ!

Tha. Ita me Dii ament, honestus. Pa. quid tu ais, Gnatho?

Namquid habes, quod contemnas? quid tu autem, Thraso?

Ta-

*Tacent : satis laudant. fac periculum in literis,
Fac in palæstrâ, in musicis. quæ liberum
Scire aquom est adolescentem, solertem dabo.*

Thr. Ego illum Eunuchum, si opu' fiet, vel sobrius.

*Pa. Atque hæc qui misit, non sibi soli postulat
Te vivere, & suâ causâ excludi ceteros :*

*Neque pugnâs narrat, neque cicatrices suas
Ostentat, neque tibi obstat : quod quidam facit.*

*Verum, ubi molestum non erit, ubi tu voles,
Ubi tempus tibi erit, sat habet, si tuum recipitur.*

*Thr. Apparet servom hunc esse domini pauperis,
Miserique. G. nam hercle nemo posset, sat scio,
Qui haberet quî pararet alium, hunc perpeti.*

*Pa. Tace tu, quem ego esse infra infimos omnes puto
Homines. nam, qui huic animum assentari iuduxeris,
E flamma petere te cibum posse arbitror.*

*Thr. Jamne imus ? Tha. hos prius introducâ, & quæ
Simul imperabo. postea, continuò exeo.*

*Thr. Ego hinc abeo : tu istam opperire. Pa. haud conveni
Unâ cum amicâ ire imperatorem in via.*

Thr. Quid tibi ego multa dicam ? domini similis es.

*G. Ha, ha, hæ. Thr. quid rides ? G. istuc, quod dixi
Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.*

Sed Thais exit. Thr. abi, præcurre, ut sint domi

Parata. G. fiat. Tha. diligenter, Pythias,

Fac cures, si Chremes huc fortè advenerit,

Ut ores, primùm ut maneat : si id non commodum est,

Ut redeat : si id non poterit, ad me adducito.

Py. Ita faciam. Tha. quid ? quid aliud volui dicere ?

Hem, curate istam diligenter virginem.

Domi adfitis. facite. Thr. eamus. Tha. vos me sequimini

ACT. III. SCENA III.

*Arg. Chremes potius adolescens amari se à Thaide suspicatur,
amorem effugere studet.*

Iambici Senarii.

Chremes, Pythias.

Profecto, quanto magis magisque cogito,
Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum :

me video ab eâ astutè labefactarier.
tum, cùm primum jussit me ad se accersier,
get quis, quid tibi cum illâ? ne nôram quidem)
veni, causam, ut ibi manerem, repperit:
rem divinam fecisse, & rem seriam
agere mecum. jam tum erat suspicio,
lo malo hac fieri omnia. ipsa accumbere
cum, mihi sese dare, sermonem quarere.
friget, huc evasit, quàm pridem pater
& mater mortui essent. dico, jam diu.
Sunii ecquod habeam, & quàm longe à mari.
lo ei placere hoc: sperat se à me avellere.
remò, ecqua inde parva periisset soror;
quis cum eâ unâ; quid habuisset, cùm perit;
quis eam posset noscere. hac cur quæritet?
si illa fortè, quæ olim periit parvola
sor, hanc se intendit esse, ut est audacia.
um ea, si vivit, annos nata est sedecim,
aveniens major: Thais, ego quàm sum, majuscula est.
sit porro orare, ut venirem, seridò.
dicat quid volt, aut molesta ne fiet.
bercle veniam tertio. heus, heus; ecquis hic?
sum Chremes. P. ò capitulum lepidissimum!
Dico ego mî insidias fieri? P. Thais maximo
rabat opere, ut cras redires. C. rus eo.
fac, amabo. C. non possum, inquam. P. at apud nos hic mane,
m redeat ipsa. C. nihil minus. P. cur, mi Chremes?
Malam in rem hinc ibis. P. si istuc ita certum est tibi,
re? abo, ut illuc transeas. ubi illa est. C. eo.
Abi, Dorias, citò hanc deduce ad militem.

ACT. III. SCENA IV.

Inducit personam, cui narraturus est Chærea, quæ intus pa-
at; hoc ideo fit, ut populus percipiat auribus, quod honestis
culis subijci nequit.

Lambicè Oſonarij Catalectici.

Antipho.

Eri aliquot adolescentuli coimus in Piræum,
In hunc diem ut de symbolis effemus: Chæream ei rei

Pææ.

Præfecimus: dati annuli: locus, tempus constitutum est.
Præterit tempus: quo in loco dictum est, parati nihil est.
Homo ipse nusquam est: neque scio, quid dicam, aut quid agam.
Nunc mihi hoc negotii ceteri dedere, ut illum quæram.
Ibo ad eum; visam, si domi est. quisnam hinc à Thaidem?
Is est, an non est? ipsu' est. quid hoc hominis est? qui hic ornatus?
Quid illud mali est? nequeo satis mirari, neque conicere.
Nisi quidquid est, procul hinc libet priu', quid sit, sciscitari.

ACT. III. SCENA V.

Arg. Chærea foras profiliens exultat; quod virgine potitus sit: intus patrarit, narrat forte obvio Antiphoni.

Trochaici & Iambici Octonarii Acataleptici, & Cataleptici.

Chærea, Antipho.

NUM quis hic est? nemo est. num quis hinc me sequitur? nemo homo est.

Famne erumpere hoc licet mihi gaudium? prob Jupiter!

Nunc est profecto, interfici cum perperam me possum,

Ne hoc gaudium contamineat vita aegritudine aliquâ.

Sed neminemne curiosam intervenire nunc mihi,

Qui me sequatur, quoquò eam, rogitando obtundat, etiam?

*Quid gestiam, aut quid lætus sim, quò pergam, unde eam
 gam, ubi siem*

*Vestitum hunc nactus, quid mihi quæram, sanus sim an
 saniam?*

A. Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle,

Chærea, quid est quod sic gestis? quid sibi hic vestitus quæram?

Quid est, quod lætus sis? quid tibi vis? sati' ne sanus? qui?

Aspectas? quid taces? C. ô festus dies hominis! amice

Slave: nemo est omnium, quem ego magis nunc cuperem

*A. Narra istuc, quæso, quid fiet. C. imo ego te obsecro
 ut audias.*

Nostin' hanc, quam frater amat? A. novi: nempe, opus

*C. Istam ipsam. A. sic commemoreram. C. quadam
 est ei dono data*

*Virgo. quid ego ejus tibi nunc faciem prædicem, aut laus
 Antipho,*

Cum ipsum me nôris, quàm elegans formarum spectator

*In hac commotus sum. A. ain' tu? C. primam dices, si
 videris.*

quid multa verba? amare cœpi. forte fortunâ domi
 idam erat Eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi:
 que is deductus etiam tum ad eam. summonuit me Parmeno
 servus, quod ego arripui. A. quid id est? C. tace sis, ci-
 tius audies.

vestem cum illo mutem, & pro illo jubeam me illuc deducier.
 Pro eunuchon? C. sic est. A. quid ex eâ re tandem ut cape-
 res commodi?

Rogas? viderem, audirem, essem unâ, quacum cupiebam,
 Antipho.

Tum parva causa, aut parva ratio est? traditus sum mulieri.
 Illico, ubi me accepit, læta vero ad se abducit domum,
 commendat virginem. A. cui? tibine? C. mihi. A. satis tutò tamen,
 Edicit, ne vir quisquam ad eam adeat; & mihi, ne absce-
 dam, imperat,

in interiore parte ut maneam solus cum solâ. adnuo, (eo:
 terram intuens modeste. A. miser. C. ego, inquit, ad cœnam hinc
 abducit secum ancillas: pauca, quæ circum illam essent, manent
 novitiæ puellæ. continuo hæc adornant, ut lavet.

Adhortor, properent. dum apparatur, virgo in conclavi sedet,
 spectans tabulam quandam pictam, ubi inerat pictura hæc,
 Jovem

Quo pacto Danaë misisse aiunt quondam in gremium imbrem
 aureum.

gemet quoque id spectare cœpi. & quia consimilem luserat
 am olim ille ludum, impendiò magis animus gaudebat mihi,
 Deum sese in hominem convertisse, atque per alienas regulas
 misse clanculum per impluvium, fucum factum mulieri.

Ut quem Deum? Qui templa cæli summa sonitu concutit.
 Ego bomuncio hoc non facerem? ego vero illud feci, ac lubens.
 Dum hæc mecum reputo, accersitur lavatum interea virgo.

lavit, redit: deinde eam in lectum illæ conlocant.

Sic expectans, si quid mihi imperent. venit una; heus tu,
 inquit, Dore,

Cape hoc flabellum, ventulum huic sic facito dum lavamur.

Ubi nos laverimus, si voles, lavato. accipio tristis. (lem,

A. Tum equidem istuc os tuum impudens videre nimium vel-

Qui esset status, flabellulum tenere te asinum tantum.

C. Vix

C. Vix elocuta est hoc, foràs simul omnes proueniunt se :
Abeunt lavatum, perstrepunt, ita ut sit, domini ubi absunt.
Interea somnus virginem opprimit. ego limis spectro
Sic per flabellum clanculum: simul alia circumspecto,
Satin' explorata sint. video esse: pessulum ostio obdo.

A. Quid tum? **C.** quid? quid tum, fatue? **A.** fateor. **C.**
ego occasionem

Mihi ostentam tantam, tam brevem, tam optatam, tam
speratam,

Amitterem? tum pol ego is essem verè, qui assimilabar.

A. Sanè, hercle, ut dicis. sed interim de symbolis quid actum

C. Paratum est. **A.** fugi es. ubi? domin'? **C.** imo apud
bertum Discum.

A. Perlonge est: sed tanto ociùs properemus. muta vestem.

C. Ubi mutem? perii: nam domo exsulo nunc. metuo fratrem
Ne intus sit: porro autem, pater ne rure redierit jam.

A. Eamus ad me: ibi proximum est ubi mutes. **C.** rectè dicitur

Eamus: & de istac simul, quo pacto porro possim

Potiri, consilium volo capere unà tecum. A. fiat.

ACT. IV. SCENA I.

Arg. Dorias ancillæ hic narrat, quid in convivio militis actum
Ejusdem generis.

Dorias.

ITa me Dii ament, quantum ego illum vidi, non nihil tum
Ne quam ille hodie insanus turbam faciat, aut vim
Nam postquam iste advenit Chremes, adolescens frater virginis
Militem rogat, ut eum admitti jubeat. ille continuo irascitur
Neg; negare audere. Thais porro instare, ut hominem intro-
Id faciebat retinendi illius causâ: quia, illa quæ cupiebat
De sorore ejus indicare, ad eam rem tempus non erat.

Invitat tristis: mansit. ibi illa cum illo sermonem occipit

Miles vero sibi putare adductum ante oculos amulum:

Voluit facere contra hanc agrè: heus, inquit, puer, Pamphila

Arcesse, ut delectet hic nos. illa exclamat, Minimè genitricem

In convivium illam? miles tendere, inde ad jurgium.

Interea aurum sibi clàm mulier demit, dat mihi ut auferam

Hoc est signi, ubi primum poterit, se illinc subducet, scio.

ACT. IV. SCENA II.

Secum cogitans Phædria quæ sit intercepto amore passurus in-
commoda, si totum biduum ruri manserit, vincente amore in urbem
venit.

Iambici Senarii.

Phædria.

UM rus eo, cæpi egomet mecum inter vias,
ita ut sit, ubi quid in animo est molestia,
iam rem ex aliâ cogitare, & ea omnia in
iorem partem. quid opus est verbis? dum hæc puto;
materii imprudens villam. longè jam abieram,
am sensi. redeo rursus male vero me habens.
bi ad ipsum veni divorticulum, constitui:
cepi mecum cogitare; hem, biduum hic
manendum est soli sine illâ? quid tum postea?
nihil est. quid? nihil? si non tangendi copia est,
bo, ne videndi quidem erit? si illud non licet,
altum hoc licebit. certe, extremâ lineâ
mare, baud nihil est. villam prætereo sciens.
ed quid hoc, quòd timida subito egreditur Pythias?

ACT. IV. SCENA III.

Pamphilam ab eunuchò vitiatam magnopere queritur Pythias:
miratur Phædria: atque ita ex illius querela, & huius errore mul-
tum delectationis spectator capit.

Iambici Octonarii, quibus adsunt Trochaici, Iambicus Senarius unus.

Pythias, Phædria, Dorias,

BI ego illum sceleresum misera atque impium inve-
niam? aut ubi quæram?

locine tam audax facinus facere esse ausum? perii. Ph. hoc
quid sit, vereor.

Quin etiam insuper scelus, postquam ludificatus est virgi-
stem omnem miseræ discidit, tum ipsam capillo conscidit.

Hem. Py. qui nunc si detur mihi,

ego unguibus facile illi in oculos involem venefico?

Nescio quid profectò, absente nobis, turbatum est domi.

Idibo. quid istuc? quid festinas? aut quem quæris, Pythias?

Py. Ehem Phædria, egon? quem quæram? i hinc quo dignus

es cum donis tuis

am inlepidis. Ph. quid istuc est rei?

(dedit?)

Py. Rogas me? eunuchum quem dedisti nobis, quas turbas

E

Vir-

Virginem, quam heræ dono dederat miles, vitiauit. Ph. quid

Py. Perii. Ph. temulenta es. Py. utinam sic sint, qui male volunt.

D. Au, obsecro, mea Pythias, quid istucnam monstri fuit?

Ph. Insanis: quî istuc facere eunuchus potuit? Py. ille nescio

Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipsa indicat.

Virgo ipsa lacrumat, neque, cùm rogites quid sit, audet

Ille autem bonus vir nusquam apparet, etiam hoc misera

Aliquid domo abeuntem abstulisse. Ph. nequeo mirari

Quò ille abire ignavos posset longius, nisi si domum

Fortè ad nos rediit. Py. vise amabo, num sit. Ph. jam

D. Perii, obsecro. tam infandum facinus, mea tu, ne au-
quidem.

Py. At pol ego amatores mulierum esse audieram eos

Sed nihil potesse: verum misera non in mentem venerat:

Nam illum aliquò conclussem, neque illi commississem virginem

ACT. IV. SCENA IV.

Arg. Hic ridiculo quodam & perjucundo errore spectatores ob-

dur. Phædria enim credit Eunuchum quæri, quem dono Thais

dederat, & hunc iratus adoritur, ut virginis stupratorem: signis

dem & argumentis comperit à Chæreâ fratre perpetratum scelus

Iambici senarii & Trochaici octonarii.

Phædria, Eunuchus, Pythias, Dorias.

E*XI foras, scelestæ: at etiam restitas,*

Fugitive? prodi, male conciliate. E. obsecro. Ph.

Illud vide, os ut sibi distorsit carnufex!

Quid hic reditio est? quid vestis mutatio?

Quid narras? paulum si cessassem, Pythia,

Domî non offendissem: ita jam adornarat fugam. (be)

Py. Habesne hominem, amabo? Ph. quidni? Py. ô fâ-

D. Istuc pol vero bene. Py. ubi est? Ph. rogitas? non videt

Py. Videam, obsecro, quem? Ph. hunc scilicet. Py. quis

est homo?

Ph. Qui ad vos deductus hodie est. Py. hunc oculis suis

Nostrarum nunquam quisquam vidit, Phædria.

Ph. Non vidit? Py. an tu hunc credidisti esse, obsecro, (a)

Ad nos deductum? Ph. namque alium babui neminem. P

Ne comparandus hic quidem ad illum est. ille erat

Honestâ facie, & liberali. Ph. ita visus est
Dudum, quia variâ veste exornatus fuit :
Nunc tibi videtur fœdus, quia illam non habet.
Py. Tace, obsecro : quasi verò paulum intersiet.
Py. ill. Ad nos deductus hodie est adolescentulus,
Quem tu videre verò velles, Phœdria.
Hic est vetus, vietus, veterinosus, senex,
Colore mustelino. Ph. hem, quæ hæc est fabula ?
Eò redigis me, ut, quid egerim, egomet nesciam.
Ebo tu, emin' ego te ? E. emisti. Py. jube, mihi denuo
(fa) Respondeat. Ph. roga. Py. venisti' hodie ad nos ? negat.
jam fa. At ille alter venit annos natus sedecim,
ne au. Quem secum adduxit Parmeno. Ph. agedum, hoc mihi expedi :
(m) Primum istam, quam habes, unde habes vestem ? taces ?
os mo. Monstrum hominis, non dicturus ? E. venit Chærea.
gerat: Ph. Fraterne ? E. ita est. Ph. quando ? E. hodie. Ph. quam
virgin. dudum ? E. modò.
Ph. Quicum ? E. cum Parmenone. Ph. novasne eum prius ?
E. Non : nec, quis esset, unquam audieram dicier.
Ph. Unde igitur, meum fratrem esse, sciebas ? E. Parmeno
Dicebat eum esse : is dedit mihi hanc. Ph. occidi.
E. Meam ipse induit : post unâ ambo abierunt foras.
Py. Jam sati' credis sobriam esse me, & nil mentitam tibi ?
Jam sati' certum est virginem vitiatam esse ? Ph. age nunc,
Ph. bellua,
Credis huic quod dicat ? Py. quid isti credam ? res ipsa indicat.
Ph. Concede istuc paululum. audin' ? etiam paululum. sat est.
Dic dum hoc rursum : Chærea tuam vestem detraxit tibi ?
(be) E. Factum. Ph. & eâ est indutus : E. factum. Ph. & pro te
factu. hac deductu' est ? E. ita.
u vide. Ph. Jupiter magne ! ô scelestum, atque audacem hominem !
quis. Py. vœ mihi !
Etiam nunc non credis indignis nos irrisas modis ?
is. Ph. Mirum ni tu credas quod iste dicat. quid agam, nescio.
o, (a) Heus tu, negato rursum. possumne ego hodie ex te exsculperè
m. Verum ? vidistine fratrem Chæream ? E. non. Ph. non
potest
Sine malo fateri, video. sequere me hæc. modò ait, modò negat.

Ora me. E. obsecro te verò, Phædria. Ph. i intro. E. hez.

Ph. Alio pacto honestè quo modo hinc nunc abeam, nescio: Actum est siquidem. tu me hic etiam, nebulo, ludificabere?

Py. Parmenonis tam scio esse hanc technam, quàm me vivere.

D. Sic est. Py. inveniam pol' hodie parem ubi referam gratiam.

Sed nunc quid faciendum suades, Dorias? D. de istac rogas

Virgine? Py. ita: utrum taceamne, an prædicem? D. tu

si sapias,

Quod scis nescis, neque de Eunuchò, neque de vitio virginis.

Hac re & te omni turba evolvès, & illi gratum feceris.

Id modo dic, abisse Dorum. Py. ita faciam. D. sed videtur

Chremem?

Thais jam aderit. Py. quid ita? D. quia, cùm inde ab-

jam tum inceperat

(quid fuerat)

Turba inter eos. Py. tu aufer aurum hoc: ego scibo ex hoc

ACT. IV. SCENA V.

Arg. A cœna militis vino semigravis egreditur Chremes adolescens in cujus persona Terentius exprimit egregie temulentorum confusum, quipriorum memores, in præsentibus titubant.

Iambici Octonarii.

Chremes, Pythias.

A*T at, data hercle verba mihi sunt: vicit vinum quod bibi.*

At dum accubabam, quàm videbar mihi esse pulchrè sobrius.

Postquam surrexi, neq; pes, neq; mens sati suum officium facit.

P. Chremes. C. quis est? ehem, Pythias, vab, quanto nimis formosior

Videre, quàm dudum? P. certe quidem tu pol' multo hilarior.

C. Verbum hercle hoc verum est: sine Cerere & Libero friget Venus.

Sed Thais multo ante venit? P. an abiit jam à milite?

C. Jamdudum etatem. lites factæ sunt inter eos maxumæ.

P. Nil dixit, tu ut sequerere sese? C. nihil, nisi abiit

mihi ianuit.

(nisi quid)

P. Eho, nonne id sat erat? C. at nesciebam id dicere illam.

Correxit miles, quod intellexi minù: nam me extrusit foras.

Sed eccam ipsam video: miror, ubi hæc ego antevorterim.

ACT

ACT. IV. SCENA VI.

E. h. g. Colloquuntur Thais & Chremes: contra militem se muniunt, quem venturum putant, ut virginem eripiat. Timidior hic Chremes inducitur, quam Thais.

Trochaici & Iambici Octonarii, Trochaicus quaternarius, & Iambicus quaternarius.

Thais, Chremes, Pythias.

C. Redo equidem illum jam adfuturum esse, ut illam à me eripiat: sine veniat:

Atqui si illam digito attigerit uno, oculi illico effodientur.

Uſque adeo ego illi' ferre poſſum ineptias & magnifica verba, Verba dum ſint. verum enim ſi ad rem conferentur, vapulabit.

C. Thais, ego jamdudum hic adſum. T. ô mi Chreme, teipſum exſpecto:

Sin' tu turbam hanc propter te eſſe factam? & adeo ad te attingere hanc

Omnem rem? C. ad me? quî? quaſi iſtuc. T. quia, dum tibi ſororem ſtudeo

Reddere, ac reſtituere, hæc atque huiusmodi ſum multa paſſa.

C. Ubi ea eſt? T. domi apud me. C. ehem. T. quid eſt?

Eduſta ita, uti teque illâque dignum eſt. C. quid ais? T. id quod res eſt.

Hanc tibi dono do, neque repeto pro illâ abs te quidquam præcii.

C. Et habetur, & referetur, Thais, à me, ita uî merita es, Gratia. T. at enim cave, ne prius, quàm hanc à me accipias, amittas, Chreme.

Nam hæc ea eſt, quam miles à me vi nunc ereptum venit.

Abi tu, ciſtellam, Pythias, domo effer cum monumentis.

C. Viden' tu illum, Thais, P. ubi ſita eſt? T. in riſco, odioſa, ceſſas?

C. Militem ſecum ad te quantas copias adducere? (ſis,

At at. T. num formidoſus, obſecro, es, mi homo? C. apage-

Egon' formidoſus? nemo eſt hominum, qui vivoat, minus.

T. Atque ita opu' eſt. C. ab, metuo, qualem tu me eſſe hominem exiſtumes.

T. Imo hoc cogitato: quicum res tibi eſt, peregrinus eſt, (bens.

Minu' potens quam tu, minu' notus, minus amicorum hic ha-

C. Scio iſtuc: ſed tu quod cavere poſſis, ſtultum admittere

Malo ego nos proſpicere, quàm hunc ulciſci acceptâ injuriâ.

Tu abi, atque obsera ostium intus, ego dum hinc transcurrere
ad forum:

Volo ego adesse hic advocatos nobis in turbâ hac. T. mane.

C. Melius est. T. mane. C. omitte, jam adero. T. nil opus
est istis, Chreme:

Hoc modò dic, sororem illam tuam esse, & te parvam virginem
Amisisse, nunc cognôsse: signa ostende. P. adsunt. T. cape.

Si vim faciet, in jus ducito hominem: intellextin'? C. probè.

T. Fac animo hæc præsentî dicas. C. faciam. T. attolle pallium.

Perii; huic ipsi opus patrono est, quem defensorem paro.

ACT. IV. SCENA VII.

Arg. Inepti militis vanitatem optime hîc exprimit Terentius, cum
turenti similis ad amicam, tanquam ad hostilem pergit exercitum.
Iambici & Trochaici Octonarii.

Thraso, Gnatho, Sanga, Chremes, Thais.

HAnccine ego ut contumeliam tam insignem in me acci-
piam, Gnatho?

Mori me satius est. Simalio, Donax, Syrisce, sequimini.

Primum ades expugnabo. G. rectè. Thr. virginem eripiam.
G. probè.

Thr. Male mulcabo ipsam. G. pulchrè. Thr. in medium
buc agmen cum vèsti, Donax;

Tu Simalio, in sinistrum cornu; tu Syrisce, in dexterum.

Cedo alios: ubi centurio est Sanga, & manipulus furum
S. eccum, adest.

Thr. Quid ignave? peniculon' pugnare, qui istum buc portum
cogitas?

S. Egone? imperatoris virtutem noveram, & vim militum
Sine sanguine hoc fieri non posse: qui abstergerem volnera.

Thr. Ubi alii? S. qui, malum, alii? solus Sannio servat domum.

— Thr. Tu hosce instrue hîc: ego ero post principia: inde omni-
bu' signum dabo.

— G. Illuc est sapere: ut hosce instruxit, ipse sibi cavet loco.

Thr. Idem hoc jam Pyrrhus fecitavit. C. viden' tu, Thais,
quam hic rem agit?

Nimirum consilium illud rectum est de occludendis aedibus.

Tha. Sanè, quod tibi nunc vir videatur esse, hic nebulo magis
est:

metuas. Thr. quid videtur? G. fundam tibi nunc nimis
 vellem dari?
 tu illos procul hinc ex occulto caderes: facerent fugam.
 Thr. Sed eccam Thaidem ipsam video. G. quam mox irrui-
 mus. Thr. mane.
 nia prius experiri, quam armis, sapientem decet.
 si scis, an, quæ jubeam, sine vi faciat? G. di vestram fidem!
 quanti est sapere! nunquam accedo, quin abs te abeam doctior.
 Thr. Thais, primum hoc mihi responde: cum tibi do istam
 virginem,
 dixit' hos dies mihi soli dare te? Tha. quid tum postea?
 Thr. rogitas,
 quæ mi ante oculos coram amatorem adduxti tuum?
 Tha. Quid cum illoc agas? Thr. Et cum eo clam te subducti
 mihi? (eripi.
 Tha. Libuit. Thr. Pampbilam ergo huc redde, nisi si mavis
 Tibi illam reddat? aut tu eam tangas, omnium? G. ah,
 quid agis? tace.
 Thr. Quid tu tibi vis? ego non tangam meam? C. tuam
 autem, furcifer? (abis?
 G. Cave sis, nesci cui maledicas nunc viro. C. non tu hinc
 sin' tu, ut tibi res se habeat? si quidquam hodie hic turba cœpe-
 faciam, ut hujus loci, dieique meique semper memineris. (ris,
 G. Miseret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimi-
 cum tibi. (canis?
 C. Diminuam ego caput tuum hodie, nisi abis. G. ain' verò,
 facine agis? Thr. quis tu homo es? quid tibi vis? quid
 cum illâ rei tibi est?
 C. Scibis. principio eam esse dico liberam. Thr. hem! C. ci-
 vem Atticam. Thr. hui? (tibi,
 C. Meam sororem. Thr. os durum! C. miles, nunc adeo edico
 Ne vim facias ullam in illam. Thais, ego eo ad Sophronam
 Nutricem, ut eam adducam, Et signa ostendam hæc. Thr. tun'
 me prohibeas,
 Meam ne tangam? C. prohibebo, inquam. G. audin' tu?
 hic furti se alligat.
 Satis hoc tibi est. Thr. idem tu hoc ais, Thais? Tha. quare,
 qui respondeat.

Thr. Quid nunc agimus? G. Quin redeamus: jam hæc tibi
aderit supplicans

Utro. Thr. credin'? G. imo certe. novi ingenium mulierum:

Nolunt, ubi velis: ubi nolis, cupiunt ultro. Thr. bene putas.

G. Jam dimitto exercitum? Thr. ubi vis. G. Sanga, ita
fortes decet

Milites, domi focique fac vicissim ut memineris.

S. Jam dudum animus est in patinis. G. frugi es. S. vos
hæc sequimini.

ACT. V. SCENA I.

Arg. Ex Pythia ancilla Thais à Chærea viciatam cognoscit Pamphilam.

Iambici Senarii.

Thais, Pythias.

Pergin', scelesta, mecum perplexè loqui?

Scio; nescio: abiit: audiui: ego non adfui.

Non tu istuc mihi dictura aperite es, quidquid est?

Virgo conscissâ veste lacrumans obticet,

Eunuchus abiit. quamobrem? quid factum est? taces?

P. Quid tibi ego dicam misera? illum eunuchum negant

Fuisse. T. quis fuit igitur? P. iste Chærea.

T. Qui Chærea? P. iste ephebus frater Phædria.

T. Quid ais, venefica? P. atqui certo comperi.

T. Quid is obsecro ad nos? quamobrem adductus est? P. nescio.

Nisi amasse credo Pamphilam. T. hem misera occidi,

Infelix, si quidem tu istæc vera prædicas.

Num id lacrumat virgo? P. id opinor. T. quid ais, sacrilega?

Istuccine interminata sum hinc abiens tibi?

P. Quid facerem? ita ut tu iusti, soli credita est.

T. Scelesta, ovem lupo commisti. dispudet,

Sic mihi data esse verba. quid illuc hominis est?

P. Hera mea, tace, tace, obsecro, salvæ sumus:

Habemus hominem ipsam. T. ubi is est? P. hem ad sinistram

Viden'? T. video. P. comprehendere jube, quantum potest.

T. Quid illo faciemus, stulta? P. quid faciam, rogas?

Vide an abo, si non, cum aspicias, os impudens

Videtur: non est? tum, quæ ejus confidentia est?

ACT.

EUNUCHUS.

65

ACT. V. SCENA II.

Arg. Thais cum Chærea contendit ob vitiatam Pamphilam : deinde condonat noxiam petenti uxorem, quam vitiaverat.

Ejusdem generis.

Chærea, Thais, Pythias.

A Pud Antiphonem uterque, mater, & pater,
Quasi deditâ operâ, domi erant, ut nullo modo
invenire possem, quin viderent me. interim

Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obviam

venit. ubi vidi, ego me in pedes, quantum queo,

In angiportum quoddam desertum : inde item

In aliud, inde in aliud. ita miserrimus

fui fugitando, ne quis me cognosceret.

Sed estne hæc Thais, quam video : ipsa est. hæreo.

Quid faciam ? quid meâ autem ? quid faciet mihi ?

T. Adeamus. bone vir Dore, salve : dic mihi,

Aufugistin' ? C. heras, factum. T. satin' id tibi placet ? (am,

C. non. T. credin' te impune habiturum ? C. unam banc noxi-

Amitte : si aliam admisero unquam, occidito.

T. Num meam sevitiâ veritus es ? C. non. T. quid igitur ?

C. Hanc metui, ne me criminaretur tibi. (impudens ?

T. Quid feceras ? C. paululum quiddam. P. eho, paululum,

An paulum hoc esse tibi videtur, virginem

vitiare civem ? C. conservam esse credidi.

(scilicet) P. Conservam ? vix me contineo, quin involem in

P. n. Capillum. monstrum ; etiam ultro derisum advenit.

T. Abin' hinc insana ? P. quid ita vero ? debeam,

Credo, isti quidquam furcifero, si id fecerim ;

Præsertim cum se servom fateatur tuum.

T. Missa hæc faciamus. non te dignum, Chærea,

fecisti : nam si ego digna hac contumeliâ

Sum maxime, at tu indignus qui faceres tamen.

Nique, edepol, quid nunc consilii capiam, scio,

(ram) De virgine istac : ita conturbasti mihi

(injuste) rationes omnes, ut eam non possim suis,

ut ut aquom fuerat, atque ut studui, tradere, ut

solidum parerem hoc mihi beneficium, Chærea.

C. At nunc debinc spero æternam inter nos gratiam

fore, Thais. sepe ex hujusmodi re quapiam, &

Malo

Malo principio magna familiaritas

Conflata est. Quid, si hoc quispiam voluit Deus?

T. Equidem pol in eam partem accipioque & volo.

C. Imo ita quaeso. unum hoc scito, contumeliae

Non me fecisse causa, sed amoris. T. scio:

Et pol propterea nunc magis ignosco tibi.

Non adeo inhumano ingenio sum, Chærea,

Neque ita imperita, ut, quid amor valeat, nesciam.

C. Te quoque jam, Thais, ita me Dî bene amant, amo.

P. Tum pol ab istoc tibi, hera, cavendum intellego.

C. Non ausim. P. nihil tibi quidquam credo. T. desinas.

C. Nunc ego te in hac re mihi oro, ut adjutrix fies:

Ego me tuæ commendo & committo fidei:

Te mihi patronam capio, Thais: te obsecro:

Emoriar, si non hanc uxorem duxero.

T. Tamen si pater. C. ah, quid? volet, certo scio,

Civis modò hæc sit. T. paululum opperirier

Si vis, jam frater ipse hic aderit virginis:

Nutricem arcessitum iit, quæ illam aluit parvolam;

In cognoscendo tute ipse hic aderis, Chærea.

C. Ego vero maneo. T. visne interea, dum venit,

Domi opperiamur potius, quàm hic ante ostium?

C. Imo percupio. P. quam tu rem actura, obsecro, es?

T. Nam quid ita? P. rogitas? hunc tu in ædes cogitas

Recipere posthac? T. cur non? P. crede hoc mea fidei,

Dabit hic aliquam pugnam denuo. T. au, tace, obsecro.

P. Parum perspexisse ejus videre audaciam.

C. Non faciam, Pythia. P. non pol, credo Chærea,

Nisi si commissum non erit. C. quin, Pythias,

Tu me servato. P. neque pol servandum tibi

Quidquam dare ausim, neque te servare. apage te.

T. Optumè. adest ipse frater. C. perii hercle. obsecro,

Abeamus intro, Thais: nolo me in viâ

Cum hac veste videat. T. quamobrem tandem? an

pudet?

C. Id ipsum. P. id ipsum? virgo vero. T. i præ, sequor.

Tu istic mane, ut Chærem introducas, Pythias.

EUNUCHUS.

67

ACT. V. SCENA III.

Arg. Pythias secum cogitat, quo dolo Parmenonem ulcisci possit.

Iambici senarii.

Pythias, Chremes, Sophrona.

Uid? quid venire in mentem nunc possit mihi?

Quidnam, quî referam sacrilego illi gratiam,

qui bunc supposuit nobis? C. move vero ociûs

nutrix. S. moveo. C. video, sed nil promotes.

Jamne ostendisti signa nutritici? C. omnia.

Amabo, quid ait? cognoscitne? C. ac memoriter.

Behæ edepol narras: nam illi faveo virgini.

intro: jamdudum hæc vos expectat domi.

nam bonum eccum Parmenonem incedere

deo. viden' ut otiosus sit, si Dîs placet.

vero me habere, quî bunc meo excruciem modo!

intro, de cognitione ut certum sciam:

est exibo, atque hunc perterrebo sacrilegum.

ACT. V. SCENA IV.

Arg. Glorietur Parmeno, quod Chæream pro eunucho ad Thaidem
adduxerit: meretricum sordes commemorat, quam rem iniquo fert
animo Pythias.

Ejusdem Rationis.

Parmeno, Pythias.

Reviso, quidnam Chærea hîc rerum gerat.

Quod si astu rem tractavit, Dî vobstram fidem;

quantam & quàm veram laudem capiet Parmeno!

nam ut mittam, quod ei amorem difficillimum, &

perissimum ab meretrice avarâ; virginem

quam amabat, eam confeci sine molestiâ,

sine sumtu, sine dispendio: tum hoc alterum,

vero est, quod ego mihi puto palmarium

repperisse, quo modo adolescentulus

meretricum ingenia & mores posset noscere;

statuere ut cûm cognovit, perpetuo oderit.

quæ dum foris sunt, nihil videtur mundius,

et magi' compositum quidquam, nec magis elegans:

quæ, cum amatore suo cûm cœnant, liguriunt:

nam videre inluviem, sordes, inopiam,

nam inhonestæ solæ sint domi, atque avidæ cibi,

Quo

Quo pacto ex jure hesterno panem atrum vorent :

Nōsse omnia hæc, salus est adolescentulis.

Py. Ego pol te pro istis dictis & factis, scelus, Ulciscar ; ut ne impunè in nos inluseris.

ACT. V. SCENA V.

*Arg. Parmenonem terret Pythias, confingens intus colligatum à Cete Chæream propter oblatum Pamphilæ vitium.
Trochaici Octonarii Catalecticis.*

Pythias, Parmeno.

P*rob Deūm fidem ! facinus fædum ! ô infelitem adolescentulum scelestum Parmenonem, qui istum huc adduxit ! P. quid*

Py. Miseret me. itaque, ut ne viderem, misera huc effugi

Quæ futura exempla dicunt in eum indigna ? P. ô Jupiter

Quæ illæc turba est ? numnam ego perii ? adibo. quid istuc, Pythias

Quid ais ? in quem exempla fient ? Py. rogitas, audacissimè

Perdidisti istum, quem adduxti pro eunucho, adolescentulum

Dum studes dare verba nobis. P. quid ita ? aut quid facinus
est ? cedo.

Py. Dicam. virginem istam, Thaidi hodie quæ dono data
Scis eam civem hinc esse ? & fratrem ejus esse adprimè nobis

P. Nescio. Py. atqui sic inventa est. eam iste vitiauit misere
Ille ubi id rescivit factum frater violentissimus,

P. Quidnam fecit ? Py. conligavit primum eum miseris

P. Conligavit ? Py. atque equidem orante, ut ne id facinus
Thaide.

P. Quid ais ? Py. nunc minitatur porro sese id, quod me
solet :

Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. P. quâ audacia

Tantum facinus audet ? Py. quid ita tantum ? P. an nec
maximum est ?

Quis homo pro mœcho unquam vidit in domo meretriciæ

Prebendi quenquam ? Py. nescio. P. at ne hoc nesciatis, Pythias

Dico, edico vobis, nostrum esse illum herilem filium. Py. b

Obsecro, an is est ? P. ne quam in illum Thais vim fieri sinas

Atq; adeò autem cur non egomet intro eo ? Py. vide Parmenonem

Quid agas, ne neq; illi prosis, & tu pereas. nam hoc putant

Quidquid factum est, ex te esse ortum. P. quid igitur facinus
miser ?

incipiam? ecce autem, rure video redeuntem senem.
 am huic, an non? dicam hercle; etsi mihi magnum malum
 paratum. sed necesse est, huic ut subveniat. Py. sapis:
 ab eo intro: tu isti narrato omnem ordine rem, ut factum
 fiet.

ACT. V. SCENA VI.

A villa otioso & quieto redit ad urbem animo hic senex, neque
 anim mores suorum clamitat, neque mali quidpiam suspicatur: sed
 osculo suo gratias agit, cujus beneficio ignorat, quid in urbe agant
 illi, quorum mores & facta nunc demum cognoscit ex Parmenone.

Iambici senarii.

Laches, Parmeno.

X meo propinquo rure hoc capio commodi:

Neque agri, neque urbis odium me unquam percipit.

satiis cepit fieri, commuto locum.

estne ille noster Parmeno? & certe ipse est.

em praestolare, Parmeno, hic ante ostium?

Quis homo est? hem, saluum te advenisse, here, gaudeo.

Quem praestolare? P. perii. lingua haeret metu. L. hem,

id est? quid trepidas? sati' ne salva? dic mihi.

Here, primum te arbitrari id, quod res est, velim:

quid huius factum est, culpâ non factum est meâ.

Quid? P. rectè sane interrogasti: oportuit

prænarrasse me. emit quendam Phædria

eunuchum, quem dono huic daret. L. Cui? P. Thaidi.

Emit? perii hercle. quanti? P. viginti minis.

Altum est. P. tum quandam fidicinam amat hic Charea.

Hem, quid? amat? an scit jam ille, quid meretrix fiet?

in astu venit? aliud ex alio malum.

Here, ne me spectes: me impulsore hac non facit.

Omitte de te dicere. ego te, furcifer,

vivo. sed istuc, quidquid est, primum expedi.

Py. si pro illo eunuchō ad Thaidem hanc deductus est.

Pro eunuchon? P. sic est. hunc pro mæcho postea

comprehendēre intus, & constrinxere. L. occidi.

Audaciam meretricum specta. L. numquid est

quid mali damnive, quod non dixeris,

quom? P. tantum est. L. cesso hic intro irrumpere?

P. Non

*P. Non dubium est, quin mihi magnum ex hac re sit malum.
Nisi, quia necesse fuit hoc facere. id gaudeo,
Propter me hisce aliquid esse eventurum mali:
Nam jamdiu aliquam causam quarebat senex,
Quamobrem insigne aliquid faceret iis: nunc repperit.*

ACT. V. SCENA VII.

*Arg. Pythias egrediens irridet Parmenonem plus fatis credentem
simul populum docet, quid intus egerit senex.
Iambici Octonarii Catalecticici.*

Pythias, Parmeno.

NUnquam edepol quidquam jamdiu, quod magis evenire,

*Mi evenit, quam quòd modò senex intro ad nos venit errantem.
Mibi solæ ridiculo fuit, quæ, quid timeret, scibam.*

*P. Quid hoc autem est? Py. nunc id prodeò, ut convocem
Parmenonem.*

*Sed ubi, obsecro, est? P. me quærit hæc. Py. atque eccum
deo. adibo.*

P. Quid est, inepta? quid tibi vis? quid rides? pergin? Py.

Defessa jam sum misera te ridendo. P. quid ita? Py. rogo.

Nunquam pol hominem stultiorem vidi, nec videbo. ab.

Non sat potest narrari, quos ludos præbueris intus.

At etiam primò callidum ac disertum credidi hominem.

Quid? illicone credere ea, quæ dixi, oportuit te?

An pœnitebat flagitii, te auctore quod fecisset

Adolescens, nunc miserum insuper etiam patri indicares?

Nam quid illi credis animi tum fuisse, ubi vestem vidit

Illam esse eum indutum pater? quid? jam scis te perisse?

P. Ehem, quid dixi, pessuma? an mentita es? etiam nunc?

Itan' lepidum tibi visum est, scelus, nos irridere? Py. nimis.

P. Siquidem istuc impune habueris. Py. verum. P. redde.

hercle. Py. credo:

Sed in diem istuc, Parmeno, est fortasse, quod minitare:

Tu jam pendebris, qui stultum adolescentulum nobilitas

Flagitiis, & eundem indicas: uterque in te exempla edocet.

P. Nullus sum. Py. hic pro illo munere tibi bonos est habeo.

P. Egomet meo indicio miser, quasi forex, bodie perii.

EUNUCHUS.

71

ACT. V. SCENA VIII.

Statuit hic miles ultro se dedere Thaidi, Herculis exemplo, qui Omphalæ servivit in lanificio, pro clava & leonis tegmine, ab ealatho & colo acceptis.

Trochaici Octonarii Cataleptici.

Gnatho, Thraso.

Uid nunc? quâ spe, aut quo consilio huc imus? quid cœptas, Thraso? (est?)

Egone? ut Thaidi me dedam, & faciam quod jubeat. G. quid quâ minu', quâ Hercules servivit Omphalæ? G. exemplum placet.

nam tibi commitigari videam sandalio caput.

fores crepuerunt ab eâ. T. perii, quid hoc autem est mali?

ego nunquam videram etiam. quidnam properans hinc profilit?

ACT. V. SCENA IX.

Qui alias gaudebat a se vitiatam puellam Chærea, eandem quod permissu sit parentis habiturus uxorem, nunc exultat.

Chærea, Parmeno, Gnatho, Thraso.

Populares, ecquis me vivit hodie fortunatior? (suam

Nemo hercle quisquam: nam in me planè Dî potestatem ostendêre, cui tam subito tot contigerint commoda.

Quid dic letus est? C. ô Parmeno mi, ô mearum voluptatum omnium

mentor, inceptor, perfector, scin' me in quibus sim gaudiis?

Pamphilam meam inventam civem? P. audiui. C. Scis sponsam mihi?

Bene, ita me Dii ament, factum. G. audin' tu, hic quid

ait? C. tum autem Phædræ (domus:

fratri gaudeo amorem esse omnem in tranquillo: una est

patri se commendavit: in clientelam & fidem

his dedit se. P. fratris igitur Thais tota est. C. scilicet.

hoc aliud est, quod gaudeamus: miles pellitur foras.

Tum tu, frater, ubi ubi est, fac quamprimùm hac audiat.

P. visam domi. (rim?)

Namquid, Gnatho, tu dubitas, quin ego nunc perpetuo perie-

sine dubio, opinor. C. quid commemorem primum, aut

laudem maxumè?

qui mihi dedit consilium ut facerem; an me qui id ausu

in-

*Incipere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit,
Quæ tot res, tantas, tam opportunè in unum conclusit diem
Mei patris festivitatem & facilitatem? ô Jupiter,
Serva, obsecro, hæc nobis bona.*

ACT. V. SCENA X.

In partem amoris recipitur à Thaïde miles Thraso.

Phædria, Chærea, Gnatho, Thraso.

D*I vestram fidem! incredibilia*

Parmeno modò quæ narravit! sed ubi est frater? C.
P. Gaudeo. **C.** satis credo, nihil est Thaïde hac, frater, tu
Dignius quod ameturrita nostræ omni est faulrix familia.
Mibi illam laudas? T. perii; quanto minù spei est, tanto
amo.

Obsecro, Gnatho, in te spes est. G. quid vis faciam? **T.** perfici
Precibus, precio, ut hæream in parte aliquâ tandem apud Thaïde
C. Difficile est. **T.** si quid contulit, novi te. hoc si effeceris
Quodvis donum, præmium à me optatò, id optatum feret.
G. Itane? **T.** sic erit. **G.** si efficio hoc, postulo ut tua mihi domo
Te præsentem, absente, pateat, invocato ut sit locus

Semper. T. do fidem futurum. **G.** accingar. **P.** quem vis

O Thraso. T. salvere. **P.** tu fortasse, quæ facta hic sient,

Nescis. T. Scio. **P.** cur te ergo in his ego conspicio regionibus

T. Vobis fretus. **P.** scis quàm fretus? miles, edico tibi,

Si te in plateâ offendero hac post unquam, quod dicas mihi

Alium quærebam, iter hac habui: periisti. G. eia, haud sic dicitur

P. Dictum est. **G.** non cognosco vestrum tam superbum. **P.** sic

G. Priùs audite paucis: quod cum dixerò, si placuerit,

Facitote. P. audiamus. **G.** tu concede paulum istuc, Thraso

Principio ego vos ambos credere hoc mihi vehementer velim

Me, hujus quidquid faciam, id facere maxumè causâ meâ

Verum si idem vobis prodest, vos non facere inscitia est.

P. Quid id est? **G.** militem ego rivalem recipiundum censui

Recipiundum? G. cogita modo. tu hercle cum illâ, Phædria

Et libenter vivis, etenim bene libenter vicitas.

Quod des paululum est, necesse est multum accipere Thaïde

Ut tuo amorì suppeditare possit sine sumtu tuo; ad

Omnia hæc magis opportunus, nec magis ex usu tuo,

Nemo est. principio & habet quod det, & dat nemo largius

Fatius est, insulsus, tardus, sterit noctes & dies:

tu istum metuas ne amet mulier: pellas facile, ubi velis.
 Quid agimus? G. præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto;
 nemo melius prorsum, neque prolixius. (iror.
 Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus est. C. idem arbi-
 Restè facitis. unam etiam hoc vos oro, ut me in vestrum
 gregem
 recipiatis. satis diu hoc jam saxum volvo. P. recipimus.
 Ac libenter. G. at ego pro istoc, Phadria, & tu Chærea,
 comedendum & deridendum vobis propino. C. placet.
 Dignus est. G. Thraso, ubi vis, accede. T. obsecro te, quid agimus?
 Quid? isti te ignorabant. postquam eis mores ostendi tuos,
 collaudavi secundum facta & virtutes tuas,
 peravi. T. bene fecisti. gratiam habeo maximam. (mum.
 quam etiam fui usquam, quin me omnes amarent pluri-
 Dixi' ego vobis, in hoc esse Atticam elegantiam?
 Nil præter promissum est. G. ite hac. Vos valete, & plaudite.

~~~~~

HEAUTONTIMORUMENI PERSONÆ

Earumque Interpretatio.

senex, senex.
 senedemus, senex, ἡτοι τὸ τῷ δῆμῳ κρότος, ἢ κρότων παρὰ τῷ
 robur, vel robur populi, vel apud populum manens.
 ppho, adolescens, κλητὸν φῶς, claritas lucis.
 ia, adolescens, παρὰ τὸ κλητὸν, à celebritate.
 us, servus, nomen gentile.
 umo, servus.
 achis, meretrix, ὑπὸ τῷ βίχχῳ.
 iphila, amasia, ἐν τῷ μέρει φιλεῖν, redamans, vel con-
 tra amans.
 trata, matrona, τὴν σεβτὸν σώζειν, à salute copiarum:
 femininum est, de masculinis factum.
 trix. Phrygia, ancilla, gentile nomen.

Sequentium Personarum tantum hic mentio fit.

bonides, senex, ἀπὸ τῷ ἀρχῶν παρωνύμῳ, est principa-
 tus in eo nomine significatio.

enocrates, senex, φανερὸν τὸ κρότος, manifestum seu
 illustre robur.

F

M. AN.

M. ANTONII MURETI

IN

HEAUTONTIMORUMENON TERENCE

Argumentum.

CHremes Socratz uxori gravidæ præceperat, si puellam parerem statim interficeret. Fuit hæc immanitas in veterum more ut, cum fera nulla sit, quæ sætus suos non diligit, ipsi, quos alere non liberos, eos recens natos aut interficere, aut exponere fas putarent. Socrata puellam enixa (ut est maternus semper animus clementior) tam ei adimere non sustinuit; sed pauperculæ cuidam anxi Corinthe Philteræ nomine, exponendam dedit, etiamq; muliebri quadam fictione, anulum de digito detractum suo, iussit, ut una cum puella poneret; id quod tum stultè factum videri poterat, postea puella fuit: ejus enim annuli ope tandem agnita est à suis. Anus accipit puellam, Antiphilam nominat, educatq; ut suam: eam, cum adolescentulusq; illius filia putaretur, Menedemi filius Clinia perditè amavit, prope jam ut pro uxore haberet: quod ubi rescivit pater, ita videri tulit, ut filium assidue iurgandi clam militatum in Asiam coegerit: tum verò, qui filii amorem iniquo animo tulerat, mulieris quioris ejusdem absentiam ferre cœpit. Itaq; ut de se supplicium ab filio daret, qui eum sævitia suâ exegisset ex ædibus, ædes, suppellectilem familiam vendit præter, qui servi ad opus ruri faciundum utiles et ingentemq; sibi agrum comparat, ubi à prima luce ad noctem non vos modo exerceret, verum etiam homo sexagenarius, senectutem modis excruciet suam. Profecto Clinia, Philtera quæ, ut dixi, Antiphilæ putabatur mater, extremum vitæ diem morte confecit. Cum jam menses tres abfuisset, amicæ desiderio reversus, non autem patri se in conspectum dare, antiquam illius asperitatem veritus, Clitiphonem Chremetis filium, divertit quicum magna ipsi à pueriliarietas intercesserat. Clitipho, sodalis reditu lætus, Syrum & monem servos (jam autem advesperascebat) in urbem, ad accersendum Antiphilam mittit. Exposuerat eò ipso die Menedemus Chremetis, pro sibi desiderio esset filius; parum ut absuerit quin Chremes, cum munus de reditu Clinia accipit, mitteret, qui ei nuntiarent: comitamen se in diem posterum, quod ita magis è re illius fore censurus, summâ servus & audaciâ, & astutiâ, qui cum Antiphilam accersere iussus esset, etiam Bacchidem adduxit: erat hæc meretrix procax, potens, sumptuosa, nobilis, cujus se amore haud ita pridem retierat Clitipho. Quò autem res Chremetem lateret, hoc consiliarii capiunt, ut Bacchidem quidem amicam Clinia, Antiphilam vero ex illius ancillis esse simularent. Postridie manè Chremes ad Menedem diluculo proficiscitur, & rediisse Cliniam nunciat: gaudio

jamjam videre, jamjam amplecti, jamjam ei se suaq; omnia per-
 terere cupiebat : at Chremes, cave, inquit, faxis : istoc enim modo
 te, & eum, & rem una perdideris tuam : simul ei ostendit, quot in-
 commoda capturus sit, si tam molli esse se, tamq; infracto animo osten-
 dit. Cliniae amicam (eam enim Bacchidem existimabat) non jam pau-
 perculam esse, aut parvo contentam, ut antea, sed sumptuosam, gemmis
 auro collucentem, cum familia numerosissima. Una, inquit, mihi
 tantum non paupertatem attulit, nedum tu te censeas oneri ferun-
 do fore, si te illi perpetuo sumptibus suppeditare oporteat : quin tu ira
 peius agito, humanè quidem & comiter excipito filium ; istud tamen
 impotens illius desiderium occultum habeto, tum si ille, quod amicæ
 ut habeat, machinam adversum te aliquam struet, falli te finito, ita
 eum commodius retinebis apud te, & sumptuum facies minus. Hæc
 Chremes, nescius (ut sunt humana) oculatum foris esse se, cæcum domi :
 interea enim meditabatur Syrus decem minas quas Bacchidi pollicitus
 erat dare, eas quomodo illi à Chremete ipso conficeret, jamq; inibi erat,
 cum eum Chremes arreptum blande compellat, hortaturque, aliquam ad
 Menedemum fallaciam moliatur. Injecit in sermone Syrus mendacium
 se pro tempore confectum ; anum Corinthiam, Antiphilæ (ita enim
 vocabatur) matrem, mille drachmarum mutuo accepisse à Bacchide : ea
 mortuâ puellam pro pecunia illa arrhaboni relictam. Dum hæc agun-
 tur, annulum suum agnovit Soltrata, ejusq; indicio, Antiphilam filiam
 suam esse cognovit : gaudio exiliens, omnem rem deferat ad virum : qui,
 leviter objurgatâ, repertam tamen esse filiam, ipse quoq; gavisus est.
 Cum omnia in tranquillo erant, absq; Bacchide fuisset : sed & illi quo-
 modo decem excudendæ erant argenti minæ : & periculum erat, ne
 siquâ eam Chremes filii amicam esse rescisceret : ibi Syrus audax con-
 silium inivit, quomodo & utriq; seni rem, ut erat, patefaceret, & com-
 mode se è tam impedito negotio expediret : primum igitur Chremeti,
 inquit, quomodo argentum à Menedemo eripiam ; dicemus ei,
 Bacchidem hanc tui Clitiphonis amicam esse : orabimurq; ut eam domi
 dies aliquot esse patiat, teq; id celatum velit : porro Clinia filia
 quæ modo reperta est, formam sibi complacitam esse dicat, eamq;
 uxorem. Quid tum ? Pecuniam, inquit, petet à patre suo, qui novæ
 uxoris ornamenta coemat : eam pecuniam numeraturus est Bacchidi : jam
 eum ad Menedemum, Syri hortatu transferat Bacchis, & eò pompam
 suam traduxerat. Chremes primo non satis consilium illud pro-
 bare ; at illam certè, inquit Syrus, pecuniam, pro qua filia tua opposita
 est pignori, quin dissolvas, facere honestè non potes. Ego vero, inquit
 Chremes, & libenter quidem. Immo vero, inquit Syrus, dato eam Clitipho-
 ni, qui ad Bacchidem deferat : ita enim facilius crederet Menedemus eam
 suam esse. Sit ita sanè, numeratur à patre Clitiphoni pecunia quam ad
 meretricem perferret : interea tota res detegitur : indignari Chremes,
 tremere, & minitari se omnia atrocissima exempla editurum. Tan-
 tum cum prius Antiphilam Cliniae collocasset, partim Menedemi, partim
 Syris precibus delentus, ignoscit. Clitipho se relictis meretriciis amo-
 ris, uxorem ducturum pollicetur. Cum autem cæterarum fabularum
 argumentum uno die contineri solear, hujus non nisi biduo explicari po-

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

IN militiam proficisci gnatum Cliniam,
 Amantem Antiophilam, compulit durus pater:
 Animique sese angebat, facti pœnitens.
 Mox ut revorsus est, clam patre divortitur
 Ad Clitiphonem. is amabat scortum Bacchidem.
 Cùm arcesseret cupitam Antiophilam Clinia,
 Ut ejus Bacchis venit amica, ac servola
 Habitum gerens Antiophila. factum id, quo patrem
 Suum celaret Clitipho. hic technis Syri
 Decem minas meretriculæ aufert à sene:
 Antiophila Clitiphonis reperitur soror.
 Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

HEAUTONTIMORUMENOS TERENTII.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS L. CORNELIO LENTULO
 L. VALERIO FLACCO AEDILIBUS CURULIBUS. EGERE
 AMBIVIVS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MO
 FECIT FLACCUS CLAUDI. GRÆCA EST MENANDRI
 ACTA PRIMUM TIBIIS IMPARIBUS, DE INDE DUABUS
 DEXTRIS. ACTA ETIAM TERTIO, TI. SEMPRONIO,
 JUVENTIO COSS.

P R O L O G U S.

E cui sit vostrum mirum, cur partes seni
 Poeta dederit, quæ sunt adolescentium:
 Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar
 Ex integrâ Græcâ integram Comœdiam
 Hodie sum acturus Heautontimorumenon;
 Duplex quæ ex argumento facta est simplici.
 Novam esse ostendi, & quæ esset. nunc, qui scripserit,
 Et cuja Græca sit, ni partem maximam

existimarem scire vostrum, id dicerem.
 nunc, quamobrem has partes didicerim, paucis dabo.
 actorem esse voluit me, non prologum:
 vestrum iudicium fecit: me actorem dedit.
 hic actor tantum poterit à facundiâ,
 quantum ille potuit cogitare commodè,
 cui orationem hanc scripsit, quam dicturus sum.
 Nam quod rumores distulerunt malevoli,
 Multas contaminasse Græcas, dum facit
 paucas Latinas: id factum esse hic non negat,
 Neque se id pigere, & deinde facturum autumat.
 Habet bonorum exemplum: quo exemplo sibi
 Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
 Tum quod malevolus verus poeta dicitur,
 Repentè ad studium hunc se applicasse musicum,
 Amicum ingenio fretum, haud naturâ suâ:
 Arbitrium vestrum, vestra existimatio
 Valebit. quare omnes vos oratos volo,
 Ne plus iniquum possit quàm æquum oratio.
 Facite æqui sitis, date crescendi copiam,
 Novarum qui spectandi faciunt copiam
 Sine vitiis: ne ille pro se dictum existimet,
 Qui nuper fecit servo currenti in viâ
 Deesse populum. cur insano serviat?
 De illius peccatis plura dicet, cùm dabit
 Aliis novas, nisi finem maledictis facit.
 Adeste a quo animo: date potestatem mihi,
 Statariam agere ut liceat per silentium:
 Ne semper servus currens, iratus senex,
 Elax parastus, sycophanta autem impudens,
 Avarus leno, assidue agendi sint seni
 Clamore summo, cum labore maximo.
 Meâ causâ, causam hanc justum esse, animum inducite,
 Ut aliqua pars laboris minuatur mihi.
 Nam nunc novas qui scribunt, nihil parant seni:
 Si quæ laboriosa est, ad me curritur:
 Si lenis est, ad alium defertur gregem.
 In hac est pura oratio. experimini,
 In utramque partem ingenium quid possit meum.

*Si nunquam avarè precium statui arti meæ;
Et eum esse quæstum in animum induxi maxumum;
Quàm maxumè servire vestris commodis;
Exemplum statuite in me, ut adolescentuli
Vobis placere studeant potius, quàm sibi.*

ACT. I. SCENA I.

Arg. Menedemum excruciantem sese in agro laboribus Chremes alloquitur, sedulo causam inquirens, cur præter ætatem ille suam id faciat: respondens Menedemus, sui mœroris causam dicit esse filii abitionem, quem jurgiis & contumeliis domo ejectum impotentius desiderat.

Iambici Senarii.

Chremes, Menedemus.

Quanquam hæc inter nos nuper notitia admodum est,
Inde adeo quòd agrum in proximo hîc mercatus es,
Nec rei fere sane amplius quidquam fuit:
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
Quod ego in propinquâ parte amicitia puto,
Facit, ut te audacter moneam, & familiariter,
Quod miki videre præter ætatem tuam
Facere, & præter quam res te adhortatur tua.
Nam, prob Deûm atque hominum fidem? quid vis tibi?
Quid quæris? annos sexaginta natus es,
Aut plus eo, ut conjicio. agrum in his regionibus
Meliozem, neque precii majoris, nemo habet:
Servos complures. poinde quasi nemo fiet,
Attenti tute illorum officia fungere.
Nunquam tam manè egredior, neque tam vesperi
Domum revortor, quin te in fundo conspicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique:
Nullum remittis tempus, neque te respicis.
Hæc non voluptati esse, satis certò scio.
At enim, Me, quantum hîc operis fiat, pœnitet.
Quod in opere faciundo operæ consumis tuæ,
— Si sumas in illis exercendis, plus agas.
M. Chreme, tantumne ab re tuâ est otii tibi,
Aliena ut cures, ea quæ nihil ad te attinent?
— C. Homo sum: humani nihil à me alienum puto.
Vel me monere hoc, vel percontari puta;
Rectum est? ego ut faciam: non est? te ut deterream.
M. Mibi sic est usus: tibi ut opus est factò, face.

C. A

An quouquam est usus homini, se ut cruciet? M. mihi.
 Si quid laboris est, nollem: sed quid istuc mali est?
 Quiso, quid de te tantum meruisti? M. cheu!
 Ne lacruma, atque istuc, quidquid est, fac me ut sciam.
 retice: ne verere: crede, inquam, mihi:
 ut consolando, aut consilio, aut re juvero.
 Scire hoc vis? C. hac causâ equidem, quâ dixi tibi.
 Dicitur. C. at istos rastros interea tamen
 pone, ne labora. M. minime. C. quam rem agis?
 Sine me, vacivom tempus ne quod dem mihi
 laboris. C. non sinam, inquam. M. ah, non æquom facis.
 Hui, tam graves hos, quiso? M. sic meritum est meum.
 Nunc loquere. M. Filium unicum adolescentulum
 habeo. ah, quid dixi? habere me? imo habui, Chreme.
 Nunc habeam, necne, incertum est. C. quid ita istuc? M. scies.
 est e Corintho hîc advena anus paupercula.
 Quia filiam ille amare cœpit perdiê,
 prope jam ut pro uxore haberet. hac clam me omnia.
 Virum rescivi, cœpi non humaniûs,
 Neque ut animum decuit ægrotum adolescentuli,
 curare, sed vi & viâ pervolgatâ patrum.
 Quotidie accusabam: bem: tibine hac diutiûs
 Desere speras facere, me vivo patre,
 Amicam ut habeas prope jam in uxoris loco?
 Eras, si id credis, & me ignoras, Clinia.
 Ego te meum esse dici tantisper volo,
 Dum, quod te dignum est, facies: sed si id non facis,
 Ego, quod me in te sit facere dignum, invenero.
 Nullâ adeò ex re istuc fit, nisi ex nimio otio.
 Ego istuc ætatis non amoris operam dabam,
 Sed in Asiam hinc abii propter pauperiem, atque ibi
 Simul rem & gloriam armis belli repperi.
 Postremò adeò res rediit: adolescentulus
 prope eadem & graviter audiendo victus est:
 Putavit me & ætate & benevolentia
 Plus scire, & providere, quàm seipsum sibi.
 In Asiam ad regem militatum abiit, Chreme.
 Quid ais? M. clam me est profectus: menses tres abest.
 C. Ambo accusandi: etsi illud inceptum tamen

Animi est prudentis signum, & non instrenui.

*M. Ubi comperi ex iis, qui fuere ei conscii,
Domum revortor mæstus, atque animo fere
Perturbato, atque incerto præ ægritudine.*

*Adsido: accurrunt servi: soccos detrahunt:
Video alios festinare, lectos sternere,*

Cœnam apparare: pro se quisque sedulò

Faciebat, quò illam mihi lenirent miseriam.

*Ubi video hæc, cœpi cogitare; hem, tot mei
Solius solliciti sunt causâ, ut me unum expleant?*

Ancille tot me vestiant? sumtus domi

*Tantos ego solus faciam? sed gnatum unicum,
Quem pariter uti his decuit, aut etiam amplius,
Quòd illa ætas magis ad hæc utenda idonea est,
Eum ego hinc ejeci miserum injustitiâ meâ.*

*Malo quidem me dignum quovis deputem,
Si id faciam. nam usque dum ille vitam colet*

Inopem, carens patriâ ob meas injurias,

Interea usque illi de me supplicium dabo,

Laborans, querens, parcens, illi serviens.

Ita facio prorsus. nihil relinquo in adibus,

Nec vas, nec vestimentum: contrasi omnia.

Ancillas, servos, nisi eos, qui opere rustico

Faciundo faciliè sumtum exercerent suum,

Omnes produxi ac vendidi. inscripsi illico

Ædes mercedem quasi talenta ad quindecim

Coegi: agrum hunc mercatus sum: hîc me exerceo.

Decrevi, tantisper me minus injuriæ,

Chreme, meo gnato facere, dum fiam miser;

Nec fas esse ullâ me voluptate hîc frui,

Nisi ubi ille huc salvus redierit meus particeps.

C. Ingeniò te esse in liberos leni puto, &

Illum obsequentem, si quis rectè aut commodè

Tractaret. verùm neque tu illum satî noveras,

Nec te ille, hoc ibi sit, ubi non verè vivitur.

Tu illum nunquam ostendisti quanti penderes,

Nec tibi ille est credere ausus quæ est æquom patri.

Quod si esset factum, hæc numquam evenissent tibi.

M. Ita res est, fateor: peccatum à me maximum est.

C. Ma

Menedeme, at porro rectè spero: & illum tibi
affuturum esse hìc confido propediem.

Utinam ita dī faxint. C. facient. nunc, si commodum est,
missa hìc sunt, hodie apud me sis volo.

Non possum. C. cur non? quæso, tandem aliquantulum
parce: idem absens facere te hoc vult filius.

Non convenit, qui illum ad laborem impellerim,
me ipsum fugere. C. sicine est sententia?

Sic. C. bene vale. M. & tu. C. lacrimas excussit mihi,
liseretque me ejus: sed, ut diei tempus est,
venire oportet me hunc vicinum Phaniam,
cœnam ut veniat. ibo, visam si domi est.

Nihil opus fuit monitore: jamdudum domi
astō apud me esse aiunt: egomet convivas moror.

adeò hinc intrò. sed quid crepuerunt fores
hinc à me? quisnam egreditur? huc concessero.

ACT. I. SCENA II.

Arg. Clinia domum ex Asia reversus, mirum in modum sollicitus est
de amica, quam abiens Athenis reliquerat. De Clinia in patriam
reditu, magna cum animi voluptate Clitipho nunciat patri suo Chre-
meti: Chremes filio ex Clinia vita & moribus vivendi modum præ-
scribit. Offonarij Iumbici Trochaicique inter se mixti.

Clitipho, Chremes.

Nihil adhuc est, quod vereare, Clinia: baudquaquam
etiam cessant:

illam simul cum nuncio tibi hìc ego affuturam

hodie, scio. proin tu sollicitudinem istam falsam, quæ te

toruiat, mitas. C. quicum loquitur filias? Cl. pater adest,
quem volui. adibo. Pater, opportunè advenis.

Quid id est? Cl. hunc Menedemum nostin' nostrum vici-
num. Ch. probè. (pater:

Huic filium seis esse? Ch. audiui esse, in Asia. Cl. non est,
quod nos est. Ch. quid ais? Cl. advenientem, è navi egre-
dientem illico

luxi ad cœnam: nam mihi magna cum eo jam inde usque
à pueritiâ

semper familiaritas. Ch. voluptatem magnam nuncias.
nam vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum hodie
esset amplius,

hanc lætitiâ nec opinanti primus objicerem ei domi!

Atque

Atque etiam nunc tempus est. Cl. cave faxis: non opus est, pater.
 Ch. Quapropter? Cl. quia enim incertum est etiam, quid
 faciat. modò venit:

Timet omnia; patris iram, atq; animum amica, se erga ut sit.
 Eam miserè amat: propter eam hac turba atque abiiio evenit.
 C. scio.

Cl. Nunc servolum ad eam in urbem misit, & ego nostrum
 unà Syrum.

C. Quid narrat? Cl. quid ille? se miserum esse. C. miserum
 quem minùs credere est?

Quid relinqui est, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur
 tur bona,

Parentes, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitiarum.
 Atque hæc perinde sunt, ut illius animus est, qui ea possidet.
 Qui uti scit, ei bona; illi, qui non utitur recte, mala.

Cl. Imo ille senex fuit importunus semper: & nunc nihil magis
 Vereor, quàm ne quid in illum iratus plus satis faxit, pater.

C. Illene? sed reprimam me: nam, in metu esse hunc,
 est utile. (oportet)

Cl. Quid rute tecum? C. dicam. ut ut erat, mansum tam
 Fortasse aliquanto iniquior erat præter ejus lubidinem:

Pateretur. nam quem ferret, si parentem non ferret suum?
 Hunc cene erat aquom ex illius more, an illum ex hujus
 vere? & (jura)

Quod illum insimulat durum, id non est. nam parentum
 Uniusmodi sunt ferme; paulo qui est homo tolerabilis.

Scortari crebrò nolunt, nolunt crebrò convivari, (omni)

Præbent exiguè sumtum: atque hæc sunt tamen ad virtutem, loci

Verùm animus ubi semel se cupiditate devinxit malâ,

Necesse est, Clitipho, consilia consequi consimilia. hoc

Scitum est, periculum ex aliis facere, tibi quod ex usu fiet.

Cl. Ita credo. C. ego ibo hinc intro, ut videam, nobis quid
 cænæ fiet.

Tu, ut tempus est diei, vide sis, ne quò hinc abeas longius.

ACT. I. SCENA III.

Arg. Clitipho, ut mos est adolescentium, paterna præcepta moleste
 Clitipho.

Quam iniqui sunt patres in omnes adolescentes judices:
 Qui aquom esse censent, nos jam à pueris illico nasci sentiunt.

illarum affines esse rerum, quas fert adolescentia.
 quid libidine moderantur, nunc quæ est, non quæ olim fuit.
 si unquam filius erit, næ ille facili me utetur patre;
 & cognoscendi, & ignoscendi dabitur peccati locus:
 meus, qui mihi per alium ostendit suam sententiam.
 is mihi, ubi adbibit plus paulo, sua quæ narrat facinora?
 ait, periculum ex aliis facito, tibi quod ex usu fiet. (lam.
 us: næ ille haud scit, quàm mihi nunc surdo narret fabu-
 nis nunc me amicæ dicta stimulant, Da mihi, atque, Affer
 mihi. (serior.
 quid respondeam, nihil habeo: neq; me quisquam est mi-
 hic Clinia, etsi is quoque suarum rerum satagit, attamen
 bene ac pudicè eductam, ignavam artis meretriciæ.
 est potens, procax, magnifica, sumtuosa, nobilis.
 quod dem ei, rectè est: nam nihil esse mihi, religio est
 dicere.

ego mali non pridem inveni: neq; etiamdum scit pater.

ACT. II. SCENA I.

Clinia cessatione & morâ Antiphilæ amicæ nimium torquetur:
 solet enim amantis animus omnis moræ, quantumvis brevis, im-
 patientior esse.
 Ejusdem generis.

Clinia, Clitipho.

mibi secunda res de amore meo essent, jamdudum, scio,
 venissent: sed vereor, ne mulier, me absente, hic corrupta sit.
 (omnibus) multæ opiniones, qui mihi animum exangeant;
 locus, ætas, mater, cujus sub imperio est, mala;
 nihil præter precium jam dulce est. Clit. Clinia. Cl. be-
 misero mihi!
 Etiam caves, ne videat fortè hinc te à patre aliquis exiens?
 bis faciam. sed nescio quid profectò mihi animu' præfagit mali.
 Pergin' istuc prius dijudicare, quam scis, quid veri fiet?
 Si nihil mali esset, jam hic adessent. Clit. jam aderunt.
 Cl. quando istuc erit?

Non cogitas hinc longulè esse? & nosti mores mulierum:
 moliantur, dum conantur, annus est. Cl. ô Clitipho,
 Clit. respira! eccum Dromonem cum Syro; unâ ad-
 sci sunt tibi.

ACT.

PUB. TERENTII
ACT. II. SCENA II.

Arg. Clinia ex Syro intelligit se absente, pudicè admodum vixisse Clitiphilam : qua ex re ingenti gaudio perfunditur. Bacchis Clinianis amica ad cenam adducitur, quæ tamen interim fingitur amica Clinia. *Octonarii Trochaici & Iambici.*

Syrus, Dromo, Clinia, Clitipho.

A In' tu? D. sic est. S. verùm interea dum sermones cadim
 Illa sunt relictæ. Clit. mulier tibi adest, audin' Clinia
 Cl. Ego vero audio nunc demum, & video, & valeo, Clitipho
 D. Minimè mirum : adeò impeditæ sunt : ancillarum gregem
 Ducunt secum. C. perii, unde illi sunt ancillæ? Clit. men' rogas
 S. Non oportuit relictas : portant quid rerum ; C. hei mihi
 S. Aurum, vestem : & vesperascit, & non noverunt viam.
 Factum à nobis stultè est. abi dum tu, Dromo, illis obviam
 Propera. quid stas ? C. va misero mihi, quantâ de spe decedam
 Clit. Quid istuc ? quæ res te sollicitat autem ? C. rogitas quid
 Viden' tu ancillas, aurum, vestem ? quam ego cum unâ ancilla
 Hic reliqui, unde esse censes ? Clit. vah, nunc demum intelligis
 S. Dii boni, quid turbæ est ? ædes nostræ vix capient, scio.
 Quid comedent ? quid ebibent ? quid sene erit nostro miserius
 Sed video, eccos, quos volebam. C. ô Jupiter, ubinam est filius
 Dum ego propter te errans patriâ careo demens, tu interea
 Conlocupletasti, Antiphila, te, & me in his deseruisti malis
 Propter quam in summâ infamiâ sum, & meo patri miser
 obsequens :

Cujus nunc pudet me, & miseret, qui harum mores cantant
 Monuisse frustra : neq; potuisse eum unquam me ab hac expellere
 Quod tamen nunc faciam ; tum, cùm mihi gratum esse potuisset
 nolui.

Nemo est miserior me. S. hic de nostris verbis errat videlicet
 Quæ hîc sumus locuti. Clinia, aliter tuum amorem, atq; est, &
 Nam & vita est eadem, & animus te erga idem ac fuit,
 Quantum ex ipsâ re conjecturam cepimus.

C. Quid est obsecro ? nam mihi nunc nihil rerum omnium
 Quod malim, quàm me hoc falsò suspicari.

S. Hoc primùm, ut ne quid hujus rerum ignores : anus,
 Quæ est dicta mater esse ei antehac, non fuit :

Ea obiit mortem : hæc ipsa in itinere altera
 Dum narrat, fortè audiui. C. quenam est altera ?

S. Mane, hoc, quod cæpi, primùm enarrem, Clitipho :

istuc veniam. C. propera. S. jam primum omnium,
 ventum ad ades est, Dromo pulsat fores :
 quædam prodit : hæc ubi aperuit ostium,
 hic se coniecit intro : ego consequor ;
 foribus obdit pessulum, ad lanam redit.
 sciri potuit, aut nusquam alibi, Clinia,
 studio vitam suam te absente exegerit :
 de improvviso est interventum mulieri.
 eâ res dedit tum existumandi copiam
 tidianæ vitæ consuetudinem ;
 cujusque ingenium ut sit, declarat maxumè.
 mentem telam studiosè ipsam offendimus,
 diocriter vestitam veste lugubri,
 anvis causâ, opinor, quæ erat mortua,
 auro tum ornatam, ita uti quæ ornatur sibi,
 illâ malâ re esse expolitam muliebri :
 illus passus, prolixus, circum caput
 neglectus neglegenter. pax ! C. Syre mi, obsecro,
 me in lætitiâ frustra conicias. S. anus
 temen nebat : præterea una ancillula
 : ea terebat unâ pannis obsita,
 lecta, immunda inlurve. Clit. si hæc sunt, Clinia,
 ita uti credo, quis te est fortunatior ?
 tu hæc, quam dicit sordidatam & sordidam ?
 agnum hoc quoque signum est, dominam esse extra noxiam,
 ejus tam negleguntur internuncii :
 disciplina est eisdem, munerarier
 illas primum, ad dominas qui affertant viam.
 Perge, obsecro te, & cave ne falsam gratiam
 deas inire. quid ait, ubi me nominas ?
 Ubi dicimus rediisse te, & rogare uti
 irer ad te, mulier telam desinit
 minuo, & lacrumis opplet os totum sibi, ut
 ille scires desiderio id fieri tuo.
 Pra gaudio, ita me Dii ament, ubi sim nescio :
 timui. Clit. at ego nihil esse sciebam, Clinia.
 elum vicissim, Syre, dic quæ illa est altera ?
 Adducimus tuam Bacchidem. Clit. hem, quid Bacchidem ?
 : scelestæ, quò illam ducis ? S. quò ego illam ? ad nos
 Clit. Ad

Clit. Ad patremne? S. ad eum ipsum. Clit. o homini
pudentem audaciam!

S. Heus tu, non fit sine periculo facinus magnum & memor

Clit. Hoc vide. in meâ vitâ tu tibi laudem is quasitum, se

Ubi si paululûm modò quid te fugerit, ego perierim.

Quid illo facias? S. at enim. Clit. quid enim? S. si
dicam. Clin. sine.

Clit. Sino. S. ita res est hæc nunc, quasi cum — Clit.
malum, ambages mihi

Narrare occipit? C. Syre, verum hic dicit: mitte: ad

S. Enimvero reticere nequeo. multimodis injurius,

Clitipho, es, neque ferri potis es. C. audiendum kerle est:

S. Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici.

Tuum esse in potiundo periculum non vis. haud siultè sapi:

Siquidem id sapere est, velle te id, quod non potest conting

Aut hæc cum illis sunt habenda, aut illa cum his mittenda

Harum duarum conditionum nunc utram malis, vide:

Etsi hoc consilium, quod cepi, rectum esse & tutum scio:

Nam tua apud patrem amica tecum sine metu ut sit, copia

Tum illi argentum quod pollicitu' es, eâdem hac inveniam

Quod ut efficerem, orando surdas jam aures reddideras mihi

Quid aliud tibi vis? Clit. siquidem hoc fit. S. siquidem?
periundo scies.

Clit. Age age, cedo istuc tuum consilium, quid id est. S.
simulabimus

Tuam amicam hujus esse. Clit. pulchrè. cedo, quid hic fa

An ea quoque dicetur hujus, si una hæc dedecori est parum

S. Imo ad tuam matrem abducetur. Clit. quid eò? S.
gum est, Clitipho,

Tibi si narrem, quomobrem id faciam: vera causa est. C.
fabulæ:

Nihil sati' firmi video, quamobrem accipere hunc mihi ca
diat metum.

S. Mane, habeo aliud, si istuc metuis, quod ambo confiteam

Sine periculo esse. C. hujusmodi, obsecro, aliquid reperi. S. max

Ibo obviam hinc: dicam, ut revortantur domum. Clit. h

Quid dixti? S. ademptum tibi jam faxy omnem metum,

In aurem utramvis otiosè ut dormias.

Clit. Quid ago nunc? C. tunc? quod boni. Clit. Syre,

rum. S. age modò bodie : serò ac nequicquam voles.
 Datur : fruare, dum licet : nam nescias,
 si sit potestas posthac, an nunquam tibi.
 lit. Syre, inquam. S. perge porro, tamen istuc ago.
 lit. Verum hercle istuc est. Syre, Syre inquam, heus heus,
 Syre. (quid est ?)
 Concaluit. quid vis ? Clit. redi, redi. S. adsum, dic.
 lit. q. hoc quoque negabis tibi placere. Clit. imo, Syre,
 me, & meum amorem, & famam permitto tibi.
 : ad. es iudex : ne quid accusandus sis, vide.
 est : Ridiculum est, te istuc me admonere, Clitipho :
 quasi istuc minor mea res agatur, quàm tua.
 si quid nobis fortè aduersi evenerit,
 erunt parata verba, huic homini verbera.
 ntin. propter hæc res neutiquam neglectui est mihi.
 enda. istunc exora, ut suam esse adsimulet. C. scilicet
 de. utrum me esse ; in eum jam res rediit locum,
 io. si necesse. Clit. meritò te amo, Clinia.
 copia. Verum illa ne quid titubet. S. perdocta est probè.
 ai. At hoc demiror, quì tam facile potueris
 as m. suadere illi, quæ solet quos spernere !
 lem ? In tempore ad eam veni ; quod rerum omnium est
 imum. nam quendam miserè offendi ibi militem
 . S. quæ noctem orantem. hæc arte tractabat virum,
 (scilicet) ut illius animum inopiâ incenderet,
 hic fa. idemque ut esset apud te quàm gratissima.
 parum. heus tu, vide sis, ne quid imprudens ruas.
 ? S. istum novisti ad has res quàm sit perspicax :
 te autem novi, quàm esse soleas impotens :
 st. Quæsa verba, eversas cervices tuas,
 ritus, screatus, tussis, risus abstine.
 iibi ex. Laudabis. S. vide sis. Clit. tutemet mirabere.
 Sed quàm citò sunt consecutæ mulieres ?
 afiteam. Ubi sunt ? cur retines ? S. jam nunc hæc non est tua.
 max. Scio, apud patrem ; at nunc interim. S. nihilo magis.
 Clit. h. Sine. S. non sinam, inquam. Clit. quæso, paulisper :
 rum, S. veto.
 (m. Saltem salutare. S. abeas, si sapias. Clit. eo.
 Syre, istuc ? S. manebit. Cl. ô hominem felicem ! S. ambula.
 Veni.

ACT.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Meretricia conditio per eam exprimitur, quæ meretrix
Habet deinde hæc scena jucundum Clinia & Antiphila congressum
Mixti generis, ut scena superior.

Bacchis, Antiphila, Clinia, Syrus.

E Depol te, mea Antiphila, laudo & fortunatam judico,
Id cum studuisti, isti formæ ut mores consimiles forent
Minimèque, ita me Dii ament, miror, si te sibi quisque experiam,
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio.
Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuam considerem
Omniumque adeò vostrarum, volgas quæ ab se segregant;
Et vos esse istiusmodi, & nos non esse, baud mirabile est.
Nam expedit bonas esse vobis: nos, quibuscum est res, non
Quippe formâ impulsî nostrâ nos amatores colunt.
Hæc ubi imminuta est, illi suum animum aliò conferunt.
Nisi prospectum interea aliquid nobis est, desertæ vivimus.
Vobis cum uno semel ubi ætatem agere decretum est viro,
Cujus mos maxumè est consimilis vostrum; hi se ad vos ap-
cant:

Hoc beneficio utrique ab utrisque vero devincimini;
Ut nunquam ulla amoris vestro incidere possit calamitas.
A. Nescio alias: me quidem semper scio fecisse sedulo,
Ut ex illius commodò meum compararem commodum. C.
Ergo, mea Antiphila, tu nunc sola reducem me in patriam facis.
Nam, dum abs te absum, omnes mihi labores fuere, quos
leves,

Præterquam tui carendum quòd erat. S. credo. C. Syre, veni.
Hoccine me miserum non licere meo modo ingenium frui?
S. Imo, ut patrem tuum vidi esse habitum, diu etiam duravit.
B. Quisnam hic adolescens est, qui intuitur nos? A. ab-
tine me, obsecro.

B. Amabo, quid tibi est? A. disperii. B. perii misera!
Antiphila? A. videon' Cliniam, an non? B. quem videtis?
C. salve anime mi.

A. O mi exspectate Clinia, salve. C. ut vales?

A. Salvom venisse gaudeo. C. teneone te,
Antiphila, maxumè animo exoptatam meo?

S. Ite intrò: nam vos jamdudum exspectat senex.

ACT. III. SCENA I.

Chremes Menedemo nunciat ex Asia rediisse filium : ex qua re Menedemus incredibili gaudio perfunditur, & filio posthac indulgere magis instituit, quod ei magnopere dissuadet Chremes.

Iambici senarii.

Chremes, Menedemus.

Uiscit hoc jam. cesso pultare ostium
 Vicini, primum ex me ut sciat, sibi filium
 fuisse? etsi adolescentem hoc nosse intellego.
 cum videam miserum hunc tam excruciarier
 habitu, celem tam insperatum gaudium,
 illi periculi nihil ex indicio fiet?
 ul faciam : nam, quod potero, adjutabo senem,
 ut filium meum amico atque aequali suo
 inservire, & socium esse in negotiis.
 quoque senes est equom senibus obsequi.
 Aut ego profecto ingenio egregio ad miserias
 sum, aut illud falsum est, quod vulgo audio
 diem adimere agritudinem hominibus :
 mihi quidem quotidie augescit magis
 filio agritudo ; & quanto diutius
 est, magis cupio tanto, & magis desidero.
 Sed ipsum foras egressum video : ibo, adloquar.
 Menedeme, salve : nuncium apporto tibi,
 Cui maxumè te fieri participem cupis.
 Numquidnam de gnato meo audisti, Chreme?
 valet, atque vivit. M. ubinam est, queso? C. apud me domi.
 (suspirans) Mens gnatus? C. sic est. M. venit? C. cerè. M. Clinia
 Syre, ut venit? C. dixi. M. eamus, duc me ad eum, obsecro.
 Cui? Non volt te scire se rediisse etiam, & tuum
 secretum fugitat ob peccatum. tum hoc timet,
 A. ab, tua duritia antiqua illa etiam adaucta sit.
 (stupens) Non tu ei dixisti, ut essem? C. non. M. quamobrem, Chreme?
 Quia pessumè istuc in te atque in illum consulis,
 tam leni & victo esse animo ostenderis.
 Non possum : satis jam, satis pater durus fui. C. ab,
 mens in utramque partem, Menedeme, es nimis,
 largitate nimia, aut parcimonia.
 eadem fraudem ex hac re, atque ex illâ, incides.
 olim potius, quàm paterere filium

*Commeare ad mulierculam, quæ paululo
 Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,
 Proterruisti hinc. ea coacta ingratiis
 Postilla cepit victum volgo querere.
 Nunc, cum sine magno intertrimento non potest
 Haberi, quidvis dare cupis. nam, ut tu scias,
 Quàm ea nunc instructa pulchrè ad perniciem fiet;
 Primum, jam ancillas secum adduxit plus decem,
 Oneratas veste atque auro. satrapes si fiet
 Amator, nunquam sufferre ejus sumtus queat:
 Nedum tu possis. M. estne ea intus? C. si sit, rogas?
 Sensi: nam unam ei canam atque ejus comitibus
 Dedi. quòd si iterum mihi sit danda, altum fiet.
 Nam, ut alia omittam, pitissando modò mihi
 Quid vini absumpsit? sic hoc, dicens; asperum,
 Pater, hoc est: aliud lenius sodes vide.
 Relevi dolia omnia, omnes serias:
 Omnes habui sollicitos. atque hæc una nox.
 Quid te futurum censes, quem assidue exedent?
 Sic me Dii amabunt, ut me tuarum miseritum est,
 Menedeme, fortunarum! M. faciat quod lubet:
 Sumat, consumat, perdat: decretum est pati;
 Dum illum modò habeam mecum. C. si certum est tibi
 Sic facere, illud permagni referre arbitror,
 Ut nescientem sentiat te id sibi dare.
 M. quid faciam? C. quidvis potiùs, quàm quod cogitas:
 Per alium quemvis ut des, falli te sinas
 Technis per servolum. eisi subsensi id quoque,
 Illos ibi esse, id agere inter se clanculum.
 Syru' cum illo vostro confusurrat: conserunt
 Consilia adolescentes, & tibi perdere
 Talentum hoc pacto satius est, quàm illo minam.
 Non nunc pecunia agitur, sed illud, quomodo
 Minimo periculo id demus adolescentulo.
 Nam si semel tuum animum ille intellexerit,
 Priùs proditurum te tuam vitam, & priùs
 Pecuniam omnem, quàm abs te amittas filium; hui,
 Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris!
 Tibi autem porro ut non sit suave vivere.*

Nam deteriores sumus omnes licentiâ.
 Quodcumque inciderit in mentem, volet: neque id
 stabit, pravumne an rectum sit, quod petet.
 rem perire, & ipsum, non poteris pati.
 dare denegâris; ibit ad illud illico,
 quo maxumè apud te se valere sentiet:
 daturum se abs te esse illico minabitur.
 Videre verum, atque ita uti res est, dicere.
 Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,
 cum id quero, tibi quî filium restituerem.
 Cedo dextram: porro te oro idem ut facias, Chreme.
 Paratus sum. M. scin' quid nunc facere te volo?
 Dic. M. quod sensisti illos me incipere fallere,
 ut maturent facere. cupio illi dare,
 quod volt: cupio ipsum jam videre. C. operam dabo,
 si quis est prehendendus atque adhortandus mihi.
 me nescio quis exit. concede hinc domum,
 ut nos inter nos congruere sentiant.
 Nilum hoc negoti mibi obstat: Simus & Crito
 tui nostri hic ambigunt de finibus:
 ut cepere arbitrum. ibo, ac dicam, ut dixeram
 operam daturum me, hodie non posse his dare.
 minuo hic adero. M. Ita quæso. Dii vobstram fidem!
 ut comparatam esse hominum naturam omnium,
 ut melius videant & dijudicent
 sua? an eo fit, quia in re nostrâ aut gaudio
 minus præpediti nimio, aut ægritudine?
 mihi nunc quanto plus sapit, quàm egomet mihi!
 Dissolvi me, otiosus operam ut tibi darem.

ACT. III. SCENA II.

Servus herum Chremetem decipit, credentem Menedemo fallaci-
 am intendi. Et ita suâ ipsius conjecturâ & solertiâ fallitur.

Ejusdem generis.

Syrus, Chremes.

AC illat circumcursa: inveniendum est tamen
 Argentum, intendenda in senem est fallacia.
 Num me fefellit, hosce id struere? videlicet
 Clinia servus tardiusculus est:
 pro huic nostro tradita est provincia.

hic loquitur? perii, numnam hæc audivit? C. Syre,
 hem, C. Quid

C. Quid tu istic? **S.** rectè equidem: sed te miror, Chreme.
 Tam manè, qui heri tantum biberis. **C.** nihil nimis.
S. Nihil, narras? visa verò est, quod dici solet,
 Aquila senectus. **C.** heia. **S.** mulier commoda &
 Faceta hac est meretrix. **C.** sanè idem visa est mihi.
S. Et quidem hercle formâ luculentâ. **C.** sic satis.
S. Ita non ut olim, sed uti nunc, sanè bonâ:
 Minimèque miror, Clinia hanc si deperit.
 Sed habet patrem quendam avidum, miserum atque
 Vicinum hunc: nostin'? at quasi is non divitiis
 Abundet, gnatus ejus profugit inopiâ.
 Scis esse factum, ut dico? **C.** quid ego nesciam?
 Hominem pistrino dignum! **S.** quem? **C.** istunc servolum
 Dico adolescentis. **S.** Syre, tibi timui malè.
C. Qui passus est id fieri. **S.** quid faceret? **C.** rogas?
 Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
 Unde esset adolescenti, amica quod daret,
 Atque hunc difficilem invitum servaret senem.
S. Garris. **C.** hac facta ab illo oportebant, Syre.
S. Ebo, quaso, laudas qui heros fallunt? **C.** in loco,
 Ego verò laudo. **S.** rectè sanè. **C.** quippe quia
 Magnarum sape id remedium agritudinum est.
 Jam huic mansisset unicus gnatus domi.
S. Focone an seriò illac dicat, nescio:
 Nisi mihi quidem addit animum, quò lubeat magis.
C. Et nunc quid exspectat, Syre? an dum hinc denuo
 Abeat, cum tolerare hujus sumtus non queat?
 Nonne ad senem aliquam fabricam fingit? **S.** stolidus est.
C. At te adjuvare oportet adolescentuli
 Causa. **S.** facile equidem facere possum, si jubes:
 Etenim, quo pacto id fieri soleat, calleo.
C. Tanto hercle melior. **S.** non est mentiri meum.
C. Fac ergo. **S.** at heus tu, facito dum eadem hac memineris,
 Si quid hujus simile fortè aliquando evenerit,
 Ut sunt humana, tuus ut faciat filius.
C. Non usus veniet, spero. **S.** spero hercle ego quoque:
 Neque eò nunc dico, quò quidquam illum senserim:
 Sed si quid, ne quid — qua sit ejus aetas, vides:
 Et me ego te, si usus veniat, magnificè, Chreme,

HEAUTONTIM:

22

Chremes, *possim. C. de istoc, cum usus venerit,*
debimus quid opus sit. nunc istuc age.
Nunquam commodius unquam herum audiui loqui,
cum malefacere crederem mi impunius
egredere. quisnam a nobis egreditur foras?

ACT. III. SCENA III.

Chremes filium objurgat, & immodestie arguit, quem cum Bac-
chide ludentem viderat. Syrus hero id suadet, quod maxime ad ex-
aridum *carquendum facit argentum. Iambici & Trochaici, Catalectici*
& Acatalectici, senarius unus, quaternarii duo.

Chremes, Clitipho, Syrus.

Quid istuc, quaso? qui istic mos est, Clitipho? itane fieri
oportet? *(meretrici)*

Quid ego feci? Ch. vidin' ego te modò manum in sinum huic
inserere? S. asta hæc res est, perii. Cl. mene? Ch. bisce oculis:
ne nega.

Quia adeò indignè injuriam illi, qui non abstineas manum:
nam ista quidem contumelia est,

minem amicum recipere ad te, atq; ejus amicam subagitare.
Ubi in vino quàm immodestus fuisti. S. factum. Ch. quàm
molestus!

Nequidem, Ita me Dii ament, metui quid futurum deniq; esset!
Ubi ego amantium animum: advortunt graviter, quæ non cen-
seas.

At mihi fides apud hunc est, nihil me istius facturum, pater.
Ch. Esto. at certè concedas aliquid ab ore eorum aliquantisper.
Alta fert libido; ea facere prohibet tua presentia.

De me facio conjecturam. nemo est meorum hodie,
quod quem expromere omnia mea occulta, Clitipho, audeam.
quod alium prohibet dignitas: apud alium ipsius facti pudet,
ineptus, ne protervus videar: quod illum facere credito.

et nostrum est intellegere, utcumque, atque ubicumque opus
sit, obsequi.

Quid istic narrat? Cl. perii. S. Clitipho, hæc ego precipio tibi,
minis frugi & temperantis functus officium. Cl. tace sodes.

Rectè sanè. Ch. Syre, pudet me. S. credo: neque id injuria.
mihi molestum est. Cl. pergin' hercle? S. verum dico,
quod videtur.

Nonne accedam ad illos? Ch. cho quaso, una accedun li via est?

S. Altum est : hic prius se indicârit, quàm ego argentum effecerem.
Chreme, vin' tu homini stulto mihi auscultare ? Ch. quid sciam ? S. jube hunc

Abire hinc aliquò. Cl. quò ego hinc abeam ? S. quò ? Quod lubet : da illis locum :

Abi deambulatum. Cl. deambulatum, quò ! S. vah, quasi desis.

Abi sanè istâc. istorsum, quo vis. Ch. rectè dicit : censeo. (locus)

Cl. Di te eradicent, Syre, qui me hinc extrudas. S. at tu tibi istâc.

Posthac comprimito manus.

Censen' verò ? quid illum porro credis facturum, Chreme,

Nisi eum, quantum tibi opis Dii dant, servas, castigas, mones.

Ch. Ego istuc curabo. S. atqui nunc, here, hic tibi asservandus est.

Ch. Fiet. S. si sapias ; nam mihi jam minus minusq; obtemperabo.

Ch. Quid tu ? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egistis.

Syre ? aut

Reperisti quod placeat, an nondum etiam ? S. de fallaciâ (e)

Dicis ? st. inveni quandam nuper. Ch. frugi es : cedo, quid.

S. Dicam : verum, ut aliud ex alio incidit, Ch. quidnam, Syre.

S. Pessuma hæc est meretrix. Ch. ita videtur. S. imo si scias.

Hoc vide, quod inceptet facinus. Fuit quædam anus Corinthia.

Hic : huic drachmarum argenti hæc mille dederat mutuum.

Ch. Quid tum ? S. ea mortua est : reliquit filiam adolescentulam.

Ea relicta huic arrhaboni est pro illo argento. Ch. intellego.

S. Hanc secum hæc adduxit, eaque est nunc ad uxorem tuam.

Ch. quid tum ? S. Cliniam orat, sibi uti id nunc det : illam tamen

Post daturam. mille nummum poscit. Ch. Et poscit quidem S. hui,

Dabiumne id est ? Ch. ego sic putavi. quid nunc facere cogitas.

S. Egone ? ad Menedemum ibo : dicam hanc esse captam à Cario.

Ditem Et nobilem : si redimat, magnum in eâ esse lucrum.

C. Erras. S. quid ita ? C. pro Menedemo ego nunc tibi respondeo.

Non emo. quid agis ? S. optata loquere. C. atqui non est opus.

S. Non opus est ? Ch. non hercle verò. S. qui istuc ? miror.

Ch. jam scies.

Mane. mane : quid est, quod tam à nobis graviter crepuerit fores ?

ACT. III. SCENA IV.

Hæc scena Antiphilæ continet agnitionem, unde jurgium inter eam & uxorem oritur, Chremes enim jusserrat exponi partum, si puellam peperisset ipsa: quod factum non est.

Oſtonarii Iambici & Trochaici.

Sostrata, Chremes, Nutrix, Syrus.

Nisi me animus fallit, hic profectò est annulus, quem ego suspicor,

micum exposita est gnata. C. quid vult sibi, Syre, hæc oratio?

Quid est? isne tibi videtur? N. dixi equidem, ubi mihi ostendisti, illico,

me esse. S. at ut satî contemplata modò sis, mea nutrix.

N. satis.

Abi nunc jam intro: atque, illa si jam laverit, mihi nuncia.

ego virum interea opperibor. Sy. te vult: videas, quid velit.

ſcio quid tristis est. non temerè est. metuo quid sit. C. quid

fieri?

Ista hercle magno jam conatu magnas nugas dixerit.

Ehem, mi vir. C. ehem, mea uxor. So. teipsum quaero.

C. loquere quid velis.

Primum hoc te oro, ne quid credas me advorsum editum

tuum (dere?)

me esse ausam. C. vi me istuc tibi, etsi incredibile est, cre-

do. Sy. nescio quid peccati portat hæc purgatio.

Meministi' me esse gravidam, & mihi te maximo opere

dicere,

puellam parerem, nolle tolli? C. scio quid feceris:

ſtulisti. Sy. sic est factum, domina; ergo herus damno

auctus est.

Minimè: sed erat hic Corinthia anus baud impura, ei dedi

monendam. C. ô Jupiter, tantamne esse in animo inscitiam?

Perii; quid ego feci? C. at rogitas? So. si peccavi, mi Chreme,

quid feci. C. id quidem ego, etsi tu neges, certò scio,

inscientem atque imprudentem dicere ac facere omnia:

peccata in hac re ostendis. nam jam primum, si meum

funerum exsequi voluisses, interemtam oportuit;

ſimulare mortem verbis, re ipsâ spem vite dare.

id omitto: miſericordia, animus maternus: ſino.

um bene verò abs te prospectum est! quid voluisti? cogita:

anui illi prodita abs te filia est planissumè,

*Per te vel uil quæstum faceret, vel uil veniret palam.
Credo, id cogitasti, quidvis satum est, dum vivat modò.*

Quid cum illis agas, qui neque jus, neque bonum, atque æquum faciunt.

Melius, pejus, prosit, obsit, nil vident, nisi quod lubet? (Sciunt quid etiam)

So. Mi Chreme, peccavi, fateor: vincor: nunc hoc te obsecro.

Quanto tuus est animus natu gravior, ignoscentior,

Ut mea stultitia in justitia tua sit aliquid præsidii.

C. Scilicet equidem istuc factum ignoscam: verum, Sostрата,

Malè docet te mea facilitas multa, sed istuc quidquid est,

Quà hoc occèptum est causâ, loquere. So. ut stulta & misera

omnes sumus

Religiosæ; cum exponendam do illi, de digito annulum

Detraho; & eum dico ut unâ cum puellâ exponeret;

Si moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis. (Iam)

C. Istuc rectè: conservasti te, atque illam. So. u hic est annulus

C. Unde habes? So. quam Bacchis secum adduxit adolescen-

tulam. Sy. hem! (dedisti)

C. Quid ea narrat? So. ea lavatum dum it, servandum mihi

Animum non advorti primùm: at postquam aspexi, illico

Cognovi: ad te exsilui. C. quid nunc suspicare, aut invenis

De illâ? So. nescio, nisi ex ipsâ quæras, unde hunc habuerit

Si potius est reperiri. Sy. interii: plus spei video, quàm volo.

Nostra est, si ita est. C. vivitne illa, cui tu dederas? So. nescio.

C. Quid renunciavit olim fecisse? So. id, quod jufferam.

C. Nomen mulieris cedo quod sit, ut quaratur. So. Philitem.

Sy. Ipsa est, mirum, ni illa salva est, & ego perii. C. Sostрата

Sequere me intro hac. So. ut præter spem evenit! quam

timui malè,

Ne nunc animo ita esses duro, ut olim in tollendo, Chreme.

C. Non licet hominem esse sape ita ut volt, si res non sinat.

Nunc ita tempus est mi, ut cupiam filiam: olim nil minas.

ACT. IV. SCENA I.

*Post agnitam Antiphilam, Syro novum quæritur de invenienda pecunia
consilium.*

Syrus.

Nisi me animus fallit, haud multum à me aberit infarsa
Ita hac re in angustum oppidò nunc mea coguntur corpora
Nisi aliquid video, ne esse amicam hanc gnati resciscat senex

Nam quod de argento sperem, aut posse postulem me fallere,
Nihil est: triumpho, si licet me latere recto abscedere.
Cuius bolum tantum mihi esse ereptum tam subito è faucibus.
Quid agam? aut quid comminiscar? ratio de integro ineunda
tam difficile est, quin quarendo investigari possiet. (est mihi.
Quid, si hoc sic nunc incipiam? nihil est. quid si sic? tantun-
dem egero. (mam.
sic opinor: non potest: immo optumè. euge, habeo optu-
st, errabam hercle, opinor, ad me idem illud fugitivum argen-
tum tamen.

ACT. IV. SCENA II.

Clinia hic testatur, quam gaudeat de agnita Antiphila: & à Syro
monetur, ut amici etiam Clitiphonis rem curet in servanda Bac-
chide. Iambici octonarii catalectici, unus senarius acatalecti-
cus, reliqui trochaici octonarii.

Clinia, Syrus.

Nulla mihi res post hac potest jam intervenire tanta, (est.
Quae mihi agritudinem afferat: tanta hac letitia oborta
patri me nunc jam, ut frugalior sim quam volt.

Nil me fefellit: cognita est, quantum audio bujus verba.
tibi ex sententiâ tuâ obtigisse lator. (adsuerim.

O mi Syre, audistin' obsecro? S. quidni? qui usque unâ
Cui aequè audisti commodè quidquam evenisse? S. nulli.

Aque ita me Dii ament, ut ego nunc non tam meapte causâ
mor, quam illius; quam ego scio esse honore quovis dignam.

Ita credo: sed nunc, Clinia, age, da te mihi vicissim:

amici quoque res est videnda, in tuto ut conlocetur,

quid de amicâ nunc senex. C. ô Jupiter! S. quiesce.

Antiphila mea nubet mihi. S. siccine me interloquere?

Quid faciam, mi Syre? gaudeo: fer me. S. fero hercle verò.

Deorum vitam adepti sumus. S. frustra operam, opinor,
sumo.

Loquere, audio. S. at jam hoc non ages. C. agam. S. vi-
dendum est, inquam,

amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut conlocetur:

si nunc à nobis abis, & Bacchidem hic relinquis,

(nunc resciſcet illico esse amicam hanc Clitiphonis:

informis duxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc est.

enim istoc nihil est magis, Syre, meis nuptiis adversum:

quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam? S. quidni?

C. Quid

C. Quid dicam? quam causam afferam? **S.** quid? nolo mentiri. Apertè, ita ut res sese habet, narrato. **C.** quid ais? **S.** jubeo, illam te amare & velle uxorem; hanc esse Clitiphonis.

C. Bonam atque justam rem oppidò imperas, & factu facilem. Et scilicet jam me hoc voles patrem exorare, ut celet Senem vestrum. **S.** Imo ut rectâ viâ rem narret ordine omnem. **C.** hem,

Satin' sanus es aut sobrius? tu quidem illum plantè prodixi: Nam quâ ille poterit esse in tuto, dic mihi?

S. Huic equidem consilio palmam do: hic me magnificè effero. Qui vim tantam in me & potestatem habeam tantæ astutiae, Vera dicendo ut eos ambos fallam: ut cum narrat senex Voster nostro, esse istam amicam gnati, non credat tamen.

C. At enim spem istoc pacto rursus nuptiarum omnem eripis. Nam dum amicam hanc meam esse credet, non committet filiam. Tu fortasse, quid me fiat, parvi curas, dum illi consulas.

S. Quid, malum, me ætatem censes velle id adsimularier? Unus est dies, dum argentum eripio: pax! nihil amplius.

C. Tantum sat habes? quid tum, quæso, si hoc pater resciverit?

S. Quid si redeo ad illos, qui aiunt, Quid si nunc cælum ruat?

C. Metuo quid agam. **S.** metuis? quasi non ea potestas sit tua. Quo velis in tempore ut te exsolvas, rem facias palam.

C. Age, agè, traducatur Bacchis. **S.** optumè. ipsa exit foras.

ACT. IV. SCENA III.

Arg. Bacchis irata ob decem minas nondum traditas, abituram affimulat: cum Syro expostulat: tandem placata suasu ejusdem cum omni strepitu ac turba transit ad Menedemum, tantisper dum Chremes fallatur. *Iambicis octonariis catalecticis.*

Bacchis, Clinia, Syrus, Dromo, Phrygia.

S. Ati' pol' protervè me Syri promissa huc induxerunt, Decem minas quas mihi dare pollicitus est. quòd si is me Deceperit; sepe obsecrans me, ut veniam, frustra venit. Aut, cum venturam dixero, & constituero; cum is certè Renunciârit; Clitipho cum spe pendeat animi;

Decipiam, ac non veniam: Syrus mihi tergo pœnas pendet.

C. Sati' scitè promittit tibi. **S.** atqui tu hanc jocari credis. Faciet, nisi caveo. **B.** dormiant: pol' ego istos commovebo. Mea Phrygia, audistin', modò iste homo quam villam dedit? *(P. meminit)*

Charini? **P.** audiui. **B.** proxumam esse huic fundo ad dextram.

periculo percurrere: apud eum miles Dionysia agitatur. (vari:
 Quid inceptat? B. dic me hic oppidò esse invitam, atque asser-
 am aliquo pacto verba me his daturam esse, & venturam.
 herii hercle: Bacchis, mane, mane: quò mittis istanc, quaso?
 te, maneat. B. abi. S. quin est paratum argentum. B. quin
 ego hic maneo. (quid, sodes?
 atqui jam dabitur. B. ut lubet: num ego insto? S. at scin?
 Quid? S. transeundum nunc tibi ad Menedemum est, &
 tua pompa (gentum cudo,
 maducenda est. B. quam rem agi, scelus? S. egon? ar-
 tibi dem. B. dignam me putas, quam inludas? S. non
 est temerè. (reddo

Etiāne tecum hic res mihi est? S. minimè: tuum tibi
 statur. S. sequere hac. heus, Dromo. D. quis me volt.
 S. Syrus. D. quid est rei?
 ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos properè.
 Quamobrem? S. ne queras. efferant, quæ secum huc attule-
 rint sumtum sibi senex levatum esse harunc' abitu. (runt.
 ille baud scit, hoc paulum lucri quantum ei damni apportet.
 nescis id quod scis, Dromo, si sapias. D. mutum dices.

ACT. IV. SCENA IV.

Per fallaciam Syrus ab hero Chremete argentum accipit. Me-
 chremes rursus miseretur ob traductam ad illum cum
 ni pompa sumptuosam Bacchidem, quam Clinix, non sua filii
 amicam putat. Iambici Senarii.

Chremes, Syrus.

A me Dii amabunt, ut nunc Menedemi vicem
 Miseret me, tantum devenisse ad eum mali.
 tunc mulierem alere cum illâ familiâ?
 scio, hosce aliquot dies non sentiet:
 magno desiderio fuit ei filius.
 ubi videbit tantos sibi sumtus domi-
 cilianos fieri, nec fieri modum;
 rursus ut abeat ab se filius.
 optumè, eccum. S. cesso hunc adoriri? C. Syre. S. hem.
 Quid est? S. te mihi ipsum jamdudum optabam dari.
 alere egisse jam nescio quid cum sene.
 illo quod dudum? dictum ac factum reddidi.
 mân' fide? S. bonâ, hercle. C. non possum pati,
 tibi caput demulceam. accede huc, Syre:

Faciam: boni tibi aliquid pro istâ re, ac lubens.

S. At si scias, quàm scitè in mentem venerit.

C. Vah, gloriare evenisse ex sententiâ?

S. Non hercle verò: verum dico. C. dic, quid est?

S. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem,

Menedemo dixit Clinia, & eâ gratiâ

Secum adduxisse, ne tu id persentisceres.

C. Probè. S. dic sodes. C. nimium, inquam. S. imo si sci

Sed porro ausculta quod superest fallaciæ.

Sese ipse dicet tuam vidisse filiam:

Ejus sibi complacitam formam, postquam aspexerit:

Hanc cupere uxorem. C. modòne quæ inventa est? S. eam

Et quidem jubebit posci. C. quamobrem istuc, Syre?

Nam prorsum nihil intellego. S. hui, tardus es.

C. Fortasse. S. argentum dabitur ei ad nuptias,

Aurum atque vestem quâ, tenesne? C. comparet?

S. Id ipsum. C. at ego illi nec do, nec despondeo.

S. Non? quamobrem? C. quamobrem, me rogas? homini

S. ut lubet.

Non ego dicebam, in perpetuum illam illi ut dares;

Verùm ut simulares. C. non mea est simulatio:

Ita tu istæ tua misceto, ne me admisceas.

Egon, cui daturus non sim, ut ei despondeam?

S. Credebam. C. minimè. S. scitè poterat fieri:

Et ego hoc, quia dudum tu tantopere jusseras,

Eò cæpi. C. credo. S. ceterùm equidem istuc, Chreme,

Æqui bonique facio. C. atqui cum maxumè

Volo te dare operam ut fiat, verùm aliâ viâ.

S. Fiat: quæraturn aliud. sed illud quod tibi

Dixi de argento, quòd ista debet Bacchidi,

Id nunc reddendum est illi. neque tu scilicet

Eò nunc confugies: Quid meâ? num mihi datum est?

Num jussi? num illa oppignerare filiam

Meam me invito potuit? verum illud, Chreme,

Dicunt: jus summum sæpe summa est malitia.

C. Haud faciam. S. imo aliis si licet, tibi non licet.

Omnes te in lautâ & bene auctâ parte putant.

C. Quin egomet jam ad eam deferam. S. imo filium

Jube potius. C. quamobrem? S. quia enim in eum suspici

Tran

ata amoris. C. quid tum? S. quia videbitur

verisimile id esse, cum hic illi dabit:

consciam facilius ego, quod volo.

adeo adest; abi, effer argentum. C. effero.

ACT. IV. SCENA V.

Irafcitur Clitipho, à Syro placatur, eidem præscribente, quibus
mox debeat verbis, & oratione apud patrem, pro amica ab illo
argentum accepturus.

Iambici senarii.

Clitipho, Syrus.

Nulla est tam facilis res, quin difficilis fiet,

Quam invitus facias, vel me hæc deambulatio,

non laboriosa, ad languorem dedit:

quidquam magis nunc metuo, quam ne denuo

aliquò extrudar hinc, ne accedam ad Bacchidem.

quidem omnes Dii Deaque quantum est, Syre,

tuo isto invento, cumque incepto perduint.

modi res semper comminiscere,

me excarnufices. S. igitur hinc quo dignus es?

penè tua me perdidit protervitas?

ellem hercle factum: ita meritum. S. meritum? quo modo?

me istuc prius ex te audivisse gaudeo,

am argentum haberes, quod daturus jam fui.

Quid igitur dicam tibi vis? abiisti, miki

nam adduxisti, quam non liceat tangere.

nam non sum iratus: sed scin' ubi nunc sit tibi (niam.

Bacchis? C. apud nos. S. non. C. ubi ergo? S. apud Cli-

phii. S. bono animo es: jam argentum ad eam deferes,

meies pollicitus. C. garris. unde? S. à tuo patre,

audis fortasse me. S. ipsâ re experire.

Me ego fortunatus homo sum: deamo te, Syre.

quâ causâ id fiat, obsecundato in loco.

inter egreditur. cave quidquam admiratu' sis.

imperabit, facito: loquitor paucula.

ACT. IV. SCENA VI.

Chremes argentum adfert quod det Clitiphoni: ad postremum
queritur de sumptu iaciendo filix causâ.

Ejusdem generis.

Chremes, Clitipho, Syrus.

BI Clitipho nunc est? S. eccum me, inque. Cl. eccum
hic tibi.

Ch. Quid

Ch. *Quid rei esset, dixti huic?* S. *dixi pleraque omnia.*

Ch. *Cape hoc argentum, ac defer.* S. *i, quid stas lapis?*

Quin accipis? Cl. *cedo sanè.* S. *sequere hanc me ocius:*

Tu hic nos, dum eximus, interea opperire:

Nam nihil est illic, quod moremur diutius.

Ch. *Minas quidem jam decem habet à me filia,*

Quas pro alimentis esse nunc duco datas.

Hasce ornamentis consequentur alteræ,

Porro hæc talenta dotis apposcunt duo.

Quàm multa injusta ac prava fiunt moribus!

Mibi nunc, relictis rebus, inveniendus est

Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

ACT. IV. SCENA VII.

Arg. Jucundum habet errorem Chremetis, qui Menedemum falli putat dum ipse fallitur.

Ejusdem generis.

Menedemus, Chremes.

Multo omnium me nunc fortunatissimum

Factum puto esse, gnate, cum te intellego

Resipisse. C. *ut errat!* M. *teipsum querebam, Chreme:*

Serva, quod in te est, filium, & me, & familiam.

C. *Cedo, quid vis faciam?* M. *invenisti hodie filiam.*

C. *Quid tum?* M. *hanc uxorem sibi dari volt Clinia.*

C. *Quæso, quid hominis es?* M. *quid?* C. *jamne oblitus*

Inter nos quid sit dictum de fallaciâ,

Ut eâ viâ abs te argentum auferretur? M. *scio.*

C. *Ea res nunc agitur ipsa.* M. *quid dixti, Chreme?*

Erravi. C. *& quidem hæc quæ apud te est, Clitiphonis est*

Amica. M. *ita aiunt.* C. *& tu credis?* M. *omnia.*

C. *Et illum aiunt velle uxorem, ut, cum desponderim,*

Des qui aurum ac vestem, atque alia, quæ opus sunt, comparet.

M. *Id est profecto: id amica dabitur.* C. *scilicet*

Daturum. M. *vah, frustra sum igitur gavisus miser.*

Quidvis tamen jam malo, quàm hunc amittere.

Quid nunc renunciem abs te responsum, Chreme,

Ne sentiat me sensisse, atque agrè ferat?

C. *Agè?* *nimiùm illi, Menedeme, indulges.* M. *sine,*

Inceptum est: perfice hoc mihi perpetuò, Chreme.

C. *Dic convenisse, egisse te de nuptiis.*

M. *Dicam: quid deinde?* C. *me facturum esse omnia;*

Genet.

rum placere; postremò etiam, si voles,
 sponsam quoque esse dicito. M. hem, istuc volueram.
 Tanto citius te ut poscat, & tu id, quod cupis,
 citissime ut des. M. cupio. C. nã tu propediem,
 istam rem video, istius obsaturabere.
 Nec ut ut sunt, cautim & paulatim dabis,
 facies. M. faciam. C. abi intro: vide, quid postulet.
 Domi ero, si quid me voles. M. sanè volo:
 te scientem faciam, quidquid egero.

ACT. V. SCENA I.

Ad exitum jam properante Comœdiã, Syri fallacia detegitur:
 Cliniz nubat Antiphila. Bacchidem Clitiphonis esse amicam Me-
 nemus ostendit. Trochaici Octonarii & Iambici senarii.

Menedemus, Chremes.

GO me non tam astutum, neq; ita perspicacem esse, id scio:
 Sed hic adjutor meus, & monitor, & præmonstrator Chremes
 mihi præstat. in me quidvis harum rerum convenit,
 sunt dicta in stultum, caudex, stipes, asinus, plumbeus:
 Num nihil potest: nam exsuperat ejus stultitia hæc omnia.
 He, jam desine Deos, uxor, gratulando obtundere,
 esse inventam gnatham; nisi illos ex tuo ingenio judicas,
 nil credas intellegere, nisi idem dictum sit centies.
 Interim quid illic jamdudum gnatus cessat cum Syro?
 Quos ais homines, Chreme, cessare? C. hem, Menedeme,
 advenis?

Mihi, Cliniz, quæ dixi, nunciastin? M. omnia.
 Quid ait? M. gaudere adeò occepit, quasi qui cupiunt nuptias.
 Ha, ha, hæ. M. quid risisti? C. servi venere in mentem Syri
 stitantes. M. itane? C. voltus quoq; hominum fingit scelus.
 Gnatus quòd se assimulat letum, id dicis? C. id. M. iti-
 dem istuc mihi

in mentem. C. veterator. M. magi, si magi noris putes
 esse. C. ain? tu? M. quin tu ausculta. C. mane:
 prius hoc scire expetio,
 perdideris. nam ubi desponsam nunciasti filio,
 quòd injecisse verba tibi Dromonem scilicet,
 hæ vestem, aurum atque ancillas opus esse, argentum ut
 clares.

Nor. C. quid non? M. non, inquam. C. neque ipse gna-
 tus? M. nil prorsus, Chreme.

Magis

Magis unum etiam instare, ut hodie conficerentur nuptiæ.

C. Mira narras. quid Syrus meus? ne is quidem quidquam
M. nihil.

C. Quamobrem? M. nescio equidem: sed te miror, qui
tam planè scias.

Sed ille tuus quoque Syrus idem mirè finxit filium,
Ut ne paulùm quidem suboleat esse amicam banc Clinia.

C. Quid ais? M. mitto jam osculari, atque amplexari:
nil puto.

C. Quid est, quod ampliùs simuletur? M. vah. C. quid
M. audi modò:

Est mihi in ultimis conclave adibus quoddam retro:

Huc est intro latus lectus, vestimentis stratus est.

C. Quid postquam hoc est factum? M. dictum ac factum,
abiit Clitipho.

C. Solus? M. solus. C. timeo. M. Bacchis consecuta est illi.

C. Sola? M. sola. C. perii. M. ubi abiire intro, operum
ostium. C. hem.

Clinia hac fieri videbat? M. quidni? unà mecum simul.

C. Filii est amica Bacchis, Menedeme: occidi.

M. Quamobrem? C. decem dierum vix mihi est familia.

M. Quid? istuc times, quòd operam amico ille dat suo?

C. Imò quòd amicæ. M. si dat. C. an dubium id tibi est?

Quenquamne animo tam comi esse, aut leni putas,

Qui se vidente amicam patiatur suam? M. ah,

Quidni? quò verba facilius dentur mihi.

C. Derides? merito mihi nunc ego succenseo.

Quot res dedere, ubi possem persentiscere,

Ni essem lapsus? quæ vidi? vix misero mihi!

At nunc illud baud inultum, si vivo, ferent:

Nam jam — M. non tu te cohibes? non te respicis?

Non tibi ego exempli satis sum? C. præ iracundiâ,

Menedeme, non sum apud me. M. tene istuc loqui?

Nonne id flagitium est, te aliis consilium dare,

Foris sapere, tibi non posse te auxiliari?

C. Quid faciam? M. id, quod me fecisse aiebas parum:

Fac te patrem esse sentiat: fac ut audeat

Tibi credere omnia, abs te potere & poscere,

Ne quam aliam quærat copiam, ac te deserat.

no abeat potius multo quovis gentium,
 hic per flagitium ad inopiam redigat patrem :
 si illi pergo suppeditare sumtibus,
 deme, mihi illac verè ad rastros res redit.
 Quot incommoda tibi in hac re capies, nisi caves ?
 Item ostendes te esse, & ignoscas tamen
 id ingratum. C. ah, nescis quàm doleam. M. ut lubet.
 hoc, quod volo, ut illa nubat nostro ? nisi quid est,
 mavis. C. imo & gener & affines placent.
 quid dotis dicam te dixisse filio ?
 peticuiisti ? C. dotis ? M. ita dico. C. ah. M. Chreme,
 id vereare, si minua' : nil nos dos movet.
 quo talenta pro re nostrâ ego esse decrevi satis :
 ita dictu opus est, si me vis salvom esse, & rem, & filium,
 ita omnia bona dori dixisse illi. M. quam rem agis ?
 est illi mirari te simulato, & illum hoc rogitato simul, (nescio.
 operum obrem id faciam. M. quin ego verò, quamobrem id facias,
 me ? ut illius animum, qui nunc luxuriâ & lasciviâ
 simulat, retundam, & redigam, ut quò se vortat nesciat.
 quid agis ? C. mitte, sine me in hac re gerere mihi morem.
 M. sino. (paret.
 quis ? C. ita. M. fiat. C. ac jam, uxorem ut accersat,
 ita, ut liberos est aquom, dictis confutabitur. (dabo,
 primum — M. quid eum ? C. egone ? si vivo, adeò exornatum
 depexum, ut, dum vivat, meminerit semper mei :
 si me pro deridiculo ac delectamento putat.
 ita me Dii ament, auderet facere hac vidua mulieri,
 in me fecit.

ACT. V. SCENA II.

Clitiphonem filium objurgat propter amicam pater : idque adeò
 sic admonitus redeat in viam, & Bacchide relicta, uxorem du-
 Continet hæc scena & callidum Syri consilium, quo catastro-
 id est, exitum, eventumque negotii machinatur.

Trochaici & Iambici Octonarii.

Clitipho, Menedemus, Chremes, Syrus.

et tandem quaeso est, Menedeme, ut pater
 in brevi spatio omnem de me ejecerit animum patris ?
 nam ob facinus ? quid ego tantum sceleris admisi miser ?
 faciunt. M. scio tibi esse hoc gravius multo ac durius,
 verum ego baud minùs ægrè patior id, qui nescio ;

C. l.

H

Nec

Nec rationem capio, nisi quòd tibi bene ex animo volo: Cl. Patrem esse aiebas? M. eccum. Ch. quid me incusas, Clitipho? Quidquid ego hujus feci, tibi prospexi, & stultitia tua. Ubi te vidi animo esse omissio, & suavia in praesentia Quae essent, prima habere, neque consulere in longitudinem: Cepi rationem, ut neque tu egeres, neque ut hac posses perire. Ubi, cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi dare, Abii ad proximos tibi qui erant, eis commisi, & credidi. Ibi tuae stultitiae semper erit praesidium, Clitipho, Victus, vestitus, quò in tectum te receptes. Cl. hei mihi! Ch. Satius est, quam teipso bere de hac possidere Bacchidem. S. Disperii; scelestus quantas turbas concitavi insciens! Cl. Emori cupio. Ch. prius, quaso, disce quid sit vivere: Ubi scies, si displicebit vita, tum istoc utitor.

S. Here, licetne? Ch. loquere. S. at tutò? Ch. loquere. S. ista est pravitas,

Quaevae amentia est, quod peccavi ego, id obesse huic? Ch. Nè te admisce: nemo accusat, Syre, te: nec tu aram tibi, Neque precatorem pararis. S. quid agis? Ch. nil successe. Nec tibi, nec huic; nec vos est aequum, quod facio, mihi. S. Abiit. vah, rogasse vellem. Cl. quid, Syre? S. unde peterem cibum.

Ita nos alienavit, tibi jam esse ad sororem intellego.

Cl. Adeon' rem rediisse, ut periculum etiam fame mihi sit, S. Modò liceat vivere, est spes. Cl. quae? S. nos esurituros. Cl. Irrides in re tantâ, neque me quidquam consilio adjutus. S. Imo & ibi nunc sum, & usque dudum id egi, dum loquerer pater:

Et, quantum ego intellegere possum. Cl. quid? S. non adest. Cl. Quid ergo? S. sic est: non esse horum te arbitror. Cl. istuc, Syre?

Satin' sanus es? S. ego dicam, quod mihi in mentem: tu Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio, Quae propior esset, te indulgebant, tibi dabant: nunc filia postquam est inventa vera, inventa est causa, quâ te expellunt. C. Est verisimile. S. an tu ob peccatum hoc esse illud iratum pater. Cl. Non arbitror. S. nunc aliud specta: matres omnes In peccato adiutrices, auxilio in paternâ injuriâ Solent esse: id non fit. Cl. verum. quid ergo nunc facis?

Suspicionem istanc ex illis quare: rem profer palam.
 non est verum, ad misericordiam ambos adduces cito, aut
 tibi cuius sis. Cl. rectè suades: faciam. S. sat rectè hoc mihi in
 mentem venit: namque adolescens, quàm in minimâ spe situs
 tam facillimè patris pacem in leges conficiet suas. (erit:
 etiam haud scio an uxorem ducat, ac Syro nil gratia.
 Quid hoc autem? senex exit foras: ego fugio. adhuc quod
 factum est, (gam:

Miror non iussisse illico me arripi. ad Menedemum hinc per-
 eam mihi precatorem paro: seni nostro fidei nihil habeo.

ACT. V. SCENA III.

Arg. Chremes filii occasione uxorem objurgat, & mordacibus dictis
 impetit, salibusque non illepidis, & maternum animum in hac
 scena ob oculos ponit Terentius.

Iambici octonarii, & Trochaici, Iambicus quaternarius unus.

Sostrata, Chremes.

Profecto, nisi caves tu homo, aliquid gnato conficies mali:

Idque adeò miror, quomodo

tam ineptum quidquam tibi venire in mentem, mi vir, potuerit

C. Ob, pergin' mulier esse? nullamne ego rem unquam in vitâ

mei, quin tu in eâ re mihi advorsatrix fueris, Sostrata? (meâ

At si rogitem jam, quid est quod pettem, aut quamobrem id

faciam, nescias:

In quâ re nunc tam confidenter restas, stulta? S. ego nescio?

C. Imo scis potiùs, quàm quidem redeat ad integrum eadem

C. Ob, iniquos es, qui me tacere de re tantâ postules. (oratio.

Non postulo. jam loquere. nibilo minùs ego hoc faciam tamen.

S. Facies? C. verum. S. non vides quantum mali ex eâ re

excites?

Subditum se suspicatur. C. subditum! ain' tu? S. certè sic erit,

Cl. Mi vir. C. confitere. S. au, obsecro te, istuc inimici fiet.

(judic. Egon' confitear meum non esse filium, qui sit meus?

C. Quid metuis? ne non, cum velis, convincas esse illum tuum?

S. Quod filia est inventa? C. non; sed, quo magi' credendum

ill, quod est consimilis moribus, (fiet,

facile convincas ex te natum: nam tui similis est probè:

Nam illi nihil vitii est relictum, quin sit & idem tibi:

Nam praterea talem, nisi tu, nulla pareret filium.

Sed ipse egreditur, quàm severus! rem cum videas, censeas.

ACT. V. SCENA IV.

Arg. Clitipho cum matre colloquens, suos sibi parentes commonstrat cupit: quâ oratione hanc admodum reddit sollicitam. *Chremes* contumelios è filium objurgat. *Trochaici octonarii.*

Clitipho, Softrata, Chremes.

Si unquam ullum fuit tempus, mater, cum ego voluptati tuae fuerim, dictus filius tuus tuâ voluntate, obsecro Ejus ut memineris, atque inopis nunc te miserescat mei; Quod peto & volo, parentes meos ut commonstres mihi.

S. Obsecro, mi gnate, ne istuc in animum inducas tuum, Alienum esse te. *Cl.* sum. *S.* miseram me! hoccine quaesisti obsecro?

Ita mihi atque huic sis superstes, ut ex me atque hoc natus es. *Et cave posthac, si me amas, unquam istuc verbum ex te audiam.* *Ch.* at

Ego, si me metuis, mores cave in te esse istos sentiam.

Cl. Quos? *Ch.* si scire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus, belu-
Ganeo, damnosus. crede, & nostrum te esse credito.

Cl. Non sunt hac parentis dicta. *Ch.* non, si ex capite sis me-
Natus, item ut aiunt Minervam esse ex Jove, eâ causâ mag-
Patiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri. (*claus.*)

S. Dî istac prohibeant. *Ch.* Deos nescio: ego, quod potero, si-
Quæris id, quod habes, parentes: quod abest, non quæris, pater.
Quomodo obsequare, & serves quod labore invenerit.

Non mihi per fallacias adducere ante oculos? *pudet*
Dicere hac presente verbum turpe: at te id nullo modo
Facere puduit. *Cl.* eheu, quàm nunc totus displiceo mihi!
Quàm pudet! neque, quod principium incipiam ad placandum, scio.

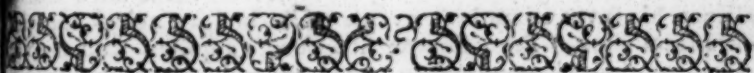
ACT. V. SCENA V.

Arg. Menedemi interventu post turbationes tranquilla fiunt omnia volenti datur Clitiphoni uxor Archonidi filia: Syro à Chremes nescitur. *Iambici, & Trochaici octonarii.*

Menedemus, Chremes, Clitipho, Softrata.

F Nimvero Chremes nimis graviter cruciat adolescentulum, Nimisque inhumane. exeo ergo, ut pacem conciliem. optato
Ipsos video. *Ch.* ekem, Menedeme, cur non accersi jubes
Filiam, & quod dotis dixi, firmas? *S.* mi vir, te obsecro
Ne facias. *Cl.* pater, obsecro ut mi ignoscas. *M.* da veniam, Chremes
Sine te exorent. *Ch.* egon' mea bona ut dem Bacchidi dono sciam

faciam. M. at nos non sinemus. Cl. si me vivom vis pater,
 S. age, Chremes mi. M. age, quaeso, ne tam obfirma te,
 Chreme.
 Quid istuc? video non licere, ut caperam, hoc pertendere.
 Facis ut te decet. Ch. eâ lege hoc adeo faciam, si facit id,
 ego hunc equom censeo. Cl. pater, omnia faciam: impera.
 Uxorem ut ducas. Cl. pater. Ch. nihil audio. M. ad me
 recipio: (Clitipho?
 faciet. Ch. nil etiam audio ipsum. Cl. perii. S. an dubitas,
 Ch. Imo utrum vult? M. faciet omnia. S. hæc, dum inci-
 pias, gravia sunt,
 Dumque ignores: ubi cognoris, facilia. Cl. faciam, pater.
 Nate mi, ego pol tibi dabo illam lepidam, quam tu facile ames.
 Filiam Phanocrate nostri. Cl. rufamne illam virginem,
 legiam, sparsa ore, adunco naso? non possum, pater. (dabo.
 Ch. Heia, ut elegans est! credas animum ibi esse? S. aliam
 Cl. Quid istuc? quandoquidem ducenda est, egomet habeo
 propemodum (filiam.
 Quam volo. S. nunc laudo te, gnate. Cl. Arconidi hujus
 S. Perplacet. Cl. pater, hoc nunc restat. Ch. quid? Cl. Syro
 ignoscas volo,
 que meâ causâ fecit. Ch. fiat. Vos valete, & plaudite.

ADELPHORUM PERSONÆ

Earumque Interpretatio.

Masio, senex, ἀπὸ τῆς μήπιδος, à mente & consilio: vel
 ἀπὸ τῆς μικρῆς, unde & μικρὸν, quod in eo omnia sint
 mitia, depressa & placida.
 Demea, senex, ἀπὸ τῆς Δῆμης, antiquis homo moribus, &
 popularis statûs amans.
 Hegio, senex, ἀπὸ τῆς ἡγεΐδαις, à ductu, seu principatu.
 Aeschinus, adolescens, ἀπὸ τῆς αἰσχῆς, à pudore. Vide num
 scribi debeat Aeschines, quomodo Græcis αἰσχίνης.
 Clitipho, adolescens, τὸ τῆς κλήσεως φῶς, patrimonii splendor.
 Clistrate, matrona,
 Amphibia, puerpera.

Canthara, nutritrix, à *cantharo*; nomen aptum nutritricibus quæ ferè bibulæ sunt.

Syrus, servus, nomen gentile, ut etiam *Geta* à *Getis*, quæ postea Gothi dicti.

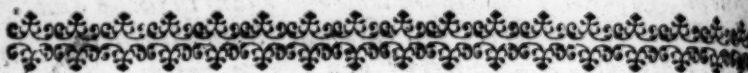
Dromo, servus.

Sannio, leno, à *sannis*, vel potiùs ἀπὸ τοῦ Σαννίς, ab *hastâ* quâ Valere à jocantibus dicebatur.

Sequentium Personarum tantum hic mentio fit.

Babylo, vel fortè *Babyla*, βαβύλα, futilis videtur trapezitarum nomen fuisse.

Storax, vel *Syrax*, servus solidus, per antiphrasin, cum syracis odor sit longè optimus.

M. ANTONII MURETI IN TERENTII ADELPHOS,

Argumentum.

Micio, & Demea, duo dissimillimo ingenio fratres fuere: ille urbanam vitam secutus est, hic rusticam: ille coelebs vixit, hic uxorem duxit: ille ingenio lenissimo, hic asperrimo: ille mitis etiam in alienos, hic sævus etiam in suos: ille etiam in ira placidus, hic etiam citra iram ferox. Erant Demeæ filii duo: ex quibus natu majorem Æschinum sibi adoptavit Micio, cumque secum in urbe liberalissime indulgentissimeque educavit: minorem Ctesiphonem ruri secum severe in primis ac restrictè habuit pater. Æschinus multas meretrices, pariter omnia connivente, adamavit: multa convivia celebravit: quæ denique juvenus fert, ea omnia non libere modò, sed etiam licenter exercebat. Postremò usque eò progressus est, in virginem pauperculam quidem, sed bonam, bonis prognatam Pamphilam nomine, quam mater Sostrata vidua sanctè secum, & pudicè, ut poterat educabat, noctu temulentum cum incidisset, vim ei attulit, gravidamque fecit: venit postea ad matrem illius, veniam petens, pollicensque se puellam uxorem ducturum: eâ fide data, & ignotum est, & tacitum. Ctesipho cum in urbem invidum ventitaret, ipse quoque citharistræ cujusdam amore correptus, totam ejus rei famam, nè quâ emanaret, nè perveniret ad Demeam, sese Æschinus transferebat: tandem cum leno, puellæ dominus, aut pecuniam sibi, quanti ei erat, veller in manum dari, aut se eam alii venditurum ministraretur, adductus in summam desperationem Ctesiphonem jam de relinquenda patria cogitabat: cum Æschinus, re intellectâ, nullo neque pudore teneretur, neque metu, domum lenonis per vim

est, & ipsum, & familiam contudit pugnis, puellam per vim
raptam tradidit fratri. Spargitur tota urbe rumor, venit Demea
Micionem objurgat, inclamat, testatur deos atq; homines, quod dissolu-
tus, quod intemperatus, quod vinosus, quod scortator, quod nullius bonae
res Aeschinus foret, omnem in Micione uno habere culpam: Diis gra-
tias agere quod ille saltem quem ipse ruri haberet, frugi ac temperans
esset, rei studeret, & famae, illarum rerum nihil ne cogitaret quidem:
matrum videlicet interesse inter suam, & fratris disciplinam: placat
nominem, quantum in se est, Micio: jamque se ab eo expediverat, cum
supervenit aliud, quod majores etiam tumultus excitaret: raptam ab
Aeschino citharistriam, perfertur ad matrem Pamphilae, quae quidem
Pamphila ita erat ad pariendum vicina, ut jam dolore laboraret.
Quid faceret misera? mutatum Aeschini animum se vero filiamque suam
creditas per summam perfidiam, ac desertas putabat. Getam, servulum,
qui pauperem familiam solus, ut poterat alebat, mittit ad Hegionem,
puellae cognatum, jubetque ei rem, ut erat, exponere: interea audierat
Demea, suum quoque Ctesiphonem in raptione fuisse: jamque totus in
furore, ut aiunt, erat; cum ei Syrus servus vaserimus, mendaciotum
dispersit: venisse quidem rure Ctesiphonem, sed venisse objurgatum
Aeschinum: multa ei medio foro mala dixisse, deinde rediisse rus in
praesentiam suam: lacrumare gaudio Demea, & gratulari sibi, quod
unum saltem haberet in quo extaret paternae severitatis exemplum:
dum rus redit, incidit in Hegionem, a quo de constuprata per vim ab
Aeschino Pamphila intelligit: denuo commotus, dum fratrem, ut in
eum iram evomeret, quaerit, obviam habuit mercenarium a villa, ex
quo sciscitatus de filio, accipit, non esse ruri: redit ad Syrum: a quo
ei rursus novum mendacium, velut offa in os, ne latraret, objicitur:
quaerit, ubi fratrem reperire posset: id vero ita indicavit Syrus, ut in-
elix senex, dum illius verbis fidem habet, nequidquam omne oppidum
perreperaverat: interea Micio omnium ab Hegione certior factus, ipse
ad mulieres profectus, jacentes jam & afflictas erexerat, labentes
& dubias confirmaverat, tristitia ac moerore confectas recreaverat, poli-
licitus, se Aeschino Pamphilam uxorem daturum: venit Demea: cla-
mor, jurgium, convicia; etiam eo praesente, servulus quidam Ctesipho-
nem per imprudentiam nominat: ille cum subito per vim in aedes eru-
pisset; quem inprudens putabat ruri fodere, aut arare, aut aliquid
terre denique, eum accubantem cum amica, & suaviter potitantem de-
prehendit: ibi vero tanta iracundia incitatus est, ut arderet: satis diu
vociferatus cum esset; tandem placida & composita Micionis oratione,
ad perducitur, ut deposita veteri saevitia, benignus, affabilis, lepidus
esse mediteretur: itaque ipso non permittente tantum, sed etiam jubente
puerpera domum traducitur: fiunt nuptiae, lenoni numeratur argen-
tum; Micio ipse Sostratam ducit uxorem: Hegioni datur unce vivat.
Syrus una cum Phrygia uxore manumittitur. Cum Micio, ceterique
omnes, sed tamen praecipue Micio illam tantam, tam insperatam, tam
subitam mutationem admiraretur gravi & cordata oratione claudit fa-
bulam Demea; si omnia perfundere si in omni libidine ac nequitia
vivere, si totam rem helluationibus, scortationibus, largitionibus con-

sumere lubeat, nihilo id suâ magis, aliquanto etiam minus, quo minus ætatis superfit, quàm aliorum interesse: sin corrigi se in loco, & modice coerceri, atque admoneri velint, eum esse se, qui præstare possit: permittuntur ei omnia, ita fabula concluditur.

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE,

Duos cum haberet Demea adolescentulos,
 Dat Micioni fratri adoptandum Æschinum,
 Sed Ctesiphonem retinet. hunc citharistriæ
 Lepore captum, sub duro ac tristi patre,
 Frater celabat Æschinus; famam quoque
 Amoris in se transferebat: denique
 Fidicinam lenoni eripuit. vitiaverat
 Idem Æschinus civem Atticam pauperculam;
 Fidemque dederat, hanc sibi uxorem fore.
 Demea jurgare, & graviter ferre, mox tamen,
 Ut veritas patefacta est, ducit Æschinus
 Vitiatam, potitur Ctesiphon citharistriam,
 Exorato suo patre duro Demea.

P. TERENTII ADELPHI.

ACTA LUDIS FUNERIBUS L. ÆMILII PAULI. QUOS F-
 CERE Q. FABIVS MAXIMVS, P. CORNELIVS AFRICANVS,
 EGERE L. ATTILIVS PRÆNESTINVS, MINVCIVS
 PROTIVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII, TIBIVS
 SARRANIS. FACTA E GRÆCA MENANDRU. L. ANICIO,
 M. CORNELIO COSS.

PROLOGVS.

Postquam poeta sensit scripturam suam
 Ab iniquis observari, & adversarios
 Rapere in pejorem partem, quàm acturi sumus;
 Indicio de se ipse erit: vos eritis iudices,

Laudine an vitio duci factum id oporteat.
 Synapothnescontes Diphili comœdia est :
 Eam Commorientes Plautus fecit fabulam.
 In Gracâ adolescens est, qui lenoni eripit
 Meretricem, in primâ fabulâ. eum Plautus locum
 Reliquit integrum : eum hic locum sumsit sibi
 In Adelphos : verbum de verbo expressum extulit.
 Eam nos acturi sumus novam : pernoscite,
 Furtumne factum existumetis, an locum
 Reprehensum, qui præteritus negligentia est.
 Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
 Eam adjuvare, assidueque unâ scribere :
 Quod illi maledictum vehemens esse existumant,
 Eam laudem hic ducit maxumam, cum illis placet,
 Qui vobis universis, & populo placent ;
 Quorum operâ in bello, in otio, in negotio,
 Suo quisque tempore usu est sine superbiâ.
 Debinc ne expectetis argumentum fabulæ :
 Senes qui primi venient, hi partem aperient :
 In agendo partem ostendent. Facite, equanimitas
 Poeta ad scribendum augeat industriam.

ACT. I. SCENA I.

Arg. Admodum est sollicitus Micio, quod nondum à cœna redierit filius Æschinus. Ostendit in liberis educandis lenitate, plus quam asperitate parentes proficere. Iambici senarii.

Micio.

Torax. non rediit hac nocte à cœnâ Æschinus,
 Neque servulorum quisquam, qui advorsum ierant ?
 Misesto hoc verè dicunt : si absis uspiam,
 Aut ibi si cesses, evenire ea satius est,
 Quæ in te uxor dicit, & quæ in animo cogitat
 Mala, quàm illa, quæ parentes propitii.
 Sed, si cesses, aut te amare cogitat,
 Aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi,
 Si tibi bene esse soli, cum sibi sit malè.
 Ergo, quia non rediit filius, quæ cogito ?
 Misisti nunc sollicitor rebus ? ne aut ille alserit,
 Aut uspiam ceciderit, aut præfregerit
 Aliquid. vah, quonquamne hominem in animum instituere, aut
 Parare,

Parare, quod sit carius, quàm ipse est sibi!
Atque ex me hic natus non est, sed ex fratre. is aded
Diffimili studio est. jam inde ab adolescentiâ,
Ego banc clementem vitam urbanam atque otium
Secutus sum: & quod fortunatum isti putant,
Uxorem nunquam habui. ille contra, hæc omnia:
Ruri agere vitam, semper parè ac duriter
Se habere: uxorem duxit: nati filii
Duo. inde ego hunc majorem adoptavi mihi:
Eduxi à parvulo, habui, amavi pro meo:
In eo me oblecto: solum id est carum mihi.
Ille ut item contra me habeat, facio sedulo:
Do, prætermitto, non necesse habeo omnia
Pro meo jure agere: postremò, alii clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adolescentia,
Ea ne me celet, consuefeci filium:
Nam qui mentiri, aut fallere insuerit patrem, aut
Audebit, tanto magis audebit cæteros.
Pudore & liberalitate liberos
Retinere, satius esse credo, quàm metu.
Hæc fratri mecum non conveniunt, neque placent.
Venit ad me sæpe clamitans, Quid agis, Micio?
Cur perdis adolescentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus sumtum suggeris?
Vestitu nimio indulges: nimium ineptus es.
Nimium ipse est durus, præter æquomque & bonum:
Et errat longè, meâ quidem sententiâ,
Qui imperium credat gravius esse aut stabilius,
Vi quod fit, quàm illud, quod amicitia adjungitur.
Mea sic est ratio, & sic animum induco meum:
Malo coactus qui suum officium facit.
Dum id rescitum iri credit, tantisper cavet:
Si sperat fore clàm, rursus ad ingenium redit.
Quem beneficio adjungas, ille ex animo facit:
Studet par referre, præsens absensque idem erit.
Hoc patrium est, potiùs consuefacere filium
Suâ sponte rectè facere, quàm alieno metu.
Hoc pater, ac dominus interest. hoc qui nequit,
Fateatur nescire imperare liberis.

*sed estne hic ipse, de quo agebam? & certè is est.
Nescio quid tristem video. credo jam, ut solet,
urgabit. Salvom te advenire, Demea,
Gaudemus.*

ACT. I. SCENA II.

Arg. Demea Æschinum absentem petulantia graviter accusat, excusat eundem Micio, plus nimio indulgens pater. Hic attende lenem Micionem, asperum Demeam induci à Terentio. Iambici senarii.

Demea, Micio.

Hem, opportunè : te ipsum quaerito.

*M. Quid tristis es? D. rogas me, ubi nobis Æschinus
Siet, quid tristis ego sim? M. dixin' hoc fore?*

*Quid fecit? D. quid ille fecerit? quem neque pudet
Quidquam, nec metuit quenquam, neque legem putat
Tenere se ullam. nam illa, quæ antehac facta sunt,
omitto: modò quid designavit? M. quidnam id est?*

D. Fores effregit, atque in aedes irruit

Alienas: ipsum dominum atq; omnem familiam

Mulcavit usq; ad mortem: eripuit mulierem,

Quam amabat. clamant omnes indignissimè

Factum esse. hoc advenienti quot mihi, Micio,

Dixere? in ore est. omni populo. denique,

Si conferendum exemplum est, non fratrem videt

Rei dare operam, ruri esso parcum ac sobrium?

Nullum hujus simile factum? hæc cum illi, Micio,

Dico, tibi dico. tu illum corrumpi sinis.

M. Homine imperito nunquam quidquam injustius,

Qui, nisi quod ipse fecit, nihil rectum putat.

D. Quorsum istuc? M. quia tu, Demea, hæc malè judicas.

Non est flagitium, mihi crede, adolescentulum

Sortari, neque potare; non est, neque fores

Effringere. hæc si neq; ego, neq; tu fecimus,

Non sivit egestas facere nos. tu nunc tibi

Ad laudi ducis, quod tum fecisti inopiâ.

Injuriæ est. nam si esset unde id fieret,

Faceremus: & tu illum tuum, si esses homo,

Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,

Potius quàm, ubi te expectatum ejecisset foras,

Alienior ætate post faceret tamen.

D. Proh Jupiter! tu homo adigis me ad insaniam.

Non

Non est flagitium facere hac adolescentulum? M. ah,
 Ausculta, ne me obtundas de hac re sapius.
 Tuum filium dedisti adoptandum mihi:
 Is meus est factus: si quid peccat, Demea,
 Mibi peccat: ego illi maxumam partem feram.
 Opsonat? potat? olet unguenta? de meo.
 Amat? dabitur à me argentum, dum erit commodum;
 Ubi non erit, fortasse excludetur foras.
 Fores effregit? restituentur. discidit
 Vestem? resarciatur. est, Dîs gratia,
 Et unde hac fiant, & adhuc non molesta sunt.
 Postremò aut desine, aut cedo quemvis arbitrum:
 Te plura in hac re peccare ostendam. D. hei mihi!
 Pater esse disce ab illis, qui verè sciunt.
 M. Naturâ tu illi pater es, consiliis ego.
 D. Tun' consulis quidquam? M. ah! si pergis, abiero.
 D. Siccine agis? M. an ego toties de eâdem re audiam?
 D. Curæ est mihi. M. & mihi curæ est: Verùm, Demea,
 Curemus equam uterque partem: tu alterum,
 Ego item alterum. nam ambos curare, propemodum
 Reposcere illum est, quem dedisti. D. ah, Micio!
 M. Mihi sic videtur. D. quid isic? tibi si istuc placet,
 Profundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet.
 Jam si verbum unum posthac. M. rursum, Demea,
 Irascere? D. an non credis? repeton' quem dedi?
 Agrè est. alienus non sum. si obsto: hem, desino.
 Unum vis curem: curo: & est Dîs gratia,
 Quom ita, ut volo, est. iste tuus ipse sentiet
 Posterius: nolo in illum gravius dicere.
 M. Nec nihil, neque omnia hac sunt, quæ dicit. tamen
 Non nihil molesta hac sunt mihi: sed ostendere,
 Me agrè pati, illi nolui. nam ita est homo:
 Cum placo, advorso sedulo, & deterreo;
 Tamen vix humanè patitur: verùm si augeam,
 Aut etiam adjutor sim ejus iracundiæ,
 Insaniam profecto cum illo. etsi Æschinus
 Nonnullam in hac re nobis facit injuriam.
 Quam hîc non amavit meretricem, aut cui non dedit

Aliquid? Postremo nuper (credo jam omnium
delebat) dixit velle uxorem ducere.

Perabam jam defervisse adolescentiam:

Gaudebam. ecce autem de integro: nisi, quidquid est.

Volo scire, atque hominem convenire, si apud forum est.

ACT. II. SCENA I.

Arg. Senibus omisiss, describitur Æschini factum jurgantis cum lenone;
nec error est poetæ, quod hic fiant, quæ facta esse Demea dixit, qui
fortasse rumore nuntio acceperat fecisse Æschinum, quod ille se mina-
tus fuerat. Trochaici & Iambici octonarii & unus quaternarius.

Sannio, Æschinus.

O Bsecro, populares, ferie misero atque innocenti auxilium:

Subvenite inopi. Æ. otiosè: nunc jam illico hic consiste:

Quid respicias? nihil periculi est: nunquam, dum ego adero, hic te
Tanget. S. ego istam inviti omnibus.

Æ. Quaquam est scelestus, non committet bodie unquam ite-
rum ut vapulet.

Æ. Æschine, audi: ne te ignarum fuisse dicas meorum morum;
Leno ego sum. Æ. scio. S. at ita, ut usquam fuit fide quis-
quam optumâ.

Quod te posterius purges, Hanc injuriam mihi nolle (quar;
Eadem esse; hujus non faciam. crede hoc, ego meum jus perse-
Neque tu verbis solves unquam, quod re mihi malefeceris.

Novi ego vestra hæc: Nolle factum: Jusjurandum dabitur,
te esse

Indignum injuriâ hac; indignis cum egomet sim acceptus modis.

Æ. Abi prastrenuè, ac fores aperi. S. caterùm hoc nihil faci.

Æ. I intro nunc jam. S. at enim non sinam. Æ. accede illuc,
Parmeno;

Similum istoc abisti: hic propter hunc assiste. hem, sic volo.

Ecce nunc jam oculos à meis oculis quoquam demoveas tuos,

Ne mora sit, si innuerim, quin pugnus continuo in malâ bareat.

Istuc volo ergo ipsum experiri. Æ. hem, serva. omitte mu-
lierem. (mibi!

O facinu' indignum. Æ. geminabit, nisi caves. S. hei misero

Non innueram: verùm in istam pariem potius peccato tamen.

nunc jam. S. quid hoc rei est? regnumne, Æschine, hic tu possi-

Si possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus. (des?

Quid tibi rei mecum est? Æ. nihil. S. quid? nostin' qui

sim? Æ. non desidero.

S. Te-

S. Tetigin, tui quidquam? Æ. si attigisses, ferres infortunium.

S. Quî tibi magis licet meam habere, pro quâ ego argentum dedi?

Responde. Æ. ante ædes non fecisse erit melius hic convivium. Nam si molestus pergis esse, jam intro abripiere, atq; ibi usque ad necem operiere loris. S. loris liber? Æ. sic erit.

S. O hominem impurum! hîccine libertatem aiunt esse aquam omnibus?

Æ. Si satis jam debacchatus es, leno, audi si vis nunc jam.

S. Egon' debacchatus sum autem, an tu in me? Æ. mitte ista atque ad rem redi.

S. Quam rem? quò redeam? Æ. jamne me vis dicere id, quod ad te attinet?

S. Cupio, æqui modò aliquid. Æ. vab, leno iniqua me non volo loqui!

S. Leno sum, fateor, pernicies communis adolescentium, Perjurus, pestis: tamen tibi à me nulla est orta injuria.

Æ. Nam hercle etiam hoc restat. S. illuc quæso redi, quò cepisti, Æschine.

Æ. Minis viginti tu illam emisti, quæ res tibi vortat male: Argenti tantum dabitur. S. quid, si ego tibi illam nolo vendere? Coges me? Æ. minimè. S. namque id metui. Æ. neque vendendum censeo,

Quæ libera est: nam ego liberali illam assero causâ manu. Nunc vide utrum vis, argentum accipere, an causam meditari tuam.

Delibera hoc, dum ego redeo, leno. S. prob supreme Jupiter! Minimè miror, qui insanire occipiunt ex injuriâ.

Domo me eripuit, verberavit: me invito abduxit meam.

Ob malefacta hæc tantidem emtam postulat sibi tradier.

Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.

Verùm enim, quando bene promeruit, fiat: suum jus postulat.

Age, jam cupio, modò si argentum reddat. sed ego hæc barolo.

Ubi me dixerò dare tanti, testes faciet illico,

Vendidisse me: de argento somnium: mox, Cras redi.

Id quoq; possum ferre, si modò reddat: quanquam injurium est.

Verùm cogito id, quod res est: quando eum questum occiperet.

Accipiunda & mussitanda injuria adolescentium est.

Sed nemo dabit; frustra egomet mecum has rationes puto.

ADELPHI.

119

ACT. II. SCENA II.

Sannio queritur de injuria sibi facta ab Æschino, & Syri consiliis illudicatur.

Iambici octonarii.

Syrus, Sannio.

T Ace, egomet conveniam ipsum: cupidè accipiat jam faxo, atque etiam (dio

Bene dicat secum esse actum. Quid istuc, Sannio, est, quod te au- Nescio quid cum hero concertasse? S. nunquam vidi iniquius Certationem comparatam, quàm hac bodie inter nos fuit.

Ego vapulando, ille verberando, usque ambo defessi sumus.

Sy. Tua culpa. S. quid agerem? Sy. adolescenti morem gestum oportuit. (loquar?

S. Quipotui melius, qui bodie usq; os præbui? Sy. age, scis quid Pecuniam in loco negligere, maxumum interdum est lucrum. bui!

Metuisti, si nunc de tuo jure concessisses paululum,

Atq; adolescenti esses morigeratus, hominum homo stultissime; Ne non tibi istuc feneraret? S. ego spem precio non emo.

Sy. Nunquam rem facies. abi, nescis inescare homines, Sannio.

S. Credo istuc melius esse: verùm ego nunquam adeò astutus fui, Quin, quidquid possem, malletm auferre potiùs in præsentia.

Sy. Age, novi tuum animum: quasi jam usquam tibi sint vi- ginti minæ,

Dum huic obsequare. præterea autem, te aiunt proficisci Cy- prum. S. hem. (hoc scio,

Sy. Coemisse hinc, quæ illuc veheres, multa; navem conductam:

Animus tibi pendet: ubi illinc, spero, redieris, tamen hoc ages.

S. Nusquam pedem. perii hercle: hac illi spe hoc inceperunt.

Sy. timet:

Injeci scrupulum homini. S. ô scelera! illud vide,

Uin ipso articulo oppressit. emta mulieres

Camplures, & item hinc alia, quæ porto Cyprum.

Nisi eò ad mercatum venio, damnum maxumum est.

Nunc si hoc omitto, actum agam: ubi illinc rediero,

Nihil est, refrixerit res: Nunc demum venis?

Cur passus? ubi eras? ut sit satius perdere,

Quam aut hîc manere tam diu, aut tum persequi.

Sy. Jamne enumerasti id quod ad te rediturum putes?

S. Hoccine illo dignum est? hoccine incipere Æschinum?

Per

Per oppressionem ut hanc mi eripere postulet?

Sy. Labascit. unum hoc habeo. vide si satis placet:

Potius quam venias in periculum, Sannio,

Serveſne an perdas totum, dividuum face.

Minas decem conradet alicunde. Sa. bei mihi!

Etiā de sorte nunc venio in dubium miser.

Pudet nihil: omnes dentes labefecit mihi.

Præterea colaphis tuber est totum caput.

Etiā insuper defrudet? nusquam abeo. Sy. ut lubet.

Numquid vis, quin abeam? Sa. imo hercle hoc quaſo, Syre,

Ut ut hæc sunt facta, potius, quam lites sequar,

Meum mihi reddat, saltem quanti emta est. Syre,

Scio te non usum antehac amicitia meā:

Memorem me dices esse, & gratum. Sy. sedulo

Faciam. sed Ctesiphonem video: latus est

De amica. Sa. quid, quod te oro? Sy. paulisper mane.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Ctesipho fratrem laudat & commendat, agitque gratias abſentem pro accepto beneficio.

Iambici ſenarii.

Ctesipho, Syrus.

A *BS quivis homine, cum est opus, beneficium accipere gaudeas:*

Verum enimvero id demum juvat, si, quem æquom est facere, id

O frater, frater, quid ego nunc te laudem? satis cerio ſcio,

Nunquam ita magnifice quidquam dicam, id virtus quin ſu-

peret tua.

Itaque unam hanc rem me habere præter alios præcipuam ar-

Fratrem homini nemini eſſe primarum artium magi principem

S. O Ctesipho. C. ô Syre, Æſchinus ubi eſt? S. ellum, te ex-

ſpectat domi. C. hem.

S. Quid eſt? C. quid ſit? illius operâ, Syre, nunc vivo. ſeſti-

vum caput!

Quin omnia ſibi poſt putarit eſſe præ meo commodo.

Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in ſe tranſ-

S. Nihil pote ſupra. C. quidnam fores crepuit? S. mane,

ipſe exit foras.

ſcitis

ACT

ACT. II. SCENÂ IV.

Colloquuntur fratres : agitur de pecunia reddenda lenoni, & paranda cœna.
Ejusdem generis.

Æschinus, Sannio, Ctesipho, Syrus. (occidi:

U Bl ille est sacrilegus? S. me quarit. numquidnam effert?

U Nil video. Æ. ehem, opportunè : te ipsum quærito. quid fit, Ctesipho?

tuto est omnis res. omittè vero tristitiem tuam.

Ego illam hercle verò omitto, qui quidem te habeam fratrem, ô mi Æschine!

Syre mi germane! ah, vereor coràm in os te laudare amplius.

id assentandi magis, quàm quò habeam gratum, facere existumes.

Age inepte, quasi nunc non norimus nos inter nos, Ctesipho.

mihi dolet, nos penè serò scisse, & penè in eum locum

mississe, ut, si omnes cuperent, nihil tibi possent auxiliarier.

Pudebat. Æ. ah, stultitia est istæc, non pudor : tam ob parvolam

penè è patria! turpe dictu. Deos quæso, ut istæc probi-

peccavi. Æ. quid ait tandem nobis Sannio? Sy. jam mitis est.

Ego ad forum ibo, ut hunc absolvam. tu intro ad illam, Ctesipho.

Syre, insta. Sy. eamus; namque hic properat in Cyprum.

S. ne tam quidem;

amvis etiam maneo otiosus hîc. Sy. reddetur, ne time.

At ut omne reddat. Sy. omne reddet, tace modò, ac sequere

hæc. S. sequor.

Heus, heus Syre. Sy. hem, quid est? C. obsecro hercle,

hominum istuc impurissimum

imprimùm absolvitote, ne, si magis irritatus fiet, (rim!

quæ ad patrem hoc permanet, atque ego tum perpetuò perie-

Non fiet: bono animo es. tu cum illâ te intus oblecta

interim,

lectulos jube sterni nobis, & parari cætera,

jam transactâ re convortam me domum cum opsonio.

ha quæso: quando hoc bene successit, hilarem hunc suma-

mus diem. *diem*

ACT. III. SCENÂ I.

Sollicitam inducit Solstratam, ob filiz, quæ ex Æschino gravida

vicinum partum. Iambici & Trochaici octonarii.

Sostrata, Canthara.

Obscuro, mea nutrix, quid nunc fiet? *C.* quid fiat, rogam.
Rectè e de pol, spero. S. modò dolores, mea tu, occipium
 primulum. *(pepereris)*

C. Jam nunc times, quasi nunquam adfuersis, nunquam tuus
S. Miseram me, neminem habeo, solæ sumus: Geta autem
 hic non adest:

Nec quem ad obstetricem mittam, nec qui accersat Æschinum.

C. Pol is quidem jam hic aderit: nam nunquam unum inter
 mittit diem, *(dium)*

Quin semper veniat. S. solus mearum miseriarum est remedium.

C. E re natâ melius fieri haud potuit, quàm factum est, heras.

Oblatum quando vitium est, quod ad illum attinet potissimum.

Talem, tali genere atque animo, natum ex tantâ familia.

S. Ita pol est, ut dicis. saluus nobis, Deos quaeso, ut fiet.

ACT. III. SCENA II.

Arg. Geta, Sostratæ servulus commotior, heræ nunciat Æschinum
 alio captum amore, puellam eripuisse lenoni.

Ejusdem generis, inserto quaternario.

Geta, Sostrata, Canthara.

Nunc illud est, quod, si omnes omnia sua consilia conferant.

Atque huic malo salutem querant, auxilii nihil afferant.

Quod mihi que, heraque, filia que herili est. vix misero mihi.

Tot res repente circumvallant, unde emergi non potest,

Vis, egestas, injustitia, solitudo, infamia. (impium)

Hocine seclum? ô scelera! ô genera sacrilega! ô homines!

S. Me miseram! quidnam est, quod sic video timidum
 properantem Getam? *(ricord)*

G. Quem neque fides, neque iusjurandum, neque illum mihi.

Repressit, neque reflexit, neque quod partus instabat prope,

Cui miserae indignè per vim vitium obtulerat. S. non intellexit.

Satis quæ loquatur. C. propius, obsecro, accedamus, Sostrata.

G. ah,

Me miserum, vix sum compos animi, ita ardeo iracundiâ.

Nihil est, quod malim, quàm totam familiam dari mihi obnoxiam.

*Ut iram hanc in eos evomam omnem, dum agritudo hanc
 recens:*

Satis mihi id habeam supplicii, dum illos ulciscar modò.

Seni animam primum exstinguerem ipsi, qui illud produxit.

nam autem Syrum impulsorem, vah, quibus illum lacerarem
modis! (siatuerem,

ablimem medium primum arriperem, & capite in terram
cerebro dispergat viam.

adolefcenti ipsi eriperem oculos, posthac precipitem darem.

interos ruerem, agerem, raperem, tunderem, & prosternerem.

ad cesso hoc malo heram impertiri propere? S. revocemus. Geta.

G. hem! (querito:

quisquis es, sine me. S. ego sum Sostrata. G. ubi ea est? teipsam

exspecto. oppidò opportunè te obtulisti mi obviàm,

Hera. S. quid est? quid trepidas? G. hei mihi! S. quid fe-

stinàs, mi Geta?

animam recipe. G. prorsus. S. quid istuc prorsus ergo est?

G. perimus. (jam, Geta?

istum est. S. eloquere ergo, obsecro te, quid sit. G. jam. S. quid

Ejchinus. S. quid is ergo? G. alienus est ab nostrâ fami-

liâ. S. hem,

erit, quare? G. amare coepit aliam. S. vae miserae mihi!

Neque id occultè fert. à lenone ipse eripuit palàm.

Satin' hoc certum est? G. certum. hisce oculis egomet vidi;

Sostrata. S. ah, (Ejchinum,

de miseram! quid credas jam? aut cui credas? nostrumne E-

stram vitam omnium, in quo nostræ spes opesq; omnes sitæ

ant, qui sine hac jurabat se unum nunquam victurum diem,

si se in sui gremio positurum puerum dicebat patris,

obsecraturum, ut liceret hanc sibi uxorem ducere!

Hera, lacrimas mitte, ac potius, quod ad hanc rem opus est,

porro prospice. (nusne es? an

iamurne, an narremus cuipiam? C. au, au mi homo, sa-

proferendum tibi videtur esse usquam? G. mihi quidem

non placet.

primum, illum alieno animo à nobis esse, res ipsa indicat.

si hoc palàm proferimus, ille inficias ibit, sat scio;

fama, & gnatae vita in dubium veniet. tum si maxumè

natur, cum amet aliam, non est utile hanc illi dari.

propter quoquo pacto tacito est opus. S. ab. minimè gentium.

faciam. G. quid ages? S. proferam. G. hem, mea Sostra-

ta, vide quam rem agas. (est:

ore res loco non potis est esse, quàm in hoc, quo nunc sita

Primum indotata est: tum præterea, quæ secunda ei dos erat, Perit: pro virgine dari nuptum non potest. hoc reliquum est. Si inficias ibit, testis mecum est annulus, quem amiserat. Postremò, quando ego conscia mihi sum, à me culpam esse bene procul, (nam; Geia Nec precium, neque rem ullam intercessisse illâ aut me indigni Experiar. G. quid istic? accedo, ut melius dicas. s. tu, quantum potes,

Abi, atq; Hegioni cognato huius rem enarrato omnem ordine. Nam is nostro Simulo fuit summus, & nos coluit maxime.

G. Nam hercle alius nemo respicit nos. s. propera tu, mea Canthara:

Curre, obstetricem arcesse, ut, cum opus sit, ne in morâ nobis sit.

ACT. III. SCENA III.

Arg. Malè est Demeæ, quodd filium Ctesiphonem audiverit una adfuisse cum eripuerit mulierem Æschinus. Iambici senarii.

Demea.

D*isperii. Ctesiphonem audivi filium Unâ fuisse in raptione cum Æschino. Id misero restat mihi mali, si illum potest, Qui alicui rei est, etiam ad nequitiam eum abducere. Ubi ego illum queram? credo abductum in ganeum Aliquò. persuasit ille impurus, sat scio. Sed eccum Syrum ire video. hinc scibo jam, ubi sit. Atque hercle hic de grege illo est: si me senserit Eum queritare, nunquam dicet carnufex. Non ostendam id me velle.*

ACT. III. SCENA IV.

Arg. Commendatur Ctesipho, vituperantur Micio & Æschinus: ceterum utrumq; Syrus facit. Demea autem narratione virtutum Ctesiphonis plurimum gaudet. Eiusdem generis.

Syrus, Demea.

O*mnem rem modò seni, Quo pacto haberet, enarramus ordine. Nil quidquam vidi latius. D. proh Jupiter, Hominis stultitiam! S. collaudavit filium: Mihi, qui id dedissem consilium, egit gratias. D. Disrumpor. S. argentum adnumeravit illico: Dedit præterea in sumtum dimidium minâ: Id distributum sanè est ex sententiâ. D. hem,*

Haec mandes, si quid rectè curatum velis.
 E. Ehem Demea, haud aspexeram te: quid agitur?
 D. Quid agatur? vestram nequeo mirari satù
 rationem. S. est bercle inepta, ne dicam dolo,
 atque absurda. Pisces ceteros purga, Dromo:
 congram istum maxumum in aquâ finito ludere
 cantisper: ubi ego rediero, exossabitur;
 prius nolo. D. haccine flagitia? S. mihi quidem non placent:
 Et clamo saepe. Salsamenta hæc, Stephanio,
 fac macerentur pulchrè. D. Di vestram fidem;
 Utrum studione id sibi habet, an laudi putat
 fore, si perdidit gnatum? vae misero mihi!
 Videre videor jam diem illum, cum hinc egens
 profugiet aliquò militatum. S. ò Demea,
 istuc est sapere, non quod ante pedes modò est,
 videre, sed etiam illa, quæ futura sunt,
 prospicere. D. quid? istac jam penes vos psaltria est?
 S. Ellam intus. D. eho, an domi est habiturus? S. credo, ut est
 Dementia. D. haccine fieri? S. inepta lenitas
 Patris, & facilitas prava. D. fratris me quidem
 Pudet, pigerque. S. nimum inter vos, Demea, ac
 Non, quia ades præsens, dico hoc, pernimum interest.
 Tu, quantus quantus, nihil nisi sapientia es:
 Ille somnium. sineres verò illum tu tuum
 Ecce hæc? D. sinerem illum? aut non sex totis mensibus
 Prius olfecissem, quàm ille quidquàm cœperit?
 S. Vigilantiam tuam tu mihi narras? D. sic fiet
 Modò, ut nunc est, quæso. S. ut quisq; suum vult esse, ita est.
 D. Quid eum? vidistin' bodie? S. iuumne filium?
 (Abigam hunc rus) jamdudum aliquid ruri agere arbitror.
 D. Satin' scis ibi esse? S. oh, qui egomet produxi. D. optumè est.
 Metui, ne hœreret hic. S. atque iratum admodum.
 D. Quid autem? S. adortus iurgio fratrem apud forum
 De psaltria istac. D. ain' verò? S. vah, nil reticuit:
 Nam, ut numerabatur fortè argentum, intervenit
 Homo de improvviso: cœpit clamare; Æschines,
 Haccine flagitia facere te? hæc te admittere
 indigna genere nostro? D. oh, oh, lacrimo gaudio.
 S. Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam.

D. *Salvus sit, spero, est similis majorum suum.* S. *huc.*

D. *Syre, praeceptorum plenus istorum ille.* S. *phy,*

Domi habuit, unde disceret. D. *fit sedulo:*

Nil praefermitto: consuefacio: denique

Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium

Jubeo, atq; ex aliis sumere exemplum sibi.

Hoc facito. S. *rectè sanè.* D. *hoc fugito.* S. *callidè.*

D. *Hoc laudi est.* s. *istac res est.* D. *hoc vitio datur.*

s. *Probissimè.* D. *porro autem.* s. *non hercle otium est*

Nunc mihi auscultandi. pisces ex sententiâ

Nactus sum: hi mihi ne corrumpantur, cautio est.

Nam id nobis tam flagitium est, quàm illa, Demea,

Non facere vobis, quæ modò dixi: Et, quod quæo,

Conserva ad eundem istunc præcipio modum.

Hoc falsum est, hoc adustum est, hoc lautum est parum:

Illud rectè, iterum sic memento: sedulo

Moneo, quæ possum pro meâ sapientiâ.

— *Postremo, tanquam in speculum, in patinas, Demea,*

Inspicere jubeo, Et moneo quid facto usu sit.

Inepta hac esse, nos quæ facimus, sentio.

Verùm quid facias? ut homo est, ita morem geras.

Numquid vix? D. *mentem vobis meliorem dari.*

S. *Tu rus hinc ibis?* D. *rectè.* s. *nam quid tu hic agas,*

Ubi, si quid bene præcipias, nemo obtemperet?

D. *Ego verò hinc abeo, quando is, quamobrem huc veneram,*

Rus abiit: illum curo unum: ille ad me attinet.

Quando ita volit frater, de istoc ipse viderit.

Sed quis illic est, quem video procul? estne Hegio

Tribulis noster? si satis cerno, is hercle est. vah.

Homo amicus nobis jam inde à puero. Di boni!

Ne illiusmodi jam magna nobis civium

Penuria est. homo antiquâ viriute ac fide:

Haud citò mali quid ortum ex hoc sit publicè.

Quàm gaudeo, ubi etiâ hujus generis reliquias

Restare video! vah, vivere etiâ nunc lubet.

Opperiâ hominem hic, ut salutem Et conloquar.

ACT. III. SCENA V.

Hegio docet Sostratæ filiam iniquè ab Æschino tractatam, ac tandem
nitiatam esse. Id factum nunc Demæ narrat. * Ejusdem generis.

Hegio, Geta, Demea, Pamphila.

Rob! Dî immortales, facinus indignum, Geta!

Quid narras? G. sic est factum. H. ex illan' familiâ

tam illiberale facinus esse ortum? ô Æschine,

vel haud paternum istuc dedisti. D. videlicet

De psaltriâ hac audiuit: id illi nunc dolet

Alieno; pater is nihili pendit. hei mihi!

Minam hic prope adesset alicubi, atque audiret hæc.

H. Nisi facient quæ illos æquom est, haud sic auferent.

G. In te spes omnis, Hegio, nobis sita est:

Te solum habemus: tu es patronus, tu pater:

Ille tibi moriens nos commendavit senex.

Si deseris tu, periiimus. H. cave dixeris:

Nec faciam, neque me satis piè posse arbitror.

D. Adibo. salvere Hegionem plurimum

habeo. H. ob, te querebam ipsum; salve, Demea.

D. Quid autem? H. major filius tuus Æschinus,

quem fratri adoptandum dedisti, neque boni,

Neque liberalis functus officium est viri.

D. Quid istuc est? H. nostrum amicum noras Simulum,

Atque æqualem? D. quid ni? H. filiam ejus virginem

Vitavit. D. bem! H. mane, nondum audisti, Demea,

Quod est gravissimum. D. an quidquam est etiam amplius?

H. Verò amplius: nam hoc quidem ferundum aliquo modo est.

Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia:

Humanum est. ubi scit factum, ad matrem virginis

Venit ipsus ultro, lacrumans, orans, obsecrans,

Fidem dans, jurans se illam ducturum domum.

Ignotum est, tacitum est, creditum est. virgo ex eo

Compresso gravida facta est. mensi' hic decimus est:

Ille bonus vir nobis psaltriâ, si Dîs placet,

Paravit, quicum vivat, illam deserat.

D. Pro certon' tu istuc dicis? H. mater virginis

In medio est, ipsa virgo, res ipsa: hic Geta

Intererea, ut captus est servorum, non malus,

Neque iners, alit illas; solus omnem familiam

Sustentat: hunc adduce, vinci: quare rem.

G. Imò hercle extorque, nisi ita factum est, Demea.
Postremò, non negabit, coràm ipsum cedo.

D. Pudet: nec, quid agam, neque quid huic respondeam,
Scio. **P.** miseram me! differor doloribus.

Juno Lucina, fer opem, serva me obsecro. **H.** hem!

Numnam illa, quaeso, parturit? **G.** certè, **Hegio.** **H.** hem!

Illac fidem nunc vestram implorat, Demea.

Quod vos vis cogit, id voluntate ut impetret.

Hac primum ut fiant, Deos quaeso, ut vobis decet;

Sin aliter animus voster est, ego, Demea,

Summâ vi defendam hanc, atque illum mortuum.

Cognatus mihi erat: unâ à pueris parvolis

Sumus educti: unâ semper militia & domi

Fuimus: paupertatem unâ pertulimus gravem.

Quapropter nitar, faciam, experiar, denique

Animam relinquam potius quàm illas deferam.

Quid mihi respondes? D. fratrem conveniam, **Hegio;**

Is quod mihi de hac re dederit consilium, id sequar.

H. Sed, Demea, hoc tu facito cum animo cogites,

Quàm vos facillimè agitis, quàm estis maxumè

Potentes, dites, fortunati, nobiles,

Tam maxumè vos equo animo aqua noscere

Oportet, si vos volitis perhiberi probos.

D. Redito. fient, quæ fieri equom est, omnia.

H. Decet te facere. Geta, duc me *in*rrò ad Sostratam.

D. Non me indidente hæc fiunt. utinam hoc sit modò

Defunctum. verùm nimia illac licentia

Profecto evadet in aliquod magnum malum.

Ibo, requiram fratrem, ut in eum hæc evomam.

ACT. III. SCENA VI.

Arg. **Hegio** Sostratam consolatur, & dilemmate consilium suum concludit.

Iambici senarii.

Hegio.

BONO animo fac sis, Sostrata, & istam, quod potes,

Fac consolere. ego Micionem, si apud forum est,

Conveniam, atque, ut res gesta est, narrabo ordine.

Si est, facturum ut sit officium suum,

Faciat: sin aliter de hac re est ejus sententia;

Respondeat mi, ut, quid agam, quamprimum sciam.

ACT. IV. SCENA I.

Arg. Probi adolescentis ingenium moresque hâc scenâ exprimuntur, Syrus Ctesiphonem instituit, quemadmodum respondere debeat patri: initio scenæ ostendit non rarò contingere, ut filii optent parentum absentiam, si quando solutius vivere, & genio indulgere statuerint.

Iambici octonarii, & quaternarii.

Ctesipho, Syrus.

A IN' patrem hinc abisse rus? S. jamdudum. C. dic sodes. S. apud villam est. (dem,

Nunc cum maxumè operis aliquid facere credo. C. utinam qui-
Quod cum salute ejus fiat, ita se defatigarit velim,

Ut triduo hoc perpetuo prorsum è lecto nequeat surgere. (diem
S. Ita fiat, & istoc si quid potis est rectius. C. ita. nam hunc
Misere nimis cupio, ut cæpi, perpetuum in lætitiâ degere.

Et illud rus nullâ aliâ causâ tam malè odi, nisi quia propè est:
Quod si abesset longius,

Prius nox oppressisset illuc, quàm huc revorti posset iterum.

Nunc, ubi me illuc non videbit, jam huc recurret, sat scio:

Rogabit me, ubi fuerim; quem ego hodie toto non vidi die:
Quid dicam? S. nihilne in mentem? C. nunquam quidquam.

S. tanto nequior.

Cliens, amicus, hospes, nemo est vobis? C. sunt: quid postea?

S. Hisce opera ut data sit. C. quæ non data sit? non potest
fieri. S. potest.

C. Interdiu: sed si hic pernocto, causæ quid dicam, Syre?

S. Vah, quàm vellem etiam noctu amicis operam mos esset dari.

Quin tu otiosus es: ego illius sensum pulchrè calleo. (modo?

Cum servit maxumè, tam placidum quàm ovem reddo. C. quo-

S. Laudarier te audit libenter. facio te apud illud deum:

Virtutes narro. C. meas? S. tuas. homini illico lacrumæ cadunt,
Quasi puero, gaudio. hem tibi autem. C. quidnam est? S. lu-
pus in fabulâ.

C. Pater adest? S. ipsu'st. C. Syre, quid agimus? S. fuge
modò intrò: ego videro. (desinas?

C. Si quid rogabit, nusquam tu me: audistin'? S. potin' ut

ACT. IV. SCENA II.

Arg. Queritur Deimea, quod fratrem non repererit: idem à Syro delu-
ditur, locum in quo sit frater, bitariam describente.

Trochaici octonarii.

Deimea,

Demea, Ctesipho, Syrus.

Næ ego homo sum infelix! primum fratrem nusquam invenio gentium:

Præterea autem, dum illum quero, à villâ mercenarium Vidi: is filium negat esse ruri: nec quid agam, scio.

C. Syre. S. quid ais? C. men' querit? S. verum. C. perii.

S. quin tu animo bono es.

D. Quid hoc, malum, infelicitatis? nequeo satis decernere: Nisi me credo huic esse natum rei, ferendis miseriis.

Primus sentio mala nostra: primus rescisco omnia:

Primus porro obnuncio. agrè solus, si quid fit, fero.

S. Rideo hunc: primum ait se scire: is solus nescit omnia.

D. Nunc redeo: si fortè frater redierit, viso. C. Syre, Obsecro, vide ne ille huc prorsus se irruat. S. etiam taces?

Ego cavebo. C. nunquam hercle hodie ego istuc committam tibi.

Nam me jam in cellam aliquam cum illâ concludam. id tantissimum est.

(Syrus.)

S. Age, tamen ego hunc amovebo. D. sed eccum sceleratum.

S. Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest.

Scire equidem volo, quot mihi sint domini. quæ hæc est miseria?

D. Quid ille gannit? quid volt? Quid ais, bone vir? hem, est frater domi?

(quid tibi est?)

S. Quid, malum, Bone vir, mihi narras? equidem perii.

S. Rogitas? Ctesipho me pugnis miserum & istam psaltriam

Usque occidit. D. hem, quid narras? S. hem, vide ut discilabrum.

D. Quamobrem? S. me impulsore hanc entam esse ait. D. tu eum rus hinc modò

Produce aiebas? S. factum. verum venit post insaniens:

Nibil pepercit. non puduisse verberare hominem senem,

Quem ego modò puerum tantillum in manibus gestavi meis?

D. Laudo, Ctesipho: patrissas. abi, virum te judico.

S. Laudas? næ ille continebit posthac, si sapiet, manus. (lum)

D. Fortiter. s. perquam; quia miseram mulierem & me servum

Qui referire non audebam, vicit: hui, perfortiter! (capu)

D. Non potuit melius. idem, quod ego, sensit, te esse huic

Sed esne frater intus? S. non est. D. ubi illum quæram, cogit

S. Scio ubi sit. verum hodie nunquam monstrabo. D. hui

quid ais? S. ita.

D. D.

Diminuetur tibi quidem jam cerebrum. S. at nomen nescio
 lius hominis, sed locum novi ubi sit. D. dic ergo locum.
 Nostin' porticum apud macellum hanc deorsum? D. quidni
 Præterito hac rectâ plateâ sursum. ubi eò veneris, (noverim?
 Trivus deorsum versus est, hac præcipitato: postea
 est ad hanc manum sacellum: ibi angiportum proptèr est
 Quonam? S. illic, ubi etiam caprificus magna est: D. no-
 vi. S. hac pergit. (vah,
 D. Id quidem angiportum non est pervium. S. verum hercle.
 Resen' hominem me esse? erravi. in porticum rursus redi.
 Hanc hac multo propius ibis & minor est erratio.
 Cratini hujus ditis ædes? D. scio. S. ubi eas præterieris,
 Ad sinistram hac rectâ plateâ: ubi ad Dianæ veneris, (cum
 ad dextram: prius, quàm ad portam venias, apud ipsam la-
 pisstrilla, & ex adversum fabrica: ibi est. D. quid ibi facit?
 Lectulos in sole ilignis pedibus faciundos dedit.
 Ubi potetis vos? bene sanè. sed cesso ad eum pergere:
 Isanè: ego te exercebo hodie, ut dignus es, silicernium.
 Eschinus odiosè cessat: prandium corrumpitur:
 Ctesiphon autem in amore est totus. ego jam prospiciam mihi.
 Nam jam adibo, atque unum quidquid, quod quidem erit bel-
 lissimum,
 Carum, & cyathos sorbillans paulatim hunc producam diem.

ACT. IV. SCENA III.

Heg. Rogat Micionem Hegio, ut Sofstratam adeat, narraturus illi suspi-
 cionem alienati à Pamphila Æschini, ortam esse propter ereptam
 Ctesiphoni psaltriam. *Lambici octonarii.*

Micio, Hegio.

(Hegio.

EGO in hac re nihil reperio, quomobrem lauder tantopere,
 Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum est,
 corrigo: (tant
 si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ita pu-
 blicè fieri injuriam, ultrò si, quam fecere ipsi, exposculant;
 ultro accusant. id quia non est à me factum, agi' gratias?
 Ab, minimè: nunquam te aliter, atque es, in animum in-
 duxi meum.

quæso, ut unâ mecum ad matrem virginis eas, Micio;
 et hæc istac eadem, quæ mihi dixti, tute dicas mulieri;
 suspicionem hanc propter fratrem ejus esse & illam psaltriam.

M. Si

M. Si ita æquom censes, aut si ita opus est facto, eamus. H. bene fac.
 { Nam & illi animum jam relevabis, quæ dolore ac miseriâ
 Tabescit; & tuo officio fueris functus. sed si aliter putas,
 Egomet narrabo quæ mihi dixi. M. imo ego ibo. H. bene fac.
 Omnes, quibû res sunt minu' secundæ, magi' sunt nescio quæ
 Suspiciosi: ad contumeliam omnia accipiunt magis: (mod.
 Propter suam impotentiam, se semper credunt neglegi.
 Quapropter teipsum purgare ipsi coram, placabilius est.
 M. Et rectè, & verum dicis. H. sequere me ergo hac intro
 M. maxumè.

ACT. IV. SCENA IV.

Arg. Dolet vehementer Æschinus in suspicionem venisse se apud So-
 stratam & Pamphilam, quod amare psaltriam cœperit, quam non
 sibi, sed fratri ut gratum faceret, à lenone eripuerat. Trochaici
 Iambici octonarii, Trochaicus unus quaternarius abundans syllaba.

Æschinus.

{ D. Isruciior animi. hoccine de improvviso mali mihi obijci
 Tantum, ut neque quid me faciam, nec quid agam, certum
 Membra metu debilia sunt: animus timore obstupuit: (her.
 Pestere consistere nihil consilii quit. vah,
 Quomodo me ex hac expediam turbâ?
 Tanta nunc suspicio de me incidit. neque ea immeritò.
 Sostrata credit mihi me psaltriam hanc emissee: id anus
 Mihi indicium fecit.
 Nam ut hinc fortè ea ad obstetricem erat missa, ubi vidi
 eam, illico
 Accedo, rogitò, Pamphila quid agat, jam partus adsiet;
 Eòne obstetricem accersat. illa exclamat, abi, abi jam, Æschine
 Satis diu dedisti verba, sat adhuc tua nos frustrata est fides.
 Hem, quid istuc obsecro, inquam, est? Valeas, habes illam
 quæ placet.

Sensi illico id illas suspicari: sed me reprobendi tamen,
 Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palam. (op.
 Nunc quid faciam? dicam fratris esse hanc? quod minime
 Usquam efferri. age, mitto: fieri potius est, ut ne quæ exeat
 Ipsam id metuo ut credant: tot concurrunt verisimilia:
 Egomet rapui: ipse egomet solvi argentum: ad me ablata
 est domum.

Hæc adeo meâ culpâ fateor fieri. non me hanc rem patri,
 Ut ut erat gesta, indicasse? exorassè, ut eam ducerem.

statum usque adhuc est: nunc porro, Æschine, expergiscere.
 hoc primum est: ad illas ibo, ut purgem me. accedam
 ad fores.

perii, borresco semper, ubi pultare hæcæ occipio fores miser.
 heus: Æschinus ego sum: aperire aliquis actutum ostium.
 nescio quis. concedam buc.

ACT. IV. SCENA V.

Mirè faceto commento novum incutit Æschino metum pater,
 ostendens alii viro nupturam Pamphilam. Tandem amoro ludo agere
 seriò incipiens, filii animum gaudio explet, futurum promittens, ut
 illam ipse duceret uxorem.

Trochaici octonarii, Iambici senarii & octonarii.

Micio, Æschinus.

TA, ut dixi, Sofrata, (sunt sciat.

Facite: ego Æschinum conveniam, ut quo modo acta hæc
 ad quis ostium hoc pultavit? Æ. pater hercle est: perii. M.
 Æschine.

Quid huic hic negoti est? M. tunc has pepulisti fores? tacet.

Cur non ludo hunc aliquantisper? melius est:

Quandoquidem hoc nunquam mihi ipse voluit credere.

Nil mihi respondes? Æ. non equidem istas, quod sciam.

M. Ita? nam mirabar quid hic negoti esset tibi.

Erubuit: salva res est. Æ. dic sodes, pater,

Tibi vero quid istic est rei? M. nihil mihi quidem.

Amicus quidam me à foro abduxit modò

Huc advocatum sibi. Æ. quid? M. ego dicam tibi.

Habitant hic quædam mulieres paupercule:

Ut opinor, has non nosse te, & certò scio:

Neque enim diu huc commigrarunt. Æ. quid tum postea?

M. Virgo est cum matre. Æ. perge. M. hæc virgo orba est patre:

Hic meus amicus illi genere est proximus:

Hæc leges cogunt nubere hanc. Æ. perii. M. quid est?

Æ. Nil: rectè: perge. M. is venit, ut secum avekat?

Nam habitat Miletii. Æ. hem, virginem ut secum avekat?

M. Sic est. Æ. Miletum usque, obsecro? M. ita. Æ. animo
 male est.

Quid ipsæ? quid aiunt? M. quid illas censes? nihil enim.

Commenta mater est, esse ex alio viro

Nescio quo puerum natum, neque eum nominat:

Præterea esse illum, non oportere huic dari.

Æ. Ebo,

Æ. Eho, nonne hæc iusta tibi videntur postea?

M. Non. Æ. obsecro, non? an illam hinc abducat, pater?

M. Quid illam ni abducat? Æ. factum à vobis duriter, Immisericorditerque, atque etiam, si est, pater, Dicendum magis apertè, inliberaliter.

M. Quamobrem? Æ. rogas me? quid illi tandem creditur Fore animi misero, qui illi consuevit prior, Qui infelix, haud scio, an illam miserè nunc amat, Cum banc sibi videbit præsens præsenti eripi, Abduci ab oculis? facinus indignum, pater!

M. Quâ ratione istuc? quis despondit? quis dedit?

Cui, quando nupsit? auctor his rebus quis est?

Cur duxit alienam? Æ. an sedere oportuit Domi virginem tam grandem, dum cognatus huc Illinc veniret, expectantem? hæc, mi pater, Te dicere æquom fuit, & id defendere.

M. Ridiculum! advorsumne illum causam dicere in,

Cui veneram advocatus? sed quid ista, Æschine,

Nostrâ? aut quid nobis cum illis? abeamus. quid est?

Quid lacrimas? Æ. pater, obsecro, ausculta. M. Æschine, diu omnia,

Et scio: nam te amo: quo magis, quæ agis, cura sunt mihi.

Æ. Ita velim me promerentem ames, dum vivas, mi pater,

Ut me hoc delictum admisisse in me, id mihi vehementer dolet.

Et me tui pudet. M. credo hercle: nam ingenium novi tuum

Liberale: sed vereor ne indiligens nimis sis.

In quâ civitate tandem te arbitrare vivere?

Virginem vitiaisti, quam te jus non fuerat tangere. (me)

Fam id peccatum primum magnum, magnum, at humanum

Fecere alii jape, item boni. at postquam id evenit, cedo,

Numquid circumspexi? aut numquid tute prospexi tibi,

Quid fieret, quâ fieret? si te ipsum mihi puduit dicere;

Quâ resciscerem? hæc dum dubitas, menses abierunt decem.

Prodidisti te, & illam miseram, & gnatum, quod quidem in te fuit.

Quid? credebas dormienti hæc tibi confecturos Deos?

Et illam sine tuâ operâ in cubiculum iri deductam domum?

Nolim cæterarum rerum te socordem eodem modo.

Bono animo es, duces uxorem hanc. Æ. bene! M. bono animo

es, inquam. Æ. pater,

fecro, num ludis tu nunc me? M. ego te? quamobrem?

Æ. nescio:

ia tam miserè hoc esse cupio verum, ideo vereor magis.

Abi domum, ac Deos comprecare, ut uxorem accersas: abi.

Quid? jamne uxorem? M. jam. Æ. jam? M. jam, quantum potest. Æ. Dî me, pater,

mes oderint, ni magi' te quam oculos nunc ego amo meos.

Quid? quam illam? Æ. aequè. M. perbenignè. Æ. quid?

ille ubi est Milesius?

Abiit, periit, navem ascendit. sed cur cessas? Æ. abi, pater:

potius Deos comprecare: nam tibi eos cerò scio,

quir melior multo es quam ego, obtemperaturos magis.

Ego eo intro, ut, quæ opu' sunt, parentur. tu fac, ut dixi,

si sapias.

Quid hoc negoti? hoc est patrem esse? aut hoc est filium esse?

frater aut sodalis esset, qui magi' morem gereret?

non amandus? hiccine non gestandus in sinu est? hem!

adeo magnam mi iniecit suâ commoditate curam,

forte imprudens faciam, quod nolit, sciens cavebo.

cesso ire intro, ne moræ meis nuptiis egomet siem.

ACT. IV. SCENA VI.

Demea ambulando fatigatus, de Syro queritur, quodd non aperte
satis commonstraverit locum, ubi frater esset Micio.

Iambici senarii.

Demea. **D**esessus sum ambulando. ut, Syre, te cum tuâ

Monstratione magnus perdat Jupiter.

reptavi usque omne oppidum, ad portam, ad lacum,

non? nec fabrica illic ulla erat, nec fratrem homo

(mea.) esse se aiebat quisquam. nunc verò domi

um obsidere est usque donec redierit.

ACT. IV. SCENA VII.

Demea, de vicio virgini oblato, & nuptiis resciscit: is fingitur
jam tumultuari, sed postea placatur. *Ejusdem generis.*

Micio, Demea.

Bo, illis dicam nullam esse in nobis moram.

D. Sed eccum ipsum. Te jamdudum quærò, Micio.

Quidnam? D. fero alia flagitia ad te ingentia

mi illius adolescentis. M. ecce autem. D. nova.

italia. M. obe, jam. D. ah, nescis qui vir sit. M. scio.

o stultie, tu de psaltriâ me somnias

Asere.

Agere. hoc peccatum in virginem est civem. M. scio.
 D. Ebo, scis, & patere? M. quidni patiar? D. dic mihi,
 Non clamas? non insanis? M. non. malim quidem.
 D. Puer natu' est. M. Di bene vortant. D. virgo nihil habet
 M. Audivi. D. & ducenda indotata est? M. scilicet.
 D. Quid nunc futurum est? M. id enim quod res ipsa fert:
 Illinc huc transferetur virgo. D. ô Jupiter!
 Istocchine pacto oportet? M. quid faciam amplius?
 D. Quid facias? si non ipsâ re tibi istuc dolet,
 Simulare certè est hominis. M. quin jam virginem
 Despondi: res composita est: fiunt nuptiæ:
 Demsi metum omnem. hæc magis sunt hominis. D. caterum
 Placet tibi factum, Micio? M. non, si queam
 Mutare: nunc, cum non queo, æquo animo fero.
 Ita vita est hominum, quasi, cum ludas tesseriis;
 Si illud, quod maxumè opus est jactu, non cadit,
 Illud, quod cecidit fortè, id arte ut corrigas.
 D. Corrector! nempe tuâ arte viginti minæ
 Pro psaltriâ periere: quæ, quantum potest,
 Aliquò abjicienda est; si non precio, gratiis.
 M. Neque est, neque illam sanè studeo vendere.
 D. Quid igitur facies? M. domi erit. D. prob divâ fidem!
 Merevix & materfamilias unâ in domo!
 M. Cur non? D. sanum te credis esse? M. equidem arbitror.
 D. Ita me Dii ament, ut video ego tuam ineptiam,
 Facturum credo, ut habeas quicum cantites.
 M. Cur non? D. & nova nupta eadem hæc discet? M. scilicet.
 D. Tu inter eas restim ductans saltabis. M. probè.
 D. Probè? M. & tu nobiscum unâ, si opus sit. D. bei mihi!
 Non te hæc pudet? M. jam verò omitte, Demæa,
 Tuam istanc iracundiam, atque ita, uti decet,
 Hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis.
 Ego hos conveniam, post redeo. D. ô Jupiter!
 Hancine vitam! hoscine mores! hanc dementiam!
 Uxor sine dote veniet: intus psaltria est:
 Domus sumtuosa: adolescens luxu perditus:
 Senex delirans: ipsa si cupiat Salus,
 Servare prorsus non potest hanc familiam.

ACT. IV. SCENA VIII.

Arg. Servorum licentiam in hac scena Terentius ostendit. Exit egregie porus Syrus, multum exultans, lautè se ac opiparè cœnatum esse : hunc Demea ob temulentiam impetit, & objurgat.

Ejusdem generis.

Syrus, Demea.

E Depol, Syrisce, te curasti molliter,

Lautèque munus administrasti tuum.

Abi. sed postquam intus sum omnium rerum satur,

inde ambulare huc libitum est. D. illud sis vide

exemplum disciplinæ ! S. ecce autem hic adest

pater noster. Quid sit ? quid tu es tristis ? D. ob, scelus !

Ob, jam tu verba fundis hîc sapientia ?

Tun' ? si meus esses. S. dis quidem esses, Demea,

et tuam rem constabilisses. D. exemplum omnibus

faciarem ut esses. S. quamobrem ? quid feci ? D. rogas ?

Quis turbâ, atque in peccato maximo,

quod vix sedatum satis est, potasti, scelus,

quasi re bene gestâ. S. sanè nollem huc exitum.

ACT. IV. SCENA IX.

Arg. Exitu Parasiti cujuspiam Ctesipho Demeæ proditur.

Ejusdem generis.

Dromo, Syrus, Demea.

HEUS Syre, rogat te Ctesipho, ut redeas. S. abi.

De. Quid Ctesiphonem hic narrat ? S. nihil. De. eho, carnufex,

Ctesipho intus ? S. non est. De. cur hic nominat ?

Est alius quidam, parasitaster parvulus ;

quid ? De. jam scibo. S. quid agis ? quò abis ? De. mitte me.

Noli, inquam. De. non manum abstines, mastigia ?

At tibi jam majoris cerebrum dispergam hîc ? S. abît.

Depol commissatorem haud sanè commodum,

inserui Ctesiphoni. quid ego nunc agam ?

At dum hæc filescent turbæ, interea in angulum

quò abeam, atque edormiscam hoc villi. sic agam.

ACT. V. SCENA I.

Arg. Cognito Ctesiphonis amore Demea exclamat, & Micionem jurat adoritur, ut liberorum corruptelam : per quem placatur tandem

et Eschino & Ctesiphoni.

Ejusdem generis.

K

Micio,

Micio, Demea.

P Arata à nobis sunt, ita ut dixi, Sostrata,
 Ubi vis. quisnam à me pepulit tam graviter fores?
D. Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamem,
 O cælum, ô terra, ô maria Neptuni! **M.** hem tibi, (querat)
 Rescivit omnem rem: id nunc clamat. ilicet,
 Parata lites: succurrendum est. **D.** eccum, adest
 Communis corruptela nostrum liberum.
M. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.
D. Repressi, redii, mitto maledicta omnia:
 Rem ipsam putemus. dictum hoc inter nos fuit,
 Ex te adeo est ortum, ne tu curares meum,
 Neve ego tuum. responde. **M.** factum est, non nego.
D. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
 Cur emis amicam, Micio? numquid minus
 Mihi idem jus equom est esse, quod mecum est tibi?
 Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
M. Non equom dicis; non: nam vetus verbum hoc quidem est
 Communia esse amicorum inter se omnia.
D. Facete! nunc demum istec nata oratio est.
M. Ausculta paucis, nisi molestum est, Demea.
 Principio, si id te mordet, sumtum filii
 Quem faciunt; quaeso, hoc facito tecum cogites:
 Tu illos duos olim pro re tollebas tuâ,
 Quod sati putabas tua bona ambobus fore:
 Et me tum uxorem credidisti scilicet
 Ducturum. eandem illam rationem antiquam obtine:
 Conserva, quære, parce, fac quamplurimum
 Illis relinquo. gloriam tu istam obtine:
 Mea, quæ præter spem evenere, utantur sine:
 De summa nihil decedet: quod hinc accesserit,
 Id de lucro putato esse omne. hæc si voles
 In animo verè cogitare, Demea,
 Et mihi, & tibi, & illis demseris molestiam.
D. Mitto rem: consuetudinem ipsorum. **M.** mave:
 Scio: istuc ibam. multa in homine, Demea,
 Signa insunt, ex quibus conjectura facile fit,
 Duo cum idem faciunt, sæpe ut possis dicere,
 Hoc licet impunè facere huic, illi non licet:

Non quò dissimilis res sit, sed quò is qui facit :
 Quae ego in illis esse video : ut confidam fore
 ut volumus. video sapere, intelligere, in loco
 erreri, inter se amare. scire est liberum
 ingenium, atque animum : quovis illos tu die
 reducas. At enim metuas, ne ab re sint tamen
 remissiores paulo. O noster Demea,
 Ad omnia alia aetate sapimus rectius :
 Solum unum hoc vitium adfert senectus hominibus ;
 Attentiores sumus ad rem omnes, quàm sat est :
 Quod illos sat aetas acuet. D. ne nimirum modò
 Sine tuae istae nos rationes, Micio.
 Et tuus iste animus equus subvortat. M. tace,
 Non fiet. mitte jam istaec : da te hodie mihi,
 Exporge frontem. D. scilicet, ita tempus fert,
 Faciendum est : caterum rus cras cum filio
 iam primo lucu ibo hinc. M. de nocte, censeo :
 Hodie modò hilarum te fac. D. Et istam psaltriam
 Haec illuc mecum hinc abstraham. M. pugnaveris.
 Et pacto prorsum illi alligâris filium :
 Modò facito, ut illam serves. D. ego istuc videro.
 Etque ibi favilla plena, fumi ac pollinis
 Equando sit faxo, Et molendo : præter hæc,
 Meridie ipso faciam ut stipulam colligat. (cet.
 Etiam excoctam reddam atque atram, quàm carbo est. M. pla-
 nius mihi videre sapere. atque equidem filium
 Etiam etiam si nolit, cogas, ut cum illâ una cubet.
 D. Derides ? fortunatus, qui isto animo sis.
 Ego sentio. M. ah, pergisne ? D. jam jam desino.
 Ergo intro, Et cui rei est, ei rei hunc sumamus diem :

ACT. V. SCENA II.

Demea cum videat non probari vulgò severitatem in liberos
 diversam institutionis viam meditatur, in qua persona Terentius
 indicat mitioribus se favere patribus. seculi sui moribus hoc magis
 concedens, quam quod ita faciendum esse existimet.

Trochaici, octonarii, catalectici.

Demea.

Unquam ita quisquam bene subductâ ratione ad vitam fuit,
 Quin res, aetas, usus semper aliquid apporet novi,
 Aliquid moneat : ut illa, quae te scire credas, nescias ;

Et, quæ tibi putâris prima, in experiundo ut repudies.

*Quod nunc mi evenit. nam ego vitam duram, quam vixi
usque adhuc,*

Prope jam excursu spatio mitto: id quamobrem? re ipsâ rep-

Facilitate nihil esse homini melius, neque clementiâ.

Id esse verum, ex me, atque ex fratre, cuius facile est noscere.

Ille suam semper egit vitam in otio, in conviviis:

Clemens, placidus, nulli lachrymâ os, arridere omnibus:

Sibi vixit: sibi sumtum fecit: omnes benedicunt, amant.

Ego ille agrestis, sævus, tristis, parcus, truculentus, tenax,

Duxi uxorem: quam ibi miseriam vidi? nati filii,

Alia cura: heidâ autem, dum studeo illis ut quamplurimum

Facerem, contrivi in quarundo vitam, atque etatem meam:

Nunc exactâ etate hoc fructi pro labore ab iis fero,

Odium. ille alter sine labore patria potitur commoda:

Illum amant, me fugitant: illi credunt consilia omnia:

Illum diligunt: apud illum sunt ambo. ego desertus sum.

Illum, ut vivat, optant; meam autem mortem expectant

Ita eos meo labore eductos maximo, hic fecit suos

Paulo sumtu: miseriam omnem ego capio; hic potitur gaudia.

Age, age, nunc jam experiamur porro contra, ecquid ego possim

Blandè dicere, aut benignè facere, quando huc provocat.

Ego quoque à meis me amari & magni pendi postulo.

Si id sit dando atque obsequendo, non posteriores feram.

Deerit: id meâ minime refert. qui sum natu maximus.

ACT. V. SCENA III.

Arg. Demea absurde contra ingenium suum blandus esse conatur.

Iambicè senarij.

Syrus, Demea.

HEUS Demea, rogat frater, ne abeas longius. *(agitur)*

D. Quis homo? ô Syre noster, salve: quid fit?

S. Rectè. **D.** optime est. jam nunc hac tria primum addidi

Præter naturam, O noster, Quid fit? Quid agitur?

Servom laud inliberalem præbes te, & tibi

Lubens bene faxim. S. gratiam habeo. D. atqui, Syre,

Hoc verum est, & ipsâ re experiere propediem.

ACT. V. SCENA IV.

Arg. Pergit esse commodus Demea, ut institi erat.

Ejusdem generis.

Geta, Demea.

HERA, ego huc ad hos proviso, quàm mox virginem
Accersant. sed eccum Demeam. Salvus sis.

D. Oh, qui vocare? G. Geta. D. Geta, hominem maximi
pretii esse te hodie judicavi animo meo.

Nam is mihi profectò est servus spectatus satis,
cui dominus curæ est, ita uti tibi sensi, Geta:

Et tibi ob eam rem, si quid usus venerit,
Lubens bene faxim. meditor esse affabilis,
Et bene procedit. G. bonus es, cum hæc existumas.

D. Paulatim plebem primulum facio meam.

ACT. V. SCENA V.

Arg. Nuptiarum mora offenditur Æschinus; hunc Demea blande
alloquitur: & maceriam dirui jubet, quâ puerperam traducat.

Ejusdem generis.

Æschinus, Demea, Syrus, Geta.

O Ccidunt me, equidem: dum nimi' sanctas nuptias
Student facere, in apparando consumunt diem.

D. Quid agitur, Æschine? Æ. ehem, pater mi, tu hic eras?

D. Tuus hercle verò & animo, & naturâ pater,

Qui te a. nat. plus quàm hosce oculos. sed cur non domum

Uxorē accerfis? Æ. cupio: verum hoc mihi mora est,

Tibicina, & hymæneum qui cantent. D. eho.

Vin' tu huic seni auscultare? Æ. quid? D. missa hæc face,

Hymenæum, turbas, lampadas, tibicinas:

Atque hanc in horto maceriam jube dirui,

Quantum potest; hæc transfer, unam fac domum:

Transduce & matrem & familiam omnem ad nos. Æ. placet,

Pater lepidissime. D. euge, jam lepidus vocor.

Ut ares fient perviæ: turbam domum

Adducet, sumptum admittet: multa: quid meâ?

Ego lepidus in eo gratiam. jube nunc iam

Dimiseret illi Babylo viginti minas.

Pre, cessas ire, ac facere? S. quid ergo? D. dirue.

Illas, abi, & traduce. G. Dii tibi, Demea,

Ne faciant, cum te video nostræ familie

Am ex animo factum velle. D. dignis arbitror.

Quid tu ais? Æ. sic opinor. D. multo rectius est,

Quam illam puerperam nunc duci hæc per viam

Ægrotam. Æ. nihil enim vidi melius, mi pater.

D. Sic soleo. sed eccum, Micio egreditur fores.

ACT. V. SCENA VI.

Arg. Micioni suadetur, ut uxorem ducat Sostratam, ac vix tandem persuadetur: & non sine risu spectantium, Demea, præter naturam facilis esse studet. *Iambici senarii & ostonarii.*

Micio, Demea, Æschinus.

Jubet frater? ubi is est? tunc jubes hoc, Demea?

D. Ego vero jubeo, & hac re & aliis omnibus

Quàm maxumè unam facere nos hanc familiam;

Colere, adjuvare, adjungere. Æ. ita quaeso, pater.

M. Haud aliter censeo. *D.* imo hercle ita nobis decet.

Primum hujus uxoris est mater. *M.* quid postea?

D. Proba & modesta. *M.* ita aiunt. *D.* natu grandior.

M. Scio. *D.* parere jam diu hæc per annos non potest:

Nec, qui eam respiciat, quisquam est: sola est. *M.* quam hic rem agit?

D. Hanc te æquum est ducere, & Te operam, ut fiat, dare.

M. Me ducere autem? *D.* te. *M.* me? *D.* te, inquam.

M. ineptis. *D.* si tu sis homo,

Hic faciat. Æ. mi pater. *M.* quid? tu autem huic, asine, auscultas? *D.* nihil agis. *(pater.)*

Fieri aliter non potest. *M.* deliras. Æ. sine te exorem, mi

M. Insanis? aufer. *D.* age, da veniam filio. *M.* sati' sanus est

Ego novus maritus anno demum quinto & sexagesimo

Fiam, atque anum decrepitam ducam? idne estis auctores mihi?

Æ. Fac: promisi ego illis. *M.* promisti autem? de te largitor, pater.

D. Age, quid, si quid te majus oret? *M.* quasi non hoc sit maximum. *(omittitur.)*

D. Da veniam. Æ. ne gravere. *D.* fac, promitte. *M.* non

Æ. Non, nisi te exorem. *M.* vis est hæc quidem. *D.* age prelixe, Micio. *(à vitâ mis.)*

M. Esi hoc mihi pravum, ineptum, absurdum, atque alienum

videtur; si vos tantopere istuc volitis, fiat. Æ. bene facis:

Merito te amo. *D.* verum quid ego dicam? hoc confit quod volo

Quid nunc quod restat? Hecio his est cognatus proximus,

affinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi decet.

M. Quid facere? *D.* agelli est hic sub urbe paululum, quod locitas foras: *(est, tam.)*

Huic demus, qui fruatur. *M.* paululum id autem? *D.* si multum

Faci-

sciendum est: pro patre huic est, bonus est, noster est; recte datur.
 Postremo, non meum illud verbum facio, quod tu, Micio,
 & sapienter dixti dudum: vitium commune omnium est,
 quod nimium ad rem in senectâ attenti sumus, hanc maculam
 nos decet

fugere. dictum est verè, & ipsâ re fieri oportet.

Quid istic? dabitur quidem, quando hic volt. Æ. mi pater.

Nunc tu mihi es germanus pariter corpore & animo. M. gau-

deo. D. Suo sibi gladio hunc jugulo.

ACT. V. SCENA VII.

Servis libertas, filiis dantur uxores. Micioni narrat Demea, cur
 iam repente mores mutaverit, in cujus persona Terentius nobis ridi-
 cula prodigalitatis exempla proponit. Trochaici octonarii.

Syrus, Demea, Micio, Æschinus.

Actum est, quod iusti, Demea.

D. Frugi homo es. ego edepol hodie, meâ quidem sententiâ,

Micio, Syrum fieri, esse æquom, liberum. M. istunc liberum?

Quidnam ob factum? D. multa. S. ô noster Demea, edepol

vir bonus es:

istos vobis usque à pueris curavi ambos sedulo;

caui, monui, bene præcepi semper, quæ potui, omnia.

Res apparet. & quidem porro hæc; opsonare, cum fide

rum adducere, apparare de die convivium:

mediocris hominis hæc sunt officia. S. ô lepidum caput!

Postremo, hodie in psaltria istac emundâ hic adjutor fuit,

curavit: prodesse æquom est: alii meliores erant. (dem

que hic volti fieri. M. vin' tu hoc fieri? Æ. cupio. M. siqui-

vis; Syre, eho, accede huc ad me, liber esto. S. bene facis.

Quibus gratiam habeo, & seorsum tibi prætereâ, Demea.

Gaudeo. Æ. & ego. S. credo. utinam hoc perpetuum fiat

gaudium,

ut uxorem meam unâ mecum videam liberam. (filio

optumam quidem mulierem. S. & quidem tuo nepoti, hujus

primam mammam dedit hæc. D. berce vero serio,

quidem primam dedit, haud dubium quin emitti æquom fiet.

Ob eam rem? D. ob eam. postremo, à me argentum,

quanti est, sumito.

Dii tibi, Demea, omnes semper omnia optata offerant.

Syre, processisti hodie pulchrè. D. siquid m' oro, Micio,

Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paululum prae man-
Dederis, unde utatur : reddet tibi citò. M. istoc vilis.

Æ. Frugi homo est. S. reddam hercle : da modò. . . age, pa-
ter. M. post consulam.

D. Faciet. S. & vir optime. Æ. ô pater mi festivissime.

M. Quid istuc ? quæ res tam repenti mores mutavit tuos ?

Quod prolubium ? quæ istac subita est largitas ? D. dicam tibi.

Ut id ostenderem, quòd te isti facilem & festivum putant,

Id non fieri ex verâ vitâ, neque adeo ex æquo & bono,

Sed ex assentando, indulgendo, & largiendo, Micio.

Nunc adeo si ob eam rem vobis mea vita invisa est, Æschine,

Quia non iusta, iniusta, prorsus omnia omnino obsequor ;

Missa facio, effundite, emite, facite quod vobis lubet.

Sed si id vultis potius, quæ vos propter adolescentiam

Minu' videtis, magis impense cupitis, consulitis parùm,

Hæc reprehendere & corrigere me, & obsecundare in loco ;

Ecce me, qui id faciam vobis. Æ. tibi, pater, permittimus :

Plus scis, quid facto opus est. sed de fratre quid fiet ? D. sine,

Habeat : in istac finem faciat. Æ. istuc rectè. Plaudite.

PHORMIONIS PERSONÆ

Earumque Interpretatio.

Phormio, parasitus, Σκῶς φαρμῶν, à sarmentis, & codicibus ;
vel, ut vult Donatus, à sparteis fiscis & stramentis nauticis.

Demipho, senex, Σκῶς τῆς Δημῆς φῶς, populi claritas.

Chremes, senex, vide supra Andr.

Antipho, adolescens. Eunuch.

Phædria, adolescens. Eunuch.

Geta, servus. Adelp.

Davus, servus. Andr.

Dorio, leno, à gente, unde etiam Δωριᾶζεν.

Sophrone, nutrix. Eunuch.

Nausistrata, matrona, magnificum nomen à copiis navalibus,
quarum gloriâ populus Atheniensis aliquando floruit.

Cratinus, advocatus, à robore, quod est κρατῶς

Hegio,

egio, advocatus, Adelph.
rito, advocatus, Andr.

Sequentium Personarum tantum hic mentio fit.

Porcio, ancilla, ἀπὸ τῆς δούλης, à dama.

Phanium, adolescentula, ἀ παύουσα appareo.

M. ANTONII MURETI IN PHORMIONEM TERENTII.

Argumentum.

Chremes & Demipho fratres Athenienses erant : Chremes Athenis uxorem divitem ac bene dotatam duxerat Nauisstratam, & ex ea suscepit filium Phædriam. Habebat Nauisstrata, præter cæteras opes, maxima prædia in Lemno : eod igitur Chremes quotannis, ad ea locanda, capiendosque fructus commeabat. Dum illic residet, pauperculae cuiusdam mulieris amore correptus, eam quoque ducit uxorem & ex ea suscepit filiam Phanium : ac ne res emanaret, commutato nomine, Phormionem se Lemni vocari jubet. Detrahebat autem illam fructibus prætorum uxoris Atheniensis, quantum satis esset ad illam alteram unam cum filia nutriendam : deinde Athenas reversus, aut calamitatem, aut miseriaem, aut tale aliquid causabatur. Erat Demiphoni filius Antipho. Cum igitur Phanium quindecim jam haberet annos, conveniunt inter Chremes & Demipho, ut Chremes quidem & Lemniam uxorem & Phanium Athenas clanculum adduceret, Demipho vero Phanium filio uxorem daret : ejus rei causâ proficiscitur in Lemnum Chremes. Eodem tempore accidit, ut Demiphoni quoque iter esset in Ciliciam : abeuntes ambo Getæ (is Demiphoni servus erat) filios committunt suos. Profectis senibus, Phædria se statim citharistriae cujusdam amore implicat. Sed hoc erat incommodi, quod qui à lenone emeret, quod daret, nihil habebat. Interea, uxor è Lemno, quæ, propter paupertatem, viri minus sorte quàm solebat morantis adventum expectare non posset conscensâ navi, Athenas unâ cum filia & nutrice ipsius venit, quærunt Phormionem frustra Athenas : qui quenquam eo nomine nosset, reperiebatur nemo. Ibi mater (tanta eam ægritudo ceperat) moritur : ei successit una cum nutrice procurantem Phanium cum aspexisset Antipho, subito amore illius exarsit ; venit ad nutricem postridie, ut ejus sibi concubiam faceret, obsecrans : illa, se, nisi puellam uxorem duceret, facturam negat. Illi, cum & quidvis facere cuperet & patrem absentem videretur

Athenas

reretur parasitus Phormio hoc consilium dedit : lex erat Athenas, ut orbas puellas, qui eis genere proximi essent, ducerent ; aut si id nolle dotem eis dare cogerentur : Ego, inquit parasitus, simulabo, me patris virginis amicum fuisse, ideoque causam illius suscipere : vocabo te in iudicium tanquam illius cognatum tecumque lege agam ut eam ducas. Tu ita te defendes, ut mihi facilem victoriam præbeas ita condemnabere : sic fiet, ut & tu potiaris tuâ, & patre reverso paratam excusationem habeas. Ita fiunt omnia, ut parasitus suaferat. Confectis jam nuptiis, eodem die ambo redeunt senes : turbati uterque : ille quod filius indotatam uxorem se absente duxisset : hic quod vereretur, ne ereptâ sibi hac collocandæ filiae occasione, tota res fieret palam : eo ipso die, leno, citharistrix, quam Phædria amabat, dominus, nisi sibi pro ea triginta minæ darentur venditurum se eam minitabatur : ad eas conficiendas hanc fallaciam Geta confingit : ait senibus, se cum Phormione collocutum : Phormionem vero si sibi dotis triginta minæ darentur, paratum eam uxorem accipere quam duxisset Antipho : eam pecuniam à Chremete sumtam numerat Phormioni ; is eam Phædriæ, Phædria lenoni pro amica tradit. Cum hæc jam confecta essent agnoscitur Phanium. Ibi vero senes gaudere, quod quas nuptias ipsi facere moliebantur, ex ipsis absentibus atque inscientibus factæ essent : sed dolebant sibi periisse triginta minas. Eas, dum à Phormione, primo blanditiis, postea etiam per vim eripere conantur ; Phormio, qui jam de duabus Chremetis uxoribus, deque tota re intellexerat, inclamat Nausistratam ; eiq; aperit omnia. Illa, cum aliquandiu de viro conquesta esset, tandem placatur, filiique ipsius iudicio omnia se permissuram pollicetur.

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

*Chremetis frater aberat peregrè Demipho,
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clam habebat Lemni uxorem, & filiam ;
Athenis aliam conjugem, & amantem unicè
Gnatum fidicinam. Mater è Lemno advenit
Athenas, moritur. Virgo sola (aberat Chremes)
Fumus procurat. Ibi eam visam Antipho
Cum amaret operâ parasiti uxorem accipit.
Pater, & Chremes reversi fremere, dein minas
Triginta dant parasito, ut illam conjugem
Haberet ipse : argento hoc emitur fidicina.
Uxorem retinet Antipho à patruo agnitam.*

P. TERENTII PHORMIO.

TA LUDIS ROMANIS, L. POSTUMIO ALBINO, L. CORNELIO MERULA ÆDIL. CUR. EGERE L. AMBIVIVS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII, TIBIIS IMPARIBUS. TOTA GRÆCA APOLLIDORU EPIDICAZOMENOS. FACTA IV, C. FANNIO, M. VALERIO COSS.

PROLOGUS.

*Postquam poeta vetus poetam non potest
Retrabere à studio, & transdere hominem in otium;
Maledictis detertere, ne scribat, parat:
Qui ita dicitur, quas antehac fecit fabulas,
Cui esse oratione, & scripturâ levi,
Nusquam insanum scripsit adolescentulum
Viam videre fugere, & sectari canes,
Eam plorare, orare ut subveniat sibi.
Quid si intellexeret, cum stetit olim nova,
Prioris operâ magis stetisse. quàm suâ:
Nunc multo audacter, quàm nunc lædit, læderet.
Nunc si quis est, qui hoc dicat, aut sic cogitet,
Nunc si poeta non laceffisset prior,
Nullum invenire prologum potuisset novus
Nem diceret, nisi haberet, cui malediceret:
Sibi responsum hoc habeat; in medio omnibus
Viam esse positam, qui artem tractant musicam.
Et ad famem hunc ab studio studuit rejicere:
Et respondere voluit, non laceffere.
Maledictis si certasset, audisset bene:
Quod ab illo allatum est, sibi id esse relatum putet.
De illo jam finem faciam dicundi mihi,
Lucandi cum ipse de se finem non facit.
Nunc quid velim, animum attendite. apporto novam
Epidicazomenon quam vocant comœdiam
Græci, Latini Phormionem nominant;*

Quis

*Quia primas partes qui aget, is erit Pbormio
Parasitus, per quem res geretur maxumè.
Voluntas vostra si ad poetam accesserit,
Date operam, adesse aequo animo per silentium;
Ne simili utamur fortunâ, atque usi sumus,
Cum per tumultum noster grex motus loco est:
Quem actoris virtus nobis restituit locum,
Bonitasque vostra adiutans, atque equanimitas.*

ACT. I. SCENA I.

Arg. Davus exiens dicit adferre se quam debet Getæ pecuniam: hæc persona extra argumentum inducitur, cui rem gestam narraturus est Geta.
Iambici senarii.

Davus. *A* Micus summus meus & popularis Geta
Heri ad me venit: erat ei de ratiunculâ
Jampridem apud me reliquum pauxillulum
Nummorum: id ut conficerem. confeci: affero.
Nam herilem filium ejus duxisse audio
Uxorem: ei, credo, munus hoc conraditur.
Quam iniquè comparatum est, ii, qui minus habent,
Ut semper aliquid addant divitioribus.
Quod ille unciatim vix de demenso suo,
Suum defraudans genium, comparsit miser,
Id illa universum abripiet, haud existumans
Quanto labore partum. porro autem Geta
Ferietur alio munere, ubi hera pepererit:
Porro autem alio, ubi erit puero natalis dies,
Ubi initia hunc: omne hoc mater auferet:
Puer causa erit mittundi. sed videon' Getam?

ACT. I. SCENA II.

Arg. Geta narrat, quo sint profecti senes Demipho & Chremes, qua occasione cœperit amare Demiphonis filius Antipho.

Ejusdem generis.

Geta, Davus.

S I quis me quæret rufus — D. præstò est, desine. G. ob,
At ego obviam conabar tibi, Dave. D. accipe, hem:
Lectum est, conveniet numerus, quantum debui.
G. Amo te, & non neglexisse habeo gratiam.
D. Præsertim ut nunc sunt mores; adeo res redit:
Si quis quid reddit, magna habenda est gratia.

quid tu es tristis? G. egone? nescis quo in metu, &
 into in periculo simus. D. quid istus est? G. scies,
 ut tacere possis. D. abi sis, insciens:
 tu fidem in pecuniâ perspexeris,
 ei verba credere? ubi quid mihi lucri est
 fallere? G. ergo ausculta. D. hanc operam tibi dico.
 Senis nostri, Dave, fratrem majorem Chremem
 in? D. quidni? G. quid? ejus gnatum Phædriam?
 Tanquam te. G. evenit, senibus ambobus simul,
 illi in Lemnum ut esset, nostro in Ciliciam
 hospitem antiquom. is senem per epistolas
 exivit, modò non montes auri pollicens.
 Cui tanta erat res, & supererat? G. desinas:
 est ingenium. D. ob, regem me esse oportuit.
 Abeuntes ambo hîc tum senes me filiis
 inquant quasi magistrum. D. ô Geta, provinciam
 isti duram. G. mihi usus venit, hoc scio.
 mihi relinqui me Deo irato meo.
 advorsari primò: quid verbis opu'st?
 mi fidelis dum sum, scapulas perdidi.
 Venere in mentem mihi istac: namque inscitia est,
 adversum stimulum calces. G. cœpi his omnia
 mere, obsequi quæ vellent. D. scisti uti foro. *You know how*
 Noster mali nil quidquam primò. hic Phædria *to make the*
 continuo quandam nactus est puellulam *most of it.*
 charistriam: hanc amare cœpit perdite.
 serviebat lenoni impurissimo:
 que, quod daretur, quidquam: id curarant patres
 stabat aliud nihil, nisi oculos pascere,
 lari, in ludum ducere, & reducere:
 otiosi operam dabamus Phædria.
 quo hæc discebat ludo, exadversum illico
 strina erat quadam. hîc solebamus fere
 rumque eam opperiri, dum inde iret domum.
 terea dum sedemus illi, intervenit *illic*
 adolescens quidam lacrumans: nos mirarier:
 gamus, quid sit. nunquam aequè, inquit, ac modò
 expertas mihi onus visum est & miserum, & grave.
 doo quandam vidi virginem hîc vicinâ

Miseram,

Miseram, suam matrem lamentari mortuam.
 Ea sita erat exadvorsum: neque illi benevolens,
 Neque notus, neque cognatus, extra unam aniculam,
 Quisquam aderat, qui adjutaret funus. miseritum est.
 Virgo ipsa facie egregia. quid verbis opus est?
 Commbrat omnes nos. ibi continuo Antipho,
 Voltisne eamus visere? alius, censeo,
 Eamus, duc nos sodes. imus, venimus,
 Videmus. virgo pulchra: Sed quo magis diceret,
 Nihil aderat adjumenti ad pulchritudinem.
 Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida:
 Lacruma, vestitus turpis, ut, ni vis boni
 In ipsa inesset forma, hæc formam exstinguerent.
 Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
 Satis scita, inquit: noster verò. D. jam scio:
 Amare cepit. G. scin' quam? quò evadat, vide.
 Postridie ad anum recta pergit: obsecrat,
 Ut sibi ejus faciat copiam. illa enim se negat:
 Neque eum æquom ait facere: illam civem esse Atticam,
 Bonam, bonis progeneratam: si uxorem velit,
 Lege id licere facere: sin aliter, negat.
 Noster, quid ageret, nescire. Sed illam ducere
 Cupiebat, Sed metuebat absentem patrem.
 D. Non, si redisset, ei pater veniam daret?
 G. Ille indotatam virginem atque ignobilem
 Daret illi? nunquam faceret. D. quid sit denique?
 G. Quid fiat? est parasitus quidam Phormio,
 Homo confidens: qui, illum Dii omnes perduint,
 D. Quid is fecit? G. hoc consilium, quod dicam, dedit.
 Lex est, ut orba, qui sint genere proximi,
 Iis nubant: Sed illos ducere eadem hæc lex jubet.
 Ego te cognatum dicam, Sed tibi scribam dicam:
 Paternum amicum me adsimulabo virginis:
 Ad judices veniemus. qui fuerit pater,
 Quæ mater, quæ cognata tibi sit, omnia hæc
 Constringam: quod erit mihi bonum atque commodum.
 Cum tu horum nihil reselles, vincam scilicet.
 Pater aderit: mihi parata lites: quid mea?
 Illa quidam nostra erit. D. joculari audaciam!

quidem

G. Pa

G. Persuasum est homini : factum est : veniunt : vincimur :
 Duxit. D. quid narras ? G. hoc, quod audis. D. & Geta,
 Quid te futurum est ? G. nescio hercle. unum hoc scio :
 Quod fors feret, feremus aequo animo. D. placet :
 Hem, istuc viri est officium. G. in me omnis spes mihi est.
 D. Laudo. G. ad precatorem adeam, credo, qui mihi
 ore : nunc amitte quæso hunc : ceterum
 Post hac si quidquam, nihil precor. tantummodò
 Non addit, ubi ego hinc abiero, vel occidito.
 D. Quid pædagogus ille, qui citharistram ?
 Quid rei gerit ? G. sic, tenuiter. D. non multum habet
 Quid dei fortasse. G. imo nihil, nisi spem meram.
 D. Pater ejus rediit, an non ? G. nondum. D. quid ? senem
 Quoad expectatis vestrum ? G. non certum scio :
 Sed epistolam ab eo allatam esse audiui modò, &
 Ad portitores esse delatam : hanc petam.
 D. Numquid, Geta, aliud me vis ? G. ut bene sit tibi.
 Her, heus. nemon' huc prodit ? cape, da hoc Dorcio.

ACT. I. SCENA III.

Arg. Contendunt inter se adolescentes, uter eorum magis sit miser, unde
 tota hæc scena versatur in genere causæ demonstrativo.
 Trochaici & Iambici octonarii, & quaternarius unus.

Antipho, Phædria.

A Deon' rem redisse, ut qui mihi consultum optumè velit esse,
 Phædria, patrem ut extimescam, ubi in mentem ejus ad-
 venti venit ?
 Quid ni fuisset incogitans, ita eum expectarem, ut par fuit.
 Quid istuc est ? A. rogitas, qui tam audacis facinoris mi
 conscius sis ?
 Quod utinam ne Phormioni id suadere in mentem incidisset,
 Me me cupidum eò impulisset, quod mihi principium est mali.
 Non potitus essem : fuisset tum illos mihi agrè aliquot dies :
 Ut non quotidiana cura hæc angeret animum. P. audio.
 Dum expecto quàm mox veniat, qui hanc mihi adimat
 consuetudinem. (dolet.
 Aliis, quia desit quod amant, agrè est : tibi, quia supere est,
 amore abundas, Antipho.
 Nam tua quidem hercle certe vita hæc expetenda optandaq; est.
 Me Dî bene ament ; ut mihi liceat tam diu, quod amo, frui,

Jam

*Jam deprecisci morte cupio. tu conjicito cætera,
 Quid ego ex hac inopiâ nunc capiam, & quid tu ex istac copia
 Ut ne addam, quodd sine sumtu, ingenuam, liberalem nactus es
 Quodd babes, ita ut voluisti, uxorem sine malâ famâ : palam
 Beatus, ni unum desit, animus qui modeste istac ferat.
 Quodd si tibi res sit cum eo lenone, quocum mihi est, tum sentias
 Ita pleriq; ingenio sumus omnes : nostri nosmet pœnitet.
 A. At tu mihi contrâ nunc videre fortunatus, Phædria,
 Cui de integro est potestas etiam consulendi, quid velis ;
 Retinere, amare, amittere : ego in eum incidi infelix locum,
 Ut neque mihi ejus sit amittendi, nec retinendi copia.
 Sed quid hoc est ? videon' ego Getam currentem huc advenire
 Is est ipsus. hei, timeo miser, quam hic nunc mihi nunciet rem*

ACT. I. SCENA IV.

*Arg. Geta Antiphoni affert è Cilicia rediisse patrem : quo nuntio tan-
 tus injicitur metus malè sibi conscio adolescenti, ut subducatur illuc
 sese. Octonarii Trochaici Iambicique, senarii Iambici, & unus
 quaternarius cum senario hypercatalectico.*

Geta, Antipho, Phædria.

NULLUS es, Geta, nisi jam aliquod tibi consilium celere re-
 peris,

Ita subito nunc imparatum tanta te impendent mala :

Quæ neque uti devitem scio, neq; quomodo me inde extraham :

Nam non potest celari nostra diutius jam audacia :

Quæ si non astu providentur, me aut herum pessumdabunt.

A. Quidnam ille commotus venit ?

G. Tum, temporis punctum mihi ad hanc rem est : herus adest.

A. quid istuc mali est ?

G. Quod cum audierit, quod ejus remedium inveniam iracundiam

Loquarne ? incendam. taceam ? instigem. purgem me ? la-
terem lavem. (ciat animi)

Eheu me miserum ! cum mihi paveo, tum Antipho me exor-

Ejus me miseret : ei nunc timeo : is nunc me retinet. nam
absque eo esset,

Rectè ego mihi vidissem, & senis essem ultus iracundiam :

Aliquid convassassem, atq; hinc me conjicerem protinam in

A. Quam hic fugam aut furtum parat ? (det)

G. Sed ubi Antiphonem reperiam ? aut quâ querere insistam
viâ ?

Te nominat. A. nescio quod magnum hoc nuncio expecto
malum.
Ab, san' ne es? G. domum ire pergam: ibi plurimum est.
P. revocemus
Aminem. A. sta illico. G. hem!
tis pro imperio, quisquis es. A. Geta. G. ipse est, quem
volui obviam.
Cedo, quid portas, obsecro? atque id, si potes, verbo expedi.
Faciam. A. eloquere. G. modo apud portum. A. mecumne?
G. intellexti. A. occidi. G. hem!
Quid agam? P. quid ais? G. hujus patrem vidisse me,
patruum tuum (mis. r ?
Nam quod ego huic nunc subito exitio remedium inveniam
quid si eo mea fortuna redeunt, Phanium, abs te ut distrabar,
illa est mihi vita expetenda. G. ergo istac cum ita sint, An-
tipho,
magis te advigilare equum est. fortes fortunæ adjuvat.
Non sum apud me. G. atqui opus est nunc cum maxime
ut sis, Antipho:
um si senserit te timidum pater esse, arbitrabitur (parier.
meruisse culpam. P. hoc verum est. A. non possum immu-
Quid faceres, si aliud quid gravius tibi nunc faciundum foret?
Cum hoc non possum, illud minu' possem. G. hoc nihil est,
Phadria: ilicet:
quid conterimus operam frustra? quin abeo. P. & quidem
ego. A. obsecro,
quid si adsimulo? satin' est? G. garris. A. voltum contem-
plamini, hem,
tine sic est? G. non. A. quid si sic? G. propemodum. A. quid
sic? G. sat est,
um istuc serva, & verbum verbo, par pari ut respondeas,
animitate iratus suis sevidicis dictis protelet. A. scio.
Vi copatum te esse invitum, lege, judicio: teneas?
nam qui hic est senex, quem vides in ultimâ plateâ? A. ipse est.
um possum adesse, G. ab, quid agis? quò atis, Antipho?
ne, inquam. A. egomet me novi, & peccatum meum:
in te commendo Phanium, & vitam meam.
(det. Geta, quid nunc fiet? G. tu jam lites audies;
sistam plectar pendens, nisi quid me fefellerit.

Sed quod modò hic nos Antipbonem monuimus,

Id nosmetipsos facere oportet, Phædria.

P. Aufer mihi Oportet: quin tu, quid faciam, impera.

G. Meministin' olim ut fuerit vòstra oratio

In re incipiundâ ad defendendam noxiam?

Iustam illam causam, facilem, vincibilem, optumam.

P. Memini. G. bem, nunc ipsâ eâ est opus, aut, si quid potest

Meliore, & callidiorè. P. fiet sedulo.

G. Nunc prior adito tu: ego in insidiis hîc ero

Succenturiatus, si quid deficies. P. age.

ACT. I. SCENA V.

*Arg. Filium Antipbonem se absente uxorem duxisse admodum æger-
tert Demipho: à Phædria ille & Geta servo defenditur: ad postre-
mum Demipho convenire Phormionem constituit, ut injuriam cum
eo exposulet, qui ducendæ puellæ auctor fuerit.*

Iambici octonarii & senarii.

Demipho, Geta, Phædria.

I*Tâne tandem uxorem duxit Antipho injussu meo? (meum)*

Nec meum imperium, ac mitto imperium, non simulatam

Revereri saltem? non pudere? ô facinus audax! ô Geta

Monitor! G. vix tandem. D. quid mihi dicent? aut quam

causam reperient? (mibi)

Demiror. G. atqui reperi jam: aliud cura. D. an hoc dico

Inventus feci: lex coegit. audio: fateor. G. placet.

D. Verùm scientem, tacitum causam tradere adversariis,

Etiâne id lex coegit? P. illud durum. G. ego expediam: sim

D. Incertum est, quid agam, quia præter spem, atque incred-

bile hoc mihi obtigit. (tueri)

Ita sum irritatus, animum ut nequeam ad cogitandum insti-

Quamobrem omnes, cum secundæ res sunt maxumè, tan-

maxumè

Meditari secum oportet, quod pacto advorsam arumnam ser-

Pericla, damna, exsilia peregrè rediens semper cogitet,

Aut fili peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filia:

Communia esse hîc; fieri posse: ut ne quid animo sit novum

Quidquid præter spem eveniat, omne id deputare esse in lucro

G. O Phædria, incredibile est, quanto herum anteeo sapientia

Meditata mihi sunt omnia mea incommoda: herus si redierit

Molendum usque in pistrino: vapulandum: habendæ compedi-

opus ruri faciundum. horum nil quidquam accidet animo no-
vum :

Quidquid præter spem eveniet, omne id deputabo esse in lucro.

Sed quid cessas hominem adire, & blandè in principio alloqui ?

D. Phædriam mei fratris video filium mihi ire obviam.

P. Mi patrue, salve. D. salve. sed ubi est Antipbo ?

P. Salvum advenire — D. credo : hoc responde mihi.

P. Valet : hic est. sed satini omnia ex sententiâ ?

D. Vellem quidem. P. quid istuc est ? D. rogitas, Phædria ?

Bonas me absente hic consecistis nuptias.

P. Eho, an id succenses nunc illi ? G. artificem probum !

D. Egon' illi non succenseam ? ipsum gestio

Dari mi in conspectum, nunc suâ culpâ ut sciat

Lenem patrem illum factum me esse acerrimum.

P. Atqui nil fecit, patrue, quod succenses.

D. Ecce autem *similia* omnia : omnes congruunt : *similia*

Unum cognorū, omnes noris. P. haud ita est.

D. Hic in noxa est, ille ad defendendam causam adest.

Cum ille est, hic præsto est : tradunt operas mutuas.

G. Probè horum facta imprudens depinxit senex.

D. Nam ni hac ita essent, cum illo haud stares, Phædria.

P. Si est, patrue, culpam ut Antipbo in se admiserit,

Ex quâ re minus rei foret aut famæ temperans ;

Non causam dico, quin, quod meritus sit, ferat.

Sed si quis forte malitiâ fretus suâ

Insidias nostræ fecit adolescentiæ,

Ac vicit ; nostran' culpa ea est, an iudicum ?

Qui sæpe propter invidiam adimunt diviti,

Aut propter misericordiam addunt pauperi.

G. Ni nossem causam, crederem vera hunc loqui.

D. An quisquam iudex est, qui possit noscere

Tua iusta, ubi tute verbum non respondeas,

Ha ut ille fecit ? P. functus adolescentuli est

Officium liberalis : postquam ad iudices

Ventum est, non potuit cogitata proloqui :

Ha eum tum timidum ibi obstupescit pudor.

G. Laudo hunc : sed cesso adire quamprimùm senem ?

Here, salve : salvum te advenisse gaudeo. D. oh,

Bone custos, salve, columen vero familiæ,

Cui commendavi filium hinc abiens meum.

*G. Jamdudum te omnes nos accusare audio
Immeritò, & me horum omnium immeritissimò.*

Nam quid me in hac re facere voluisti tibi?

Servum hominem causam orare leges non sinunt.

Neque testimonii dictio est. D. mitto omnia.

Addo istuc: imprudens timuit adolescens: sino:

Tu servus. verum si cognata est maxumè,

Non fuit necesse habere; sed, id quod lex jubet,

Dotem dareiis; quæreretur alium virum.

Quà ratione inopem potiùs ducebat domum?

G. Non ratio, verum argenium deorat. D. sumeret

Alicunde. G. alicunde? nihil est dicto facilius.

D. Postremò, si nullo alio pacto, fenore.

G. Hui, dixti pulchrè, siquidem quisquam crederet

Te vivo. D. non, non sic futurum est; non potest.

Egone illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?

Nil suave meritum est. hominem demonstrarier

Mihi istum volo, aut, ubi habitet, demonstrarier.

G. Nempe Phormionem. D. istum patronum mulieris.

G. Jam faxo hic aderit. D. Antipho ubi nunc est? P. fori.

D. Abi, Phadria; eum require atque adduce hac. P. eo

Rectâ viâ quidem illuc. G. nempe ad Pamphilam. D. at

Ego Deos penates hinc salutatum domum

Devortar. inde ibo ad forum, atque aliquot mihi

Amicos advocabo, ad hanc rem qui adsint,

Ut ne imparatus sim, si adveniat Phormio.

ACT. II. SCENA I.

*Arg. Adducitur Phormio, ut factum defendat, qui hic se instruit cum
sene litigaturus. Trochaici octonarii catalecticis.*

Phormio, Geta.

(dum.

I*Tâne patris ais conspectum veritum hinc abiisse? G. admo-*

P. Phanium relictam solam? G. sic. P. & iratum senem?

G. Oppidò. P. ad te summa solum, Phormio, rerum redit:

Tute hoc intristi, tibi omne est exedendum: accingere.

G. Obsecro te. P. si rogabit. G. in te spes est. P. eccere,

Quid si reddet? G. tu impulisti. P. sic opinor. G. subveni.

P. Cedo senem: jam instructa sunt mihi in corde consilia omnia.

G. Quis

G. Quid ages? P. quid vis? nisi uti maneat Phanium, atque ex crimine hoc

Antiphonem eripiam, atq; in me omnem iram derivem senis?

G. O vir fortis, atque amicus. verum hoc sapsè, Phormio,

Treor, ne istac fortitudo in nervum erumpat denique. P. ab,

Non ita est: factum est periculum; jam pedum visa est via.

Quot me censes homines jam deverberasse usq; ad necem

Hospites? tum cives? quò magi' novi, tantò sepius.

Cedo dum, en unquam injuriarum audisti mihi scriptam dicam?

G. Quì istuc? P. quia non rete accipitri tenditur, neq; milio,

Qui malè faciunt nobis: illis, qui nil faciunt, tenditur:

Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur.

Aliis aliunde est periculum, unde aliquid abradi potest:

Mibi sciunt nihil esse. Dices, ducent damnatum domum.

Alere nolunt hominem edacem: & sapiunt meâ sententiâ,

Tro maleficio si beneficium summum nolunt reddere.

G. Non potest sati' pro merito ab illo tibi referri gratia.

P. Imo enim nemo sati' pro merito gratiam regi refert.

Tunc a symbolum venire, unctum, atq; lautum e balneis,

Misum ab animo; cum ille & curâ, & sumtu absumitur,

Dum tibi fit, quod placeat; ille ringitur, tu rideas?

Prior bibas, prior decumbas; cœna dubia apponitur?

G. Quid istuc verbi est? P. ubi tu dubites, quid sumas potissimum.

Hæc, cum rationem ineas, quàm sint suavia, & quàm cara sint;

Ea qui præbet, non tu hunc habeas planè præsentem Deum?

G. Senex adest, vide quid agas. prima coitio est acerrima:

Si eam sustinueris, postilla jam, ut lubet, ludas licet.

ACT. II. SCENA II.

Arg. Hæc scena concertationem habet Demiphonis & parasiti. Clam

patre uxorem duxerat Antipho: domum reversus pater illam vult

ejicere: contradicit Phormio.

Iambivi senarii.

Demipho, Geta, Phormio.

EN unquam cuiquam contumeliosius

Audistis factam injuriam, quàm hæc est mihi?

Adeste quæso. G. iratus est. P. quin tu hoc age. st.

Jam ego hunc agitabo. proh Deum immortalium!

Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho?

Hanc Demipho negat esse cognatam? G. negat.

P. Neque ejus patrem se scire, qui fuerit? G. negat.

D. Ipsum esse opinor, de quo agebam. sequimini.

P. Nec Stilphonem ipsam scire, qui fuerit? G. negat.

P. Quia egens relicta est misera, ignoratur parens,
Neglegitur ipsa. vide, avaritia quid facit.

G. Si herum insimulabis malitia, male audies.

D. O audaciam! etiamne ultro accusatum advenit?

P. Nam jam adolescenti nihil est quod succenseam,
Si illum minus norat: quippe homo jam grandior,

Pauper, cui opera vita erat, ruri fere

Se continebat: ibi agrum de nostro patre

Colendum habebat. saepe interea mihi senex

Narrabat, se hanc neglegere cognatum suum.

At quem virum? quem ego viderim in vitâ optimum.

G. Videas te, atque illum, ut narras. P. abi in malam crucem!

Nam ni ita eum existamsem, nunquam tam graves

Ob hanc inimicitias caperem in vestram familiam,

Quam is aspernatur nunc tam inliberaliter.

G. Pergin' bero absenti malè loqui, impurissime?

P. Dignum autem hoc illo est. G. ain' tandem, carcer? D. Geta.

G. Bonorum extortor, legum contortor. D. Geta.

P. Responde. G. quis homo est? bem. D. tace. G. absenti tibi

Tē indignas, seque dignas contumelias

Nunquam cessavit dicere bodie. D. ohe, desine.

Adolescens, primum abs te hoc bonâ veniâ peto,

Si tibi placere potu est, mihi ut respondeas:

Quem amicum tuum ais fuisse istum? explana mihi:

Ei qui cognatum me sibi esse diceret.

P. Proinde expiscare, quasi non nosset, D. nossem? P. ita.

D. Ego me nego: tu, qui ais, rédige in memoriam.

P. Eho, tu sobrinum tuum non noras? D. enecas:

Dic nomen. P. nomen? maxumè. D. quid nunc taces?

P. Perii hercle, nomen perdidi. D. hem, quid ais? P. Geta.

Si meministi id quod olim dictum est, subijce. bem,

Non dico: quasi non noris, tentatum advenis.

D. Egon' autem tentò? G. Stilpho. P. atque adeo, quid me?

Stilpho est. D. quem dixi? P. Stilphonem, inquam, noveram?

D. Neque ego illum noram, neque mihi cognatus fuit

Quisquam isto nomine. P. iiane? non te horum pudeat?

At si talentum rem reliquisset, decem,
D. Di tibi male faciant. P. primus esses memoriter
Progeniem vestram usque ab avo atque atavo proferens.
D. Ita ut dicis, ego tum cum advenissem, qui mihi
Cognata ea esset, dicerem: iidem tu face.
Celo, qui est cognata? G. eu noster, recte. heus tu, cave.
P. Dilucide expedi vi, quibus me oportuit
Malicibus. tum, id si falsum fuerat, filius
Iur non refellit? D. filium narras mihi?
Ius de stultitia dici, ut dignum est, non potest.
P. At tu, qui sapiens es, magistratus adi,
Malicium de eadem causa iterum at reddant tibi:
Quandoquidem solus regnas, & soli licet
Ite de eadem causa bis iudicium adipiscier.
D. Esi mihi facta injuria est, verumtamen
Ius quam lites sester, aut quam te audiam,
Iidem ut cognata si sit, id quo lex jubet *quod*
Ius dare, abduce banc, minas quinque accipe.
P. Ha, ha, ha, homo suavis! D. quid est? num iniquom postulo?
An ne hoc quidem ego adipiscar, quod jus publicum est?
P. Itane tandem, queso, item ut meretricem, ubi abusu sis,
Mercedem dare lex jubet ei, atque amittere? an,
Ut ne quid turpe civis in se admitteret
Propter egestatem, proxumo iussa est dari,
Ut cum uno aetatem degeret? quod tu vetas.
P. Ita, proxumo quidem: at nos unde? aut quamobrem? P. obe.
Alitum aiunt, ne agas. D. non agam? imo haud desinam,
Donec perfecero hoc. P. ineptis. D. sine modo.
P. Postremo tecum nihil rei nobis, Demipho, est:
Ius est damnatus gnatus, non tu: nam tua
Præterierat jam ad ducendum ætas. D. omnia hæc
Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere:
Aut quidem cum uxore hac ipsum prohibebo domo.
G. Iratus est. P. iute idem melius feceris.
D. Itane es paratus facere me adversum omnia
Infelix? P. metuit hic nos, tamen si sedulo
Dissimulat. G. bene habent tibi principia. P. quin, quod est
Ferendum fers? tuis dignum factis feceris,
Ut amici inter nos simus. D. egon' tuam expetam

Amicitiam? aut te visum, aut auditum velim?

P. Si concordabis cum illâ, habebis, quæ tuam Senectutem oblectet: respice ætatem tuam.

D. Te oblectet: tibi habe. P. minue verò iram. D. hoc age:

Satis jam verborum est. nisi tu properas mulierem Abducere, ego illam ejiciam: dixi, Phormio.

P. Si tu illam attigeris secus, quàm dignum est liberam, Dicam tibi impingam grandem: dixi, Demipho.

Si quid opus fuerit, heus, dõmo me. G. intellego.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Consultit Demipho advocatos super filii conjugio; unus suadet, dissuadet alter, tertius nihil dicit, qui se alterutri jungere debuit: versatur autem in deliberativo. Ejusdem generis.

Demipho, Gera, Hegio, Cratinus, Crito.

Q*uantâ me curâ, & solitudine afficit Gnatus, qui me & se hisce impedivit nuptiis!*

Neque mi in conspectum prodit, ut saltem sciam,

Quid de hac re dicat, quidve sit sententia.

Abi tu, visse redieritne jam, an nondum, domum.

G. Eo. D. videtis quo in loco res hæc fiet.

Quid ago? dic, Hegio. H. ego? Cratinum censeo,

Si tibi videtur. D. dic, Cratine. Cra. mene vis?

D. Te. Cra. ego, quæ in rem tuam sint, ea velim facias. mibi

Sic hoc videtur: quod te absente hîc filius

Egit, restitui in integrum, aquom est & bonum:

Et id impetrabis. dixi. D. dic nunc, Hegio.

H. Ego sedulo hunc dixisse credo. verum ita est,

Quot homines, tot sententiæ: suus cuique mos.

Mihi non videtur, quod sit factum legibus,

Rescindî posse: & turpe inceptum est. D. dic, Crito.

Cri. Ego ampliùs deliberandum censeo:

Res magna est. H. numquid nos vis? D. fecistis probè:

Incertior sum multo, quàm dudum. G. negant

Redisse. D. frater est expectandus mibi:

Is quod mihi dederit de hac re consilium, id sequar.

Percontatum ibo ad portum, quoad se recipiat.

G. At ego Antiphonem quaram, ut, quæ acta hîc sint, sciat.

Sed eccum ipsam video in tempore huc se recipere.

P H O R M I O.
ACT. III. SCENA I.

161

Arg. Antipho se vehementer incusat, quoddam consulto patri se subduxerit, & causam suam aliis tutandam dederit: rem totam denique ex Geta cognoscit. *Iambici cataleptici, & acataleptici octonarum, &c.*

Antipho, Geta. (randus.

F Nimvero, Antipho, multimodis cum istoc animo es vituperatus. Itane te hinc abiisse, & vitam tuam tutandam aliis dedisse? Alios tuam rem credidisti, magis quam te, animadversuros? Nam, ut ut erant alia, illi certe, quae nunc tibi domi est, consule. Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali: (res;
Curus nunc misera spes opesque sunt in te uno omnes sitae.

G. Et quidem, bere, nos jamdudum hic te absentem incusamus, qui abieris.

A. Te ipsum quarebam. *G.* sed eam causam nihilo magis defecimus.

A. Loquere, obsecro; quonam in loco sunt res & fortuna mea? Numquid patri subolet? *G.* nil etiam. *A.* ecquid spei porro est? *G.* nescio. *A.* ab.

G. Nisi Phaedria haud cessavit pro te eniti. *A.* nihil fecit novi.

G. Tum Phormio iidem in hac re, ut in aliis, strenuum hominem praebuit. (nem.

A. Quid is fecit? *G.* confutavit verbis admodum iratum se.

A. Eu Phormio. *G.* ego, quod potui porro. *A.* mi Geta, omnes vos amo.

G. Sic habent principia sese, ut dico: adhuc tranquilla res est: Mansurusque patruum pater est; dum hic adveniat. *A.* quid eum? *G.* ut aiebat,

De ejus consilio sese velle facere, quod ad hanc rem attinet.

A. Quantum metus est mihi, venire hic saluum nunc patruum, Geta: (tiam.

Nam per ejus unam, ut audio, aut vivam aut moriar sententiam.

G. Phaedria tibi adest. *A.* ubinam? *G.* eccum ab sua palatratra exit foras.

ACT. III. SCENA II.

Arg. Phaedria lenonem orat, ut venditam militi Pamphilam non tam cito abducendam tradat: se intra triduum nummos adnumeraturum, quos pro illius redemptione sit pollicitus.

Trochaici octonarum & Iambici, uno addito senario.

Phaedria, Dorio, Antipho, Geta.

Dorio, audi obsecro. *D.* non audio. *P.* parumper. *D.* quin omitte me. (millies.

A. Audi quod dicam. *D.* at enim taces jam audire eadem

- P. At nunc dicam, quod lubenter audias. D. loquere, audio.
- P. Nequeo te exorare, ut maneat triduum hoc? quò nunc abis?
- D. Mirabar, si mihi quidquam afferres novi. (metuo.)
- A. Hei, metuo lenonem, ne quid suo suat capiti. G. idem ego.
- P. Non mihi credis? D. harrolare. P. sin fidem do. D. fabula.
- P. Feneratum istuc beneficium pulchrè tibi dices. D. logi.
- P. Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc est. D. somnia.
- P. Experire, non est longum. D. contilenam eandem canis.
- P. Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu — D. garri modò.
- P. Adeon' ingenio esse duro te atque inexorabili,
- Ut neque misericordià neque precibus molliri queas?
- D. Adeon' te esse incogitantem atque impudentem, Phædria,
- Ut phaleratis distis ducas me, & meam ductes gratiis?
- A. Misericum est. P. hei, veris vincor. G. quàm uterque est similis sui?
- P. Neque, Antipho alià cum occupatus esset sollicitudine,
- Tum hoc esse mihi objectum malum? A. ah, quid istuc autem est, Phædria? (domi est.)
- P. O fortunatissime Antipho. A. egone? P. cui quod amas,
- Nec cum huiusmodi unquam usus venit ut conflictares malo.
- A. Mihin' domi'st? immo id quod aiunt, auribus teneo lupam.
- Nam neque, quomodo à me amittam, neque uti retineam, scio.
- D. Ipsum istuc mihi in hoc est. A. heia, ne parum leno sis.
- Numquid hic confecit? P. hiccine? quod homo inhumanissimus.
- Pamphilam meam vendidit. G. quid? vendidit? A. ait vendidit? (sua.)
- P. Vendidit. D. quàm indignum facinus, ancillam ære emtam.
- P. Nequeo exorare, ut me maneat, & cum illo ut mutet fidem.
- Triduum hoc, dum id, quod est promissum, ab amicis argentum aufero.
- Si non tum dederò, unam præterea horam ne oppertius sis.
- D. Obtunde. A. haud longum est id quod orat, Dorio: exorsine?
- sine:
- Idem hic tibi, quod bene pro meritis fueris, conduplicaverit.
- D. Verba istæ sunt. A. Pamphilamne hac urbe privari sinis?
- Tum præterea horum' amorem distrabi poterin' pati?
- D. Neq; ego, neq; tu. G. Di tibi omnes id, quod es dignus, ducis.
- D. Ego te complures, adversum ingenium meum, menses pollicitantem, & nil ferentem, flentem. nunc contra, omnia

per, qui det, neque lacrumet. da locum melioribus.
 Certe hercle, ego si satis commemini, tibi quidem est olim
 dies, (nego?
 am ad dares huic, praeputa. P. factum. D. num ego istuc
 Jam ea praeputiit? D. non, verum haec ei antecessit. A. non
 pudet (P. Dorio,
 itatis? D. minimè, dum ob rem. G. sterquilinum.
 tandem facere oportet? D. sic sum: si placeo, utere.
 Siccine hunc decipis? D. imo enimvero, Antipho, hic me
 decipit:
 hic me hujusmodi esse sciebat: ego hunc esse aliter credidi.
 me fefellit: ego isti nihilo sum aliter, ac fui. (mibi
 ut ut haec sunt, tamen hoc faciam: cras manè argentum
 dare se dixit: si mihi prior tu attuleris, Phædria,
 si lege utar, ut potior sit, qui prior ad dandum est. vale.

ACT. III. SCENA III.

Antipho Getam monet, ut argentum ^{inveniat} invenia, quod detur lenoni
 Phædria. Trochaici octonarii & unus Iambicus quaternarius.

Phædria, Antipho, Geta.

Uid faciam? unde ego nunc tam subito huic argentum
 inveniam miser,
 minu' nihilo est? quod, hic si pote fuisset exorariet
 lum hoc, promissum fuerat. A. itane hunc patiemur, Geta,
 mi miserum; qui me dudum, ut dixi, adjuerit comiter?
 (Sun
 ia, cum opus est, beneficium rursus ei experimur reddere?
 Scio equidem hoc esse equum. A. age ergo, solus servare
 hunc potes. (unde, edoce.
 Quid faciam? A. invenias argentum. G. cupio: sed, id
 Pater adest hic. G. scio: sed quid tum? A. ah, dictum
 sapienti sat est. (hinc abis?
 hane? A. ita. G. sane hercle pulchrè suades: etiam tu
 triumpho, ex nuptiis tuis si nil nanciscor mali,
 etiam nunc me hujus causâ querere in malo jubeas crucem?
 Verum hic dicit. P. quid? ego vobis, Geta, alienus sum?
 G. haud puto:
 parumne est, quod omnibus nunc nobis succenset senex,
 instigemus etiam, ut nullas locu' relinquatur preci?
 illius ab oculis meis illam in ignotum abducet locum? hem?
 Tum

Tum igitur, dum licet, dumque adsum, loquimini mecum.

Antipho:

Contemplamini me. A. quamobrem? aut quidnam facturus

P. Quoquò hinc asportabitur terrarum, certum est persequi,

Aut perire. G. dii bene vortant, quod agas: pedetentim tamen

A. Vide, si quid opis potes adferre huic. G. si quid? quid

A. quare, obsecro,

Ne quid plus minusve faxit, quod nos post pigeat, Geta.

G. Quæro: saluus est, ut opinor. verum enim metuo malum

A. Noli metuere: unà tecum bona, mala tolerabimus.

G. Quantum opus est tibi argenti? loquere. P. solæ triginta minæ

G. Triginta? hui, percara est, Pbædria. P. istæc verò vilis est

G. Age, age, inventas reddam. P. ô lepidum! G. aufer

hinc. P. jam opus est. G. jam ferēs.

Sed opus est mihi Pbormionem ad hanc rem adiutorem dari.

A. Præsto est: audacissimè quidvis oneris impone, & feret:

Solus est homo amico amicus. G. eamus ergo ad eum occurrere.

A. Abi verò: dic, præsto ut sit domi.

A. Numquid est, quod opera mea vobis opu' sit? G. nil

verum abi domum, &

Illam miseram, quam ego nunc intus scio esse exanimatam

Consolare. cessas? A. nihil est, æquè quod faciam lubens.

P. Quâ viâ istuc facies? G. dicam in itinere: modò

hinc amove.

ACT. IV. SCENA I.

Arg. Demipho & Chremes colloquuntur, ambo natu grandes: nam

hic illi, cur in Lemno diutius hæserit: sit & mentio nuptiarum

Antiphonis.

Iambici senarii.

Demipho, Chremes.

Quid? quâ profectus causâ hinc es Lemnum, Chremes,

Adduxtin' tecum filiam? C. non. D. quid ita non?

C. Postquam vidit me ejus mater esse hinc diutius,

Simul autem non manebat ætas virginis

Meam negligentiam, ipsam cum omni familiâ

Ad me profectam esse aiebant. D. quid illic tam diu,

Quæso, igitur commorabare, ubi id audiveras?

C. Pol me detinuit morbus. D. unde? aut qui? C. rogatus

Senectus ipsa est morbus. sed venisse eas

Salvas audiui ex nautâ qui illas vexerat.

D. Quæ

Quid gnato obtigerit me absente, audistin', Chreme?
 Quod quidem me factum consilii incertum facit;
 hanc conditionem si cui tulero extraneo,
 pacto, aut unde mihi sit, dicendum ordine est.
 mihi fidelem esse, æque atque egomet sum mihi,
 habeam. ille si me alienus affinem volet,
 habet, dum intercedet familiaritas:
 spreverit me, plus, quàm opus est scito, sciet:
 neque, ne uxor aliqua hoc resciscat mea.
 si sit, ut me excutiam, atque egrediar domo,
 restat. nam ego meorum solus sum meus.
 Scio ita esse, & istac mihi res solitudini est:
 que defetiscar usque adeo experirier,
 nec tibi id, quod pollicitus sum, effecero.

ACT. IV. SCENA II.

Tota hæc scena est Getae exultantis, duos sibi senes offerri quos
 fallere possit. Ejusdem generis.

Geta.

GO hominem callidiorem vidi neminem,
 Quàm Phormionem. venio ad hominem, ut dicerem
 tantum opus esse, & id quo pacto fieret:
 cum dimidium dixeram, intellexerat:
 volebat: me laudabat: quarebat senem;
 gratias agebat, tempus sibi dari,
 Phadria se ostenderet nihilo minus
 tantum esse, quàm Antipboni. hominem ad forum
 properiri: eò me esse adducturum senem.
 tecum ipsum. quis est ulterior? at at Phadria
 venit. sed quid pertimui autem bellua?
 quia, quos fallam, pro uno duo sunt mihi dati?
 modius esse opinor duplici spe utier.
 hinc, unde à primo institui. si is dat, sat est.
 deo nil fiet, tam hunc adoriar hospitem.

ACT. IV. SCENA III.

Geta cudit argentum Phadria. Iambici dimensionis.

Antipho, Geta, Chremes, Demipho.

Aspecto, quam mox recipiat sese Geta;
 Sed patrum video cum patre adstantem. heu mihi,
 timeo, adventus Lujus quò impellat patrem!

G. A.

G. Adibo hosce. & noster Chremes! C. salve, Geta.
 G. Venire saluum volupe est. C. credo. G. quid agitur?
 C. Multa advenienti, ut sit, nova hic compluria.
 G. Ita. de Antiphone audistin' quæ facta? C. omnia.
 G. Tun' dixeras huic? facinus indignum, Chreme,
 Sic circumiri. D. id cum hoc agebam commodum.
 G. Nam hercle ego quoque id agitans mecum sedulo,
 Inveni, opinor, remedium huic rei. D. quid, Geta?
 Quod remedium? G. ut abii abs te, sit fortè obviam
 Mibi Phormio. C. qui Phormio? C. is, qui istam. C. scio.
 G. Visum est mihi, ut ejus tentarem sententiam.
 Prædo hominem solum: cur non, inquam, Phormio
 Vides, inter vos sic hæc potius cum bonâ
 Ut componantur gratiâ, quàm cum malâ?
 Herus liberalis est, & fugitans litium:
 Nam ceteri quidem hercle amici omnes modò
 Uno ore auctores fuere, ut præcipitem hanc daret.
 A. Quid hic cæptat? aut quò evadet hodie? G. an legibus
 Daturum pœnas dices, si illam ejecerit?
 Jam id exploratum est. eia, sudabis satis,
 Si cum illo inceptas homine: eâ eloquentiâ est.
 Verùm pone esse victum eum: at tandem tamen
 Non capitis ejus res agitur, sed pecuniæ.
 Postquam hominem his verbis sentio mollirier,
 Soli sumus nunc hic, inquam: eho, quid vis dari
 Tibi in manum, ut herus his desistat litibus,
 Hæc hinc facessat, tu molestus ne fies?
 A. Satin' illi Dî sunt propitii? G. nam sat scio,
 Si tu aliquam partem aequi bonique dixeris,
 Ut est ille bonus vir, tria non commutabitis
 Verba hodie inter vos. D. quis te istac jussit loqui?
 C. Imò non potuit meliùs pervenirier
 Eò, quò nos volumus. A. occidi. D. perge eloqui.
 G. A primo homo insanibat. D. cedo, quid postulat?
 G. Quid? nimium: quantum libuit. D. dic. G. siquis
 Talentum magnum. D. imo malum hercle: ut nil pudeat
 G. Quod dixi adeo ei: quæso, quid si filiam
 Suam unicam locaret? parvi retulit

suscepisse. inventa est, quæ dotem petat.
 ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias;
 hæc denique ejus fuit postrema oratio:
 inquit, jam à principio amici filiam,
 ut aquom fuerat, volui uxorem ducere:
 nam mihi veniebat in mentem ejus incommodum,
 servitutem pauperem ad ditem dari:
 mihi opus erat, ut aperte tibi nunc fabuler,
 quantum quæ afferret, quæ dissolverem
 debeo: & etiam nunc, si volui Demipho
 re, quantum ab hac accipio, quæ sponsa est mihi,
 illam mihi malim, quam istanc, uxorem dari.
 Utrum stultitiâ facere ego hunc an malitiâ
 eam, scientem, an imprudentem, incertus sum.
 Quid si animam debet? G. ager oppositu' est pignori ob
 nam minas, inquit. D. age, age, jam ducat: dabo.
 Edicula item sunt ob decem alias. D. hoi, hui
 mium est. C. ne clama: petito hæc à me decem.
 Uxori emunda ancillula est: tum plusculâ
 nobile opus est, opus est sumtu ad nuptias.
 rebus pone sanè, inquit, decem minas.
 Sexcentas proinde scribe jam mihi dicas:
 do. impuratus me ille ut etiam irrideat?
 Quæso, ego dabo, quiesce: tu modò filius
 ut illam ducat, nos quam volumus. A. bei mihi!
 na, occidisti me tuis fallaciis.
 Meâ causâ ejicitur: me hoc est aquom amittere.
 Quantum potest, me certio rem, inquit, face,
 illam dant, hanc ut mittam, ne incertius siem:
 illi mihi dotem jam constituerunt dare.
 Jam accipiat: illis repudium renunciât:
 ducat. D. quæ quidem illi res vortat male.
 Opportunè adeo nunc mecum argenti attuli,
 quem Lemni uxoris reddunt prædia:
 nam: uxori, tibi opus esse, dixero.

ACT. IV. SCENA IV.

Arg. Objurgat Antipho Getam, cujus opera, se in periculum venisse putat, si extrudatur conjux : idem ab eodem placatur.

Ejusdem generis.

Antipho, Geta.

Geta. G. hem. A. quid egisti? G. emunxi argento senes.

Satin' est id? G. nescio hercle : tantum jussu' sum.

A. Ebo, verbero, aliud mihi respondes, ac rogo?

G. Quid ergo narras? A. quid ego narrem? operâ tuâ ad Restim mihi quidem res rediit planissime.

Ut te quidem omnes Dî, Deaque, superi, inferi

Malis exemplis perdant. hem, si quid velis,

Huic mandes, quod quidem recte curatum velis.

Quid minùs utibile fuit, quàm hoc ulcus tangere,

Aut nominare uxorem? injecta est spes patri,

Posse illam extrudi. cedo nunc porro, Phormio

Dorem si accipiet, uxor ducenda est domum :

Quid fiet? G. non enim ducet. A. novi : caterùm

Cum argentum repetent, nostrâ causâ scilicet

In nervum potius ibit. G. nihil est, Antipho,

Quin male narrando possit depravarier.

Tu id, quod boni est, excerpis : dicis, quod mali est.

Audi nunc contrâ jam. si argentum acceperit,

Ducenda est uxor, ut ais : concedo tibi :

Spatium quidem tandem apparandis nuptiis,

Vocandi, sacrificandi dabitur paululum :

Interea amici, quod polliciti sunt, dabunt ;

Inde iste reddet. A. quamobrem? aut quid dicet? G. rogas?

Quot res post illa monstra evenerunt mihi?

Introiit in ades ater alienus canis :

Anguis per impluvium decidit de tegulis :

Gallina cecinit : interdixit kariolus :

Aruspex vetuit ante brumam aliquid novi

Negotiî incipere : quæ causa est justissima.

Hæc fient. A. ut modo fiant. G. fient : me vide.

Pater exit. abi, dic, esse argentum, Phædria.

ACT

ACT. IV. SCENA V.

Arg. Colloquuntur senes de tradendo Phormioni argento: Chremes Demiphonem instigat, ut argentum solvere festinet.

Iambici octonarii.

Demipho, Geta, Chremes.

Q. Vietus esto, inquam: ego curabo, ne quid verborum duit, Hoc temere nunquam amittam ego à me, quin mihi testes adhibeam,

Am dem: G, quam ob rem dem, commemorabo. G. ut cautus est, ubi nil opus est. (manet:

Atque ita opus est facto: at matura, dum libido eadem hæc Nam si altera illa magis instabit, forsitan nos reiciat. *reiciat.*

G. Rem ipsam putasti. D. duc me ad eum ergo. G. non moror. C, ubi hoc egeris, (abit:

Transito ad uxorem meam, ut conveniat hanc prius, quam hinc Ducat eam dare nos Phormioni nuptum, ne succenseat;

Et magis esse illum idoneum, qui ipsi sit familiarior;

Et nostro officio nihil egressos esse; quantum is voluerit,

Sciam esse dotis. D. quid tuâ, malum! id refert? C. magni, Demipho.

D. Non sat, tuum officium fecisse, si non id fama approbat?

C. Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne se ejectam prædicet.

D. Idem ego istuc facere possum. C. mulier mulieri magi congruet.

D. Rogabo. C, ubi illas nunc ego reperire possim, cogito.

ACT. IV. SCENA VI.

Arg. Hæc scena continet mutuam agnitionem Sophronæ nutricis & Chremetis. Chremes ex eadem nutrice discit filiam suam Phanium nuptam esse Antiphoni, quæ res ingentem ei lætitiâ affert; cavet neminem ne uxor hoc resciscat.

Suparii iambici, catalectici, & acatalectici, & iambicus quaternarius unus, mistis aliquot trochaicis octonariis.

Sophrona, Chremes.

(cui

Q. Uid agam? quem mihi amicum misera inveniam? aut

Consilia hæc referam? aut unde mihi auxilium petam?

Am vereor, vera ne ob meum suusum indigna injuriâ afficiatur:

Et patrem a doloscentis facta hæc tolerare audio violenter.

Nam quæ hæc anus est exanimata, à fratre quæ egressa est meo?

M

S. Quod

S. *Quod ut facerem, egestas me impulit; cum scirem infirmam nuptias*

Hasce esse; ut id consulerem, interea vita ut in tuto foret.

C. *Certe edepol, nisi me animus fallit, aut parum prospiciunt oculi*

Meae nutricem gnata video. S. neque ille investigatur. C. quid ago?

S. *Qui est pater ejus. C. adeon', an maneo, dum ea, quae loquitur, magis cognosco?*

S. *Quod si eum nunc reperire possim, nihil est, quod verear. C. ea ipsa est.*

Conloquar. S. quis hic loquitur? C. Sophrona. S. & meum nomen nominat?

C. *Respice ad me. S. Di, obsecro vos: estne hic Stilpo? C. non. S. negas?*

C. *Concede hinc à foribus paululum istorsum sodes, Sophrona.*

Ne me istoc posthac nomine appellassis. S. quid? non, obsecro, ea

Quem semper te esse diditasti? C. st. S. quid has meuis fores

C. Conclusam hic habeo uxorem faram. verum istoc de nomine

Eò perperam olim dixi, ne vos fortè imprudentes foris

Effutiretis, atque id porro aliquà uxor mea rescisceret.

S. *Istoc pol nos te hic invenire misera nunquam potuimus.*

C. *Eko, dic mihi, quid rei tibi est cum familiâ hac, unde exis aut*

Ubi illa sunt? S. miseram me! C. hem, quid est? vivuntne

S. vivit gnata.

Matrem ipsam ex agritudine miseram mors consecuta est.

C. *Male factum. S. ego autem, quae essem anus deserta, egesta, ignota,*

Ut potui, nuptum virginem locavi huic adolescenti,

Harum qui est dominus adium. C. Antiphonine? S. hem, isti ipsi. C. quid?

Duasne is uxores habet? S. au, obsecro, unam ille quidem hanc solam.

C. *Quid illam alteram, quae dicitur cognata? S. hac ergo*

C. quid ais?

S. *Composito est factum, quo modo hanc amans habere posset*

Sine dote. C. Dii vestram fidem! quam saepe fortè temerè

Eveniunt, quae non audeas optare! offendi adveniens,

Quicum volebam, atque ut volebam, conlocatam filiam.

Quod nos ambo opere maximo dabamus operam, ut fieret,

Sine nostrâ curâ maxumâ, suâ curâ hæc sola fecit.

S. Nunc quid opus facto sit, vide. pater adolescentis venit;

Eumque animo iniquo hoc oppidò ferre aiunt. C. nihil periculi est.

Sed per Deos atque homines, meam esse hanc, cave resciscat quisquam.

S. Nemo ex me scibit. C. sequere me: intus cætera audies.

ACT. V. SCENA I.

Arg. Demipho seipsum accusat, quod dum avaritiæ maculam studet effugere, in stultitiæ reprehensionem incideret; dolet Phormioni datum esse argentum.

Iambici octonarii catalectici.

Demipho, Geta.

N. Ostrâpte culpâ facimus, ut malis expediat esse,

Dum nimium dici nos bonos studemus & benignos.

Ha fugias, ne præter casam, quod aiunt. nonne id sat erat,

Accipere ab illo injuriam? etiam argentum est ultro objectum,

Ut sit quâ vivat, dum aliud aliquid flagitii conficiat. (unt.

G. Planissimè. D. his nunc præmium est, qui recta prava faci-

G. Verissimè. D. ut stultissimè quidem illi rem gesserimus.

G. Modò ut hoc consilio possiet discedi, ut istam ducat.

D. Etiamne id dubium est? G. haud scio hercle, ut homo est, an mutet animum.

D. Hem, mutet autem? G. nescio: verum, si forte, dico.

D. Ita faciam, ut frater censuit; ut uxorem ejus huc adducam,

Cam istâ ut loquatur. tu Geta, abi: prænumcia hanc venturam.

G. Argentum inventum est Phædræ: de jurgio filetur:

Provisum est, ne in præsentia hæc hinc abeat: quid nunc porro?

Quid fiet? in eodem luto hasitas: vorsuram solves, (scunt,

Geta: præsens quod fuerat malum, in diem abiit: plaga cre-

Nisi prospicis. nunc hinc domum ibo, ac Phanium edacebo,

Nequid vereatur Phormionem, aut ejus orationem.

ACT. V. SCENA II.

Arg. Apud Demiphonem queritur Naufistrata, suum viri Chremetis negligentia minui patrimonium.

Iambici octonarii & catalectici,

Demipho, Naufistrata, Chremes.

A. Gedum, ut soles, Naufistrata, fac illa ut placetur nobis;

U. suâ voluntate id, quod est faciundum, faciat. N. faciam.

D. Pariter nunc operâ me adjuves, ac re dudum opitulata es.

M 2

N. Factum

N. *Factum volo: ac pol minu' queo viri culpâ, quàm me dignum est.* (genter

D. *Quid autem?* N. *quia pol mei patris bene parta indili-*
Tutatur: nam ex his prædiis talenta argenti bina

Statim capiebat. vir viro quid præstat! D. *bina quas?*

N. *Ac rebus vilioribu' multo, tamen duo talenta.* D. *hui!*

N. *Quid hæc videntur?* D. *scilicet.* N. *virum me natam vellem:*

Ego ostenderem. D. *certò scio.* N. *quo pacto —* D. *parce sodes, Ut possis cum illâ; ne te adolescens mulier defetiget.*

N. *Faciam, ut jubes: sed meum virum abs te exire video.*

C. *hem, Demipho,*

Jam illi datum est argentum? D. *curavi illico.* C. *nollem datum.*

Hei, video uxorem: penè plus, quam sat erat. D. *cur nolle, Chreme?*

C. *Jam rectè.* D. *quid tu? ecquid locutus cum istâ es, quam obrem banc ducimus?*

C. *Transégi.* D. *quid ait tandem?* C. *abduci non potest.*

* D. *quî non potest?*

C. *Quia uterque utrique est cordi.* D. *quid istuc nostrâ?*

C. *magni. præter hæc,*

Cognatam comperi esse nobis. D. *quid? deliras?* C. *sic erit: Non temere dico: redi mecum in memoriam.* D. *sati' n' sanus es?*

N. *Au, obsecro, cave, ne in cognatam pecces.* D. *non est.*

C. *ne nega:*

patrem?

Patris nomen aliud dictum est: hoc tu errasti. D. *non norat*

C. *Norat.* D. *cur aliud dixit?* C. *nunquamne hodie concedes mihi?*

Neque intellegis? D. *si tu nil narras?* C. *perdis.* N. *miror quid hoc fiet.*

D. *Equidem hercle nescio.* C. *vin' scire? at ita me servet Jupiter,*

Ut propior illi, quàm ego sum, ac tu, homo nemo est. D. *Dii vestram fidem!*

Eamus ad ipsam unâ omnes nos: aut scire, aut nescire hoc volo. C. *ah.*

D. *Quid*

D. Quid est? C. itane parum mihi fidem esse apud te? D. vin' me hoc credere?

Vin' satis questum mihi istuc esse? age, fiat. quid? illâ filiâ Amici nostri quid futurum est? C. recte. D. hanc igitur mittimus?

C. Quidni? D. illa maneat? C. sic. D. ire igitur tibi licet, Nausistrata.

N. Sic pol commodius esse in omnes arbitror, quàm ut cæperas, Manere hanc: nam perliberalis visa est, cùm vidi, mihi.

D. Quid istuc negoti est? C. jamne operuit ostium? D. jam. C. ô Jupiter,

Dinos respiciunt: gnatam inveni nuptam cum tuo filio. D. hem, Quo pacto id potuit? C. non satis tutus est ad narrandum hic locus. (volo.

D. At tu intro abi. C. heus, ne filii quidem nostri hoc resciscant,

ACT. V. SCENA III.

Arg. Antipho redemptam Phædriæ amicam gratulatur; seque involutum his malis queritur, unde expediri nequeat. Iambici octonarii catalectici.

Antipho.

(volt.

LÆtu' sum, ut ut meæ res sese habent, fratri obtigisse quod Quam scitum est, ejusmodi parare in animo cupiditates, Quas, cùm res adversæ sient, paulo mederi possis.

Hic simul argentum repperit, curâ sese expedit: Ego nullo possum remedio me evolvere ex his turbis,

Quin, si hoc celetur, in metu; sin patefit, in probro sim. Neque me domum nunc reciperem, ni mihi esset spes ostenta

Hujusce habendæ. sed ubinam Getam invenire possum, ut Regem, quod tempus conveniundi patris me capere jubeat?

ACT. V. SCENA IV.

Arg. Adnumeratam esse lenoni pecuniam narrat Phormio; & quasire bene gestâ, nunc se curaturum cuticulam dicit. Iambici octonarii catalectici.

Phormio, Antipho.

A Rgentum accepi, tradidi lenoni: abduxi mulierem:

Curavi, propriâ eâ Phædria ut poteretur: nam emissâ est manu.

Nunc una mihi res etiam restat, quæ est conficiunda, otium

A senibus ad potandum ut babeam: nam aliquot bos sumam dies.

A. Sed Phormio est. quid ais? P. quid? A. quidnam nunc facturum Phædria?

Quo pacto satietatem amoris ait se velle absumere? (irem:

P. Vicissim partes tuas acturus est. A. quas? P. ut fugitet pa-

Te suas rogavit rursus ut ageres; causam ut pro se diceret:

Nam potaturus est apud me: ego me ire senibus Sunium

Dicam ad mercatum, ancillulam emtum, dudum quam dixit Geta;

Ne, cum hic non videant me, conficere credant argentum suum.

Sed ostium concrepuit abs te. A. vide, qui egrediatur. P. Geta est.

ACT. V. SCENA V.

Arg. Geta Antiphoni nunciat Phanium inventam esse Chremetis filiam, Trochaici octonarum catalecticam, & iambici senarii.

Geta, Antipho, Phormio.

O *Fortuna, ô Fors fortuna, quantis commoditatibus, Quam subito meo hero Antiphoni ope vestra hunc onerasti diem? (metu?*

A. Quidnam hic sibi vult? G. nosque amicos ejus exonerasti

Sed ego nunc mihi cesso, qui non humerum hunc onero pallio;

Atque hominem propero invenire, ut hæc, quæ contigerint, sciat?

A. Num tu intellegis, hic quid narret? P. num tu? A. nil.

P. tantundem ego.

G. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc sunt. A. heus, Geta. G. kem tibi.

Num mirum, aut novum est, revocari, cursum cum institueris? A. Geta. (manes?

G. Pergis bercle: nunquam tu odio tuo me vinces. A. non

G. Vapula. A. id quidem tibi jam fiet, nisi resistis, verbero.

G. Familiariorem oportet esse hunc: minitatur malum.

Sed isne est, quem quæro, an non? ipse est. P. congregere aditum. A. quid est? (tissime:

G. O omnium, quantum est, qui vivunt, homo hominum ornatus. Nam sine controversia ab Diis solus diligere, Antipho.

A. Ita velim: sed qui istuc credam ita esse, mihi dici velim.

G. Satin' est, si te delibutum gaudio reddo? A. enecas.

P. Quin tu hinc pollicitationes aufer, G, quod fers, cedo. G. ok.

Tu quoque hic aderas, Phormio? P. aderam: sed cessas?
G. accipe, bem.

U. modo argentum tibi dedimus apud forum, rectà domum
Sumus profecti: interea mittit berus me ad uxorem tuam.

A. Quamobrem? G. omitto proloqui: nam nihil ad hanc
rem est, Antipho,

Ubi in gynaceum ire occipio, puer ad me accurrit Mida:

Pone apprehendit pallio, resupinat: respicio: rogo, (dere:
quamobrem retineat me: ait esse vetitum intrò ad beram acce-
Sphrona modò fratrem huc, inquit, senis introduxit Chremem,
Eumque nunc esse intus cum illis. hoc ubi ego audiui, ad fores
Suspensò gradu placidè ire perrexi: accessi: astiti: (dere,
Animam compressi: aurem admovi: ita animum cæpi atten-
Hoc modo sermonem captans. A. eu, Geta. G. hic pulcherrimum
facinus audiui: itaque penè hercle exclamavi gaudio.

P. Quod? G. quodnam arbitrare? A. nescio. G. atqui miri-
ficissimum:

Patrius tuus est pater inventus Phanio uxori tuæ. A. bem,

Quid aii? G. cum ejus olim consuevit matre in Lemno clanculùm.

P. Somnium! utin' hæc ignoraret suum patrem? G. aliquid
Phormio, esse causa. sed me censent' potuisse omnia (credito,
Intellegere extra ostium, intus quæ inter sese ipsi egerint?

P. Atque hercle ego quoque illam audiui fabulam. G. imò
etiam dabo,

Quo magi credas. patrius interea inde huc egreditur foras:

Haud multo pòst cum patre idem recipit se intrò denuo:

Ait uterque tibi potestatem ejus habendæ se dare:

Denique ego missus sum, te ut requirerem, atque adducerem.

A. Hem, quin ergo rape me: cessas? G. fecero. A. ò mi Phormio,

Vale. P. vale, Antipho. Bene, ita me Dii ament, factum: gau-

Tantam fortunam de improvìso esse his datam: (deo,

Summa eludendi occasio est mihi nunc senes,

Et Phædræ curam adimere argentariam,

Ne cuiquam suorum equalium supplex fiet,

Nam idem hoc argentum, ita ut datum est ingratis,

Ei datum erit: hoc qui cogam, re ipsâ repperi.

Nunc gestus mihi volutusque est capiendus novus.

Sed hinc concedam in angiportum hunc proximum:

*Inde hisce ostendam me, ubi erunt egressi foras.
Quò me adsimularam ire ad mercatum, non eo.*

ACT. V. SCENA VI.

*Arg. Cognitâ Phanio, senes à Phormione pecuniam reperunt. Phormio negat se redditurum; hinc contentio inter eos oritur.
Ejusdem generis.*

Demipho, Phormio, Chremes.

D IIS magnas meritò gratias habeo, atque ago,
Quando evenere hæc nobis, frater, prospere.
Quantum potest, nunc conveniendus Phormio est,
Priusquam dilapidet nostras triginta minas,
Ut auferamus. P. Demiphonem, si domi est,
Visam: ut quòd — D. at nos ad te ibamus, Phormio.
P. De eadem hac fortasse causâ. D. ita bercle. P. credidi.
Quid ad me ibatis? ridiculum: an veremini,
Ne non id facerem, quod recepissem semel?
Heus, quanta quanta hæc mea paupertas est, tamen
Adbuc curavi unum hoc quidem, ut mi esset fides.
C. Estne ea ita, ut dixi, liberalis? D. oppidò.
P. Itaque ad vos venio nunciatum, Demipho,
Paratum me esse: ubi voltis, uxorem date.
Nam omnes posthabui mihi res, ita uti par fuit,
Postquam tantopere id vos velle animum advorteram.
D. At hic debortatus est me, ne illam tibi darem:
Nam qui erit rumor populi, inquit, si id feceris?
Olim cum honestè potuit, tum non est data:
Nunc viduam extrudi, turpe est: ferme eadem omnia,
Quæ tute dudum coràm me incusaveras.
P. Satis superbè inluditis me. D. quì? P. rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere.
Nam quo redibo ore ad eam, quam contemserim?
C. Tum autem Antiphonem video ab sese amittere
Invitum eam, inque. D. tum autem video filium
Invitum sane mulierem ab se amittere.
Sed transi sodes ad forum, atque illud mihi
Argentum rursum jube rescribi, Phormio.
P. Quodne ego descripsi porro illis, quibu' debui?
D. Quid igitur fiet? P. si vis mihi uxorem dare,

Quam

nam despondisti, ducam : sin est, ut velis
 manere illam apud te, dos hic maneat, Demipho :
 nam non est æquum me propter vos decipi ;
 Phor- nam ego vestri honoris causâ repudium alterâ
 misierim, quæ dotis tantumdem dabat.
 I in malam rem hinc cum istac magnificentiâ,
 gitive : etiam nunc credis te ignorarier,
 ut tua facta adeo ? P. irritor. D. tune hanc duceres,
 tibi daretur ? P. fac periculum. D. ut filius
 nam illâ habitet apud te, hoc vestrum consilium fuit.
 Quæso, quid narras ? D. quin tu mihi argentum cedo.
 Imo verò uxorem tu cedo. D. in jus ambula.
 In jus ? enimvero, si porro esse odiosi pergis ;
 di. Quid facies ? P. egone ? vos me indotatis modò
 atrocinari fortasse arbitramini :
 nam dotatis soleo. C. quid id nostrâ ? P. nihil.
 His quandam noram, cujus vir uxorem. C. hem. D. quid est ? }
 Lemni habuit aliam : C. nullus sum. P. ex quâ filiam
 suscepit : Et eam clâm educit. C. supultus sum.
 Hec adeo ego illi jam denarrabo. C. obsecro,
 ne facias. P. ob, tun' is eras ? D. ut ludos facit !
 C. Missum te facimus. P. fabulæ. C. quid vis tibi ?
 Argentum quod habes, condonamus te. P. audio :
 Quid vos, malum, ergo me sic ludificamini
 cepti vostrâ puerili sententiâ ?
 Volo, volo : volo, nolo rursus : cape, cedo :
 Quod dictum, indictum est : quod modò erat ratum, irritum est.
 Quo pacto, aut unde hæc hic rescivit ? D. nescio ;
 Vixi, me dixisse nemini, certò scio.
 C. Monstri, ita me Dii ament, simile. P. injeci scrupulum.
 D. hem,
 Hicne ut à nobis hoc tantum urgenti auferat,
 Nam apertè irridens ? emori hercle satius est.
 Animo virili præsentique ut sis, para.
 Vides peccatum tuum esse elatum foras,
 Neque jam id celare posse te uxorem tuam :
 Nunc quod ipsa aliis auditura sit, Chreme,
 Illi nosmet indicare placabilius est.

Tum

Tum hunc impuratum poterimus nostro modo
 Ulcisci. P. at at. nisi mihi prospicio, bareo :
 Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.
 C. At vereor, ut placari possit. D. bono animo es :
 Ego redigam vos in gatiā ; hōc fretus, Chreme,
 Cūm ē medio excessit, unde hęc suscepta est tibi.
 P. Itane agitis mecum ? satis astutē aggredimini.
 Non hercle ex re istiu' me instigasti, Demipho.
 Ain' tu ? ubi quæ libitum fuerit peregrē feceris,
 Neque hujus sis veritus feminae primariae,
 Quin novo modo ei faceres contumeliam ;
 Venias nunc precibus lautum peccatum tuum ?
 Hisce ego illam dictis ita tibi incensam dabo,
 Ut ne restringas, lacrumis si exstillaveris.
 D. Malum, quod isti Dī, Deæque omnes duint.
 Tantāne affectum quenquam esse hominem audaciā ?
 Non hoc publicitūs scelus hinc deportarier
 In solas terras ? C. in id redactus sum loci,
 Ut quid agam cum illo, nesciam prorsum. D. ego scio.
 In jus eamus. P. in jus ? huc, si quid lubet.
 D. Assequere, retine, dum huc ego servos evoco.
 C. Enim solus nequeo : accurre. P. una injuria est
 Tecum. C. lege agito ergo. P. altera est tecum, Chreme.
 D. Rape hunc. P. sic agitis ? enimvero voce est opus.
 Nausistrata, exi. C. os opprime. D. impurum vide,
 Quantum valet. P. Nausistrata, inquam. C. non taces ?
 P. Taceam ? D. nisi sequitur, pugnos in ventremingere,
 Vel oculum excludere. P. est ubi vos ulciscar probē.

ACT V. SCENA VII.

Arg. Phormio Chremetem prodit uxori de altera conjuge ; Chremes graviter objurgatur. Phormio exultat, tam probē se ultum esse senes. Demipho pro fratre intercedit, & orat, ut huic uxor factum condonet. Ea neq; se ignorare dicit, neq; promittere quicquam, sed filii judicio permittere omnia.

Iambici senarii & Trochaici octonarii.

Nausistrata, Chremes, Phormio, Demipho.

QUI nominat me ? D. hem. N. quid istuc turbæ est, obsecro.
 Mi vir ? P. hem, quid nunc obstupuisti ? N. quis hic homo
 est ?

mihi respondes? P. biccine ut tibi respondeat?
 beracle, ubi sit, nescit. C. cave isti quidquam creduas.
 Abi: tange: si non totus friget, me eneca.
 nihil est. N. quid ergo? quid istic narrat? P. jam scies:
 multa. C. pergin' credere? N. quid ego, obsecro,
 credam, qui nil dixit? P. delirat miser
 amore. N. non pot temere est, quodd tu tam times.
 Ego timeo? P. recte sane: quando nihil times,
 hoc nihil est, quod dico ego, tu narra. D. scelus,
 mi narret? P. eho tu: factum est abs te sedulo
 fratre. N. mi vir, non mihi narras? C. at. N. quid at?
 Non opus est dicto. P. tibi quidem: at scito huic opus est.
 Lemno, C. hem, quid ais? D. non taces? P. clam te, D. bei
 Uxorem duxit. N. mi homo, Dii melius duint. (mibi!
 Sic factum est. N. perii misera. P. & inde filiam
 suscepit jam unam, dum tu dormis. C. quid agimus?
 Prob Di immortales, facinus indignum & malum!
 Hoc actum est. N. an quidquam hodie est factum indignius?
 Qui mi, ubi ad uxores ventum est, tum fiunt senes.
 Demipho, te appello: nam me cum hoc ipso distadet loqui.
 Hinc erant itiones crebrae, & mansiones diutinae
 Lemni? haccine erat ea, quae nostros fructus minuebat, vilitas?
 D. Ego, Naufistrata, esse in hac re culpam meritum non nego,
 sed ea quin sit ignoscenda. P. verba fiunt mortuo.
 D. Nam neque negligentia tua, neque odio id fecit tuo.
 Molentius fere abhinc annos quindecim mulierculam
 eam compressit unde haec nata est, neq; postilla unquam attigit.
 Ea mortem obiit: e medio abiit: qui fuit in re hac scrupulus.
 Quamobrem te oro, ut alia facta tua sunt, aequo animo hoc feras.
 N. Quid ego aequo animo? cupio misera in hac re jam defungier.
 Sed quid sperem? atate porro minu' peccaturum putem?
 Jam tum erat senex, senectus si verecundos facit.
 An mea forma atq; aetas nunc magis expetenda est, Demipho?
 Quid mihi hic affers, quamobrem exspectem, aut sperem porro
 non fore?
 P. Exsequias Chremeti, quibus est commodum ire, hem tem-
 pus est.
 Sic dabo: age nunc, Phormionem, qui volet, laceffito:

Faxo,

Faxo tali eum mactatum, atque hic est. infortunio.

Redeat sane in gratiam: jam supplicii satis est mihi.

Habet hæc, ei quod, dum vivat, usque ad aurem obganniat.

N. At meo merito, credo. quid ego nunc ea commemorem

Demipho,

Singillatim, qualis ego in hunc fuerim? D. novi æque omnia

Tecum. N. merito hoc meo videtur factum? D. minimè gen-
tium:

Verùm, quando jam accusando fieri infectum non potest,

Ignosce: orat, confitetur, purgat: quid vis amplius?

P. Enimvero, priusquam hæc dat veniam, mihi prospiciam

Phædria.

Heus, Nausistrata; priusquam huic respondes temerè, audis

N. quid est?

P. Ego minas triginta ab isto per fallaciam abstuli:

Eas dedi tuo gnato: is pro sua amicâ lenoni dedit.

C. Hem, quid ais? N. adeon' indignum tibi videtur, filius

Homo adolescens unam si habet amicam, tu uxores duas?

Nil pudere? quo ore illum objurgabis? responde mihi.

D. Faciet, ut voles. N. imo, ut meam jam scias sententiam,

Neq; ego ignosco, neq; promitto quidquam, neq; respondeo,

Priusquam gnatum videro. ejus judicio permitto omnia:

Quod is jubebit, faciam. P. mulier sapiens es, Nausistrata.

N. Satin' tibi est? P. imo vero pulchrè discedo, & probè,

Et præter spem. N. tu tuum nomen dic quod est. P. min'?

Phormio,

Vestræ familiæ hercle amicus, & tuo summus Phædriæ.

N. Phormio, at ego ecastor posthac tibi, quod potero, & quæ voles,

Faciamq; & dicam. P. benignè dicis. N. pol meritum est tuum.

P. Vin' primùm hodie facere, quod ego gaudeam, Nausistrata,

Et quod tuo viro oculi doleant? N. cupio. P. me ad cœnam voca.

N. Pol verò voco. D. eamus intrò hinc. N. fiat. sed ubi est

Phædria

Judex noster? P. jam hic faxo aderit. Vos valetè, & plaudite.

HECTRÆ PERSONÆ

Earúmque Interpretatio.

anus, Syriaci generis mulier.

Meretrix, ἀπο τῆς εἰλότης, vel ἀπο τῆς Δήμης φιλεῖν
unde & *Philotion* fieri potest, ut sit in nomine au-
tium significatio.

senex. Eunuch.

strata, mulier. Heautont.

Amphilus, adolescens. Andr.

meno, servus. Eunuch.

ia, servus. Andr.

acbis, meretrix. Heautont.

Philippus, senex, à parsimonia equestri ; ejus enim studii,
ut gloria erat ingens, ita magni sumtus.

Myrrhina, mulier, matronale nomen, à myrto, quâ Magi-
stratus quondam coronabantur.

Sequentium Personarum tantum hic mentio fit.

Ammonia, ἡ φιλεμένη, amabilis.

Ammonius, ἀπὸ τῆς σκιῆ, à saltatione.

M. ANTONII MURETI

IN

HECYRAM TERENTII.

Argumentum.

Amphilus, Lachetis è Sostrata uxore filius, Bacchidem meretricem
deperibat. Is cum aliquando noctu ad eam temulentus iret, in
Ammoniam Phidippi & Myrrhinæ filiam, incidit, eamque in vita per
im compressit, atq; ita effugit, ut neq; ipse eam, neq; puella ipsum cog-
noscere potuerit: in illa autem lucta etiam annulum ei detraxit, eumq;
Bacchidi dono dedit: paulò post pater eum, tum ut à meretricio amore
liberaret, tum ut præsidium suæ senectuti pararet, ad uxorem ducen-
dam

dam perpulit. Contigit ut ea ipsa uxor ei daretur, quam ipse confiteri praverat; gaudente admodum puellæ matre, quæ, quia sola conscia erat filiam esse stupro gravidam esse, quamprimum eam collocare properabat, ut si forte post aliquot menses pareret, nuptiis, quemadmodum sæpe obtegeretur stuprum. Cecidit res longè aliter ac putabatur: etenim Pamphilus, qui invitissimus adjecisset animum ad rem uxoriæ quam avellere se derepente à Bacchidis amore non posset, ita dormiit cum uxore, ut eam ne attigeret quidem. Bacchis, quod eam vivam nunquam uxorem ducturum, sæpe ei promiserat Pamphilus, nonnullam sibi ab ipsa factam injuriam putans, multo ei minus, quam solebat placida & obsequens esse cœpit. Eò factum est, ut Pamphilus ei se paulatim subduxerit, quamq; prius spernebat uxorem, ejus mirificum quendam amoris rem animo conceperit. Interea quiddam accidit, ut iter Pamphilus Imbrum esset: profecto eo, Philumena, quæ intumescere sibi uterum sentiret, cum aliorum, tum socrus imprimis suæ conspectum refugiebat, tandem cum in eo esset, ut celare vix posse amplius videretur, sumptu occasione, per sacrificandi speciem ad matrem se, unam omnium rerum consciam, confert. Post dies complusculos mittit Soltrata qui eam accerserent, responderetur, ægrotam esse. It, ut eam saltem videret: non admittitur, Laches accusare uxorem & dicere, hæc omnia illius culpâ contingere. Illa contra excusare se, & culpam deprecari: nullius se rem consciam esse, quæ sua consuetudo nurui odiosa esse debeat: interea respondit Pamphilus, atq; ita fors tulit, ut quo die ipse Athenas appulit, eodem ipso Philumena partu levaretur. Cum igitur, videndi cupidus (ægrota- rare enim acceperat, & ita amabant, ut qui vehementissimè) subito ad eam ingressus esset, peperisse deprehendit: ibi eum Myrrhina exultantem prosecuta, lacrumans obtestari cœpit, quando ei res nihil ipsi nocitura esset, nè reciperet quidem uxorem, si ita videretur: sed tamen infamiam illius proderet; ita se facturum recipit. Cum igitur neq; vellet uxorem recipere, neq; rursus veram afferret causam, suspicati sunt fratres, eum Bacchidis adhuc amore impeditum, ea de causa ab uxore abhorre: accersitam itaq; Bacchidem objurgat Phidippus. Ea, cum illi purgasset, jubetur ad mulieres ingredi, & eis quoq; illam suspici- nem adimere: ingreditur annulum habens in digito, quem olim Philumenæ ereptum, sibi dederat Pamphilus: is annulus effecit, ut vitia- esse ab ipso Pamphilo Philumenam, cognosceretur. Lætus Pamphilus & uxorem & filium recipit.

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

UXorem duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit:

que per vim quem detraxit, annulum
 derat amicæ Bacchidi meretriculæ:
 in profectus in Imbrum est: nuptam haud attigit.
 nec mater uterò gravidam, ne id sciat socrus,
 egram ad sese transfert. Revenit Pamphilus;
 prehendit partum: celat: uxorem tamen
 cipere non volt. Pater incusat Bacchidis
 morem. dum se purgat Bacchis, annulum
 ater vitiata fortè agnoscit Myrrhina.
 xorem recipit Pamphilus cum filio.

P. TERENTII HECYRA.

TA LUDIS ROMANIS, SEX. JULIO CÆS. CN. CORNELIO
 COLABELLA, ÆDIL. CUR. NON EST PERACTA TOTA.
 MODOS FECIT FLACCUS CLAUDIÆ, TIBIIS PARIBUS CN.
 CTAVIO, T. MANLIO COSS. RELATA EST ITERUM LU-
 DIS FUNERIBUS. RELATA EST TERTIO, Q. FULVIO, L.
 MARCIO ÆDILIBUS CURULIBUS.

PROLOGUS.

ECTRA est huic nomen fabulæ. Hæc cum data
 Est nova, novum intervenit vitium & calamitas,
 Ut neque spectari, neque cognosci potuerit:
 Ita populus studio stupidus in funambulo
 Animum occuparat. nunc hæc planè est pro novâ:
 is, qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
 rum referre, ut iterum possit vendere.
 is cognostis ejus: quæso, hanc noscite.

ALTER PROLOGUS.

Rator ad vos venio ornatu prologi;
 Sinite exorator sim, eodem ut jure uti senem
 beat, quo jure sum usus adolescentior,
 vos qui exactas feci ut inveterascerent,

Ne cum poetâ scriptura evanesceret.

*In his, quas primùm Cæcilii didici novas,
Partim sum earum exactus, partim vix steti.*

*Quia scribam dubiam fortunam esse scenicam,
Spe incertâ, certum mihi laborem sustuli.*

*Easdem agere cæpi, ut ab eodem alias discerem
Novas studiosè, ne illum ab studio abducerem.*

*Perfeci ut spectarentur: ubi sunt cognita,
Placita sunt. ita poetam restitui in locum,*

*Prope jam remotum, injuriâ adversariùm,
Ab studio, atque ab labore, atque arte musicâ,*

*Quod si scripturam sprevissem in præsentia, &
In deterrendo voluissem operam sumere,*

*Ut in otio esset, potiùs quàm in negotio;
Deterruissem facilè, ne alias scriberet.*

*Nunc quid petam, meâ causâ, a quo animo attendite,
Hecyram ad vos refero, quam mihi per silentium*

*Nunquam agere licitum est, ita eam oppressit calamitas,
Eam calamitatem vostra intellegentia*

Sedabit, si erit adiutrix nostræ industria.

*Cum primùm eam agere cæpi, pugilum gloria,
Funambuli eodem accessit expectatio;*

*Comitum conventus, strepitus, clamor mulierum
Fecere, ut ante tempus exirem foras.*

*Vetere in novâ cæpi uti consuetudine,
In experiundo ut essem. refero denuo;*

Primo actu placeo: cum interea rumor venit,

Datum iri gladiatores: populus convolat:

Tumultuantur, clamant, pugnant de loco.

Ego interea meum non potui tutari locum.

Nunc turba nulla est: otium, & silentium est.

Agendi tempus mihi datum est: vobis datur

Potestas condecorandi ludos scenicos.

Nolite sinere per vos artem musicam

Recidere ad paucos. facite, ut vestra auctoritas

Meæ auctoritati fautrix adiutrixque sit.

Si nunquam avarè precium statui arii meæ,

Et eum esse quæstum in animum induxi maximum,

nam maxumè servire vobis commodis;
 ite impetrare me, qui in tutelam meam
 odium suum, & se in vestram commisit fidem,
 eum circumventum iniquè iniqui irrideant.
 eâ causâ causam accipite, & silentium date,
 lubeat scribere aliis, mihiq; ut discere
 eas expediat, posthac precio emtas meo.

ACT. I. SCENA I.

Philotis & Syra indignè ferunt Pamphilum uxorem duxisse, re-
 sta quam amare videbatur Bacchide, & protatice sunt personæ:
 eam extra fabulæ argumentum inducuntur, ut Parmenoni detur
 occasio commemorandi argumenti. Iambici senarii.

Philotis, Syra.

ER pol quàm paucos reperias meretricibus
 Fideles evenire amatores, Syra.
 hic Pamphilus jurabat quoties Bacchidi,
 am sanctè, ut quisvis facillè posset credere,
 quam illâ vivâ ducturum uxorem domum:
 duxit. S. ergo propterea te sedulò
 moneo, & hortor, ne cujusquam misereat,
 in spolies, mutiles, laceres, quemque nacta sis.
 Uin' eximium neminem habeam? S. neminem:
 nemo illorum quisquam, scito, ad te venit,
 in ita paret sese, abs te ut blanditiis suis
 minimò precio suam voluptatem expleat.
 sine tu, amabo, non contra insidiabere?
 Tamen pol eandem injuriam est esse omnibus.
 Injuriam autem est ulcisci adversarios?
 in quâ viâ te capient illi, eâdem ipsos capi?
 tu me miseram! cur non aut istac mihi
 & forma est, aut tibi hac sententia?

ACT. I. SCENA II.

Redeunti peregrè Philoti Parmeno totius narrat argumentum
 fabulæ.

Ejusdem generis.

Parmeno, Philotis, Syra.

Enex si quaret me, modè isse dicito modo
 Ad portum percontatum adventum Pamphili.
 lin', quid dicam, Scirie? si quaret me, uti

N

Tum

Tum dicas : si non quæret, nullus dixerit ;
 Aliàs ut uti possim causâ hac integrâ.
 Sed videon' ego Philotium ? unde hac advenit ?
 Philotis, salve multum. Ph. ô salve, Parmeno.
 S. Salve mecastor, Parmeno. Pa. & tu edepol, Syra.
 Dic mihi, Philoti, ubi te oblectasti tam diu ?
 Ph. Minime equidem me oblectavi, quæ cum milite
 Corinthum hinc sum profecta inhumaniſſimo.
 Biennium ibi perpetuum misera illum tuli.
 Pa. Edepol te desiderium Atbenarum arbitror,
 Philotium, cepisse sæpe, & te iuam
 Consilium contempsisse. Ph. non dici potest,
 Quam cupida eram hac redeundi, abeundi à milite,
 Vosque hic videndi, antiquâ ut consuetudine
 Agitarem inter vos liberè convivium.
 Nam illi haud licebat nisi præsinito loqui
 Quæ illi placerent. Pa. haud opinor commodè
 Finem statuisset orationi militem.
 Ph. Sed quid hoc negoti est ? modò quæ narravit mihi
 Hic intus Bacchis ? quod ego nunquam credidi
 Fore, ut ille hac vivâ posset animum inducere
 Uxorem habere. Pa. habere autem ? Ph. eho tu, an non ha-
 Pa. Habet : sed firmæ hæc veror ut sint nuptiæ. *vercer*
 Ph. Ita Di Deaque faxint, si in rem est Bacchidis.
 Sed quî istuc credam ita esse ? dic mihi, Parmeno.
 Pa. Non est opus prolato : hoc percontarier
 Desiste. Ph. nempe eâ causâ, ut ne id fiat palam.
 Ita me Dii amabunt, haud propterea te rogo, ut
 Hoc proferam, sed ut tacita mecum gaudeam.
 Pa. Nunquam tam dices commodè, ut tergum meum
 Tuam in fidem committam. Ph. ab, noli, Parmeno :
 Quasi non tu multo malis narrare hoc mihi,
 Quam ego, quæ perconter, scire. Pa. vera hæc prædicat
 Et illud mi vitium est maxumum. Si mihi fidem
 Dås te taciturnam, dicam. Ph. ad ingenium redis.
 Fidem do, loquere. Pa. ausculta. Ph. istic sum. Pa.
 Bacchidem
 Amabat, ut cum maxumè, tum Pampphilus,

pater, uxorem ut ducat, orare occipit :
 hæc, communia omnium quæ sunt patrum,
 sese senem esse dicere, illum autem esse unicum :
 presidium velle se senectuti suæ.
 se primò negare : sed postquam acriùs
 ater instat, fecit animi ut incertus foret,
 adorin' anne amorì obsequeretur magis.
 audendo atque odio denique effecit senex :
 respondit ei gnatham bujus vicini proximi.
 que illud visum est Pamphilo neutiquam grave,
 nec jam in ipsis nuptiis, postquam videt
 iratas, nec moram ullam, quin ducat, dari ;
 demum ita agrè tulit, ut ipsam Bacchidem
 adesset, credo, ibi ejus commiseresceret.
 quicunque datum erat spatium solitudinis,
 conloqui mecum unà posset : Parmeno,
 perii ; quid ego egi ? in quod me conjeci malum ?
 non potero hoc ferre, Parmeno : perii miser.
 At te Dî Deæque perduint cum isto odio, Laches.
 Ut ad pauca redeam, uxorem deducit domum :
 illæ primâ virginem non attigit :
 que consecuta est nox, eam nihilo magis.
 Quid ais ? cum virgine unâ adolescens cubuerit
 ut potus, sese illâ abstinere ut potuerit ?
 verisimile dicis : nec verum arbitror.
 Credo ita videri tibi : nam nemo ad te venit,
 cupiens tui : ille invitus illam duxerat.
 Quid deinde fit ? Pa. diebus sane pauculis
 est, Pamphilus me solum seducit foras,
 aratque, ut virgo ab se integra etiam tum sit :
 que ante, quàm eam uxorem duxisset domum,
 trasse eas tolerare possenuptias.
 quam decrèrim me non posse diutiùs
 habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
 in integram itidem reddam, ut accepi à suis,
 Pa. que honestum mihi, neque utile ipsi virgini est.
 Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.
 Hoc ego proferre, incommòdam mihi esse arbitror.

*Reddi patri autem, cui tu nihil dicas viti,
Superbum est: sed illam spero, ubi hoc cognoverit,
Non posse se mecum esse, abituram denique.*

*Ph. Quid interea? ibatne ad Bacchidem? Pa. quotidie.
Sed, ut fit, postquam hunc alienum ab sese videt,
Maligna multo & magis procax facta illico est.*

*Ph. Non edepol mirum. Pa. atque ea res multo maxime
Disjunctum illum ab illâ, postquam & ipse se,
Et illam, & hanc, quæ domi erat, cognovit satis,
Ad exemplum ambarum mores earum existumans.
Hæc, ita uti liberali esse ingenio decet,
Pudens, modesta; incommoda atque injurias
Viri omnes ferre, & tegere contumelias.*

*Hic animus, partim uxoris misericordiâ
Devinctus, partim victus hujus injuriis,
Paulatim elapsus est Bacchidi, atque huc transfudit
Amorem, postquam par ingenium nactus est.
Interea in Imbro moritur cognatus senex
Horunc', ea ad hos rediebat lege hereditas.*

*Eò amantem invitum Pamphilum extrudit pater.
Relinquit cum matre hic uxorem: nam senex
Rus abdedit se: huc raro in urbem commeat.*

Ph. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?

*Pa. Nunc audies. primum dies complusculos
Bene conveniebat sane inter eas: interim
Miris modis odisse cepit Sostratam:*

Neque lites ullæ inter eas, postulatio

Nunquam. Ph. quid igitur? Pa. si quando ad eam accesserit

Confabulatum, fugere è conspectu illico,

Videre nolle, denique, ubi non quit pati,

Simulat se à matre accersi ad rem divinam, abit.

Ubi illic dies est complures, accersi jubet.

Dixere causam tunc nescio quam: iterum jubet:

Nemo remisit. postquam accersunt sapius,

Ægram esse simulant mulierem. nostra illico

It visere ad eam: admisit nemo. hoc ubi senex

Rescivit, heri eâ causâ rure huc advenit,

Patrem continuo convenit Philumena.

die. *el egerint inter se, nondum etiam scio :
sane curæ est, quorsum eventurum hoc fiet.
bes omnem rem : pergam quò cæpi hoc iter.
Et quidem ego. nam constitui cum quodam hospite,
esse illum conventuram. Pa. Dî vortant bene
ad agas. Ph. vale. Pa. & tu bene vale, Philotium.*

ACT. II. SCENA I.

*Sostratam uxorem accusat Laches, quod nurum Philumenam,
critie suâ & morum incommoditate domo ejecerit : socrus con-
nihil à se peccatum esse contendit.
ambici ostentarii, & pauci senarii admixti trochaicis ostentariis.*

Laches, Sostrata.

*Rob Deûm atque hominum fidem, quod hoc genus est ?
quæ hæc est conjuratio ?*

*omnes mulieres eadem aquè studeant nolintque omnia ?
que declinatam quidquam ab aliarum ingenio ullam re-
perias :*

que adeo uno animo omnes socrus oderunt nurus.

is esse adversas aquè studium est : similis pertinacia est.

modemque omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam.

ludo, si ullus est, magistram hanc esse satis certò scio.

Me miseram, quæ nunc, quamobrem accuser, nescio.

Hem, tu nescis ? S. non, ita me Dii ament, mi Laches,

*que unâ inter nos agere atatem liceat. L. Dii mala pro-
hibeant. (L. scio.*

Meque abs te immeritò esse accusatam, postmodò rescisces.

immeritò ? an quidquam pro istis factis dignum te dici potest,

me, & te, & familiam omnem dedecoras, filio luctum paras ?

autem, ex amicis inimici ut sint nobis affines, facis ;

illum decrèrunt dignum, suos cui liberos committerent.

sola exorere, quæ perturbes hæc tuâ impudentiâ.

*Egone ? L. tu, inquam, mulier, quæ me omnino lapidem,
non hominem, putas.*

quia ruri crebrò esse soleo, nescire arbitramini,

quisque pacto hic vitam vostrarum exigat ?

alto melius, hic quæ fiunt, quàm illis, ubi sum assidue, scio :

quia, ut vos mihi domi eritis, proinde ego ero famâ foris.

imprudem equidem audiui cepisse odium tui Philumenam :

Minimeq; adeo mirum: &, ni id fecisset, magis intrum foret. Sed non credidi adeo, ut etiam totam hanc odisset domum. Quod si scissem, illa hic maneret potius, tu hinc isses foras. At vide, quàm immeritò agritudo hæc oritur mi abs te, So-

strata, Rus habitatum abii, concedens vobis, & rei serviens; Sumtus vestros otiumque ut nostra res posset pati, Meo labori haud parcens, præter æquom atque ætatem meam. Non te pro his curasse rebus, ne quid agre esset mihi? S. Non meâ operâ neque pol culpâ evenit. L. imo maxumè. Sola hic fuisti: in te omnis hæret culpa solâ, Sostrata.

Quæ hic erant, curares; cùm ego vos solvi curis cæteris. Cum puellâ animum suscepisse inimicitias non pudet? Illius dices culpâ factum. S. haud equidem dico, mi Laches. L. Gaudeo, ita me Dii ament, gnati causâ. nam de te quidem, Satis scio, peccando detrimenti nil fieri potest.

S. Quâ scis, an eâ causâ, mi vir, me odisse adsimulaverit, Ut cum matre unâ plus esset? L. quid ais? non signi hoc sat est, Quòd heri nemo voluit visentem ad eam te intro admittere? S. Enim lassam oppidò tum esse aiebant; eò ad eam non ad-

missa sum.

(arbitror:

L. Tuos esse illi mores morbum magis, quàm ullam aliam rem, Et meritò adeo: nam vostrarum nulla est, quin gnatum velit Ducere uxorem; & quæ vobis placita est conditio, datur. Ubi duxere impulsu vestro, vestro impulsu easdem exigunt.

ACT. II. SCENA II.

Arg. Laches remitti cupit nurum suam: pater Phidippus dicit non posse eam perdurare apud focrum, absente Pamphilo.

Iambici octonarii catalecticici.

Phidippus, Laches, Sostrata.

E*T SI scio ego, Philumena, meum jus esse, ut te cogam, Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio animo vitus faciam*

Ut tibi concedam, neque tuæ libidini advorsabor.

(siet.

L. Atque eccum Phidippum optumè video. hinc jam scibo, quid Phidippe, nisi ego meis me omnibus scio esse adprime obsequentem? Sed non adeo, ut mea facilitas corrumpat illorum animos.

Quid

Quod tu si idem faceres, magis in rem & nostram & vestram id
Nunc video in illarum potestate esse te. P. heia vero. (esset.

L. Adii te heri de filiâ : ut veni, itidem incertum amissi.

Haud ita decet, si perpetuam vis esse, affinitatem hanc,

Calare te iras. si quid est peccatum à nobis, profer :

Aut ea refellendo, aut purgando, vobis corrigemus,

Te iudice ipso. sin ea est causa retinendi apud vos,

Quia egra est ; te mi injuriam facere arbitror, Phidippe,

Metuis, satis ut mea domi curetur diligenter.

At, ita me Dii ament, haud tibi hoc concedo, etsi illi pater es,

Ut tu illam salvam magis velis, quàm ego : id adeo gnati causâ,

Num ego intellexi illam baud minùs, quàm seipsum, magnificare.

Neq; adeo clam me est, quàm esse eum graviter laturum credam,

Ubi si rescierit. ed domum studeo hac priùs, quàm ille ut redeat.

P. Laches, & diligentiam vestram, & benignitatem

Revi : & quæ dicis, omnia esse ut dicis, animum induco.

Et te hoc mihi cupio credere : illam ad vos redire studeo,

Ut facere possim ullo modo. L. quæ res te facere id prohibet ?

Uo, numquidnam accusat virum ? P. minimè : nam postquam

Magis, & vi cæpi cogere ut rediret, sanctè adjuravi (attendi

Non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare.

Aliud fortasse alii vitii est : ego sum animo leni natus :

Non possum advorsari meis. L. hem, Softrata ! S. heu me mi-

seram ! (quid vis ?

L. Certumne est istuc ? P. nunc quidem, ut videtur. sed num-

nam est, quod me transire ad forum jam oportet. L. eo tecum

unâ.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Softrata queritur genus mulierum nimis esse suspectum viris.

Trochaici octonarii.

Softr. **E** Depol na nos sumus inique aque omnes invisa viris,

Propter paucas ; quæ omnes faciunt dignæ ut videamur malo. (noxiam

Nam, ita me Dii ament, quod me accusat nunc vir, sum extra

sed non facile est expurgatu : ita animum induxerunt, socrus

omnes esse iniquas. haud pol me quidem : nam nunquam secus

habui illam, ac si ex me esset nata ; nec, qui hoc mi eveniat, scio.

Nisi pol filium multimodis jam exspecto, ut redeat domum.

Arg. Pamphilus queritur se absente uxorem ad suos abiisse, reliqua
iocru. Oſſonarii iambici & trochaici : item iambici senarii.

Pamphilus, Parmeno, Myrrhina.

NEmini ego plura acerba credo esse ex amore homini un-
quam oblata,

Quam mi. heu me infelicem! hancine ego vitam parsi perdere!

Hancine causâ ego eram tantopere cupidus redeundi domum?

Cui quanto fuerat præstabilius, ubivis gentium agere atatem,

Quam huc redire? atq; hac ita esse miserum me resciscere?

Nam nos omnes, quibus est alicunde aliquis objectus labor,

Omne quod est interea tempus, priusquam id rescitum est, lucro

Par. At sic, citius quâ te expedias his ærumnis, reperias. (est.)

Si non redisses, hæc ira facta essent multo ampliores:

Sed nunc adventum tuum ambas, Pamphile, scio reverituras.

Rem cognosces: iram expedies: rursus in gratiam restitues.

Levia sunt, quæ tu pergravia esse in animum induxti tuum.

Pam. Quid consolare me? an quisquam usquam gentium est

aque miser?

(ditum)

Priusquam hanc uxorem duxi, habebam alibi animum amori de-

Fam in hac re ut taceam, curvis facile scitu est quam fuerim

miser:

(meum)

Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quam mi obitulum

pater.

(meum)

Vix me illinc abstraxi, atq; impeditum in eâ expedivi animam

Vixque huc contuleram; hem, nova res orta est, porro ab hac

quæ me abstrabat.

(bitur)

Tum matrem ex eâ re me aut uxorem in culpâ inventurum

Quod cum ita esse invenero, quid restat, nisi porro ut siam miser

Nam matris ferre injurias me, Parmeno, pietas jubet:

Tum uxori obnoxius sum: ita olim suo me ingenio pertulit,

Tot meas injurias quæ nunquam in ullo patefecit loco.

Sed magnum nescio quid necesse est evenisse, Parmeno,

Unde ira inter eas intercessit, quæ tam permansit diu. (quæ)

Par. At quidem hercle parvum: si vis vero veram rationem ex-

Non maxumas, quæ maxumæ sunt interdum iræ, injurias

Faciam: nam sæpe est, quibus in rebus alius ne iratus quidem

Cum de eadem causâ est ira, undus factus inimicissimus. (est.)

Par.

Pueri i

Quapro

hudem

Fortass

Pam. j

quæ

Par. Ir

Accede

Prob J

M. Tac

Nullus

P

Profeſt

Pavita

Pam. j

un

Pam. j

Pam. C

Quona

Nam si

Par. N

Nam i

Heri n

Si forte

Quod s

Servum

Aliqui

Capiti

Hera in

Arg. Pa

N

Es

M

Quod te

Par

Pueri inter sese quàm pro levibus noxiis iras gerunt?

Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gentilem illæ mulieres sunt ferme, ut pueri, levi sententiâ: (runt. Fortasse unum aliquod verbum hanc inter eas iram conciverit.

Pam. Abi, Parmeno, intrò, ac me venisse nuncia. Par. hem, quid hoc est? Pam. tace.

Par. Trepidari sentio, cursari rursum prorsum. agedum, ad fores Accede propius. hem, sensistin? Pam. noli fabularier.

Prob Jupiter! clamorem audiui. Par. tute loqueris, me vetas?

M. Tace, obsecro, mea gnata. Pam. matris vox visa est Philumena.

Nullus sum. Par. qui dum? Pam. perii. Par. quamobrem?

Pam. nescio quod magnum malum

Profectò, Parmeno, me celant. Par. uxorem Philumenam

Pavitare nescio quid, dixerunt: id si fortè est, nescio.

Pam. Inserii: cur mihi id non dixi? Par. quia non poteram unà omnia.

Pam. Quid morbi est? Par. nescio. Pam. quid? nemon' medicum adduxit? Par. nescio.

Pam. Cesso hinc ire intrò, ut hoc quamprimum, quidquid est, certum sciam?

Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam affectam?

Nam si periculum ullum in te inest, perisse me una haud dubium

Par. Non usus factò est mihi nunc hunc intro sequi: (est.

Nam invisos omnes nos esse illis sentio.

Hèri nemo voluit Sofstratam intro admittere.

Si forte morbus amplior factus fiet,

Quod sane nolim, maxumè heri causâ mei;

Servum illico introisse dicent Sofstratæ:

Aliquid tulisse comminiscuntur mali,

Capiti atque etati illorum, morbus qui auctu' sit:

Hera in crimen veniet, ego verò in magnum malum.

ACT. III. SCENA II.

Arg. Pamphilus tristior egreditur à Philumena, deprehenso ejus partu, quem modis omnibus celare conatur, ac tegere.

Trochaici octonarii catalectici.

Sofstrata, Parmeno, Pamphilus.

Nescio quid jamdudum audio hîc tumultuari misera:

Male metuo, ne Philumena magi' morbus adgravescat:

Quod te, Æsculapi, & te, Salus, ne quid sit hujus, oro.

Nunc

Nunc ad eam visam. Par. heus, Sofrata. S. hem. Par. iterum istinc excludere.

S. Ehem Parmeno; tunc hic eras? perii, quid faciam misera?

Non visam uxorem Pamphili, cum in proxumo hic sit agra?

Par. Non visas; ne mittas quidem visendi causam quenquam.

Nam qui amat cui odio ipse est, his facere stultè duco:

Laborem inanem ipse capit, & illi molestiam affert.

Tum filius tuus introiit videre, ut venit, quid agat.

S. Quid ais? an venit Pamphilus? Par. venit. S. Diis gratiam habeo.

Hem, istoc verbo animus mihi rediit, & cura ex corde excessit.

Par. Jam eam te causam maxime nunc huc introire nolo.

Nam si remittent quippiam Philumenae dolores,

Omnem rem narrabit, scio, continuo sola soli,

Quae inter vos intervenit, unde ortum est initium irae.

Atq; eccum video ipsum egredi. quam tristis est! S. o mi gnate.

Pam. Mea mater, salve. S. gaudeo venisse salvam. salvam?

Philumena est? Pam. meliuscula est. S. utinam istuc ita Diis faxint. (mater.

Quid tu igitur lacrimas? aut quid es tam tristis? Pam. recte,

S. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente invasit?

Pam. Ita factum est. S. quid morbi est? Pam. febris. S. quotidianiana? Pam. ita aiunt.

I sodes intro, consequar jam te, mea mater. S. fiat.

Pam. Tu pueris curre, Parmeno, obviam, atq; iis onera adjuta.

Par. Quid? non sciunt ipsi viam, domum quam redeant? Pam. cessas?

ACT. III. SCENA III.

Arg. Deliberat Pamphilus, velitne uxorem recipere an repudiare. Trochaici octenarii & iambici aliquot senarii.

Pamphilus.

NEquo mearum rerum initium ullum invenire idoneum,

Unde exordiar narrare, quae nec opinanti ascidunt,

Partim quae perspexi his oculis, partim quae accepi auribus:

Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.

Nam modò intro me ut corripui timidus, alio suspicans

Morbo me visurum affectam, ac sensi esse, uxorem: hei mihi!

Postquam me aspexere ancillae advenisse, illico omnes simul

Lata

Lete exclamant, venit, id quod derепente aspexerant.
 Sed continuo vultum earum sensu immutari omnium,
 Quia tam incommodè illis fors obtulerat adventum meum.
 Illarum interea propere præcucurrit, nunciāns
 Me venisse. ego ejus videndi cupidus recta consequor.
 Postquam intro adveni, extemplo ejus morbum cognovi miser.
 Nam neque, ut celari posset, tempus spatium ullum dabat:
 Neque voce aliā, ac res monebat, ipsa poterat conqueri.
 Postquam aspexi; ô facinus indignum, inquam: Ô corripui il-
 le inde, lacrumans, incredibili re atq; atroci percitus. (lico
 Mater consequitur: jam ut limen exirem, ad gēua accidit,
 Lacrumans misera: miseritum est. profectò hoc sic est, ut puto,
 omnibus nobis ut res dant sese, ita magni atq; humiles sumus.
 Hanc habere orationem mecum principio institit:
 mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, causam vides:
 Nam vitium est oblatum virgini olim ab nescio quo improbo:
 Nunc huc confugit, te atque alios partum ut celaret suum.
 Sed cūm orata ejus reminiscor, nequeo quin lacrumem miser.
 Quæque fors fortuna est, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,
 Per eam te obsecramus ambæ, si jus, si fas est, uti
 Advorsa ejus per te recta tacitaque apud omnes sient:
 Nunquam erga te animo esse amico sensisti eam, mi Pamphile,
 sine labore hanc gratiam, te, ut sibi de's pro illā nunc, rogat.
 Materem dē reducenda id facias, quod in rem sit tuam.
 Parturire eam, neque gravidam esse ex te, solus conscius.
 Nam aiunt tecum post duobus concubuisse mensibus:
 Tum, postquam ad te venit, mensis agitur hic jam septimus:
 Quod te scire, ipsa indicat res. nunc si potis est, Pamphile,
 Maxime volo doque operam, ut clam eveniat partus patrem,
 atque adeo omnes. sed si fieri id non potest, quin sentiant,
 Dicam abortum esse. scio nemini aliter suspectum fore,
 Quin, quod verisimile est, ex te recte eum natum putent.
 continuo exponetur. hic tibi nihil est quidquam incommodi: Ô
 mi misere indigne factam injuriam contexeris.
 Pollicitus sum, Ô servare in eo certum est, quod dixi, fidem.
 Nam de reducenda, id vero neutiquam honestum esse arbitror:
 Nec faciam: etsi amor me graviter, consuetudoque ejus tenet.
 Lacrimo, quæ posthac futura est vita, cūm in mentem venit,
 Soli-

Solitudoque. ò fortuna, ut nunquam perpetuò es bona!
Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit,
Quem ego tùm consilio missum feci. idem nunc huic operam da-
Adest Parmeno cum pueris : hunc minimè est opus (bo.
In hac re adesse : nam olim soli credidi,
Eà me abstinuissè in principio, cùm data est.
Vereor, si clamorem ejus hìc crebro exaudiat,
Ne parturire intellegat. aliquò mihi est
Hinc ablegandus, dum parit Phylumena.

ACT. III. SCENA IV.

Arg. Narrat Sofia, quæ adierit maris pericula : servus Parmeno in ar-
cem mittitur, nè parere Phylumenam interim audiat.
Iambici senarii.

Parmeno, Sofia, Pamphilus.

A *In' tu, tibi hoc incommodum evenisse iter ?*
S. Non hercle verbis, Parmeno, dici potest
Tantum, quàm re ipsâ navigare incommodum est.
Par. Itane est ? S. ò fortunate, nescis quid mali
Præterieris, qui nunquam es ingressus mare.
Nam alias ut mittam miseras, unam hanc vide :
Dies triginta, aut plus eo, in navi fui,
Cùm interea semper mortem expectabam miser :
Ita usque advorsâ tempestate usi sumus.

Par. Odiosum. S. baud clam me est : denique hercle aufugerim
Potius, quàm redeam, si eo mi redeundum sciam.

Par. Olim quidem te causæ impellebant leves,
Quod nunc minitare facere, ut faceres, Sofia.

Sed Pamphilum ipsum video stare ante ostium.

Itè intro. ego hunc adibo, si quid me velit. *relictus Ho*

Here, etiam nunc tu hic stas ? Pam. equidem te expecto. (tibi.

Par. quid est ?

Pam. In arcem transcurso opus est. Par. cui homini ? Pam.

Par. In arcem ? quid eò ? Pam. Callidemidem hospitem

Myconium, qui mecum unâ advektus, conveni.

Par. Perii. vovisse hunc dicam, si salvus domum

Redisset unquam, ut me ambulando rumperet.

Pam. Quid cessas ? Par. quid vis dicam ? an conveniam modò ?

Pam. Imo, quod constitui, me hodie conventurum eum,

Nè

Non po
par. A
Magnu
Cadave
Quid, j
Pam. A
Pam. A
Quo pa
Sue gn
Quod p
Nam m
Oportes
Video :

Arg. De

D *Itè*
P

Quamob

Pa. Ceri

L. Ipsus

L. Gnat

Et adeo

dit

L. Adve

Consobri

fuit, dun

Sibi vero

L. Tum

Pa. Quia

Nam ill

istu

ille revir

L. Heri

Ph. Noli

Non posse, ne frustra illic expectet: vola.

Par. At non novi hominis faciem. Pam. at faciam ut noveris:

Magnus, rubicundus, crispus, crassus, cæsius,

Cadaverosâ facie. Par. Di illum perduint.

Quid, si non veniet? maneamne usque ad vesperum?

Pam. Maneto: curre. Par. non queo: ita defessu sum.

Pam. Ille abiit. quid agam infelix? prorsus nescio,

Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrhina,

Suâ gnata partum: nam me miseret mulieris.

Quod potero faciam tamen, ut pietatem colam:

Nam me parenti potius, quàm amorì, obsequi

oportet. at at, eccum Phidippum, & patrem

video: borsum pergunt. quid dicam hisce, incertu sum.

ACT. III. SCENA V.

Arg. De reducenda Philumena inter senes agitur: Pamphilus reduc-
tum se negat: fert eam rem indignè Phidippus.

Trochaici octonarii, & Iambici senarii.

Laches, Phidippus, Pamphilus.

Dixtin' dudum, illam dixisse se expectare filium?

Ph. Factum. L. venisse aiunt: redeat. Pa. quam cau-
sam dicam patri, (qui?

Quamobrem non reducam, nescio. L. quem ego hic audiui lo-

Pa. Certum obfirmare est viam me, quam decrevi persequi.

L. Ipse est, de quo hoc agebam tecum. Pa. salve, mi pater.

L. Gnate mi, salve. Ph. bene factum te advenisse, Pamphile,

Et adeo quod maximum est, salvum atque validum. Pa. cre-
ditur. (nia

L. Advenis modo? Pa. admodum. L. cedo, quid reliquit Pha-

Consobrinus noster? Pa. sane hercle homo voluptati obsequens

fuit, dum vixit: & qui sic sunt, haud multum heredem juvant:

Sibi verò hanc laudem relinquunt: Vixit, dum vixit, bene.

L. Tum tu igitur nihil attulisti huc plus unâ sententiâ?

Pa. Quidquid est id quod reliquit, profuit. L. imo obfuit:

Nam illum vivum & salvum vellem. Ph. impunè optare
istuc licet:

Ille reviviscet jam nunquam. & tamen, utrum malis, scio.

L. Heri Philumenam ad se accersi hic jussit. dic jussisse te.

Ph. Noli fodere. jussi. L. sed eam jam remittet. Ph. scilicet.

Pa. Omnem

Pa. *Omnem rem scio, ut sit gesta. adveniēns audiui omnia. L. Istos invidos Di periant, qui hac libenter nunciant.*

Pa. *Ego me scio cavisse, ne ulla merito contumelia Fieri a vobis posset. idque si nunc memorare hic velim, Quam fideli animo & benigno in illam, & clementi fui, Verè possum; ni te ex ipsa hac magis velim resciscere: Namque eo pacto maxime apud te meo erit ingenio fides, Cum illa, quæ nunc in me iniqua est, æqua de me dixerit. Neque mea culpa hoc discidium evenisse, id testor Deos. Sed quando sese esse indignam deputat matri meæ, Cui concedat, cujus mores toleret suā modestiā; Neque alio pacto componi potest inter eas gratia; Segreganda aut mater a me est, Phidippe, aut Philumena. Nunc me pietas matris potius commodum suadet sequi.*

L. *Pamphile, haud invito ad aures sermo mihi accessit tuus, Cum te postputasse omnes res præ parente intellego. Verum vide, ne impulsus irā pravè insistas, Pamphile.*

Pa. *Quibus iris impulsus nunc in illam iniquus sim? Quæ nunquam quidquam erga me commerita est, pater. Quod nollem: & sape, quod vellem, meritam scio. Amoque, & laudo, & vehementer desidero: Nam fuisse erga me miro ingenio, expertus sum. Illique exopto, ut reliquam vitam exigat*

Cum *Cam eo viro, me qui sit fortunatior;*

Quandoquidem illam a me distrahit necessitas.

Ph. *Tibi id in manu est, ne fiat. L. si sanus fies, Jube illam redire. Pa. non est consilium, pater:*

Matri servibo commodis. L. quò abis? mane;

Mane, inquam: quò abis? Ph. quæ hæc est perinacia?

L. *Dixin', Phidippe, hanc rem agrè laturum esse eum?*

Quamobrem te orabam, filiam ut remitteres.

Ph. *Non credidi edepol adeo inhumanum fore:*

Ita nunc is sibi me supplicaturum putat?

Si est, ut velit reducere uxorem, licet:

Sin alio est animo, renumeret dotem hac, eat.

L. *Ecce autem, tu quoque protervè iracundus es.*

Ph. *Percontumax redisti hac nobis, Pamphile.*

L. *Decedet jam ira hæc: eisi merito iratus est.*

Ph. Q

Ph. Q

Sublat

Ph. D

Velint

L. Ph

Postren

Quand

Quæ di

Uxorem

Aique

Arg. O

quod i

ut Par

Lambici

Perii

Misc

ta corr

Quòd si

Dicam,

Sed osti

Uxor

Aique e

M.

Vir eg

Nam si u

Non sic l

rog

Peperit f

Terii: ex

Credo

Quid sit,

Partum

Adeon' p

Ex quo f

Postius, q

nupr

Ph. Quia paulum vobis accessit pecunie,
Sublati animi sunt. L. etiam mecum litigas?

Ph. Deliberet, renunciaretque bodie mihi,
Velint, an non; ut alii, si huic non sit, fiet.

L. Phidippe, ades, audi paucis. abiit: quid meâ?

Postremo inter se transigant ipsi, ut lubet:

Quando nec gnatus, neq; hic mihi quidquam obtemperant:

Quæ dico, parvi pendunt. porto hoc iurgium ad

Uxorem, cujus hæc sunt consilio omnia.

Aque in eam hoc omne, quod mihi agrè est, evomam.

ACT. IV. SCENA I.

Arg. Objurgat uxorem maritus ab celatum filix partum: hoc etiam
quod resciscit de puero Phidippus, ad tumultum augendum facit, &
ut Pamphilus uxorem recipere cogatur.

ambici octonarii catalectici & acatalectici, & unus quaternarius,
item trochaici octonarii catalectici & acatalectici.

Myrrhina, Phidippus.

P. Erii, quid agam? quò me vortam? quid viro meo respondebo

Misera? nam audivisse vocem pueri visu' est vagientis:

Na corripuit derepente tacitus sese ad filiam:

Quòd si rescierit peperisse, id quâ causâ clam me habuisse

Dicam, non edepol scio.

Sed ostium concrepuit: credo ipsum ad me exire: nulla sum.

P. Uxor ubi me ad filiam ire sensit, se duxit foras.

Aque eccam video. quid ais, Myrrhina? heus, tibi dico:

M. mihine, mi vir?

(esse?)

P. Vir ego tuus sum? tu virum me, aut hominem deputas adeo

Nam si utrumvis horum, mulier, unquam tibi visus forem,

Non sic ludibrio tuis factis habitus essem. M. quibus? P. at

rogitas?

(æquom?)

Peperit filia? hem, taces? ex quo? M. istuc patrem rogare est

Erii: ex quo censeres, nisi ex illo, cui data est nuptum, obsecro?

P. Credo: neque adeo arbitrari patris est aliter. sed demiror,

Quid sit, quamobrem tantopere hunc omnes nos celare volueris

Partum; præsertim cum & recte, & tempore suo pepererit.

Adeon' pervicaci esse animo, ut puerum præoptares perire,

Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiam posthac scires,

Potius, quàm adversum animi tui lubricitatem esset cum illo

nupta?

Ego

Ego etiam illorum esse hanc culpam credidi, quæ te est pene.
 M. Misera sum. P. utinam sciam ita esse istuc. sed nunc mihi
 in mentem venit,

De hac re quod locuta es olim, cum illum generum cepimus:
 Nam negabas nuptam posse filiam tuam te pati

Cum eo qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris. (10.

M. Quamvis causam hunc suspicari, quam ipsam veram, mavo-

P. Multo prius sciri, quam tu, illum habere amicam, Myrrhinam.

Verum id vitium nunquam decrevi esse ego adolescentiæ:

Nam id omnibus innatum est. at pol jam aderit, se quoque
 etiam cum oderit.

Sed ut olim te ostendisti eandem esse, nihil cessavisti usq; adhuc,

Ut filiam ab eo abduceres, neu, quod ego egissem, esset ratum.

Id, nunc res indicium hac facit, quo pacto factum volueris.

M. Adeon' me esse pervicacem censes, cui mater siem,

Ut eo essem animo, si ex usu esset nostro hoc matrimonium?

P. Tun' prospicere, aut judicare, nostram in rem quod sit, potui

Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret

Exeuntem aut introeuntem ad amicam. quid tum postea,

Si modestè ac raro hoc fecit? nonne ea dissimulare nos

Magis humanum est, quam dare operam id scire, qui nos oderit

Nam si is posset ab eâ sese derepente avellere,

Quicum tot consueisset annos; non eum hominem ducerem,

Nec virum sat' firmum gnata. M. mitte adolescentem, obsecro.

Et quæ me peccasse ais. abi, solum solus conveni:

Roga, velint uxorem an non. si est, ut dicat velle se,

Redde: sin est autem, ut nolit, rectè ego consului mea.

P. Siquidem ille ipse non volt, & tu sensisti in eo esse, Myrrhinam.

Peccatum; aderam, cujus consilio ea par fuerat prospici.

Quamobrem incendor irâ, esse ausam facere hac te injussu mihi

Interdico, ne extulisse extra ades puerum usquam velu.

Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postulem.

Ibo intro, atque edicam servis, ne quoquam efferri sinam.

M. Nullam pol credo mulierem me miseriorem vivere.

Nam ut hic laturus hoc sit, si ipsam rem, ut fiet, resciverit,

Non edepol clam me est; cum hoc, quod levius est, tam animi

iracundo tulit:

Nec, quâ viâ sententia ejus possit mutari, scio.

Hoc mi unum ex plurimis miseriis reliquom fuerat malum,
 Si, puerum ut tollam, cogit, cuius nos qui sit nescimus pater.
 Nam cum compressa est gnata, forma in tenebris nosci non quita
 est : (qui fiet,

Neque detractum ei tum quidquam est, qui post possit nosci,
 Ipse eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens annulum.
 Simul vereor Pamphilum, ne orata nostra nequeat diutius
 Celare, cum sciet alienum puerum tolli pro suo.

ACT. IV. SCENA II.

Arg. Sostratæ purgatio de Philumenæ abscessu : eadem Sostrata rus
 abituram se filio pollicetur, ne impedimento sit, quò minus redeat
 Philumena : filius contra matri, ne id faciat, dissuadere conatur.
 Iambici octonarii.

Sostrata, Pamphilus.

NON clam me est, gnate mi, tibi me esse suspectam, uxorem tuam

Propter meos mores hinc abisse : etsi ea dissimulas sedulo.

Verum ita me Dii ament, itaque obtingant ex te, quæ exopto
 mihi, ut

Nunquam sciens commerui, meritò ut caperet odium illam mei :
 Teque antequam me amare rebar, ei rei firmasti fidem.

Nam mihi intus tuus pater narravit modò, quo pacto me habueris
 Prepositam amorì tuo. nunc tibi me certum est contra gratiam
 Referre, ut apud me præmium esse positum pietati scias.

Mi Pamphile, hoc & vobis, & mea commodum fama arbitror :
 Ego rus abituram hinc cum tuo me esse certò decrevi pare,
 Ne mea præsèntia obstet, neu causa ulla restet reliqua,

Quin tua Philumena ad te redeat. P. quæso, quid istuc consilii est ?

Illius stultitiâ victa, ex urbe tu rus habitatum migres ? (lit,
 Haud facies : neque sinam, ut qui nobis, mater, maledictum ve-
 Meâ pertinaciâ esse dicat factum, haud tuâ modestiâ.

Tum, tuas amicas te & cognatas deferere, & festos dies,
 Meâ causâ, nolo. S. nihil pol jam istæ mihi res voluptatis ferunt.
 Dum ætatis tempus tulit, persuntta satis sum : satias jam tenet

Studiorum istorum : hæc mihi nunc cura est maxima, ut ne cui
 Longinquitas ætatis obstet, mortemve expectet meam. (mea
 Sic video me esse invisam immeritò : tempus est concedere.

Sic optumè, ut ego opinor, omnes causas præcidam omnibus :

O

Et

Et me hac suspitione exsolvam, & illis morem gesserò.

Sine me, obsecro, hoc effugere, vulgus quod male audit mulierum.

P. Quàm fortunatus cateris sum rebus, absque unâ hac fore.

Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem. S. obsecro, mi Pamphile, (pati)

Non tute incommodam rem, ut quæque est, in animum induces.

Si cætera ita sunt, ut tu vis, itaque ut esse ego illam existumo.

Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. P. vix misero mihi.

S. Et mihi quidem: nam hæc res non minus me male habet, quam te, gnate mi.

ACT IV. SCENA III.

Arg. Reconciliantur, & omne bellum inter se componunt vir & uxor: monetur Pamphilus, ut uxorem reducat.

Trochaici Iambicique octonarii, senarius unus & quaternarius unus.

Laches, Sostrata, Pamphilus.

Q Uem cum istoc sermonem habueris, procul hinc stans accipe uxorem.

Istuc est sapere, qai, ubicunque opus sit, animum possis flectere.

Quod sit faciendum post sortasse, idem hoc nunc si feceris.

S. Fors fuerit pol. L. abi rus ergo hinc: ibi ego te, & tu me feres.

S. Spero ecastor. L. i ergo intrò, & compone, quæ tecum sim.

Ferantur. dixi. S. ita, ut jubes, faciam. P. pater.

L. Quid vis, Pamphile? P. hinc abire matrem? minime.

L. quid ita istuc vis? (quid est)

P. Quia de uxore incertus sum etiam, quid sim factururus.

Quid vis facere, nisi reducere? P. equidem cupio, & vix contineor.

Sed non minuam meum consilium. ex usu quod est, id persequor.

Credo eâ gratiâ concordēs, si non reducam. fore.

L. Nescias. verum tuâ refert nihil, utrum illæ fecerint,

Quando hæc abierit. odiosa hæc est ætas adolescentulis:

E medio æquom excedere est. postremo nos jam fabula.

Sumus, Pamphile, senex, atque anus.

Sed video Phidippum egredi per tempus. accedamus.

ACT. IV. SCENA IV.

Arg. Natum puerum Laches resciscit, Pamphilum ad recipiendam uxorem ambo senes hortatur: ille negat: meretricis amorem incusat pater.

Iambici senarii.

Phidippus, Laches, Pamphilus.

TIBI quoque edepol sum iratus, Philumena,
Graviter quidem. nam hercle abs te factum est turpiter:
Esi tibi causa est de hac re: mater te impulit:

Huic vero nulla est. L. opportunè te mihi,
Phidippe, in ipso tempore ostendis. Ph. quid est?

Pa. Quid respondebo his? aut quo pacto hoc aperiam?

L. Dic filia, rus concessuram hinc Sostratam:

Ne revereatur, minùs jam quò redeat domum. Ph. ah,

Nullam de his rebus culpam commeruit tua:

A Myrrbinà hac sunt meâ uxore exorta omnia.

Mutatio sit: ea nos perturbat, Lache.

Pa. Dum ne reducam, turbent porro, quàm velint.

Ph. Ego, Pamphile, esse inter nos, si fieri potest,

Affinitatem hanc sane perpetuam volo:

Sin est, ut aliter tua fiet sententia,

Accipias puerum. Pa. sensit peperisse: occidi.

L. Puerum? quem puerum? Ph. natus est nobis nepos:

Nam abducta à vobis pragnans fuerat filia;

Neque fuisse pragnantem unquam ante hunc scivi diem.

L. Bene, ita me Dii ament, nuncias: Et gaudeo

Natum illum, Et tibi illam salvam. sed quid mulieris

Uxorem habes? aut quibus moratam moribus?

Nosne hoc celatos tamdiu? nequeo satis,

Quàm hoc mihi videtur factum pravè, proloqui.

Ph. Non tibi illud factum minùs placet, quàm mihi, Laches.

Pa. Etiam si dudum fuerat ambiguum hoc mihi,

Nunc non est, cùm eam consequitur alienus puer.

L. Nulla tibi, Pamphile, hic jam consultatio est.

Pa. Perii. L. hunc videre sepe optabamus diem,

Cùm ex te esset aliquis, qui te appellaret patrem:

Evenit: habeo gratiam Dis. Pa. nullus sum.

L. Reduc uxorem, ac noli aduorsari mihi.

Pa. Pater, si ex me illa liberos vellet sibi,

Aut se esse mecum nuptam, satis certò scio;

Non clam me haberet, quæ celasse intellego.

Nunc, cùm ejus alienum esse à me animum sentiam,

Nec conventurum inter nos posthac arbitror,

Quamobrem reducam? L. mater quod sugit sua,
 Adolescens mulier fecit. mirandumne id est?
 Censen' te posse reperire ullam mulierem,
 Quæ careat culpâ? an, quia non delinquent viri?
 Ph. Vosmet videte jam, Lache, & tu Pampbile,
 Remissan' opu' sit vobis, reduktan' domum:
 Uxor quid faciat, in manu non est meâ.
 Neutrâ in re vobis difficultas à me erit.
 Sed quid faciemus puero? L. ridiculè rogas.
 Quidquid futurum est, huic reddas, suum scilicet,
 Ut alamus nostrum. Pa. quem ipse neglexit pater,
 Ego alam? L. quid dixi? eho, an non alemus, Pampbile?
 Prodemus, queso, potius? quæ hæc amentia est?
 Enimvero prorsus jam tacere non queo.
 Nam cogis ea, quæ nolo, ut prasente hoc loquar.
 Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?
 Aut, quid sit id, quod sollicitere ad hunc modum? *quo*
 Primum, hanc ubi dixti causam, te propter tuam
 Matrem non posse habere hanc uxorem domi;
 Pollicita est ea, se concessuram ex adibus.
 Nunc, postquam ademtam hanc quoque tibi causam vides;
 Puer quia clam te est natus, nactus alteram es.
 Erras, tui animi si me esse ignarum putas.
 Aliquando tandem huc animum ut abducas tuum,
 Quàm longum spatium amandi amicam tibi dedi?
 Sumtus, quos fecisti in eam, quàm animo æquo tuli?
 Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres:
 Tempus dixi esse: impulsu duxisti meo.
 Quæ tum, obsecutus mihi, fecisti ut decuerat:
 Nunc animum rursus ad meretricem induxti tuum:
 Cui tu obsecutus, facis huic adeo injuriam.
 Nam in eandem vitam te revolutum denuo
 Video esse. Pa. mene? L. teipsum: & facis injuriam,
 Constringis falsas causas ad discordiam,
 Ut cum illâ vivas, testem hanc cum abs te amoveris.
 Sensitque adeo uxor: nam ei causa alia quæ fuit,
 Quamobrem abs te abiret? Ph. plane hic divinat: nam id est
 Pa. Dabo jusjurandum nihil esse istorum tibi: L. ab,

Reduc
 Pa. Non
 In culpa
 Pa. O
 Tot me
 Abibo
 Nam po
 Prasert
 L. Fug
 Num ti
 Puerum
 Non m
 Amara
 Propter
 Id ego
 Neque i
 Nam on
 L. Quia
 Ph. Qu
 Premus
 Miniter
 L. Faci
 Tuam
 Et te or
 Jamdu
 Manere
 Si ullo
 Sed vis
 L. Imo

Arg. Ba
 recipia
 retrice
 lambi

No
 Nec pol
 Redu

Reduc uxorem : aut quamobrem non opus sit, cedo.

Pa. Non est nunc tempus. L. puerum accipias : nam u quidem in culpâ non est. pôt de matre videro.

Pa. Omnibus modis miser sum : nec, quid agam, scio :

Tot me nunc rebus miserum concludit pater.

Abibo hinc, præsens quando promoveo parum.

Nam puerum injussu, credo, non tollet meo,

Præsertim in eâ re cùm sit mihi adiutrix socrus.

L. Fugis ? hem, nec quidquam certi respondes mihi ?

Num tibi videtur esse apud sese ? sine :

Puerum, Phidippe, mihi cedo ; ego alam. Ph. maxime.

Non mirum fecit uxor mea, si hoc agrè tulit :

Amara mulieres sunt, non faciliè hæc ferunt.

Propterea hæc ira est : nam ipsa narravit mihi :

Id ego hoc præsentè tibi nolueram dicere :

Necque illi credebam primò. nunc verò palam est.

Nam omnino abhorre animum huic video nuptiis.

L. Quid ergo agam, Phidippe ? quid das consili ?

Ph. Quid agas ? meretricem hanc primum adeundam censeo :

primus : accusemus graviss : denique

Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.

L. Faciam, ut mones. Ebo puer, curre ad Bacchidem hanc

finem nostram : huc evoca verbis meis.

Et te oro porro, in hac re adjutor sis mihi. Ph. ab,

jamdudum dixi, idemque nunc dico, Lache,

Manere affinitatem hanc inter nos volo,

si ullo modo est ut possit ; quod spero fore.

Sed visne adesse unâ, dum istam convenis ?

L. Imo verò abi : aliquam puero nutricem para.

ACT. IV. SCENA V.

Arg. Bacchis & Laches colloquuntur : hic illam accusat, quòd ad se recipiat filium ; illa constanter negat : mitem autem senem, & meretricem bonam inducit, & occasio est catastrophæ.

Iambici octonarii acataleptici & cataleptici, trochaici octonarii, & unus quaternarius.

Bacchis, Laches.

NON hoc de nihilo est, quod Laches me nunc conventam esse expetit :

Nec pol me multum fallit, quin, quod suspicor, sit, quod velit.

L. Videndum est, ne minus propter iram hanc impetrem, quam possem,

Aut ne quid faciam plus, quod post me minus fecisse satius sit. Aggrediar. Bacchis, salve.

B. Salve, Laches. **L.** Credo edepol te nonnihil mirari, Bacchis, Quid sit, quapropter te huc foras puerum evocare jussi. (sim, **B.** Ego pol quoque etiam timida sum, cum venit in mentem, que Ne nomen mihi quaestus obftet, nam mores facile tutor.

L. Si vera dicis, nihil tibi est à me periculi, mulier: Nam jam etate eâ sum, ut non fiet peccato mihi ignosci æquom: Quo magis omnes res cautius, ne temere faciam, accuro.

Nam si facis, facturave es, bonas quod par est facere;

Inscitum offerre injuriam tibi, immerenti iniquom est.

B. Est magna ecastor gratia de istac re quam tibi habeam.

Nam qui post factam injuriam se expurget, parum mihi profit. Sed quid istuc est? L. meum receptas filium ad te Pamphilum. B. ab.

L. Sine dicam. uxorem hanc priusquam duxit, vestrum amorem pertali. (haber.

Mane: nondum etiam dixi id, quod volui. hic nunc uxorem Quere alium firmiorem tibi, dum tempus consulendi est.

Nam neque ille hoc animo erit etatem, neque pol tu eadem istac etate. (abduxit suam.

B. Quis id ait? **L.** socras. **B.** mene? **L.** teipsam. & filiam Puerumque ob eam rem clam voluit, natus qui est, extinguere.

B. Aliud si scirem, qui firmare meam apud vos possem fidem, Sanctius quam jusjurandum, id pollicerer tibi, Laches, Me segregatum habuisse, uxorem ut duxit, à me Pamphilum.

L. Lepida es. sed scin, quid volo potius sodes facias? **B.** quid, cedo?

L. Eas ad mulieres hac intro, atque istuc jusjurandum idem Polliceari illis: exple animum iis, teque hoc crimine expedi.

B. Faciam: quod pol, si esset alia ex hoc quaestu, haud faceret, Ut de tali causâ nuptæ mulieri se ostenderet. (scio;

Sed nolo esse falsâ famâ gnatum suspectum tuum, Nec leviozem vobis, quibus est minimè æquom, viderier

Immerito: nam meritis de me est, quod queam, illi ut com-

modem.

L. Fa.

L. Faci
Nam n
Nunc c
Fac ead
Aliter
Verum
Potius

Arg. C
intro
Iamb

Nil
Sed cū
L. Nos
Phidip
P. Nec
B. An
Hec re
Oportet
Solam
L. Ph
Nobis
Nam si
Missan
Quod
Profe
P. Vel
f
P. Quic
De ha
n
L. Qu
B. Ob
i
B. Eo
Nam

L. Facilem benevolumque lingua tua jam tibi me reddidit:
 Nam non sunt sola arbitrata hæ: ego quoque etiam credidi.
 Nunc cum ego te esse præter nostram opinionem comperi;
 Fac eadem ut sis porro: nostrâ uere amicitia, ut uoles.
 Aliter si faciâ—reprimam me, ne agre quidquam ex me audias.
 Verum hoc te monito unum; qualis sim amicus, aut quid possiem,
 Potius quàm inimicus, periculum facias.

ACT. IV. SCENA VI.

Arg. Quæ dudum Lacheti, eadem hæc Phidippo Bacchis promittit se
 intrò abituram ad Sostratam & Myrrhinam, ut illis purgetur.
 Iambici octonarii catalecticis, & unum quaternarium acatalecticis.

Phidippus, Laches, Bacchis.

Nihil apud me tibi

Desieri patiâr, quin, quod opus sit, benigne prabeatur.
 Sed cum tu satura atque ebria eris, puer ut satur sit, facito.

L. Noster focer, video, venit: puero nutricem adducit. (est.
 Phidippe, Bacchis dejerat persanctâ. P. hæcine ea est? L. hæc
 P. Nec pol istæ metuent Deos; neque has respicere Deos opinor.

B. Antillas dedo: quo lubet cruciatus per me exquire.

Hæc res hic agitur: me facere, Pamphilo ut redeat uxor,

Oportet: quod si perficio, non pœnitet me fame,

Solam fecisse: i, quod aliæ meretrices facere fugitant.

L. Phidippe, nostras mulieres suspectas fuisse falsò

Nobis re in ipsâ invenimus. porro hanc nunc experiamur.

Nam si compererit falso crimini tua se uxor credidisse,

Missam iram faciet: sin autem est ob eam rem iratus gnatus,

Quod peperit uxor clàm, id leve est. citò ab eo hæc ira abscedet.

Profectò in hac re nihil mali est, quod sit discidio dignum.

P. Velim quidem hercle. L. exquire: adest: quod satis sit,
 faciet ipsa.

P. Quid mihi istæc narras? an quia non tute ipse dudum audisti,
 De hac re animus meus ut sit, Laches? illis modò explete ani-
 mum.

L. Quæso edepol, Bacchis, quod mihi es pollicita tute, ut serves.

B. Ob eam rem vis ergo introeam? L. i, atque exple animum
 iis, ut credant.

B. Eo: etsi scio pol iis fore meum conspectum invisum hodie:

Nam nupta meretrici hostis est, à viro ubi segregata est.

L. At hæc amica erunt, ubi, quamobrem adveneris, resciscunt.

P. At easdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognorint :
Nam illas errore, & te simul suspitione exsolves.

B. Perii, pudet Philumena me. sequimini me intrò amba.

L. Quid est, quod mihi malim, quàm quod huic intellego evenire,
Ut gratiam ineat sine suo dispendio, & mihi profuit ?

Nam si est, ut hæc nunc Pamphilum verè ab se segregarit ;
Scit sibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & gloriam esse :
Referet gratiam ei, unâque nos sibi operâ amicos junget.

ACT. V. SCENA I.

Arg. Egred fert Parmeno se Callidemidem frustra quærendo delassari.
Trochaici iambicque octonarii catalectici.

Parmeno, Bacchis.

E Depol na meam berus esse operam deputat parvi preti,
Qui ob rem nullam misit ; frustra ubi totum desedi diem,
Myconium hospitem dum exspecto in arce Callidemidem.

Itaque ineptus hodie dum illic sedeo, ut quisque venerat,
Accedebam : Adolescens, dic dum, quæso, es tu Myconius ?

Non sum. At Callidemides ? Non. Hospitem ecquem Pam-
philum (tror.

Hic habes ? omnes negabant : neque eum quenquam esse arbi-
Denique berce jam pudebat : abii. sed, quid Bacchi idem
Ab nostro affine excuntem video ? quid huic hic est rei ?

B. Parmeno, opportunè te offers : propere curre ad Pamphilum.

P. Quid eò ? B. dic me orare, ut veniat. P. ad te ? B. imo
ad Philumenam.

P. Quid rei est ? B. tuâ quod nil refert, percontari desinas.

P. Nihil aliud dicam ? B. etiam, cognosse anulum illum Myr-
rbinam

Gnatæ suæ fuisse, quem ipse olim mihi dederat. P. scio.

Tantumne est ? B. tantum. aderit continuo, hoc ubi ex te
audierit. (data est :

Sed cessas ? P. minime equidem : nam hodie mihi potestas baud
Ita cursando, atque ambulando totum hunc contrivi diem.

ACT.

ACT. V. SCENA II.

Arg. Per annuli, quem Pamphilus dederat Bacchidi, cognitionem
Philumena ab eo compressa ostenditur.

Bacchis.

Quantam obtuli adventu meo latitiam Pamphilo bodie?
Quot commodas res attuli? quot autem ademi curas?
Natum ei restituo, qui penè harum ipsiusq; operâ periit:
Uxorem, quam nunquam est ratus post hæc se habiturum, reddo:
Quâ re suspectus suo patri, & Phidippo fuit, exsolvi.
Hic adeo his rebus annulus fuit initium inveniundis.
Nam memini, abhinc menses decem fere ad me nocte primâ
Confugere anhelantem domum, sine comite, vini plenum,
Cum hoc annulo. extimui illico. mi Pamphile, inquam, amabo,
Quid es exanimatus, obsecro? aut unde annulum istum nactus?
Dic mihi. ille, alias res agere se simulare. postquam video;
Nescio quid suspicariet, magis cœpi instare, ut dicat.
Nemo se fateretur vi in viâ nescio quam compressisse:
Dixitque sese illi annulum, dum luctat, detraxisse:
Cum hæc cognovit Myrrhina in digito modò me habentem:
Narat, unde sit. narro omnia hæc: inde est cognitio facta,
Philumenam esse compressam ab eo, & filium inde hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigisse letor:
Nisi hoc meretrices alia nolunt: neq; enim est in rem nostram,
Ut quisquam amator nuptiis latetur. verùm ecastor
Unquam animum quæsti gratiâ ad malas adducam partes.
Igo, dum illo licitum est, usa sum benigno & lepido, & comi.
Incommodè mihi nuptiis evenit, factum fateor.
At pol me fecisse arbitror, ne id meritò mihi eveniret.
Multa ex quo fuerint commoda, ejus incommoda æquom est
ferre.

ACT. V. SCENA III.

Arg. Pamphilus multo gaudio perfunditur, Parmenonem ex cognitione
annuli quem olim dederat Bacchidi: ejusdem mirificè laudatur uxor.
Iambicè octonarij & senarij, quaternarius unus, trochaici aliquot.

Pamphilus, Parmeno, Bacchis.

Vide, mi Parmeno, etiam sodes, ut mi hæc certa & clara at-
tuleris:

me in breve hoc conjicias tempus, gaudio hoc falso frui.

Par.

Par. *Visum est.* Pam. certene? Par. certe. Pam. deus sum, si hoc ita est. Par. verum reperies. (cres.

Pam. Manedum, sodes. timeo ne aliud credam, atq; aliud nan-

Par. Maneo. Pam. sic te dixisse opinor, invenisse Myrrhinam, Bacchidem annulum suum habere. Par. factum. Pam. eum, quem olim ei dedi: (inquam.

Eaque hoc te mihi nunciare jussit: itane est factum? Par. ita,

Pam. Quis me est fortunatior, venustatisq; adeo plenior?

Egon' te pro hoc nuncio quid donem? quid? quid? nescio.

Par. At ego scio. Pam. quid? Par. nihil enim. (quo

Nam neque in nuncio, neque in meipso, tibi quid sit boni, scio.

Pam. Egon', qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,

Sinam sine munere à me abire? ah, nimium me ingratum pu-

Sed Bacchidem eccam video stare ante ostium: (tas.

Me exspectat, credo. adibo. B. salve, Pamphile.

Pam. O Bacchis, ò mea Bacchis, servatrix mea!

B. Bene factum, & volup' est. Pam. factis, ut credam, facis:

Antiquamque adeo tuam venustatem obtines,

Ut voluptati obitus, sermo, adventus tuus, quocunq; adveneris,

Semper fiet. B. at tu, ecastor, morem antiquum atque ingenium obtines,

Ut unus omnium homo te vivat nunquam quisquam blandior.

Pam. Ha, ha, ha! tun' mihi istuc? B. rectè amasti, Pamphile, uxorem tuam: (videram.

Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod nossam,

Per liberalis visa est. Pam. dic verum. B. ita me Dii ament, Pamphile.

Pam. Dic mihi, harum rerum numquid dixi jam patri? B. nil.

Pam, neque opus est

Adeo mutito: placet non fieri hoc itidem, ut in comædiis,

Omnia omnes ubi resciscunt. hic, quos par fuerat resciscere,

Sciunt; quos non autem scire equum est, neque resciscunt, neq; scient.

B. Imo etiam, qui hoc occultari facilius credas, dabo:

Myrrhina ita Pbipippo dixit, iurijurando meo (est:

Se fidem habuisse, & propterea te sibi purgatum. Pam. optumè

Speroque hanc rem esse eventuram nobis ex sententiâ.

Par. Herè, licetne scire ex te, bodie quid sit quod feci boni?

Aus

Aut quid istuc est, quod vos agitis? Pam. non licet. Par. tamē suspicor.

Egon' hunc ab orco mortuum? quo pacto? Pam. nescis, Parmeno, Quantum hodie profueris mihi, & ex quantā arumma extraxeris.

Par. Imo verò scio, neque hoc imprudens feci. Pam. ego istuc sati' scio. Par. an

Temere quidquam Parmenonem prætereat, quod factu usu' sit?

Pam. Sequere me intrò, Parmeno. Par. sequor. equidem plus hodie boni

feci imprudens, quàm sciens ante hunc diem unquam. Plaudite.

FINIS.

VOLCATII SEDIGITI de Comitibus
Latinis, Iambi.

MULTOS incertos certare hanc rem vidimus,

Palmam poetæ comico cui deferant :

Hunc meo iudicio errorem dissolvam tibi ;

Ut contra si quis sentiat, nihil sentiat.

Cecilio palmam Statio do comico :

Plautus secundus facile exuperat cæteros :

Dein Nævius, qui servet pretium, tertius est :

Si erit quod quarto detur, dabitur Licinio :

Post insequi Licinium facio Atilium.

In sexto consequitur loco hos Terentius :

Turpilius septimum, Trabea octavum obtinet.

Nono loco esse facile facio Lusium.

Antiquitatis causâ, decimum addo Ennium:

Gell.

l. 15,

c. 24.

De

De PUB. TERENTII Vita, & ejusdem
Comœdiis ex ipsius persona, Hexasticon.

Excelsæ
Carthagi-
nis ædibus
altis.

Natus in excelsis testis Carthaginis altæ,
Romanis ducibus bellica præda fui.
Descripsi mores hominum juvenumq; senumque;
Qualiter & servi decipiant dominos:
Quid meretrix, quid leno dolis consingat avarum.
Hæc quicumque leget: sic puto, cautus erit.

In laudem ejusdem Octonarius.

Aonidas quisquis Musas, Latiumque decorẽ
Artibus ingenuis excoluisse cupit:
Quisquis lascivi fugisse Cupidinis arma,
Et quidquid suadet fœda libido mali:
Urbanos quisquis mores, vitamque probatam,
Aut magnum quidquam voce sonare cupit:
Huc sua convertat celeri vestigia gressu:
Hunc unum e multis edidicisse juvet.
Hic posuere suos Nymphæ Libethrides hortos:
Hic resonat doctus ludit Apollo chely.
Hic est, occultas qui te transire Charybdes
Instruat, & placidas æquore reddat aquas.
Hic ille est, per quem tutò disrumpere vafros
Scortorum nîsus & malefacta queas.
Ausculata monitis hujus, lenonis avari
A turpi tutus si cupis esse dolo.

JOAN. MURMELII Ruræmundensis ad
Latinitatis studiosum Hendecasyllabi.

U Nâ vis operâ polire linguam,
Pulchris moribus erudire pectus?
Vis tanquam speculo videre vitam
Humanam? legito Terentianas,
Atque ediscito fabulas ad unguem.

INDEX

IN D E X Verborum veterum & raro usita- torum apud T E R E N T I U M.

*Primus numerus Actum, secundus Scenam, tertius Versum
indicat.*

A <i>Bligurire</i> , Eunuch. 2, 2, 4	<i>Caudex</i> , Heautont. 5, 1, 4
<i>Absente nobis</i> , Eunu. 4, 3, 7	<i>Cedo dum</i> , Phor. 2, 1, 15
<i>Abstineo</i> cum accusativ. Heaut. 2, 2, 132	<i>Celere</i> , Phor. 1, 4, 1
<i>Abutor</i> cum Accusativo Prolog. 5	<i>Certe quidem pol.</i> , Eunuc. 4, 5, 5
Andr. 5	<i>Cistella</i> , Eunuc. 4, 6, 16
<i>Ad Diana</i> , Adelph. 4, 2, 43	<i>Clanculum</i> cum accusat. Adelph. 1, 1, 27
<i>Adventi</i> , Phorm. 1, 3, 2	<i>Coitio</i> , Phor. 2, 1, 32
<i>Advorsum</i> , Andr. 1, 1, 15	<i>Colaphus</i> , Adelph. 2, 2, 37
<i>Aesculapius & Salus</i> , Hec. 3, 2, 3	<i>Colet vitam</i> , Heaut. 1, 1, 84
<i>Aetatem</i> adverb. Eunu. 4, 5, 8	<i>Columen</i> , Phor. 1, 5, 57
<i>Agellus</i> , Adelph. 5, 8, 26	<i>Comessator</i> , Adelph. 5, 2, 8
<i>Ago me</i> , Andr. 4, 2, 25	<i>Comessatum</i> , Eunuch. 3, 1, 52
<i>Ain' tu</i> , Heaut. 2, 2, 1	<i>Commorat</i> , Phor. 1, 2, 51
<i>Alterea</i> , Heaut. 2, 2, 50	<i>Commotus in aliqua</i> , Eun. 3, 5, 19
<i>Alterco</i> activè, Andr. 4, 1, 29	<i>Comparari ad aliquem</i> , Eunuch. 4, 4, 14
<i>Amittere</i> pro <i>dimittere</i> , Heaut. 3, 1, 71	<i>Complacita est</i> , Andr. 4, 1, 21
<i>Andros</i> , Andr. 5, 4, 20	<i>Complusculi</i> , Hecyr. 1, 2, 102
<i>Angiportus</i> , masc. Phorm. 5, 6, 52	<i>Composito</i> , Phor. 5, 1, 30
<i>Annicula</i> , Phor. 1, 2, 48	<i>Compressus</i> pro <i>vitio</i> , Adelph. 3, 5, 29
<i>Anuis</i> , Heaut. 4, 2, 46	<i>Concorda</i> , Phor. 2, 2, 86
<i>Apollinis responsum</i> , And. 4, 2, 15	<i>Concondo</i> cum <i>ge.</i> accus. Phorm. 5, 7, 54
<i>Appellere se</i> , Andr. 4, 6, 12	<i>Congruo</i> , Heaut. 3, 1, 91
<i>Arrhabo</i> , Heaut. 3, 3, 42	<i>Confit</i> , Adelph. 5, 8, 23
<i>Astu</i> , Eunuch. 5, 6, 17	<i>Conger</i> , Adelph. 3, 4, 14
<i>Asymbolus</i> , Phor. 2, 1, 25	<i>Consuescere alicui</i> , Adelph. 4, 5, 32
<i>Attemperatè</i> , Andr. 5, 4, 13	<i>Consuescere cum aliqua</i> , Phorm. 5, 6, 34
B	Hecyr. 4, 1, 40
<i>Babylo</i> , Adelph. 5, 7, 17	<i>Convassare</i> , Phor. 1, 4, 13
<i>Beuevolens</i> , Phor. 1, 2, 47	<i>Creduas</i> , Pher. 5, 8, 4
C	<i>Curriculo</i> , Heaut. 4, 3, 11
<i>Cadere sermones</i> , Heaut. 2, 2, 1	<i>Cum maxime</i> , Hecyr. 1, 2, 40
<i>Caprificus</i> , Adelph. 4, 2, 38	<i>Cyprus</i> , Adelph. 2, 2, 16 & 22
<i>Capeo</i> cum genitivo, Heaut. 2, 3, 20	D
<i>Caria</i> , Eunuch. 1, 2, 46	<i>Danne</i> , Eunuch. 3, 5, 33
Heautont. 3, 3, 47	Dae
<i>Catus</i> , Andr. 5, 2, 14	

I N D E X

Dare bibere, Andr. 3, 2, 4
Debaccharum, Adelp. 2, 1, 30
Decet cum dativo, Adelp. 3, 5, 45
     & 5, 8, 5
De die, Adelp. 5, 9, 7
Deduce, Eunuch. 3, 3, 32
Deservisse, Adelp. 1, 2, 72
Desetiscar, Phor. 4, 1, 23
Delibutus, Phor. 5, 6, 17
Demensum, Phor. 1, 1, 9
Despicatus, Eunuch. 2, 3, 92
Diccula, Andr. 4, 2, 27
In Diem, Eunuch. 5, 7, 19
Dignulus, Eunuch. 2, 2, 54
Diphilus, Prolog. Adelp. 6
Diu, Adelp. 5, 1, 1
Discordare, Andr. 3, 3, 43
Dispuadet, Eunuch. 5, 1, 16
Distadet, Phor. 5, 8, 22
Diverticulum, Eunu. 4, 2, 7
Dividuum, Adelp. 2, 2, 33
Divitiores, Phor. 1, 1, 8
Duco, Hecyr. 4, 1, 7
Duint, Andr. 4, 1, 43. Ph. 3, 2, 34
     E
Eccam ipsam, Eunu. 4, 5, 12
Eccere, Phor. 2, 1, 5
Educere, Eunu. 1, 2, 37
Ehodum, Andr. 1, 2, 10. & 2, 1, 27
     Eunu. 2, 4, 68
Elephanti Indici, Eunu. 3, 1, 23
Emergo activè, Andr. 3, 3, 30
Emoriri, Eunuch. 3, 1, 42
Emungere, Phor. 4, 4, 1
Ergo, Phor. 5, 1, 29
Ergo propterea, Hec. 1, 1, 6
Ere nata, Adelp. 3, 1, 8
Erumpe activè, Eunuch. 3, 5, 2
Exadversum, Adelp. 4, 2, 45
     Phor. 1, 2, 38
Exoffare, Adelp. 3, 4, 15
Exporge, Adelp. 3, 5, 53
     F
Fabrica pro fallacia, Heaut. 3, 2, 34
Facit dum, Heaur. 3, 2, 39
Falsum animi, Eunuch. 2, 2, 44
Fame, Heaur. 5, 2, 27

Fanero, Adelp. 2, 2, 11
Fervet, Adelp. 4, 1, 18
Flabellum, Eunuch. 3, 5, 47
Fors fortuna, Hecyr. 3, 3, 26
Foris nominat. singularis, Adelp. 2, 3, 11
     Hecy
Fruiti, Adelp. 5, 4, 16
Fuat, Hecyr. 4, 3, 4
Fungor, cum accus., Adelp. 3, 5, 18. Phor. 3, 5, 51
     G
Gynaceum, Phor. 5, 6, 43
     H
Hac, pro ha, Eunuch. 3, 5, 34
     Heaut. 4, 6, 10
Hariolor, Adelp. 2, 1, 48. Phor. 3, 2, 27
Hercules, Eunuch. 5, 8, 3
Hicet, nominativus, Eunu. 2, 2, 34
Hilarum, Adelp. 5, 3, 55
     I
illi, pro illic, Adelp. 1, 2, 36
     Phor. 1, 2, 44
Ilignus, Adelp. 4, 2, 46
Illude aliquem, Heaut. 4, 3, 19
     Phor. 5, 7, 22. in aliquem
     Eunuch. 5, 4, 20
Imbrus, Hecyr. 1, 2, 96
Immisericorditer, Adelp. 4, 5, 24
Impendere cum accus., Phor. 1, 2, 27
Indicente me, Adelp. 3, 5, 64
Indulgeo cum accus., Eunuch. 2, 1, 16. Heaur. 5, 2, 36
Inscitia, Eunu. 5, 9, 46
In honorem esse, Eunu. 2, 2, 29
Ingratis, Eunu. 2, 1, 14
     Heaut. 3, 1, 37
Inque, Heaut. 4, 6, 1. Phor. 5, 7, 26
Insisto cum accus., Eunu. 2, 3, 17
Introspectere, Andr. 2, 2, 21
Interea loci, Eunuch. 1, 2, 46
     2, 2, 24. Heaur. 2, 2, 18
Interloqui cum accus., Heaut. 4, 2, 19
Irruo, activè, Adelp. 4, 2, 11
Iusta, pro iura, Phor. 1, 5, 14
Iusta injusta, Adelp. 5, 9, 34
     L
Labos, Hecyr. 3, 1, 11
     Latere

I N D E X.

Lacere recto, Heaut. 4. 1. 59
Levatum, Eunuch. 3. 5. 44
Lemnus, Phor. 1. 2. 16
Liberum, Adelph. 5. 3. 7
Licitum esse, Andr. 2. 6. 12
     Hecyr. 5. 3. 39
Limis, Eunuch. 3. 5. 53
Logi, Phor. 3. 2. 8
Lucescit, Heaut. 3. 1. 1
Lustat, Hecyr. 5. 3. 31
Ludere, Adelph. 3. 4. 14

M

Magnificare, Hecyr. 2. 2. 18
Mancipium, Eunuch. 2. 2. 43
Manum, Heaut. 1. 2. 26
Mastigia, Adelph. 5. 2. 6
Mavolo, Hecyr. 4. 1. 25
Maximo opere, Eunuch. 3. 3. 26
Mia tu, Adelph. 3. 1. 2
Meditata passive, Phor. 1. 5. 18
Mercenarius à villa, Adel. 4. 2. 2
Miletum, Adelph. 4. 5. 20
Minerva, Heaut. 5. 4. 13
Misericorsissimus, Phor. 5. 6. 32
Miseritum, Heaut. 3. 1. 54. Phor. 3. 2. 16. Hecyr. 3. 3. 19
Mist orare, Eunuch. 3. 3. 22
Modo non, Phor. 1. 2. 18
Morigera, Andr. 1. 5. 60
Multare, Eunuch. 4. 7. 4. Adel. 1. 2. 10
Multimodis, Andr. 5. 4. 37. Heaut. 2. 1. 79. Phor. 3. 1. 1. Hecyr. 2. 3. 7
Mutare, Adelph. 2. 3. 25
Mutare, Andr. 3. 2. 15. Hecyr. 5. 4. 25

N

Nam qua, Phor. 5. 1. 5
Nisi, Andr. 1. 5. 15. Eunuch. 5. 2. 63
Nos sciunt, Hecyr. 3. 2. 25
Nullo, pro nullus, Andr. 3. 5. 2
Nullo, Andr. 2. 2. 33. Eunuch. 2. 1. 10. Hecyr. 1. 2. 4

O

Obitus, Hecyr. 5. 4. 18
Obitus annis, Eunuch. 2. 2. 5
Obitus pannis, Eunuch. 2. 2. 5
Obita pannis, Heaut. 2. 2. 53

Oedipus, Andr. 1. 2. 30
Olet unguenta, Adelph. 1. 2. 37
Omphala, Eunuch. 5. 8. 3
Ornare fugam, Eunuch. 4. 4. 6
Ornati, Andr. 2. 2. 28. Eunuch. 2. 2. 6
Ostensa, Phor. 5. 4. 7

P

Padaagogus, Phor. 1. 2. 94
Papa, Eunuch. 2. 1. 23. & 2. 2. 48
Parcere, Adel. 5. 3. 21
Parvi, Hecyr. 3. 1. 2
Patrasso, Adel. 4. 2. 25
Pax, Heaut. 2. 2. 50. & 4. 2. 39
Pendeo animi, Heaut. 4. 3. 5
Peniculus, Eunuch. 4. 7. 7
Penus masculinum, Eunuch. 2. 3. 18
Percussit animum, Andr. 1. 1. 98
Perduint, Heaut. 4. 5. 7. Phor. 1. 2. 73. Hec. 1. 2. 59. & 3. 4. 27
Perpetuum, Adelph. 4. 1. 6
Pertendere, Heaut. 5. 5. 9
Pessundo, Phor. 1. 4. 5
Phalerata dicta, Phor. 3. 2. 15
Phy, Adelph. 3. 4. 49
Piracum, Eunuch. 2. 2. 59. & 3. 4. 1
Pistrilla, Adelph. 4. 2. 45
Plerique omnes, Andr. 1. 1. 18
     Phor. 1. 3. 20
Plusculà, Phor. 4. 3. 60
Post illa, Eunuch. 1. 2. 47. Heaut. 4. 1. 38. Phor. 2. 1. 33. & 4. 4. 14. & 5. 8. 19.
Postremum, Andr. 2. 1. 24
Pote, Eunuch. 2. 2. 32
Poteretur, Phor. 5. 5. 2
Potesse, Eunuch. 4. 3. 24
Potior cum acc. Adel. 5. 4. 17
Prater, Heaut. 1. 2. 27
Praut, Eunuch. 2. 3. 9
Præcator, Heaut. 5. 2. 23
Præmulum, Adel. 3. 1. 2. & 5. 6. 10
Prodeambulare, Adel. 5. 1. 4
Produce, Adel. 4. 3. 22
Prolubium, Adel. 5. 9. 27
Promittere pro minari, Heaut. 4. 3. 7
Pro patre, Adel. 5. 8. 28
     Pro-

I N D E X.

Proruo activè, Eunuc. 3, 5, 51
Protele, Phor. 1, 4, 37
Protinam, Phor. 1, 4, 13
Publicitus, Phor. 5, 7, 85
Pudet cum gemino accusativo Adelph. 4, 7, 36
Pulpamentum, Eunuc. 3, 1, 36
Pulso, Heaut. 2, 2, 34. & 3, 1, 1
Puro, Eunuch. 4, 2, 4
Pyrrhus, Eunuch. 4, 7, 13

Q

Quasfi, Hec. 5, 1, 9. & 5, 3, 38
Quantus quantus, Adel. 3, 4, 31
Quenquem, Hecyr. 1, 1, 8
Quidem berele certè, Ph. 1, 3, 12
Quisquam genere scem. Eunuch. 2, 3, 82. & 4, 4, 11
Quita est, Hecyr. 4, 1, 57
Quivis pro quovis, Adel. 2, 3, 1

R

Raptio, Adelph. 3, 3, 2
Referire, Adelph. 4, 2, 28
Riscus, Eunuch. 4, 6, 17
Ruo activè, Heaut. 2, 2, 128

S

Salus, Adel. 4, 7, 43. & 3, 2, 3
Satagit, Heaut. 1, 2, 51
Satias, Eunuch. 5, 6, 3
Satrapes, Heaut. 3, 1, 43
Scribam, Eunuc. 1, 2, 33. Heaut. 2, 2, 68

Sciri, Andr. 2, 1, 39. & 5, 4, 19
Scriptus, Andr. 5, 4, 39
Scirtus, Hecyr. 1, 2, 3
Senium cum accus. mas. Eunuch. 2, 3, 10
Sentus, Eunuch. 2, 2, 5
Seria, Heaut. 3, 1, 51

Servat domum, Eunuc. 4, 7, 13
Servibo, Hecyr. 3, 5, 45
Sibi abundat, Adelph. 5, 8, 35
Silicernium, Adel. 4, 2, 45
Similis cum genit. Eun. 3, 2, 47
Socors rerum, Adel. 4, 5, 67
Sola, pro *soli*, Eunuc. 5, 7, 3
Sorbillans, Adelph. 4, 2, 72
Sperare, pro *timere*, Andr. 2, 3, 1
St, silentii nota, Andr. 4, 1, 59

Phor.

Statim, Phor. 5, 3, 7
Sterquilinium, Phor. 3, 2, 4
Studet se, Prolog. Eunuch. 1, 1, 1
Suffarcinata, Andr. 4, 5, 72
Subagitare, Heaut. 3, 3, 6
Sublegmen, Heaut. 2, 2, 72
Sucoenturiatus, Phor. 1, 4, 74
Sunium, Eunuc. 1, 2, 35. & 3, 3, 18
Sycophanta, Andr. 4, 6, 20
Symbolum, Andr. 1, 1, 6
de Symbolis esse, Eunuch. 3, 4, 2

T

Tanridem, Adelph. 2, 1, 45
Tebna, Eunuch. 4, 4, 7
Templa culi, Eunuch. 3, 5, 45
Tetulit, Andr. 4, 6, 13
Traducere, Adelph. 5, 7, 19
Transdere, Prolog. Phor. 1, 1, 1
Tumultu, Andr. 2, 2, 28. Hecyr. 3, 2, 17

V

Vesti, Eunuch. 4, 7, 13
Ventulus, Eunuch. 3, 5, 45
Videre somnum, Heaut. 3, 1, 45
Villum, Adelph. 5, 2, 13
Volupte, Hecyr. 5, 4, 12
Vsus, pro *opus*, Heaut. 1, 1, 12

7, 13

5, 45

8, 35

2, 48

2, 47

5, 15

5, 13

2, 52

3, 11

1, 59

1, 6

5, 37

2, 4

5, 52

3, 36

2, 52

4, 54

3, 18

6, 20

1, 6

1, 6

1, 6

4, 5

5, 45

6, 13

7, 19

ec

2, 17

7, 6

5, 47

1, 12

2, 12

1, 12

1, 12

1, 12

I N D E X

Prorub activè, Eunuc. 3, 5, 51
Protele, Phor. 1, 4, 37
Protinam, Phor. 1, 4, 13
Publicitus, Phor. 5, 7, 85
Pudet cum gemino accusativo Adelph. 4, 7, 36
Pulpamentum, Eunuc. 3, 1, 36
Palio, Heaur. 2, 2, 34. & 3, 1, 1
Paro, Eunuch. 4, 2, 4
Pyrrum, Eunuch. 4, 7, 13

Q

Quasti, Hec. 5, 1, 9. & 5, 3, 38
Quantum quantum, Adel. 3, 4, 31
Quenquam, Hecyr. 1, 1, 8
Quidem berele certè, Ph. 1, 3, 12
Quisquam genere scem, Eunuch. 2, 3, 82. & 4, 4, 11
Quita est, Hecyr. 4, 1, 57
Quivis pro quovis, Adel. 2, 3, 1

R

Rapto, Adelph. 3, 3, 2
Referre, Adelph. 4, 2, 28
Risum, Eunuch. 4, 6, 17
Ruo activè, Heaur. 2, 2, 128

S

Salus, Adel. 4, 7, 43. & 3, 2, 3
Saragis, Heaur. 1, 2, 51
Satras, Eunuch. 5, 6, 3
Satrapes, Heaur. 3, 1, 43
Scribam, Eunuc. 1, 2, 33. Heaur. 2, 2, 68
Sciri, Andr. 2, 1, 39. & 5, 4, 19
Scripta, Andr. 5, 4, 39
Scirtus, Hecyr. 1, 2, 3
Senium cum accus. maf. Eunuch. 2, 3, 10
Sentus, Eunuch. 2, 2, 5
Seria, Heaur. 3, 1, 51

Servat domum, Eunuc. 4, 7, 12
Servibo, Hecyr. 3, 5, 45
Sibi abundat, Adelph. 5, 8, 35
Silicernium, Adel. 4, 2, 42
Similis cum genit. Eun. 3, 2, 47
Socors rerum, Adel. 4, 5, 61
Sola, pro *soli*, Eunuc. 5, 7, 3
Sorbillans, Adelph. 4, 2, 52
Sperare, pro *timere*, Andr. 2, 3, 21
St, silentii nota, Andr. 4, 1, 58

Phor. 5, 1, 7

Statim, Phor. 5, 3, 7
Sterculinium, Phor. 3, 2, 40
Studet se, Prolog. Eunuch. 3, 2, 40
Suffarcinata, Andr. 4, 5, 37
Subagitare, Heaur. 3, 3, 6
Sublegmen, Heaur. 2, 2, 52
Sucoenturiatus, Phor. 1, 4, 54
Sunium, Eunuc. 1, 2, 35. & 3, 3, 12
Sycophanta, Andr. 4, 6, 15
Symbolum, Andr. 1, 1, 6
de Symbolis esse, Eunuch. 3, 6, 4

T

Tantidem, Adelph. 2, 1, 10
Techia, Eunuch. 4, 4, 5
Templa cali, Eunuch. 3, 5, 4
Tetulis, Andr. 4, 6, 13
Traducere, Adelph. 5, 7, 10
Transdere, Prolog. Phor. 3, 2, 40
Tumultu, Andr. 2, 2, 28. Hecyr. 3, 2, 37

V

Vesti, Eunuch. 4, 7, 10
Ventulus, Eunuch. 3, 5, 47
Videre somnum, Heaur. 3, 1, 12
Villum, Adelph. 5, 2, 10
Volupe, Hecyr. 5, 4, 10
Vsui, pro *opus*, Heaur. 1, 1, 10

7, 12
5, 48
8, 35
2, 48
2, 47
5, 52
7, 3
5, 52
3, 26
5, 59
5, 77
3, 7
4, 0
5
3, 36
3, 6
5, 52
7, 54
5, 29
5, 20
6
2
26
5
4
13
18
5
7
22